

Into- lerans

Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandringsfientliga tendenser bland unga

Intolerans

Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och
invandrarfientliga tendenser bland unga

Rapporten kan beställas på levandehistoria@strd.se
Beställaren betalar för frakten
Forum för levande historia på Internet: www.levandehistoria.se
e-post: info@levandehistoria.se

Produktion:
Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm. Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75,
e-post: info@bra.se
BRÅ på Internet: www.bra.se
ISSN 1100-6676, ISBN 91-38-32132-7
Författare: Jonas Ring, Scarlett Morgentau
Omslag: Britton & Britton
Tryck: Edita Norstedts AB 2004
© Brottsförebyggande rådet

Innehåll

FÖRORD	5
SAMMAFATTNING	7
INLEDNING	17
BAKGRUND	19
Tidigare forskning	19
Begrepp	22
Syfte och frågeställningar	25
METOD	26
Operationaliseringar	26
Urval	29
Material	31
RESULTAT	34
Islamofobiska tendenser	34
Sammanfattande mått på inställning till muslimer	35
Antisemitiska tendenser	39
Sammanfattande mått på inställning till judar	42
Homofobiska tendenser	46
Sammanfattande mått på inställning till homosexuella	48
Generell intolerans	51
Intoleransindex	53
Övriga indikatorer på främlingsfientlighet m.m.	58
Intolerans i relation till partipreferenser	61
Samhälleligt utanförskap	63
Förintelsefrågan	64
Spridning	69
Utsatthet	72
Våld	72
Hot	73
Verbal kränkning	74
Orättvist behandlad	75
Utsatthet på grund av religionstillhörighet eller uppfattad homosexuell läggning	77
Total utsatthet	78
Delaktighet	80
Våld	80
Hot	81
Verbala kränkningar	81
Andra former av kränkande handlingar	82
Total delaktighet	82
Delaktighet i relation till graden av intolerans	83
VILKA ÄR DE TOLERANTA RESPEKTIVE INTOLERANTA? EN JÄMFÖRELSE AV SOCIALA OCH PSYKOSOCIALA FÖRHÅLLANDEN	87
Tidigare forskning	87
Förhållanden att belysa	93

Resultat	95
Bakgrundsfaktorer	96
Individuella och känslomässiga faktorer	99
Skolfaktorer	100
Familjefaktorer	101
Könsrelationer	102
Ett par övriga åsikter	104
Känsla av samhälleligt utanförskap	104
Fritids- och kamratfaktorer	106
Delaktighet i brott och antisocialt beteende	109
Avslutande kommentarer	112
REFERENSER	115
BILAGA 1. TABELLER	119
BILAGA 2. VISSA RESULTAT I SPSS-UTSKRIFT	153
BILAGA 3. ÖVERSIKT AV VILKA FRÅGOR SOM INGÅR I OLIKA INDEX	156
BILAGA 4. SÄRREDOVISNING AV SAMBAND	164
BILAGA 5. ENKÄT I	180
BILAGA 6. ENKÄT II	196
ENGLISH SUMMARY	213

Förord

Intolerans – som kan ta sig uttryck i alltifrån diskriminering, trakasserier, kränkningar, hot och fysiskt våld – mot minoritetsgrupper är ett allvarligt samhällsproblem. För att hitta möjligheter att bekämpa intolerans, är det centralt att ha kunskap om densamma, dess omfattning, karaktär, geografiska utbredning etc. Utan kunskap riskerar de åtgärder som vidtas att bli utslätade eller missriktade. Denna kartläggning – som är ett samarbetsprojekt mellan Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) och Forum för levande historia – studerar antisemitism, islamofobi, homofobi och generell intolerans bland skolungdomar med avseende på attityder, utsatthet, självdeklarerad brottslighet och spridning av extremistisk propaganda.

Kartläggningens syfte är att öka kunskapen inom området genom att beskriva olika aspekter av dessa förhållanden. Samtidigt kommer undersökningens resultat att kunna utgöra en grund för framtida undersökningar med inriktning på att mäta förändringar. En undersökning av den här omfattningen, komplexiteten och karaktären inom dessa ämnesområden är unik i sitt slag, även internationellt.

Samarbetet mellan BRÅ och Forum för levande historia har bland annat kommit till uttryck i att det inledningsvis upprättades en samarbetsgrupp ledd av Jan Ahlberg (enhetschef vid BRÅ) och Heléne Lööw (överintendent vid Forum för levande historia). Samarbetsgruppen har tagit ställning till enkätens slutliga utformande och vilka områden som skulle belysas, löpande diskuterat projektets fortskridande och sakgranskat rapporten.

Ett tack ska riktas till den skolpersonal och alla de elever som medverkat till att undersökningen kunde genomföras. Det är vår förhoppning att skriften kan utgöra en kunskapsbas för fortsatt arbete i syfte att förstärka den gemensamma grunden av demokratiska värderingar.

Rapportens författare är fil.dr Jonas Ring och Scarlett Morgentau, båda anställda vid BRÅ, vilka författat olika delar av rapporten. Jonas Ring har dessutom ansvarat för utformningen av undersökningen. Jan Ahlberg, enhetschef vid BRÅ, har varit projektledare.

Stockholm i oktober 2004

Jan Andersson
Generaldirektör, BRÅ

Heléne Lööw
Överintendent, Forum för levande historia

Intolerans

Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandrarfientliga tendenser bland unga

Sammanfattning

BAKGRUND

Intolerans – som kan ta sig uttryck i till exempel diskriminering, trakasserier, kränkningar, hot och fysiskt våld – mot minoritetsgrupper är ett allvarligt samhällsproblem. För att hitta möjligheter att bekämpa intolerans, är det centralt att ha kunskap om densamma – dess omfattning, karaktär, geografiska utbredning etc. Utan kunskap riskerar de åtgärder som vidtas att bli missriktade. Denna kartläggning, som är ett samarbetsprojekt mellan Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Forum för levande historia, studerar antisemitism, islamofobi, homofobi och generell intolerans bland skolungdomar med avseende på attityder, utsatthet, självdeklarerad brottslighet och spridning av extremistisk propaganda.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Det huvudsakliga syftet är att ge en bild av ungdomars attityder i frågor som rör islamofobi, antisemitism, homofobi och främlingsfientlighet. Studien vill även belysa ungas utsatthet för, liksom delaktighet i, olika former av brottsligt och antisocialt beteende med koppling till dessa aspekter.

Med brottslighet och antisocialt beteende avses ett brett spektrum av kränkande beteenden, alltifrån våld mot person eller skadegörelse till trakasserier och diskriminerande handlingar. Undersökningen uppskattar även spridningens omfattning vad gäller viss extremnationalistisk och rasistisk propaganda.

I studien undersöks:

- Vilken attityd ungdomar har till olika minoritetsgrupper och invandrare generellt.
- I vilken omfattning ungdomar enligt egna uppgifter utsätts för olika typer av kränkande beteenden på grund av sitt ursprung, sin religions-tillhörighet eller därför att man uppfattas ha en homosexuell läggning.
- I vilken utsträckning ungdomar deltar i olika former av kränkande beteenden med hänvisning till ursprung, religion eller homosexualitet.
- Om det finns några samband mellan intolerans och socioekonomiska samt sociala bakgrundsfaktorer.

10 600 ELEVER HAR BESVARAT ENKÄTEN

Studien bygger på en omfattande enkätundersökning bland skolungdomar i årskurserna åtta och nio i grundskolan samt årskurs ett, två och tre på gymnasiet. Ett slumpmässigt urval gjordes bland landets skolelever i de aktuella årskullarna. Urvalsenheten var klasser i grundskolan och på gymnasiet program fördelade på gymnasieskolor. Varje utvald klass fick en uppsättning enkäter som eleverna besvarade under lektionstid. Enkäten besvarades anonymt. Av totalt 672 utvalda klasser erhöles svar från 606. Den slutliga svarsfrekvensen på individnivå ligger totalt på 76,2 procent, om elever i utvalda klasser som inte medverkade i undersökningen inräknas i bortfallet. I medverkande klasser är den slutliga svarsfrekvensen på individnivå 82 procent. Det slutliga materialet består av enkäter från sammanlagt 10 600 elever. Medelåldern på respondenterna är cirka 16 år.

Bortfallet är något större i gymnasiet än i grundskolan, främst på yrkesinriktade, individuella respektive specialutformade program, som totalt har ett bortfall på individnivå på 31,6 procent. Detta kan i någon mån bidra till en viss underskattning av andelen unga med intoleranta attityder.

MÅTT PÅ INTOLERANTA ATTITYDER, UTSATTHET OCH DELAKTIGHET

Utgångspunkten för att försöka mäta antisemitiska, islamofobiska, homofobiska och invandrarfientliga tendenser bland unga har tagits i de olika uttrycksformerna av gruppfokuserad intolerans, vilka i många avseenden tycks manifesteras sig på likartade sätt. Dessa gäller misstro och misstänksamhet riktad mot en hel grupp som kollektiv, starkt ogillande och avståndstagande samt en beredvillighet att vidta eller stödja åtgärder som är diskriminerande mot individer tillhörande aktuell grupp eller kategori.

I enkäten ställs ett relativt stort antal frågor med fasta svarsalternativ som rör inställning till olika minoriteter i Sverige. Frågorna är ofta ställda i form av påståenden som eleven får markera i vilken grad vederbörande håller med respektive inte håller med om. Exempelvis: "Muslimer i Sverige skall ha rätt att bygga moskéer"; "Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person; "Det är alldeles för många muslimer i Sverige" m.m.

Motsvarande frågor ställdes i fråga om judar respektive homosexuella. Svaren på de enskilda frågorna har tydliga inbördes samband. Av svaren har konstruerats *attitydskalor rörande inställning till respektive grupp*. Skalorna är medelvärdesindex som går från 0 till 4. Höga värden betyder att man instämmer i negativt laddade påståenden och tar avstånd från positivt laddade.

Då attitydskalorna rörande inställning till muslimer, judar respektive homosexuella sinsemellan har förhållandevis starka samband med varandra skapades även ett *index på generell intolerans gentemot dessa grupper* genom en sammanslagning av delskalorna. I enkäten ställdes även en rad andra frågor, som bland annat rör inställning till invandrare, vilka ingår i andra index.

Det hör till sakens natur på grund av temat i denna undersökning, att enkäten innehåller vissa påståenden och frågor som kan uppfattas provocerande. Detta är nödvändigt för att frambringa en respons och ett ställningstagande som avspeglar en attityd. Samtidigt ska påpekas att en stor del av påståendena innehåller positivt laddade formuleringar, bland annat med syftet att undvika en koncentration av negativt laddade utsagor gällande olika grupper.

Vidare ställdes frågor som rör utsatthet för, liksom delaktighet i, olika typer av antisocialt beteende kopplat till bakgrund. Det är viktigt att poängtera att frågorna är konstruerade för att mäta händelser som utifrån elevens *egen* tolkning och bedömning inträffade på grund av dennes respektive offrets bakgrund, religion eller uppfattade homosexuella läggning, det vill säga att exempelvis ha blivit retad för att man av andra personer uppfattats ha en homosexuell läggning.

Resultat

DE FLESTA ELEVER ÄR POSITIVT INSTÄLLDA TILL OLIKA MINORITETER

Resultaten tyder på att de allra flesta ungdomar har en positiv inställning till de olika minoriteterna. Ungdomarna i undersökningen tenderar exempelvis att hålla med om påståendena om att de flesta muslimer (respektive judar eller homosexuella) säkert är "hyggligt folk" medan man tenderar att ta avstånd från negativt laddade påståenden. Medelvärde på skalan över generell intolerans sammantaget mot muslimer, judar och homosexuella är cirka 1 (maxvärde 4). Motsvarande värden på de tre delskalorna varierar i relativt ringa grad kring detta värde (från 0,9 rörande homosexuella till 1,2 om muslimer).

Andelen med *övervägande positiv inställning*, uttryckt i låga värden (<1,5) på indexen är: 66 procent rörande inställning till muslimer; 68 procent rörande judar och 74 procent på indexet rörande homosexuella. Motsvarande andel på skalan över generell intolerans är 72 procent. Totalt svarar således drygt 7 av 10 ungdomar på ett sådant sätt att de ger uttryck för positivt laddade värderingar.

Andelen med *hög grad av intolerans*, uttryckt i höga värden (>2,5) på indexen är cirka 8 procent på indexet rörande inställning till muslimer, 6 procent rörande judar och 7 procent rörande homosexuella. Motsvarande andel på skalan över generell intolerans är 5 procent. Totalt ger 1 av 20 ungdomar uttryck för en övervägande negativ inställning. Andelen elever som markerar en stark antipati (>3 på skalan) är mindre och består av 1,7 procent.

Det finns också en grupp som kan betecknas som mer eller mindre "tveksamma" eller ambivalenta i sin inställning. Denna grupp utgör, vad gäller generell intolerans, cirka 24 procent av ungdomarna. Andelen är av ungefär samma storleksordning för de olika delskalorna rörande inställning till respektive grupp.

Inställning till invandrare och invandring mättes genom ett antal attitydpåståenden, exempelvis: "Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar". Andelen som tar starkt avstånd från påståendet är cirka 12 procent. Ett annat påstående löd: "Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer." Andelen som håller helt med om det påståendet är i samma storleksordning som i förra fallet (cirka 10 procent). Likaså är det cirka 10 procent som svarar att man tycker det skulle vara "helt okej" eller "ganska okej" om ens kompisar "klottrade 'stoppa invandringen' på en vägg i stan". Ungdomar som ger uttryck för en negativ inställning till invandring tenderar att också ha negativt inställda attityder mot muslimer, judar och homosexuella.

FLICKOR ÄR MINDRE INTOLERANTA ÄN POJKAR

Det finns ett tydligt mönster av skillnader mellan könen i inställningen till de olika grupperna. Flickor tenderar överlag att vara mer positivt inställda än pojkar. För pojkar är det genomgående mönstret att grovt räknat ger drygt 60 procent uttryck för en övervägande positiv inställning och cirka 10 procent för en hög grad av intolerans. Av flickorna är det 82 procent som kan definieras som positivt inställda vad gäller generell inställning till de aktuella minoriteterna och 2 procent kan betecknas som intoleranta. Variationen mellan de olika attitydskalorna rörande de aktuella grupperna är något större för flickorna än för pojkarna. Störst skillnad mellan pojkar och flickor är det i synen på homosexuella, där närmare 9 av 10 flickor ger uttryck för en positiv inställning, mot 6 av 10 pojkar.

ÅLDERSSKILLNADERNA ÄR SMÅ

Det finns en viss tendens till att äldre elever oftare är positivt inställda än yngre. Sett till generell intolerans är andelen med övervägande positiv inställning lägst i årskurs åtta i grundskolan (68 procent) och högst i årskurs tre på gymnasiet (78 procent).

SKILLNADER I INSTÄLLNING EFTER SKOLPROGRAM

Andelen gymnasieelever med en intolerant inställning till muslimer, judar och homosexuella är högst bland elever i andra skolprogram än studieförberedande och detta mönster är särskilt tydligt för pojkarna. De mest positivt inställda eleverna återfinns bland flickor på gymnasiets studieförberedande program. Andelen flickor i dessa program som är generellt intoleranta mot dessa minoriteter är 0,1 procent, att jämföra med 11 procent generellt intoleranta bland pojkar i gymnasiets övriga program.

URSPRUNGLAND OCH RELIGIONSTILLHÖRIGHET HAR VISS BETYDELSE

Elever med så kallad helsvensk bakgrund (elever födda i Sverige med svenskfödda föräldrar) tenderar något oftare än elever med immigrantbakgrund (utlandsfödda elever med utlandsfödda föräldrar) att vara intolerant inställda mot muslimer. Av förstnämnda grupp kan cirka 9 procent klassificeras som "intoleranta" (>2,5 på indexet) jämfört med 1,5 procent av sistnämnda grupp. Det motsatta förhållandet gäller i fråga om inställning till homosexuella, där elever med immigrantbakgrund oftare intar en reserverad hållning. Cirka 12 procent kan klassificeras som intoleranta jämfört med cirka 6 procent av eleverna med helsvensk bakgrund. Vad gäller inställningen till judar råder inga skillnader mellan elever med immigrantbakgrund respektive helsvensk bakgrund (cirka 6 procent intoleranta).

Den mindre grupp (1,7 procent av samtliga) som är *starkt* intolerant (>3 på skalan) mot såväl muslimer, judar som homosexuella består så gott som uteslutande av elever födda i Sverige (99,5 procent).

Den stora grupp elever som inte angett någon religionstillhörighet (cirka 40 procent av samtliga) tenderar att något oftare än övriga elever ge uttryck för intoleranta åsikter med avseende på den generella inställningen till de olika minoriteterna (cirka 7 procent intoleranta jämfört med cirka 5 procent totalt).

När det gäller inställningen till judar specifikt är graden av intolerans i gruppen som inte angett någon religionstillhörighet på ungefär samma nivå som i den grupp elever som angett att de är muslimer (cirka 8 procent intoleranta).

SPRIDNING AV EXTREMISTISK PROPAGANDA VANLIGARE BLAND DE INTOLERANTA

Cirka 7 procent av eleverna uppger att de kommit i kontakt med material från vissa rasideologiska och extremnationalistiska organisationer. Nationalsocialistisk front är därvid den vanligaste organisationen. Av dem som betecknats som generellt intoleranta mot de aktuella minoriteterna uppger cirka 30 procent att man kommit i kontakt med någon av dessa organisationer, att jämföra med 6 procent bland dem med en positiv inställning.

Sedan år 1997 har antalet rasistiska webbplatser ökat kraftigt. I denna undersökning har 7 procent av eleverna uppgivit att de besökt en rasistisk eller invandrarfientlig webbplats. Bland dem med en positiv inställning till de aktuella minoriteterna har drygt 2 procent gjort detta och bland de intoleranta 38 procent.

Den rasideologiska undergroundrörelsen kanaliserar ofta sitt budskap genom musik. 15 procent av eleverna uppger att de vid minst något tillfälle lyssnat på så kallad vit maktmusik. Jämförelser med en tidigare undersökning tyder på att det därvid kan ha skett en viss ökning bland vissa grupper. År 1997 uppgav cirka 19 procent av pojkarna på praktiska program att de vid minst något tillfälle lyssnat på sådan musik, mot cirka 25 procent av pojkarna på yrkesförberedande program i föreliggande undersökning.

ANDELEN "INTE ALLS SÄKRA" PÅ ATT FÖRINTELSEN ÄGT RUM HAR MINSKAT

I den tidigare undersökningen från år 1997 ställdes en fråga som avsåg att mäta hur säkra eleverna var på att Förintelsen ägt rum. Den fråga som ställdes var: "Med 'Förintelsen' brukar vanligtvis menas nazisternas mord på ungefär sex miljoner judar under andra världskriget. Hur säker är Du på att 'Förintelsen' har ägt rum?".

Frågan kritiserades, framförallt för angivelsen av antalet judar som föll offer för Förintelsen eftersom det ansågs att siffran i sig kunde medverka till tveksamhet. I en pilotundersökning inför föreliggande undersökning testades därför tre alternativt ställda frågor där uppgiften om antalet offer exkluderades ur frågeformuleringen. Dessa testades mot den ursprungliga formuleringen och resultatet blev att det inte framkom några betydande skillnader i svarsfördelning mellan de olika frågeställningarna.

Den ursprungliga frågan ställdes därför även i föreliggande undersökning. Även om vissa jämförbarhetsproblem föreligger tyder resultaten på två tendenser. En är att andelen "helt säkra" har minskat något sedan studien från år 1997. I föreliggande undersökning uppgav 67 procent att de var helt säkra mot 71 procent i 1997 års undersökning. En annan är att andelen "inte alls säkra", det vill säga de mest osäkra, har minskat. Andelen "inte alls säkra" i 1997 års undersökning var 4,1 procent mot 2,0 procent i föreliggande undersökning. Totalt sett är strukturen i svarsfördelningarna likartad i de bägge undersökningarna (cirka 85 procent respektive 83 procent svarar att man är helt eller ganska säker).

I båda undersökningarna fick eleverna ta ställning till påståendet "Det talas för mycket om nazismen och utrotningen av judar". Tendensen är att andelen elever som håller med om påståendet ökat samtidigt som de som inte håller med har minskat. Resultaten från båda undersökningarna tyder på att det är de elever som är osäkra på att Förintelsen har ägt rum som främst anser att det talas för mycket om nazismen och utrotningen av judar.

40 PROCENT AV UTLANDSFÖDDA ELEVER NÅGON GÅNG RETADE PÅ GRUND AV SITT URSPRUNG

Den vanligaste formen av utsatthet gäller verbala kränkningar. Cirka 14 procent av eleverna uppger att de blivit retade minst en gång på grund av sitt svenska eller utländska ursprung under de senaste tolv månaderna. Motsvarande andel som blivit hotade är 6 procent. Andelen som svarar att de blivit utsatta för misshandel på grund av sitt ursprung är 2,6 procent. Vidare ställdes frågor om man råkat ut för olika händelser på grund av sin religion. Totalt uppger cirka 4 procent att de blivit retade, 1,7 procent att de blivit utfrysade, 0,9 procent att de blivit hotade och 0,5 procent har enligt uppgift blivit slagna på grund av sin religion.

Ett genomgående mönster när det gäller dessa former av utsatthet är att den är högre bland elever med immigrantbakgrund (utlandsfödda elever med utlandsfödda föräldrar), än bland ungdomar med helsvensk bakgrund. Exempelvis uppger cirka 40 procent av eleverna med immigrantbakgrund att de vid något tillfälle blivit retade på grund av sitt ursprung jämfört med 9 procent av ungdomarna med helsvensk bakgrund. Av elever med immigrantbakgrund uppger 31 procent att de blivit utsatta för att någon skrikit "jävla svartskalle/turk/blatte" åt dem medan 14 procent av elever med helsvensk bakgrund har blivit kallade för "svenskjävel/jävla svenne". Det är även vanligare bland elever med immigrantbakgrund att någon gång under den föregående tolv månadersperioden ha upplevt sig orättvist behandlad (46 procent) av någon (t.ex. myndighetsperson) än bland elever med helsvensk bakgrund (9 procent). Av elever med immigrantbakgrund uppger 6,6 procent att de blivit slagna på grund av sitt ursprung under det senaste året, och 15 procent säger sig ha blivit hotade.

Elever som utsatts uppger i högre grad än de som inte utsatts att de ofta erfär negativa känslor (känt sig "deppig och nere", arg, orolig eller haft svårt att sova) under den senaste tiden.

När det gäller om eleverna utsatts för olika typer av handlingar på grund av att man av andra personer uppfattats ha en homosexuell läggning, ställdes frågorna endast till gymnasieelever. Av dessa anger totalt 2,1 procent att man utsatts till följd av att andra trodde vederbörande hade en homosexuell läggning. Det vanligaste är att ha blivit retad (1,9 procent) medan det är ovanligare att ha blivit hotad (0,2 procent) eller slagen (0,3 procent).

1,5 PROCENT ANGER ATT MAN SLAGIT NÅGON PÅ GRUND AV DENNES UTLÄNDSKA URSPRUNG

I enkäten ställdes dels frågor om delaktighet i olika former av antisocialt beteende generellt sett, dels frågor om sådant beteende som var kopplat till offrets bakgrund i olika avseenden. Vad gäller generell delaktighet uppger cirka 33

procent av eleverna att man vid något tillfälle under den föregående tolv månadersperioden retat någon, så att denne blev "arg eller ledsen". Cirka 30 procent uppger att man antingen hotat någon så att denne, enligt elevens bedömning, blev rädd eller slagit någon så att denne fick ont.

Andelen som anger att de under den föregående tolv månadersperioden retat någon "på grund av dennes utländska ursprung" är cirka 8 procent. Motsvarande andel gällande hot är 1,7 procent och 1,5 procent uppger att man slagit någon på grund av dennes utländska ursprung.

När det gäller svenskt ursprung som motiv uppger 2,6 procent att de retat någon medan 0,7 procent har hotat och 0,6 procent säger sig ha slagit någon på grund av dennes svenska ursprung.

I fråga om religion anger cirka 4 procent att de retat någon på grund av dennes religion medan andelen som hotat (0,8 procent) respektive slagit (0,6 procent) är lägre. Liknande mönster gäller om man gjort något mot någon på grund av dennes homosexuella läggning: cirka 5 procent uppger att de retat någon medan 1,3 procent har hotat och 0,8 procent har enligt egen uppgift slagit någon av denna orsak.

Det efterfrågades vidare om man gjort ett antal typer av handlingar riktade mot någon "på grund av dennes utländska ursprung, religion eller hudfärg": fryst ut, spridit lögn, talat illa om, börjat småbråka, knuffat respektive förstört något. Totalt anger 13 procent att man gjort något av detta under den föregående tolv månadersperioden. Det vanligaste är att ha "talat illa" om någon (cirka 10 procent) och att ha "börjat småbråka" (5 procent).

TYDLIGA SAMBAND MELLAN INTOLERANS OCH DELAKTIGHET I ANTISOCIALT BETEENDE

I studien framkommer en stark koppling mellan graden av generell intolerans mot muslimer, judar och homosexuella och delaktighet i olika former av antisocialt beteende riktat mot någon på grund av dennes utländska ursprung, religion eller homosexuella läggning. Mönstret gäller även för indexen rörande invandrarfientliga attityder. Ju högre grad av intolerans, desto vanligare att ha retat, hotat eller slagit någon.

Mönstret gäller för sådana beteenden generellt sett, liksom för delaktighet i exempelvis tillgreppsbrottslighet. De starkaste sambanden framkommer dock för beteenden där motivet enligt den unge var kopplat till offrets ursprung i olika avseenden. Sambanden gäller för såväl pojkar som flickor.

Det är mycket ovanligt bland de elever som är mest positivt inställda till judar, muslimer och homosexuella, att man anger att man hotat eller slagit någon på grund av offrets utländska ursprung eller religion (0,1 procent), medan det är betydligt vanligare i den mindre grupp elever som är mest intoleranta (36,8 procent). Läggs offrets förmodade homosexuella läggning med i motivbilden, tillsammans med utländskt ursprung eller religion, blir motsvarande siffror följande: 0,3 procent av de mest positivt inställda anger att man vid något tillfälle hotat eller slagit någon mot 41,2 procent av de mest intoleranta.

Enligt en grov uppskattning svarar de cirka 12 procent elever som har högst värden på måttet gällande generell intolerans för närmare tre fjärdedelar av det sammanlagda antalet våldshändelser och hot, som uppges vara kopplat till offrets utländska ursprung, religion eller sexuella läggning.

INTOLERANS ÄR FÖRKNIPPAD MED BLAND ANNAT SKOLMISSLYCKANDEN

Ett inledande antagande i undersökningen var att graden av intolerans inte fördelar sig slumpmässigt bland unga individer. Resultaten ger stöd åt detta antagande. Systematiska skillnader mellan de ungdomar som uppvisar låg grad av intolerans och de som är starkt intoleranta visar sig på ett flertal olika områden.

Hög grad av intolerans tenderar i viss utsträckning att vara förknippad med

- låg utbildning och social klass hos föräldrar
- vissa individuella och känslomässiga faktorer som rastlöshet, aggressivitet och bristande empati (men däremot inte nervösa besvär)
- dåliga skolprestationer och skolanpassning
- vissa typer av problematiska familjeförhållanden som låg vetskap hos föräldrar om den unges umgängesvanor
- stereotypa genusnormer (manschauvinistisk inställning)
- känslor av samhälleligt utanförskap
- frekvent kamratumgänge kvällstid, ofta i grupp, och även att oftare än genomsnittligt träffa ett par år äldre kamrater.

Att dricka alkohol och festa förekommer i högre grad hos de intoleranta jämfört med unga i stort. En stark koppling finns mellan intolerans och vilken inställning man upplever att kamraterna har i fråga om fientlighet mot invandrare. Sambandet mellan att lyssna på vit maktmusik och ge uttryck för en intolerant hållning är likaledes starkt. Detsamma gäller i fråga om preferens för vissa extremnationalistiskt inriktade partier. Resultaten gäller för såväl pojkar som flickor respektive gymnasie- och högstadieelever.

Resultaten stämmer tämligen väl överens med den bild som målas upp av intoleranta och främlingsfientliga ungdomar i studier som använt andra metoder för att studera dessas villkor och egenskaper. De motsäger inte heller idén att vissa förhållanden, där skolmisslyckande intar en av de centrala rollerna, är en del i en process som innebär att ungdomarna tenderar att bli mer mottagliga för extremnationalistiska och främlingsfientliga åsikter. För vissa ungdomar som har det svårt i skolan eller har andra typer av problem, kan ett alternativt sätt att få status och skapa sig en identitet vara att anamma den speciella stil och de åsikter som råder inom främlingsfientliga grupper. Detta utesluter inte att för andra ungdomar utan sådana problem, utgör den främlingsfientliga och rasistiska undergroundkulturen av olika anledningar en så stark lockelse att man dras till denna.

RISKFaktorerna FÖR INTOLERANS SAMMA SOM FÖR KRIMINALITET

Ett flertal av de faktorer som i studien visat sig vara förknippat med stark intolerans nämns ofta i andra sammanhang som riskfaktorer för brottsligt beteende i den kriminologiska litteraturen. Resultaten pekar på att även om man minskade förekomsten av starkt intoleranta ungdomar, skulle det sannolikt endast i mycket begränsad utsträckning påverka delaktigheten i brottsligt och antisocialt beteende totalt sett bland unga. Ungdomsbrottslighet generellt är ett större och mer vittomfattande fenomen och långt ifrån enbart begränsat till

ungdomar med främlingsfientliga och starkt intoleranta åsikter, även om de senare av resultaten att döma är mer aktiva i kriminalitet än ungdomar generellt.

ATTITYDPÅVERKAN VIKTIG

Brottslighet av det slag som diskuteras här, och som är en del av det som brukar betecknas som hatbrott, är dock ett allvarligt samhällsproblem i sig. Vid sidan av en mängd andra åtgärder – till exempel av de brottsbekämpande myndigheterna – är ett viktigt område i kampen mot denna brottslighet, attitydpåverkande insatser. Särskilt viktigt är att minska rekryteringen av ungdomar till gruppen med starkt intoleranta attityder. Men samtidigt tyder resultaten på att de egenskaper och villkor som en hel del av dessa ungdomar delar och utmärker sig genom, också är faktorer som i sig kan försvåra en attitydförändring. Det kan möjligen vara enklare att försöka få de ungdomar som befinner sig i gråzonen mellan tolerans och intolerans att gå i riktning mot en mer tolerant inställning.

Inledning

Denna undersökning studerar ungdomars intolerans gentemot olika minoriteter samt deras utsatthet för och delaktighet i olika typer av kränkande beteenden med koppling till främlingsfientliga motiv. Ett bärande motiv för undersökningen ligger i att en av hörnstenarna i det demokratiska samhället är den gemensamma grunden av demokratiska värderingar. När denna försvagas eller när individer direkt bryter mot denna genom att på ett eller annat sätt inte erkänna alla människors lika värde är det därför alltid en viktig angelägenhet.

Intolerans kan komma till uttryck på olika sätt och i olika miljöer, som i arbetslivet, på fritiden och i skolan. Intolerans kan också komma till uttryck i hatbrott. Sedan år 1997 har Säkerhetspolisen (SÄPO) årligen tagit fram anmälningsstatistik över brott med koppling till vit makt, främlingsfientlighet, antisemitism och homofobi, så kallade hatbrott¹.

År 2003 anmäldes totalt cirka 3 900 hatbrott varav majoriteten utgjordes av brott med främlingsfientliga motiv. Främlingsfientlighet definieras som en negativ attityd, missaktning eller ett hat gentemot en individ eller grupp på grund av hudfärg, nationell, etnisk eller kulturell bakgrund. I detta motiv inkluderas även rasism, här kännetecknat av en negativ särbehandling baserad på föreställningen om att det finns flera mänskliga raser. Brott med antisemitiska motiv och homofobiska motiv är relativt små kategorier. År 2003 anmäldes cirka 130 respektive 330 sådana brott (SÄPO, 2003).

Hur väl denna statistik reflekterar den faktiska brottsutvecklingen är svårt att veta. I likhet med all kriminalstatistik visar den endast de brott som upptäckts och anmälts till polisen. Mörkertalets storlek påverkas som för alla brottskategorier framförallt av upptäcktsrisken och anmälningsbenägenheten. Specifikt för hatbrott är att även motivet måste noteras för att brottet ska identifieras och registreras som sådant. Detta kräver målsägandes vilja att ange motivet, att målsägande eller vittne uppfattat motivet samt har talat om det för polisen som upptagit anmälan. I nästa led kräver det att polisen beskriver motivet i anmälan, vilket av flera olika anledningar inte alltid sker. Detta sammantaget med de allmänna problemen som hänger samman med kriminalstatistikens möjlighet att fånga den faktiska brottsligheten gör att dessa anmälningar sannolikt utgör toppen av ett isberg.

Regeringen antog år 2001 en nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Denna handlingsplan identifierar framförallt brister som måste åtgärdas och nyckelområden för det fortsatta arbetet. Ett av nyckelområdena är förmedlingen av en gemensam värdegrund i tidig ålder. Regeringen ser skolan som en central aktör genom vilken den kan förmedla gemensamma demokratiska värderingar som främjar varje människas egenvärde till barn och ungdomar. De viktigaste instrumenten som regeringen har till hands är skollagen och läroplanerna som styr skolans verksam-

¹ I denna statistik ingår brott som exempelvis misshandel, olaga hot samt ofredande, ärekränkingsbrott, skadegörelse, klotter, hets mot folkgrupp och olaga diskriminering.

het. Skollagen från år 1985 kräver att skolans arbete ska utformas i enlighet med ovanstående värderingar och år 1998 inkluderades även att samtliga former av kränkande behandling och rasistiska beteenden aktivt ska motverkas i skolan (Regeringens skrivelse 2000/01:59).

Den läroplan som fastställts för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) framhåller specifikt vikten av grundläggande värden, förståelse och medmänsklighet. Det är skolans skyldighet att aktivt verka för att förankra värderingar som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet samt alla människors lika värde. Skolan identifieras som länken som förmedlar de värden som det demokratiska samhället vilar på från generation till generation.

Då skolan utpekas som en central aktör i förmedlingen av demokratiska värderingar bland unga, kan det vara av intresse att försöka belysa vilka attityder eleverna faktiskt har.

Bakgrund

Tidigare forskning

Studier som tangerar frågeställningarna i föreliggande studie har genomförts tidigare. Till den mest aktuella och mer omfattande svenska forskningen hör en undersökning som genomfördes av Göteborgs universitet på Skolverkets uppdrag år 2003 (Osbeck, Holm och Wernersson, 2003). Undersökningen är en kartläggning av olika former av kränkande behandling, såsom rasism, etnisk diskriminering, sexuella trakasserier, homofobi och könsrelaterad mobbning i skolan. Undersökningen består av en större och fyra mindre studier. Den större studien är en nationell enkätundersökning. Totalt besvarade 3 386 elever en enkät.² I kartläggningen ingick elever i årskurs fem och åtta i grundskolan och i årskurs två på gymnasiet.

Av studien framgår att elever med utländsk bakgrund är mer utsatta för kränkningar än andra. Var fjärde elev med utländsk bakgrund uppger att de varit utsatta för kränkningar. Men det är också de som i större utsträckning än andra elever utsätter andra för antisocialt beteende. Åldersmässigt verkar elever i årskurs åtta uppvisa mer intolerans gentemot elever med utländsk bakgrund. Studien visar också att elever med utländsk bakgrund känner av en viss diskriminering i undervisningen i skolan.

Enligt resultaten utsätts 10 procent av eleverna för kränkande beteenden med homosexuellt relaterade orsaker. Det är framförallt pojkar som utsätts för denna typ av kränkningar och dessa förekommer främst i årskurs åtta i grundskolan. Majoriteten av kränkande beteenden med homosexuellt relaterade orsaker utgörs av tillmälen och minoriteten av handlingar som hot och utfrysning.

Studien visar att rasistiska/främlingsfientliga signaler ibland påträffats i skolan, framförallt i form av nazistiskt klotter. Cirka en tredjedel av alla elever i studien uppger att de sett sådant klotter på skolan. Spridning av rasistiskt material, kontakt med vit maktmusik och att elever bär nazistiska symboler förekommer också, om än i mindre utsträckning.

År 2001 genomförde Arbetslivsinstitutet en rikstäckande enkätundersökning bland elever i årskurs ett på gymnasiet (Menckel och Witkowska, 2002). Sammanlagt svarade cirka 1 000 elever på frågeformuläret. Undersökningen tyder på att fler flickor än pojkar ser etniska och sexuella trakasserier samt ras-konflikter som ett problem i skolan. 52 procent av flickorna och 42 procent av pojkarna anger att etniska trakasserier är ett problem i deras skola. 51 procent av flickorna och 44 procent av pojkarna tycker att raskonflikter är ett problem och 29 procent av både flickor och pojkar tycker att gay/lesbisk mobbning är ett problem i skolan. Ingen större skillnad råder mellan elever i olika program eller orter när det gäller rangordningen av problemen. Mobbning anses vara det största problemet överlag och därefter sexuella trakasserier, etniska trakasserier och gay/lesbisk mobbning. Däremot finns en skillnad mellan de elever som går i en mindre skola och de som går i en större skola (fler än 1 200

² Vid 148 skolor i 86 kommuner.

elever). Överlag verkar det som eleverna i större skolor tycker att alla kategorier av kränkande beteenden är ett större problem än i de små.

Sedan år 1998 har Statens Folkhälsoinstitut genomfört en återkommande enkätundersökning för att kartlägga allmänhetens attityder till homosexualitet. Urvalet består av cirka 3 700 individer i åldrarna 16–79 år. Den senaste undersökningen visade att mellan var tredje och var fjärde invånare är mer eller mindre negativ till homosexuella. De är främst äldre män, lågutbildade och boende utanför storstadsområdena som har en negativ inställning (Österman, 2002).

Svensk forskning har behandlat ämnet rasism som en del av ett större sammanhang. År 1997 utkom en rapport från dåvarande Centrum för invandringsforskning (CEIFO) vid Stockholms universitet i samarbete med Brottsförebyggande rådet (BRÅ) som fokuserade på ämnet mer specifikt (Lange m.fl., 1997). Undersökningen bestod av en enkätundersökning bland elever i årskurs sex, åtta och nio i grundskolan samt årskurs två och tre på gymnasiet. Totalt inkom 7 927 besvarade enkäter från 120 skolor på 60 orter. Undersökningen belyste bland annat utsatthet för etniskt och politiskt relaterat hot, spridning av rasistisk och antirasistisk propaganda samt attityder till demokrati bland skolelever.

Undersökningen visade att nästan hälften av eleverna med utomeuropeisk bakgrund enligt egen uppgift någon gång hade utsatts för etniska/rasistiska eller politiskt färgade tillmälen jämfört med 18 procent av dem med svenskt ursprung. 17 procent av eleverna med utomeuropeisk bakgrund hade någon gång upplevt sig hotade på grund av sitt ursprung i jämförelse med 5 procent av svenska elever. 6 procent av eleverna med utomeuropeisk bakgrund hade råkat ut för våld som de förknippade med sitt ursprung jämfört med 2 procent av dem med svensk bakgrund. Elever med invandrarbakgrund var dessutom överrepresenterade bland de elever som vid något tillfälle känt sig illa behandlade på grund av sitt ursprung och specifikt av sin lärare. I kontrast till utsattheten visade studien att det var elever med utomeuropeiskt ursprung som hade högst medelvärde på ett index baserat på några attitydfrågor som bland annat rörde inställning till judar och homosexuella.

Studien konstaterade att det förekom att elever exponerats för olika former av rasistiskt material: 8 procent av eleverna hade läst minst en rasistisk skrift, 17 procent hade kommit kontakt med minst en rasistisk organisation och 12 procent hade någon gång lyssnat till vit maktmusik. Studien undersökte även exponering för antirasistiskt material och organisationer av mer eller mindre militant karaktär: drygt 10 procent av eleverna hade läst minst en antirasistisk skrift och drygt 40 procent har kommit i kontakt med minst en antirasistisk organisation.

Studien berör inte inställning till homosexuella mer än i en attitydfråga. Av eleverna höll 11 procent helt med om påståendet ”att HIV och aids drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt” och 12 procent höll delvis med.

Därutöver sökte studien att mäta elevernas kunskap om Förintelsen och det visade sig att en betydande majoritet (80 procent) av eleverna var helt eller ganska säkra på att Förintelsen ägt rum.

Bland den internationella forskningen kan nämnas en tvådelad rapport från år 2004 som EU-organet European Monitoring Centre on Racism and

Xenophobia (EUMC) sammanställt. Båda delarna av rapporten fokuserar på antisemitism bland Europas befolkning. Huvudstudien är baserad på officiell och inofficiell statistik inhämtad av medlemsländernas så kallade National Focal Points som ingår i EU:s nätverk, the European Information Network on Racism and Xenophobia (RAXEN). Studien visar framförallt att statistik över brott med antisemitiska motiv i stor utsträckning saknas bland medlemsländerna och att det är svårt att dra några konkreta slutsatser. Med detta i åtanke konstaterar man trots allt att det är tydligt att antisemitism kommer till uttryck i större utsträckning i Belgien, Tyskland, Frankrike, Nederländerna och England än i andra medlemsländer. Opinionsundersökningar genomförda i Frankrike har visat att framförallt ungdomar i förhållandevis hög utsträckning inte tolererar antisemitism. Det finns även de medlemsländer som uppvisar en väldigt liten andel eller ingen antisemitisk våldsbrottslighet alls men dessa länder för inte heller någon systematisk statistik över antisemitiska händelser eller brott med antisemitiska motiv. Enligt EUMC fanns det tecken på att ett flertal av just dessa medlemsländer uppvisade en obehaglig vardaglig antisemitisk diskurs utbredd bland dess befolkning (EUMC, 2004).

Samma EU-organ genomför en återkommande undersökning (Eurobarometer) som år 2000 undersökte EU-befolkningens attityder gentemot minoritetsgrupper. Cirka 16 000 individer intervjuades och samtliga medlemsländer deltog. Attityderna gentemot minoriteter har gått till att bli mer positiva sedan en tidigare studie från år 1997. Antalet aktivt toleranta överväger antalet intoleranta i tretton medlemsländer. Undersökningen visar att majoriteten av EU:s medborgare är positiva till ett mångkulturellt samhälle och att de flesta anser att minoriteter "berikar vår kultur". En betydande majoritet ställer sig även starkt negativa till att skicka hem invandrare till sitt ursprungsland. Undersökningen visade också att positiva attityder är vanligare bland dem med högre utbildning än med låg, och bland familjer med minst en medlem av utländsk härkomst. Andelen personer som anser att minoriteter utgör orsaken till arbetslöshet, sämre social välfärd och lägre standard i utbildning har dock ökat. Undersökningen visar att det finns ett starkt samband mellan dem som ställer sig negativa till kulturell mångfald och dem som är rädda för socioekonomiska försämringar (EUMC, 2001).

I Tyskland pågår ett större forskningsprojekt som har till syfte att studera olika aspekter av främlingsfientliga attityder bland befolkningen (Zick och Heitmeyer, 2004). Dessa forskare utgår från ett perspektiv som de benämner gruppfokuserad fientlighet.³ Med detta avses en antihumanistisk inställning som manifesterar sig i ett avståndstagande och ogillande i förhållande till olika minoriteter, som immigranter, homosexuella, hemlösa personer, handikappade m.fl. Den fientliga inställningen rör grupper som (av vissa personer) upplevs uppvisa beteenden och livsstilar som avviker från "det normala". Gruppfokuserad fientlighet definieras som ett syndrom av rasism, xenofobi, negativ inställning till homosexuella liksom vissa andra minoriteter, manschauvinism ("sexism"), fördomsfullhet, antisemitism samt islamofobi. Man menar att de olika varianterna av gruppfokuserad fientlighet har det gemen-

³ "Group-focused enmity" (Zick och Heitmeyer, 2004, s. 4).

samt att individer tillhörande vissa grupper eller kategorier etiketteras som annorlunda och mindre värda, vilket öppnar för handlingar som innebär diskriminering och uteslutning.⁴

I forskningsprojektet genomförs telefonintervjuer med slumpmässiga urval av befolkningen (urvalen består av cirka 3 000 personer årligen). Personerna får svara på frågor om i vilken grad man håller med om eller tar avstånd från en mängd olika påståenden. Exempelvis: "Judar har för stort inflytande i världen idag", "Jag tycker det är bra att fler judar bor i Tyskland igen", "Invandring till Tyskland av muslimer borde vara förbjudet", "Jag är misstänksam mot personer som är muslimer", "Muslimer som praktiserar sin religion i Tyskland borde deporteras" etc.

Resultaten visar, bland annat, att andelen som instämmer i negativt laddade påståenden om muslimer genomsnittligt tenderar vara något högre än andelen som instämmer i negativa påståenden om judar. Vidare finner man att negativa attityder är vanligast bland män och lågutbildade. Resultaten från undersökningarna tyder dessutom på att intoleranta attityder gentemot de olika grupperna tenderar att samvariera. Personer som exempelvis är negativt inställda mot judar är inte sällan negativt inställda även mot muslimer och andra minoriteter.

Begrepp

Föreliggande undersökning berör ett antal olika komplexa begrepp: främlingsfientlighet, rasism, islamofobi, homofobi och antisemitism. Internationellt sett söker både FN och Europarådet att motarbeta denna typ av fenomen men utformar traktat och konventioner avsiktligt utan definitioner. Utgångspunkten är att säkerställa mänskliga fri- och rättigheter för alla oavsett "kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, egendom, börd eller ställning i övrigt"⁵.

Integrationsverket ger en bakgrund till begreppen och presenterar definitioner av dessa med hjälp av en mängd facklitteratur på området. Nedan följer ett sammandrag av Integrationsverkets beskrivning av begreppen så som de presenteras på myndighetens hemsida på Internet (Sverige mot rasism).

Integrationsverket skriver att begreppet *rasism* är mycket omdiskuterat men att en gemensam utgångspunkt för forskare är att rasism kan beskrivas som en uppsättning teorier, världsåskådningar, rörelser, processer, samhällssystem och handlingar som utgår från tron eller läran om att:

⁴ "Inequality, in the sense of unequal worth, is the core of each facet of group-focused enmity" (Zick och Heitmeyer, 2004, s. 4). Se även Perry (2001) som diskuterar liknande problemställningar utifrån en nordamerikansk horisont.

⁵ Denna fras återfinns bland centrala internationella konventioner som FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna 1948, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna 1950, Den europeiska sociala stadgan 1961, Internationell konvention mot alla former av rasdiskriminering 1965, FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter 1966 och Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter 1966. Formuleringen varierar något i vissa fall.

1. människosläktet kan delas in i olika raser, folkgrupper
2. individens, gruppens eller samhällets ras- eller folkgruppstillhörighet utgör dess väsen
3. dessa väsen bestämmer och förklarar skillnader i egenskaper, förmågor, begåvningar, färdigheter och så vidare mellan olika raser, folkgrupper eller individer
4. utifrån dessa väsen kan man identifiera "över-" och "underlägsna" folkgrupper, raser och individer samt rangordna människosläktet från högre till lägre
5. människor kan behandlas därefter med hänvisning till dessa väsen.

Dessa kriterier definierar den ideologiska nivån av rasism, som är nödvändig för att legitimera handlingar och sociala processer. Termen definierades till en början enbart som en ideologi eller doktrin men efter 1960-talet fick begreppet en större innebörd. Samhället såg det inte längre som möjligt att särskilja ideologier från handlingar som rasdiskriminering eller rasistiskt våld. De gick inte heller att särskilja från attityder i form av rasistiska fördomar eller stereotyper som härleddes från samma världsåskådning som ideologin grundade sig på. Rasism som begrepp har sedermera setts mer som en process eller ett socialt system (se vidare t.ex. Skovdahl, 1996).

Integrationsverket finner att begreppet *främlingsfientlighet* i vissa avseenden tangerar termen rasism. Oftast används ordet *främlingsfientlighet* för att särskilja generellt negativa attityder till personer som invandrat till Sverige från eugeniskt rasistiska attityder. Eugenism är den biologiska rasismens lära som utgår ifrån att det finns genetiska skillnader som är relevanta och legitima för att rangordna människor i bättre eller sämre sorter eller raser. Termen *främlingsfientlighet* utgår från att personer som invandrar från vissa bestämda världsdelar definieras som *främlingar*. Detta medför att begreppet i sig innefattar samma "vi-" och "dom-" mentalitet som begreppet rasism.

Antisemitism beskrivs av Integrationsverket som en term som kommit att beteckna "hat mot judar". Man skriver: "Ordet antisemitism kommer av grekiskans anti, som betyder mot, och semit, som i just den här sammansättningen betyder jude. Den som är antisemit är således fientlig mot judar och judendomen."

Begreppet *homofobi* definieras av Integrationsverket som "negativa känslor inför, attityder till och beteenden riktade mot homosexuella". Somliga människor erfar olust och reagerar känslomässigt med till exempel skuld, skam, obehag och rädsla inför homosexuella. Andra reagerar med mera fientliga känslor som ilska, ogillande, förakt och avsky. Homofobin manifesterar sig också i form av negativa attityder, diskriminering, nedsättande anmärkningar och vitsar om människor med homosexuell orientering med mera. Andra uttryck för homofobi är det hat som resulterar i hot om våld, provocerade överfall och mord som drabbar en del personer med homosexuell läggning, så kallade hatbrott. Begreppet homofobi myntades år 1967, som rädslan för att vara i närheten av homosexuella. Trots ändelsen *fobi* är homofobi inte en beteckning för ett symptom i psykiatrisk mening.

Integrationsverket beskriver begreppet *islamofobi* som en term som "anspelar på en rädsla för religionen islam och denna religions anhängare, muslimer". Ändelsen *fobi* avser inte heller i detta begrepp ett symptom i psykiatrisk me-

ning. Begreppet islamofobi inbegriper inte bara känslor som rädsla. Många muslimer upplever att det förs en propaganda mot islam och de personer som representerar denna religion. Islamofobi kan därför kort definieras som en rädsla för islam och muslimer, och som aktiverar en anti-islamisk reaktion riktad mot muslimer. Begreppet islamofobi lanserades år 1997 i samband med att den brittiska inrikesministern presenterade rapporten "Islamophobia: A Challenge For Us All". Termen fick vidare officiell acceptans i samband med att Stockholm International Forum on Combating Intolerance i januari 2001 accepterade islamofobi som en intolerant yttring i linje med rasism, antisemitism och xenofobi.

Liknande eller identiska definitioner av flera av dessa begrepp återfinns i den svenska Nationalencyklopedin.⁶ Där definieras begreppet rasism som "i strikt (europeisk) bemärkelse en ideologi som grundas på kombinationen av följande fem förutsättningar: 1) uppfattningen att det är rimligt att indela människosläktet i ett antal distinkta raser utifrån fenotypiska skillnader (yttre kännetecken); (2) antagandet att det finns ett samband mellan å ena sidan sådana fenotypiska skillnader och å andra sidan nedärvda mentala och intellektuella anlag, beteendemönster samt lynne och moralisk karaktär; (3) antagandet att dessa nedärvda drag är gemensamma för alla medlemmar av respektive raser; (4) övertygelsen att raserna låter sig klassificeras i en hierarki, beroende på kvaliteten av de nedärvda dragen; (5) föreställningen att denna hierarkiska klassifikation berättigar medlemmar av förment överlägsna raser att dominera, exploatera och t.o.m. förinta medlemmar av förment underlägsna raser. Medan den första förutsättningen är omdiskuterad är den andra och den tredje vetenskapligt felaktiga och den fjärde och femte etiskt och politiskt förkastliga".

Även här görs en koppling till främlingsfientlighet: "Även åsikter och handlingar som inte i alla avseenden motsvarar definitionen ovan kan med viss rätt benämnas rasism, när det rör sig om allmän motvilja mot medlemmar av grupper som definieras av fysiska, kulturella eller beteendemässiga karaktäristika, utan hänsyn till enskilda gruppmedlemmars individuella särdrag. Ofta är dock uttrycket främlingsfientlighet mer adekvat om sådana attityder."

När det gäller antisemitism presenteras följande definition i Nationalencyklopedin: "Antisemitism (av grek. anti 'mot' och semit i betydelsen 'jude'), term som präglades 1879 av den tyske agitatorn Wilhelm Marr för att beteckna de då aktuella judefientliga kampanjerna. Ordet kom snart att beteckna fientlighet mot judar och judendom över huvud taget."

I Nationalencyklopedin återfinns följande definition av homofobi: "(av *homosexualitet* och *fobi*), personlig, irrationell rädsla för homosexualitet, homosexuella människor eller egna homosexuella impulser. Även samhällets rädsla för och intolerans mot homosexualitet kan kallas homofobi".

Zick och Heitmeyer (2004, s. 4f) definierar antisemitism som "diskriminering av personer med judiskt ursprung" och anger att antisemitismen består av tre komponenter: (1) Villigheten att praktisera diskriminering gentemot personer av judisk börd, vilket grundas i stereotypiska uppfattningar och obekant-

⁶ Begreppet islamofobi saknar ännu en definition i Nationalencyklopedin.

skap med judiska levnadssätt. (2) "Sekundär antisemitism" vilket handlar om åsikten att judar idag exploaterar Förintelsen och försöker dra fördel av brott begångna mot det judiska folket. (3) En emotionell komponent baserad på känslor av skam och skuld. Islamofobi definieras som en generell attityd av fördömande av muslimer, symboler och praktiker förknippade med religionen. Islamofobin anges bestå av tre komponenter: (1) Ett generellt avståndstagande, som innehåller ett inslag av fruktan, gentemot muslimer. (2) Nedvärdering av kultur och värderingar förknippade med religionen. (3) Intentioner som innebär att man vill distansera sig från muslimer.

Syfte och frågeställningar

Det huvudsakliga syftet med föreliggande undersökning är att ge en bild av ungdomars attityder i frågor som rör islamofobi, antisemitism, homofobi och främlingsfientlighet. Studien vill även belysa ungas utsatthet för, liksom delaktighet, i olika former av brottsligt och antisocialt beteende med koppling till etniskt ursprung, religionstillhörighet eller homosexuell läggning.

Med brottslighet och antisocialt beteende avses ett brett spektrum av kränkande beteenden, alltifrån misshandel eller skadegörelse till trakasserier och diskriminerande handlingar. Undersökningen uppskattar även spridningens omfattning vad gäller viss antidemokratisk extremistisk propaganda. Det är även undersökningens ambition att i någon mån knyta an till en tidigare gemensam undersökning av CEIFO och BRÅ (Lange m.fl., 1997).

I studien undersöks:

- Vilken attityd ungdomar har till olika minoritetsgrupper och invandrare generellt.
- I vilken omfattning ungdomar enligt egna uppgifter utsätts för olika typer av kränkande beteenden på grund av sitt ursprung, sin religionstillhörighet eller därför att man uppfattas ha en homosexuell läggning.
- I vilken utsträckning ungdomar deltar i olika former av kränkande beteenden med hänvisning till ursprung, religion eller homosexualitet.
- Om det finns några samband mellan intolerans och socioekonomiska samt sociala bakgrundsfaktorer.

Metod

Utgångspunkten för valet av metod var att undersökningen skulle kunna ge en beskrivning av landets skolungdomar rörande attityder, utsatthet och delaktighet med fokus på generell intolerans, antisemitism, homofobi och islamofobi. Val av metod har även gjorts med inriktning på att i viss mån kunna återknyta till en tidigare studie av CEIFO och BRÅ (Lange m.fl., 1997). Det är inte frågan om någon replikation av den nämnda studien, däremot har den tidigare enkäten i vissa stycken utgjort en grund till den enkät som utformats för denna studie och metodvalet är detsamma. För att kunna knyta an till 1997 års undersökning används en del frågor som är identiska med dem i den tidigare undersökningen. Majoriteten av frågorna har dock omarbetats och ett antal nya har lagts till i syfte att kunna vidga analysen.

Denna undersökning är således en självrapportstudie baserad på klassrumsenkäter bland skolungdomar i årskurserna åtta och nio i grundskolan samt årskurs ett, två och tre på gymnasiet.

I den tidigare nämnda undersökningen av CEIFO och BRÅ ingick även årskurs sex i grundskolan medan årskurs ett på gymnasiet, till skillnad från i föreliggande studie, inte ingick. Av detta skäl begränsas jämförbarheten.

Undersökningen genomfördes under december månad år 2003. Varje utvald klass fick en uppsättning enkäter som eleverna besvarade under lektionstid. I instruktionerna till lärarna angavs att deltagandet var frivilligt och att de skulle upplysa eleverna om detta. När det gäller årskurs åtta i grundskolan skickades även informationsblad med för att i förväg delas ut till de berörda elevernas föräldrar.

Enkäten besvarades anonymt och varje elev fick ett individuellt svarskuvert som de fick klistra igen. Lärarna ombads att ge frånvarande elever möjlighet att besvara enkäten vid annat tillfälle. Dessa svar inkom i regel under januari månad efter jullovet.

Operationaliseringar

Begreppen som berörts ovan har uppkommit på olika sätt och definitionerna på ett och samma begrepp varierar något, men ett gemensamt tema kan sägas vara att de handlar om negativa attityder och intolerans mot olika minoriteter eller vissa kategorier. Utgångspunkten för att försöka mäta dessa begrepp har tagits i de olika uttrycksformerna av gruppfokuserad intolerans, vilka i många avseenden tycks manifestera sig på likartade sätt. Dessa gäller misstro och misstänksamhet riktad mot en grupp individer som kollektiv (vilket i vissa fall möjligen kan hänga samman med rädsla), starkt ogillande och avståndstagande samt en beredvillighet att vidta eller stödja åtgärder som är diskriminerande mot individer tillhörande aktuell grupp eller kategori.

I enkäten ställs ett relativt stort antal frågor som rör inställning till olika minoriteter i Sverige. Frågorna är ofta ställda i form av påståenden som respondenten får markera i vilken grad man håller med respektive inte håller med om. Av svaren på olika frågor har en del attitydskalor konstruerats. Attitydskalorna är av så kallad Likerttyp, som är en vanligt använd metod när det

gäller att konstruera mått på individers värderingar, övertygelser, känslor och åsikter om olika företeelser (Frankfort-Nachmias och Nachmias, 1996). Enligt dessa forskare är attityder "generella inställningar som kan göra en person benägen att reagera på ett visst sätt vid konfrontation med ett visst stimuli". Individer uttrycker sina attityder genom tal eller beteende då de varseblir objektet för attityden. En person kan ha en stark attityd för eller emot en viss företeelse, och attityden uppväcks och uttrycks när personen på olika sätt kommer i kontakt med ämnet eller konfronteras med det i form av en fråga, till exempelvis i en undersökning. Många attityder har flera aspekter och dimensioner. Genom att ställa ett större antal frågor om ett visst ämne kan man säkrare avgöra styrkan i den generella inställningen (och fånga denna) än om man endast ställer en enskild fråga.

Attityder betraktas ofta som övertygelser som har en viss konstans men det utesluter inte att förändringar kan ske. Det är inte ovanligt att man i den psykologiska litteraturen delar in attityden i olika komponenter: en kognitiv aspekt som betecknar medvetet hållna åsikter och övertygelser; en affektiv som rör den känslomässiga sidan; en värderande aspekt (om man är positiv eller negativ till objektet) samt disposition till ett visst beteende (handlingsberedskap). Det råder skilda uppfattningar om vilken av dessa komponenter som ska anses vara av större eller mindre vikt (Reber, 1985, s. 65; se även t.ex. Johnson och Lahdenperä, 1984). De senare tar upp att flera författare menar att även attityder i form av fördomar har olika komponenter: en affektiv, en kognitiv och en handlingsmässig. Stereotypier (förenklade, generaliserade bilder) om olika grupper tillhör fördomens kognitiva sida, medan den oresonliga antipatin, liksom den å andra sidan överdrivet positiva inställningen, tillhör den affektiva sidan. Beredskapen att vidta diskriminerande handlingar gäller fördomens handlingskomponent.⁷

Övervägande delen av frågorna i enkäten bestod av kryssfrågor med fasta svarsalternativ. Det hör till sakens natur på grund av temat i denna undersökning, att enkäten innehåller vissa påståenden och frågor som kan uppfattas provocerande. Detta är nödvändigt för att frambringa en respons och ett ställningstagande som avspeglar en attityd. Samtidigt ska påpekas att en stor del av påståendena är välvilligt formulerade i fråga om de aktuella minoriteterna, bland annat med syftet att undvika en koncentration av negativt laddade utsagor gällande olika grupper.

Ett exempel på hur dessa attitydskalor (index) är konstruerade kan illustreras med ett index som avser inställning till muslimer. De första sex frågorna (hela enkäten finns redovisad i bilaga) har till avsikt att uppskatta graden av intolerans mot gruppen. Man har i svaren möjlighet att uttrycka i vilken utsträckning man hyser misstro mot muslimer, i vilken utsträckning man inte vill ha muslimer nära in på sig, i vilken grad man anser det vara alldeles för många muslimer i Sverige samt i vilken mån man tycker att muslimer i Sverige ska ha rätt att utöva sin religion respektive ha tillåtelse att rösta.

De tre första påståendena lyder: "De flesta muslimer är säkert hyggligt folk";

⁷ "Det är dock oklart hur dessa konstruerade komponenter hänger ihop och påverkar varandra" (Johnson och Lahdenperä, 1984, s. 5).

”Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person” samt ”Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)”, se bifogad enkät. De olika svarsalternativen ges poängvärden på sådant sätt att en person som svarar ”ja, det stämmer precis” (dvs. påståendet stämmer med personens egen åsikt), ges värdet noll på respektive påstående. Svarar man däremot ”nej, det stämmer inte alls” (det motstående ytterlighetsalternativet) får man värdet fyra. De tre mellanliggande svarsalternativen är graderade däremellan.

De tre ovanstående gentemot gruppen i positiva ordalag formulerade påståendena balanseras av tre negativt formulerade (”Det är alldeles för många muslimer i Sverige”, ”Muslimer går det inte att lita på” samt ”Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val”). På dessa frågor är poängsättningen omkastad så att en person som helt instämmer i påståendena får värdet fyra på vart och ett av svaren medan den som inte alls instämmer får värdet noll.

Variablerna rörande denna uppsättning frågor korrelerar tydligt med varandra. De ungdomar som exempelvis instämmer i att ”muslimer ska ha rätt att bygga moskéer” tenderar att ta avstånd från påståendet om att det borde vara ”förbjudet för muslimer att få rösta”, och vice versa. Svaren har så pass starka samband med varandra att detta understryker relevansen i att skapa ett gemensamt mått på inställningen till muslimer.⁸ På denna grund har svaren summerats och sedan delats med antalet frågor så att ett medelvärdesindex skapats.

Värdet noll på detta index innebär således att man genomgående valt det i fråga om muslimer mest välvilligt formulerade svarsalternativet på de sex olika frågorna medan värdet fyra betyder att man tvärtom genomgående har valt det minst välvilliga. Värdet fyra betyder att man genom svaren konsekvent ger uttryck för att man hyser misstro och motvilja mot gruppen i fråga och dessutom är tydligt benägen att inte tillåta vissa grundlagsstadgade fri- och rättigheter för denna. Det är svårt att se att man inte skulle kunna beteckna en sådan inställning som starkt intolerant. Ett rimligt antagande är att starkt islamofobiska tendenser avspeglas i höga värden på skalan.

De två efterföljande frågebatterierna avser inställningen till judar och homosexuella (del E i enkäten). De består av exakt likadana påståenden som ovan men med den viktiga skillnaden att gruppen som är i fokus byts ut. Då påståendena är identiska, förutom nyss nämnda detalj, torde det bidra till att jämförbarheten mellan de olika måtten ökar. Av dessa påståenden bildas index på samma vis som redan beskrivits.

Enkäten innehåller också ett ytterligare frågebatteri bestående av ett antal påståenden, vilket i delar av resultatredovisningen kallas ”det alternativa

⁸ Den interna samstämmigheten i skalan har undersökts med olika metoder. Reliabilitetskoefficienten Cronbach Alpha är 0,86 och därmed över den i allmänhet rekommenderade gränsen 0,70 (Bohrnstedt och Knoke, 1988, s. 384). En faktoranalys med metoden ”Unweighted Least Squares” (ULS) av variablerna visar att samtliga laddar på en och samma faktor, vilken förklarar över hälften av variansen i materialet. Faktorladdningarna ligger i intervallet 0,70-0,80 (se t.ex. Walsh, 1990). Liknande resultat gäller för de motsvarande delskalorna rörande inställning till judar respektive homosexuella.

frågebatteriet” samt ett frågebatteri med fem påståenden som är identiska i formuleringen⁹ med frågor som användes i den tidigare nämnda studien av Lange m.fl. (1997).¹⁰ Enkäten innehåller också frågor som bland annat rör i vilken grad man finner kompisars eventuella invandrarfientliga attityder eller handlingar acceptabla.

Ur dessa frågebatterier har enskilda frågor valts ut och ett antal attitydskalor konstruerats. En skala rör ”främlingsfientlighet”. Det bör nämnas att denna främlingsfientlighet närmast gäller inställning till invandring och invandrare, då de flesta påståendena i skalan avser detta.¹¹ Det finns även en skala som ur vissa aspekter handlar om mer handgriplig ”invandrarfientlighet”. Därutöver har alternativa index rörande inställning till judar, muslimer respektive homosexuella bildats. I bilaga 3 (tablå C 2) ges en översikt av vilka enskilda frågor som ingår i de olika måtten.¹²

Formuläret innehåller dessutom ett antal andra frågor som ger indikationer på rasistiska och främlingsfientliga preferenser. Dessa presenteras efter hand i resultatredovisningen.

På liknande sätt som beskrivits ovan har olika skalor rörande vissa sociala och psykosociala faktorer konstruerats. För en översikt av vilka enskilda frågor som ingår i dessa skalor hänvisas till tablå C 1 i bilaga.

När det gäller frågorna som rör utsatthet för, liksom delaktighet i, olika typer av antisocialt beteende kopplade till bakgrund är det viktigt att poängtera att frågorna är konstruerade för att mäta händelser som utifrån elevens egen tolkning och bedömning inträffade på grund av dennes respektive offrets ursprung, religion eller uppfattade homosexuella läggning.¹³

Urval

För att undersökningen skulle kunna ge en rikstäckande bild gjordes urvalet som ett slumpmässigt urval ur hela populationen av skolelever i de aktuella årskurserna. Urvalsenheten var *skolor* när det gällde grundskolelever och *program på skolor* när det gällde gymnasieelever. Urvalet anpassades till att i största möjliga mån ge samma fördelning på grundskolelever respektive gymnasieelever som förelåg i populationen.

En initial urvalsram innehållande 709 gymnasieskolor, 8 613 program på skolor, omfattande 321 370 gymnasieelever och 1 648 grundskolor med

⁹ Frågorna är desamma men en viss reservation av jämförbarheten bör göras på grund av vissa layout- och formmässiga förändringar.

¹⁰ Av svaren på dessa påståenden (exklusive påståendet ”Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer”) bildades i den tidigare studien ett index, som i denna betecknades ”rasismindex”.

¹¹ Det vore kanske mer rättvisande att betrakta detta mått som en skala mätande ”invandrarfientlighet” men för att undvika sammanblandning av de olika måtten används termen främlingsfientlighet när denna skala refereras.

¹² I bilagan anges även reliabilitetskoefficienter för de olika skalorna (se t.ex. Bohrnstedt och Knoke, 1988).

¹³ Att man av *andra* personer uppfattats ha en homosexuell läggning vad gäller utsatthet (denna fråga ställdes endast till gymnasieelever).

235 535 grundskoleelever erhöjls från SCB¹⁴. Från denna urvalsram gjordes ett en-stegs klusterurval med totalundersökning i varje utvalt program på gymnasieskolan. Urvalet bestod av sammanlagt 200 program. 67 program drogs från årskurs ett, 67 program drogs från årskurs två och 66 från årskurs tre. Därefter kontaktades utvalda gymnasieskolor för uppgift om klassbeteckningar och respektive elevantal på berörda program för höstterminen 2003. Elva program på skolor i utvald årskurs föll bort därför att motsvarande inte fanns under höstterminen 2003. Av dessa elva föll sju gymnasieskolor helt bort därför att de endast representerades i urvalet med just det programmet i den specifika årskursen. Det slutliga urvalet för gymnasiet bestod totalt av 189 program, 142 skolor, 388 klasser och 7 415 elever.

Ur populationen på 1 648 grundskolor gjordes ett klusterurval av 90 skolor. Dessa skolor kontaktades för uppgift om klassbeteckningar och respektive elevantal. En lista över klasserna sammanställdes och sorterades i bokstavsordning efter skolans namn och klassbeteckning i varje skola. I det sista steget gjordes ett systematiskt urval av klasser genom att välja varannan klass i listan. Det slutliga urvalet för grundskolan kom att bestå av 89 skolor, 284 klasser och 6 483 elever.¹⁵

Det slutliga totala urvalet för undersökningen kom att bestå av 230 skolor, 672 klasser och 13 898 elever. Av utvalda skolor valde 93,9 procent att delta i undersökningen och 90,2 procent av utvalda klasser. Svarsfrekvensen på individnivå ligger totalt på 76,2 procent¹⁶. Det totala externa bortfallet består således av 23,8 procent på individnivå. 96,8 procent av alla inkomna enkäter kodades in (se tabell B 1, bilaga 1).¹⁷ Bortfallsanalysen visar att svarsfrekvensen är lägre i storstäder än i övriga kommuntyper och mer markerad på gymnasiet.¹⁸ Även år tre på gymnasiet och yrkesförberedande program har en lägre svarsfrekvens, vilket till stor del kan bero på att dessa elever har en mindre andel klassrumsundervisning och mer praktik än övriga program och årskurser.

De skilda bortfallen mellan grundskoleelever och gymnasieelever innebär en viss överrepresentation av grundskoleelever i materialet. Effekten av denna selektion vid analyser baserade på hela materialet kan bedömas som liten. När det gäller attityder i frågor om antisemitism och homofobi finns visserligen ett samband såtillvida att intoleransen minskar något med ökad ålder, vilket skulle innebära att situationen vad gäller intolerans i populationen i någon mån överskattas. Sambanden är dock svaga varför den effekten kan bedömas som mycket måttlig.

Bortfallet på individnivå i samband med klassrumsenkäter genereras av huvudsakligen tre skäl: sjukfrånvarande elever, skolkare och bortfall förorsakat av att klasserna är uppdelade i smågrupper eller är på praktik. Det bortfall som genererats av den förstnämnda orsaken kan i princip betraktas som slump-

¹⁴ Samtliga uppgifter avser höstterminen år 2002.

¹⁵ Antal klasser och elevantal är justerat efter skolornas egna uppgifter.

¹⁶ Detta gäller om alla elever i icke medverkande skolor och klasser räknas som bortfall. Svarsfrekvensen på individnivå i *medverkade* klasser är 82 procent.

¹⁷ Alla inkomna formulär granskades före inkodning, 3,2 procent av enkäterna sorterades bort därför att de var ofullständigt eller uppenbart oseriöst ifyllda formulär.

¹⁸ Se bilaga 1.

mässigt, vilket innebär att det inte påverkar resultaten. När det däremot gäller de som är frånvarande på grund av skolk finns skäl att anta att intoleransen gentemot minoritetsgrupper är högre bland dessa än vad fallet är för genomsnittseleven. Inte minst resultaten i avsnittet om olika psykosociala faktorer i relation till intolerans (se nedan) tyder på detta. Det innebär att det bortfall som har sin grund i skolk genererat en viss underrepresentation av intoleranta elever i hela materialet. En selektion som emellertid inte ska överskattas.¹⁹

När det gäller det bortfall som orsakats av att vissa klasser varit uppdelade i grupper med påföljd att inte alla elever deltagit i enkäten finns en överrepresentation av elever på de yrkesförberedande programmen på gymnasiet. På de yrkesförberedande programmen var det även klasser som föll bort beroende på att eleverna var på praktik. Analyserna visar att detta bortfall torde generera en selektion i samma riktning som skolkarna. Elever på de yrkesförberedande programmen är generellt mer intoleranta än genomsnittseleven.

Att det skett en viss selektion av materialet på grund av skolkarna och på grund av det större bortfallet på de yrkesförberedande programmen kan således antas verka i den riktningen att den ger en viss underskattning av andelen intoleranta. När det gäller sambandsanalyser, vilka till övervägande delen behandlar samband mellan graden av intolerans samt sociala bakgrundsvariabler respektive psykosociala faktorer, blir effekten generellt sett att sambanden försvagas något.

Det finns ett internt bortfall på flertalet variabler. Generellt är detta bortfall förhållandevis litet. En bakgrundsvariabel för vilken det bör nämnas är dock kategoriseringen efter föräldrars yrke där det interna bortfallet är 7 procent. En analys tyder på att det finns en överrepresentation av föräldrar med arbetaryrken i det bortfallet. Ofta har det genererats av att eleven endast angett förälders arbetsplats. En genomgång av dessa tyder på en överrepresentation av föräldrar med arbetarbakgrund. Skattningar av andelen och antalet elever med arbetarbakgrund blir därmed i någon mån underskattade i de analyser som behandlar denna aspekt.

Material

Här redovisas huvuddragen i materialets sammansättning. För detaljerade uppgifter hänvisas till tabeller i bilaga 1. Materialet består av 51 procent gymnasister och 49 procent grundskoleelever. Cirka 50 procent är flickor och 50 procent pojkar. Genomsnittsålder i det totala materialet ligger på 16 år. 51 procent av gymnasisterna går på studieförberedande program, 35 procent på yrkesförberedande program, 10 procent på kombinerade studie- och yrkesförberedande program och 4 procent går på individuella programmet. Både det individuella och de kombinerade programmen domineras av pojkar.

Samtliga svar gällande föräldrars yrke kodades in enligt SCB:s SEI-koder

¹⁹ I liknande typ av undersökningar har framkommit att de olovligt frånvarande endast utgör en mindre andel (i storleksordningen 10 procent) av de frånvarande eleverna (Andersson, Hibell och Sandberg, 2000).

som sedan klassificerades i åtta kategorier: ej facklärare, facklärare, lägre tjänsteman, tjänsteman på mellannivå, högre tjänsteman, fria yrkesutövare med akademiker, eget företag och lantbrukare. Arbetarbarn är överrepresenterade på de yrkesförberedande programmen och underrepresenterade på de studieförberedande. 4 procent av eleverna har angett att deras mamma var arbetslös och 3 procent att deras pappa var arbetslös. 71 procent angav att de bodde med båda föräldrarna och 29 procent att de inte bodde med båda föräldrarna.

Eleverna tillfrågades även om sin subjektivt bedömda religionstillhörighet. Materialet utgörs till största delen av elever som angett att de är kristna, 51 procent, och elever som inte angett någon religionstillhörighet²⁰, 43 procent. De elever som inte angett någon religionstillhörighet kommer, för att underlätta framställningen, härnäst betecknas som "ej religiösa". Knappt 6 procent av eleverna har angett att de är muslimer och knappt 1 procent annan religiös tillhörighet.

Till bakgrundsfrågorna hör även frågor om ursprung. Enkäten frågar efter elevens och föräldrarnas födelseland. Undersökningen använder sig av två termer som relaterar till elevens ursprung, nationell bakgrund och ursprungsområde. Undersökningen har försökt efterlikna den tidigare nämnda studien (Lange m.fl., 1997) i principerna för klassificering av elevernas ursprung. I den undersökningen var materialet indelat i elever med helsvensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund. Föreliggande undersökning använder sig av en tredelad i stället för tvådelad sådan indelning. De elever som själva är födda i Sverige och vars föräldrar också är födda i Sverige definieras som elever med "helsvensk" bakgrund. Det ska understrykas att uttrycket "helsvensk" används med den rent tekniska betydelsen att både eleven och dennes föräldrar är födda i Sverige. De elever som är födda utomlands och vars föräldrar är födda utomlands definieras som elever med "utländsk" bakgrund. Elever som uppgett att minst en av de efterfrågade personernas (elevens, faderns eller moderns) födelseland var annat än Sverige samtidigt som minst en av personerna var född i Sverige definieras som elever med "delvis utländsk" bakgrund. Om man ser till de elever som angett samtliga efterfrågade personers födelseland har cirka 76 procent av eleverna "helsvensk" bakgrund, 17 procent "delvis utländsk" bakgrund och 7 procent "utländsk" bakgrund.

Materialet har även kodats in efter en detaljerad geografisk indelning för att sedan delas upp i en mer grov kategorisering i fyra så kallade *ursprungsområden*. Dessa ursprungsområden är i denna studie liksom i den tidigare undersökningen (1) Sverige (2) Nordeuropa, Östeuropa, Västeuropa, vissa västländer (USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland) (3) Sydeuropa (4) utanför Europa (exklusive vissa västländer)²¹. Ordet ursprungsområde implicerar här

²⁰ De svarsalternativ som fanns var: kristen, muslim, jude/judinna, hindu samt buddist. Elever som inte angett religionstillhörighet har markerat alternativet "Nej, inget av detta". För enkelhets skull kommer de senare att ibland betecknas som "ej religiösa" i redovisningen.

²¹ I de fall t.ex. föräldrarna var födda i olika ursprungsområden skedde klassificeringen enligt en princip som innebär att det ursprungsområde valdes som hade högst numeriskt värde, enligt en i förväg fastställd ordning. De numeriska värdena är de som ges i huvudtexten. Principen, vilken i viss mån bygger på en kombination av sociokulturellt och geografiskt avstånd i förhållande till Sverige, valdes för att underlätta ett konsekvent förfarande i inkodningsprocessen.

från vilken region i världen eleven och föräldrarna som är födda utomlands kommer såvida man inte har "helsvensk" bakgrund och alltså har Sverige som ursprungsområde. Cirka 9 procent tillhör kategorin Nord/Öst/Västeuropa eller vissa västländer vad gäller ursprungsområde, 4 procent har sitt ursprung i Sydeuropa och 11 procent har sitt ursprung utanför Europa (exklusive vissa västländer).²² Materialet i 1997 års undersökning visar ungefär samma proportioner.

²² Elever som endast angivit att föräldrarna eller de själva är födda utomlands utan att uppge landets namn ingår inte i beräkningen.

Resultat

Strukturen för resultatredovisningen är upplagd så att först redovisas ungdomars attityder gentemot muslimer, judar respektive homosexuella. Kapitlet avseende attityder avslutas med en närmare granskning av tendenser till generell intolerans och främlingsfientlighet i olika avseenden bland skolungdomar. Kunskapen rörande Förintelsen behandlas i ett separat kapitel. Vidare redogörs för spridningen av viss rasistisk och extremnationalistisk propaganda. Därefter behandlas utsatthet för och delaktighet i olika former av antisocialt beteende med koppling till bland annat ursprung. Resultatbeskrivningen avslutas med en analys av materialet med fokus på intoleranta attityder i relation till vissa sociala och psykosociala faktorer samt delaktighet i antisocialt beteende.

Resultaten redovisas i den löpande texten förhållandevis detaljerat. Dessutom innefattar denna skrift en omfattande bilagedel där ytterligare detaljer redovisas.

Islamofobiska tendenser

Islamofobi som begrepp är relativt nytt och höll på att få genomslagskraft vid tidpunkten för presentationen av den tidigare undersökningen (Lange m.fl., 1997) varför detta inte behandlades i den rapporten.²³

För att mäta graden av intolerans som eleverna har gentemot muslimer presenterades som nämnts en rad påståenden som eleverna fick ta ställning till. Följande påståenden ingick i ett frågebatteri:

- De flesta *muslimer* är säkert hyggligt folk...
- Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person...
- Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)...
- Det är alldeles för många muslimer i Sverige...
- Muslimer går det inte att lita på...
- Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val...

Svarsalternativen bestod av "nej, det stämmer inte alls", "det stämmer ganska dåligt", "tveksam/vet inte", "det stämmer ganska bra" och "ja, det stämmer precis". (En detaljerad redovisning av svaren återfinns i bilaga 1.)

De flesta elever har inget emot att bo granne med en skötsam person av muslimsk tro. 86 procent tycker att påståendet "Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person" stämmer bra eller ganska bra. En något mindre andel (68 procent) anser att de flesta muslimer säkerligen är

²³ Med undantag av att en fråga ställdes som tangerar ämnet: "Nu presenterar vi en rad påståenden som uttrycker åsikter som människor kan ha. Vi vill be dig att markera om du håller med eller inte håller med dessa åsikter." och därefter angavs följande påstående: "Muslimer har rätt att bygga moskéer i Sverige".

hyggligt folk. En något lägre andel anser att muslimer är pålitliga men det är fortfarande en klar majoritet, 62 procent, som tycker att påståendet ”Muslimer går det inte att lita på” inte stämmer eller stämmer ganska dåligt.

Andelen elever som ger uttryck för en negativ attityd när det gäller moskébyggen är cirka 23 procent. De anser att påståendet ”Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)” inte stämmer alls eller ganska dåligt med vad de själva tycker.

Bland påståendena i detta frågebatteri visar eleverna störst tveksamhet till påståendet ”Det är alldeles för många muslimer i Sverige”, 31 procent svarar tveksam eller vet inte. Andelen som tycker att påståendet inte stämmer alls är 29 procent medan drygt 15 procent tycker att påståendet stämmer ganska dåligt. Andelen som tycker det stämmer ganska bra eller precis, är 25 procent.

När det kommer till frågan som rör att neka muslimer rösträtt visar de flesta eleverna ett ställningstagande mot påståendet. Tre av fyra tycker att påståendet ”Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val” inte stämmer alls eller stämmer ganska dåligt.

De senaste åren har påståenden om muslimers bidragsberoende och kriminalitet ibland cirkulerat i medierna. I ett uppmärksammat fall var en kvinna nekad anställning som programledare i TV på grund av att hon bar slöja och det har också varit en mer omfattande diskussion i Europa gällande slöjbärande i skolan som i viss mån också förekommit i Sverige. Det har därför ansetts intressant att studera elevernas inställning och attityd till detta. I det så kallade alternativa frågebatteriet förekom påståenden som rör dessa frågor. Påståendena var, som påpekats, medvetet provocativa för att frambringa en respons och ett ställningstagande som avspeglar en attityd. Följande tre påståenden ingick:

De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga.
En programledare i TV ska tillåtas bära slöja.
De flesta muslimer vill bara leva på bidrag.

Svarsalternativen bestod av ”nej, absolut inte”, ”nej, knappast”, ”tveksam”, ”ja, kanske” och ”ja, absolut”.

Resultaten ger vid handen att närmare 60 procent av eleverna håller med om påståendet ”De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga” i större eller mindre utsträckning. En av fyra är tveksamma till påståendet. En andel på 17 procent håller knappast eller absolut inte med.

I fråga om påståendet ”En programledare i TV ska tillåtas bära slöja” råder det delade meningar: 28 procent ställer sig helt positiva, 15 procent delvis positiva, 12 procent något negativa och 24 procent helt negativa. En av fem (21 procent) ställer sig tveksamma till påståendet.

Det råder även viss oenighet när det gäller påståendet ”De flesta muslimer vill bara leva på bidrag”. En av tre (33 procent) svarar att de är tveksamma. Drygt fyra av tio (41 procent) tar i mer eller mindre grad avstånd från påståendet medan en av fyra (26 procent) i någon mån håller med om det.

SAMMANFATTANDE MÅTT PÅ INSTÄLLNING TILL MUSLIMER

I figur B 1, bilaga 2, visas svarsfördelningen för indexet gällande inställning till muslimer. Fördelningen är påtagligt sned och visar att de flesta elever befinner sig på den första hälften av skalan, det vill säga på den ”positiva

sidan", vilket också kommer till uttryck i att medelvärdet är cirka ett (1,12). Som nämnts motsvarar detta ungefär värdet för en person som till exempel genomgående valt det näst mest välvilliga svarsalternativet. Ser man till gruppen som ligger på värde tre till fyra, det vill säga klart markerar en avvisande hållning, utgörs den av under fem procent av eleverna. Resultatet visar att det i varje fall i statistiskt hänseende knappast är normalt att ge uttryck för en sådan negativ inställning.

Utökar man gruppen "intoleranta" till att inkludera alla dem som ligger över värdet 2,5, vilket innebär att man ger uttryck för en åtminstone tämligen konsekvent hållning som ligger åt det negativa hållet, hamnar 7,7 procent av eleverna i denna grupp (tabell 1). I tabellen har eleverna indelats i fyra grupper. De "mycket toleranta" är de som allt igenom valt det mest välvilliga svarsalternativet på var och en av de sex frågorna i skalan. De "toleranta" är de som ligger runt medelvärdet ett. Gruppen "tveksamma" har definierats som de som hamnar kring värdet två på skalan. Som tidigare noterats utgör gruppen "mycket toleranta" och "toleranta" tillsammans en klar majoritet av eleverna (cirka två tredjedelar). I tabellen visas vidare hur eleverna, indelade efter ett antal sociodemografiska faktorer, fördelar sig på de olika indelningsgrupperna. I bilaga 1, tabell B 32 och B 33, ges en särredovisning för pojkar och flickor.

Det genomsnittliga värdet på det index som avser att mäta intoleransen gentemot muslimer är således 1,12. Eftersom undersökningen baseras på ett slumpmässigt urval innebär det att den genomsnittlige eleven i landet (i de aktuella årskullarna sammantaget) befinner sig aningen över ovannämnda norm i sin inställning till muslimer; man tycker det stämmer ganska bra att muslimer ska ha rätt att bygga moskéer, man tycker att påståendet att muslimer inte går att lita på stämmer ganska dåligt och så vidare.

En dryg fjärdedel (26 procent) av landets elever i de aktuella årskullarna återfinns i den kategori som betecknats "tveksamma" i sin inställning (indexvärde 1,5–2,5). Gruppen "mycket toleranta" (indexvärde 0), det vill säga de som uppgivit "nej, det stämmer inte alls" på samtliga negativa påståenden och "ja, det stämmer precis" på samtliga positiva är mindre och utgör en sjundedel (14 procent) av landets elever (i de aktuella årskullarna sammantaget).

Den grupp som betecknas som intoleranta (indexvärde >2,5) är relativt liten. Elever som definierats till denna kategori har i princip varit intoleranta på över hälften av påståendena, exempelvis genom att ange "det stämmer ganska bra" eller "det stämmer precis" på påståendet "att muslimer inte går att lita på" eller "nej, det stämmer inte alls" eller "det stämmer ganska dåligt" på påståendet att "de flesta muslimer är säkert hyggligt folk" och så vidare. Dessa elever utgör knappt 8 procent av samtliga elever, det vill säga ungefär en av tolv. Det innebär i storleksordningen 8 000 elever i varje årskull.

Pojkar är generellt mer intoleranta än flickor i inställningen till muslimer. Det genomsnittliga värdet i intoleransindex är 1,27 för pojkar och 0,96 för flickor. Det innebär bland annat att en mindre andel bland flickorna är tveksamma eller intoleranta. 28 procent av flickorna hamnar i någon av dessa kategorier mot 40 procent av pojkarna.

Föräldrarnas socioekonomiska status (baserat på yrke) sammanhänger med intoleransen gentemot muslimer. Kategoriseringen efter yrke är gjord efter en

Tabell 1. Samtliga. Inställning till muslimer (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Inställning till muslimer					Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-1,49) Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %	n			
Totalt		13,9	52,2	26,2	7,7	10572		1,12	
Kön	Flickor	16,3	55,9	23,0	4,8	5326	0,15***	0,96	0,17***
	Pojkar	11,5	48,4	29,6	10,6	<u>5246</u> 10572		1,27	
Årskurs	8:an	13,3	51,6	27,2	7,8	2523	0,06***	1,15	0,05***
	9:an	13,8	50,8	27,6	7,8	2660		1,13	
	1:a året gymnasiet	12,3	52,1	27,6	8,0	2433		1,16	
	2:a året gymnasiet	15,6	53,2	23,7	7,4	1571		1,07	
	3:e året gymnasiet	16,2	54,7	22,3	6,9	<u>1385</u> 10572		1,02	
Kön, skolform, program	Flickor grundskola åk 8-9	16,1	54,6	23,8	5,5	2621	0,23***	0,99	0,25***
	Pojkar grundskola åk 8-9	11,0	47,7	31,1	10,2	2562		1,28	
	Flickor gymnasiet studieförberedande pr.	20,8	59,3	17,4	2,6	1526		0,78	
	Pojkar gymnasiet studieförberedande pr.	17,9	56,1	20,8	5,2	1238		0,95	
	Flickor gymnasiet övriga pr.	11,2	54,3	28,4	6,1	1179		1,13	
	Pojkar gymnasiet övriga pr.	6,7	42,9	34,4	16,0	<u>1446</u> 10572		1,53	
Program gymnasiet	Studieförberedande	19,5	57,9	18,9	3,7	2764	0,28***	0,85	0,31***
	Både studie- och yrkesförberedande	10,9	56,6	25,5	7,1	534		1,11	
	Yrkesförberedande	8,8	48,2	31,9	11,2	1871		1,35	
	Individuella programmet	3,2	26,4	45,0	25,5	<u>220</u> 5389		1,97	
Region	Södra Götaland	9,8	50,3	30,0	9,9	2437	0,10***	1,27	0,10***
	Västra Götaland	16,2	51,9	24,1	7,8	1458		1,07	
	Östra Götaland	13,9	51,3	27,2	7,6	1600		1,14	
	Svealand	15,6	54,2	23,7	6,5	3466		1,03	
	Norrland	14,5	51,8	27,1	6,6	<u>1611</u> 10572		1,09	
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	15,9	54,9	22,7	6,5	2841	0,09***	1,01	0,10***
	Större/medelstor stad	14,2	52,8	26,0	7,0	4678		1,09	
	Övrig kommun	11,6	48,6	30,0	9,8	<u>3053</u> 10572		1,25	
Socio- ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärd arbetare	10,2	46,6	32,6	10,7	1931	0,19***	1,33	0,20***
	Facklärd arbetare	10,1	48,4	32,3	9,2	1400		1,27	
	Lägre tjänsteman	10,2	53,3	29,2	7,2	1163		1,18	
	Tjänsteman på mellannivå	16,7	55,8	21,6	5,9	2645		0,97	
	Högre tjänsteman	18,7	58,1	19,4	3,8	893		0,86	
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	24,8	57,2	13,1	4,9	670		0,76	
	Egen företagare	13,6	54,1	24,2	8,1	922		1,11	
	Lantbrukare	11,9	53,0	26,1	9,0	<u>134</u> 9758		1,16	
Nationell bakgrund	Helsvensk	12,9	50,9	27,7	8,5	7904	0,12***	1,17	0,13***
	Delvis utländsk	15,2	55,8	22,7	6,3	1788		1,01	
	Utländsk	23,9	58,6	16,0	1,5	<u>712</u> 10404		0,73	
Ursprungs- område	Sverige	12,8	50,9	27,8	8,5	8033	0,13***	1,17	0,14***
	Nord/Väst/Östeuropa	13,7	52,2	27,6	6,5	949		1,10	
	Sydeuropa	23,5	56,3	17,2	3,0	396		0,78	
	Utanför Europa	18,9	60,8	16,5	3,8	<u>1119</u> 10497		0,83	
Religion	Ej religiös	13,0	48,0	28,8	10,2	4369	0,19***	1,23	0,19***
	Kristen	12,6	54,7	26,3	6,4	5228		1,09	
	Muslim	33,9	61,3	4,4	0,4	563		0,43	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	18,6	47,5	28,8	5,1	<u>59</u> 10219		0,97	

***p<0,001 **p<0,01

dominansprincip på så sätt att eleven kategoriserats som tillhörig den kategori som den förälder som är "högst rankad" på den socioekonomiska skalan tillhör²⁴. (I fortsättningen benämns detta som om båda föräldrarna tillhör den kategorin.) Tendensen är tydlig såtillvida att ju "lägre" socioekonomisk status föräldrarna har, desto mer intoleranta tenderar eleverna att vara. Exempelvis är det genomsnittliga intoleransindexvärdet för elever vars föräldrar definierats till kategorin "ej facklärd arbetare" 1,33, att jämföra med elever vars föräldrar är fria yrkesutövare med akademikeryrken där det genomsnittliga indexvärdet är 0,76.

Jämförs elever med arbetarbakgrund (ej facklärd plus facklärd) med elever med tjänstemannabakgrund (lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän) har de förstnämnda ett genomsnittligt indexvärde som är 1,30 mot 1,00 för de sistnämnda. Skillnaderna mellan den andel i respektive grupp som är "mycket tolerant" (indexvärde=0) är dock inte så stor, cirka 10 procent av eleverna med arbetarbakgrund kan hänföras till denna grupp mot cirka 15 procent bland eleverna med tjänstemannabakgrund. Den andel av eleverna med arbetarbakgrund som kan betecknas som intoleranta (indexvärde>2,5) är lika stor som den mycket toleranta gruppen bland dessa elever, det vill säga 10 procent. Att jämföra med eleverna med tjänstemannabakgrund där andelen intoleranta är 6 procent.

Det finns en svag tendens till att graden av intolerans mot muslimer minskar ju högre upp i skolsystemet man kommer, men förändringarna är små och inte helt konsekventa. Exempelvis får elever i gymnasiet första årskurs ett något högre intoleransindexvärde än eleverna i grundskolans årskurs 9.

Det faktum att graden av intolerans mot muslimer i så pass hög grad sammanhänger med den socioekonomiska bakgrunden torde vara en förklaring till de skillnader som framkommer när eleverna delas in efter skolform och program. Det genomsnittliga indexvärdet för samtliga elever i grundskolan är 1,14, medan motsvarande värde för de äldre elever som går på gymnasiet är 1,10. När gymnasieleverna delas upp på studieförberedande program och övriga program blir dock bilden annorlunda. Det genomsnittliga indexvärdet för eleverna som går de studieförberedande programmen är lågt, 0,85. Motsvarande värde för eleverna som går på yrkesförberedande program är betydligt högre, 1,35, det vill säga högre än för grundskoleleverna. Detta mönster gäller både för flickor och för pojkar.

Förklaringen ligger alltså sannolikt i att den sociala bakgrunden har ett starkare samband med graden av intolerans än vad den stigande åldern har. I de icke studieförberedande programmen (övriga program) på gymnasiet finns en relativt stor överrepresentation av elever med arbetarbakgrund, en kategori där graden av intolerans mot muslimer alltså är högre än genomsnittet. Det motsatta gäller vid de studieförberedande programmen där elever med tjänstemannabakgrund är överrepresenterade med påföljd att graden av intolerans är lägre. I grundskolan finns inga sådana överrepresentationer, vilket medför

²⁴ Principen innebär t.ex. att tillhör den ena föräldern kategorin tjänsteman och den andra kategorin arbetare kodas tjänsteman. Egna företagare och lantbrukare är dominerande i alla konstellationer på grund av de specifika arbetsvillkor som föreligger för dessa yrken.

att den genomsnittliga graden av intolerans blir lägre än den hos de äldre eleverna på gymnasiets icke studieförberedande program.

Ju mer urbaniserad kommun eleverna bor i (eller mer precist: som eleverna går i skolan i), desto mindre grad av intolerans mot muslimer. Skillnaderna är små, men tendensen tydlig. Sett till olika geografiska områden i landet hamnar regionerna Östra Götaland och framför allt Södra Götaland över genomsnittet på intoleransindexet, medan Västra Götaland, Norrland och framför allt Svealand hamnar under genomsnittet. Att det finns en något högre grad av intolerans mot minoritetsgrupper i Södra Götaland är något som återkommit i tidigare undersökningar (Lange m.fl., 1997).

Elever med helsvensk bakgrund är genomsnittligt sett mer intoleranta gentemot muslimer än elever med delvis utländsk eller utländsk bakgrund. Detta gäller även om de muslimska eleverna elimineras ur analysen. Skillnaden är statistiskt säkerställd. Det är i sammanhanget noterbart att bara ett tiotal av de drygt 700 elever som tillhör familjer där samtliga är födda utomlands kan betecknas som intoleranta mot muslimer, det vill säga att de erhållit ett indexvärde som är större än 2,5.

Elever som på frågan om religionstillhörighet uppgivit sig inte tillhöra någon av de uppräknade religionerna (dvs. de "ej religiösa") är genomsnittligt sett markant mer intoleranta mot muslimer än elever som betecknat sig som kristna, eller som jude, buddhist eller hindu. De "ej religiösa", som utgör en mycket stor grupp om drygt 40 procent av eleverna i den svenska skolan (i de fem aktuella årskullarna), fick ett genomsnittligt intoleransindexvärde som är 1,23. Att jämföra med 1,09 för kristna och 0,97 för den lilla gruppen "övrig religion" sammantaget. I denna grupp är det de judiska eleverna som genererat det låga indexvärdet. Emedan elever som betecknar sig som buddister eller hinduer ligger i nivå med de kristna respektive de "ej religiösa" när det gäller genomsnittligt intoleransindexvärde med avseende på muslimer, har de judiska eleverna i genomsnitt ett extremt lågt indexvärde (0,48). Det handlar emellertid om ett mycket litet antal individer i dessa grupper, antalet judiska elever som genererat sistnämnda resultat är endast 17 individer.

Antisemitiska tendenser

Det första frågebatteriet rörande antisemitiska attityder är som nämnts uppbyggt på samma sätt som de som presenterades rörande islamofobi. Följande påståenden ingick:

- De flesta *judar* är säkert hyggligt folk...
- Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person...
- Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)...
- Det är alldeles för många judar i Sverige...
- Judar går det inte att lita på...
- Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val...

Svarsalternativen bestod av "nej, det stämmer inte alls", "det stämmer ganska dåligt", "tveksam/vet inte", "det stämmer ganska bra" och "ja, det stämmer precis".

I likhet med vad som är fallet rörande inställningen till muslimer är en

något större andel av eleverna benägna att ställa sig positiva till att bo granne med en individ tillhörande den aktuella minoriteten än att utgå ifrån att de flesta i den är "hyggligt folk". 83 procent tycker att påståendet "Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person" stämmer i mer eller mindre utsträckning. 72 procent anser att det första påståendet stämmer precis eller ganska bra.

När det gäller judars rätt att uppföra synagogor är andelen negativa en aning lägre i jämförelse med den tidigare redovisade frågan som rörde muslimers rätt att uppföra moskéer. 22 procent av eleverna tycker att påståendet "Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)" inte stämmer alls eller ganska dåligt.

Cirka 12 procent av eleverna instämmer helt eller delvis i påståendet "Det är alldeles för många judar i Sverige". Det är en hälften så hög andel jämfört med när påståendet avsåg muslimer. En del i förklaringen kan vara att andelen judar i den svenska befolkningen de facto är väldigt liten, cirka 0,2 procent av befolkningen.²⁵

När det gäller påståendet att judar skulle vara opålitliga är flertalet av eleverna antingen avståndstagande eller tveksamma till påståendet. 46 procent tycker inte påståendet stämmer alls, 16 procent tycker det stämmer ganska dåligt och 30 procent är tveksamma eller vet inte. 8 procent tycker det stämmer ganska bra eller precis. Sammantaget har 92 procent av eleverna antingen ställt sig kritiska eller tveksamma till påståendet. Detta resultat har visst intresse mot bakgrund av att fördomen om "juden" som ohederlig och hämndlysten figurerat i antijudisk argumentation i århundraden, om inte årtusenden (Bachner, 1999).

De flesta eleverna tar ställning mot påståendet "Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val". Drygt sju av tio (72 procent) tycker att påståendet inte stämmer alls eller ganska dåligt. Det kan möjligen noteras en något större andel tveksamma på denna fråga (20 procent) än för motsvarande fråga rörande muslimer (17 procent) respektive homosexuella (10 procent). (För en redovisning av samtliga svar rörande ovanstående påståenden se tabell B 18, bilaga 1.)

En av möjligheterna att försöka mäta antisemitism är att använda sig av en fördom. Stereotypen om den "girige och snåle juden" har historiska och kulturella rötter både i Sverige och övriga Europa (Andersson, 2000). Ett påstående som ingick i enkäten, och som också ibland förekommer i en eller annan form i internationell forskning om antisemitism, var därför:

Det ligger mycket sanning i påståendet "judar är snåla".

Av de nio påståenden som ingick i det alternativa frågebatteriet ställer sig störst andel tveksamma till ovanstående påstående (46 procent). En av fyra håller absolut inte med medan en av tjugo absolut håller med. Det finns en tendens till att eleverna ställer sig frågande till påståendet. Möjligen hänger

²⁵ Någon exakt uppgift finns inte att tillgå. Judiska församlingen i Stockholm uppskattar dock antalet till 18 000 inberäknat de som betraktar sig som judar vare sig de är troende eller inte.

det samman med att denna fördom kommit att bli alltmer ålderdomlig och främmande. Det kan hävdas att en sådan fördom också borde vara förlegad i ett modernt samhälle. Ur det perspektivet är det ändå noterbart att drygt en av tio trots allt i någon mån tycks hålla med påståendet ”judar är snåla” (kategorierna håller absolut med/håller kanske med sammanslagna).

De två nedanstående påståendena är replikationer²⁶ av frågor ur den tidigare studien (Lange m.fl., 1997).

Judarna har för stort inflytande i världen idag.

Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar.

Svarsalternativen till dessa påståenden var ”håller inte med”, ”håller delvis med”, ”håller helt med” och ”vet ej”.

Påståendet ”Judarna har för stort inflytande i världen idag” har använts i ett flertal tidigare studier rörande antisemitism²⁷ och är en föreställning som framhålls inom den antisemitiska diskursen. 44 procent av eleverna svarar att de inte håller med om att judarna har för stort inflytande i världen idag, 12 procent håller delvis med och 4 procent håller helt med om påståendet. 40 procent har valt svarsalternativet ”vet ej”. Tillräckligt detaljerade uppgifter saknas för att kunna göra en direkt jämförelse²⁸, men den tidigare undersökningen som avsåg förhållandena år 1996 visade att 26 procent valde svarsalternativet ”vet ej”. Andelen tveksamma är således något högre i föreliggande studie. Andelen som motsätter sig påståendet är i sin tur något lägre än i den tidigare studien.²⁹ Denna förskjutning från ett klart ställningstagande mot påståendet till en mer tveksam hållning kan möjligen bero på att fler skolelever idag är obekanta med denna typ av retorik och därför ställer sig undrande. En annan eventuell orsak kan vara att ungdomarna på något sätt förknippar påståendet med Israels politik. Det är möjligt att det finns en tendens att dagens skolungdomar finner judar synonymt med Israel och inflytande synonymt med makt och i detta specifika fall militärmakt. Därav skulle tveksamheten till viss del kunna vara ett tecken på en del ungdomars missnöje med den politik som Israel för gentemot Palestina och ha mindre att göra med att skolungdomar av idag skulle vara mer benägna att tro på föreställningen om ”den judiska världskonspirationen” som är en central övertygelse hos aktivister inom den rasideologiska undergroundrörelsen (Löow, 1998).

När det gäller påståendet ”Det talas för mycket om nazismen och utrotningen av judar” svarar 37 procent att de inte håller med om påståendet, 22 procent håller delvis med och 12 procent håller helt med om påståendet. 29 procent är tveksamma till påståendet. Detta påstående kommenteras under avsnittet Förintelsefrågan.

²⁶ Med reservation för vissa layout- och formmässiga förändringar.

²⁷ Exempelvis Zick och Heitmeyer (2004).

²⁸ Det var en annan sammansättning av deltagande årskurser i studien från år 1997.

²⁹ 62 procent av eleverna som deltog i den tidigare undersökningen valde svarsalternativet ”håller inte med”.

SAMMANFATTANDE MÅTT PÅ INSTÄLLNING TILL JUDAR

Attitydskalan gällande inställning till judar är i likhet med skalan rörande muslimer, mycket snedfördelad. Medelvärde är något lägre än när det gäller islamofobiindexet, 1,04 (jämfört med 1,12). Således är majoriteten av eleverna övervägande positivt inställda till den judiska minoriteten. Motsvarande andel intoleranta är även lägre, knappt 6 procent (jämfört med 7,7 procent) om man ser till alla elever som erhållit ett indexvärde högre än 2,5 (tabell 2). Tabellen nedan redovisar på samma sätt som tidigare hur eleverna, indelade efter graden av intolerans, fördelar sig på ett antal sociodemografiska faktorer.³⁰

Det genomsnittliga värdet på det antisemitismindex som använts i denna undersökning är som tidigare nämnts 1,04 sett över samtliga tillfrågade elever. Den genomsnittlige eleven befinner sig således på en nivå jämförbar med en person som genomgående angivit det näst mest välvilligt formulerade svarsalternativet ("det stämmer ganska bra") på det positivt formulerade påståendena, respektive "det stämmer ganska dåligt" på de negativa. Eftersom undersökningen baseras på ett slumpmässigt urval innebär det att den genomsnittlige eleven i landet (i de aktuella årskullarna sammantaget) befinner sig i stort sett vid denna norm i sin inställning till judar. Man tycker det stämmer ganska bra att judar ska ha rätt att bygga synagogor, man tycker att påståendet att judar inte går att lita på stämmer ganska dåligt och så vidare. Genomsnittseleven är således relativt långt ifrån att vara intolerant. Det är dock i sammanhanget viktigt att notera att dessa resultat baseras på de sex påståenden som ställts i denna undersökning. Genomsnittsvärdet skulle kunna se annorlunda ut om andra påståenden använts. Däremot tyder bland annat analyser mot kontrollpåståenden (som inte ingår i indexet) på att den gruppering av eleverna i kategorier ("mycket toleranta", "intoleranta" och så vidare) inte skulle förändras påtagligt med andra påståenden. Sambanden med alternativa påståenden som ställts i denna undersökning, exempelvis "Det ligger mycket sanning i påståendet att judar är snåla" och "Judarna har för stort inflytande i världen idag" är starka.

Ungefär en fjärdedel (27 procent) av landets elever, uppskattningsvis 25 000 elever per årskull, hamnar i den kategori som betecknas som tveksamma gentemot judar (indexvärde 1,5–2,5), vilket innebär att man genomsnittligt sett angivit tveksam/vet ej på påståendena.

Gruppen "mycket toleranta" (indexvärde 0), det vill säga de som uppgivit "nej, det stämmer inte alls" på samtliga negativa påståendena och "ja, det stämmer precis" på samtliga positiva, utgör en knapp femtedel (18 procent) av landets elever (i de aktuella årskullarna sammantaget). Andelen "mycket toleranta" mot judar är därmed större än andelen "mycket toleranta" mot muslimer, som var 24 procent.

Med den grupp som betecknas som "intoleranta" avses de elever som erhållit ett indexvärde som är större än 2,5. Ett indexvärde större än detta innebär i princip att man som svar på en majoritet av påståendena uppgivit sig vara intolerant. Denna andel är relativt liten och utgör knappt 6 procent av samt-

³⁰ I bilaga 1, Tabell B 34 och Tabell B 35, ges särredovisning för könen.

Tabell 2. Samtliga. Inställning till judar (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Inställning till judar					Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-1,49) Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %	n			
Totalt		17,5	50,2	26,6	5,8	10555		1,04	
Kön	Flickor	20,4	53,2	23,1	3,3	5317	0,15***	0,89	0,17***
	Pojkar	14,5	47,1	30,2	8,2	<u>5238</u> 10555		1,20	
Årskurs	8:an	15,4	48,6	29,6	6,4	2521	0,08***	1,12	0,08***
	9:an	16,6	49,3	27,6	6,5	2655		1,08	
	1:a året gymnasiet	16,6	51,2	26,9	5,3	2427		1,04	
	2:a året gymnasiet	19,2	50,8	24,1	5,9	1568		1,01	
	3:e året gymnasiet	22,3	52,3	21,5	3,9	<u>1384</u> 10555		0,88	
Kön, skolform, program	Flickor grundskola åk 8-9	18,3	52,1	25,6	4,0	2616	0,25***	0,96	0,27***
	Pojkar grundskola åk 8-9	13,6	45,8	31,7	8,9	2560		1,24	
	Flickor gymnasiet studieförberedande pr.	28,0	55,9	14,9	1,2	1525		0,66	
	Pojkar gymnasiet studieförberedande pr.	23,3	55,4	17,6	3,7	1235		0,83	
	Flickor gymnasiet övriga pr.	15,1	52,4	28,1	4,4	1176		1,04	
	Pojkar gymnasiet övriga pr.	8,4	42,3	38,3	10,9	<u>1443</u> 10555		1,44	
Program gymnasiet	Studieförberedande	25,9	55,7	16,1	2,3	2760	0,32***	0,74	0,35***
	Både studie- och yrkesförberedande	16,1	56,8	23,1	3,9	533		0,95	
	Yrkesförberedande	11,0	47,1	34,1	7,8	1867		1,27	
	Individuella programmet	3,2	20,5	56,2	20,1	<u>219</u> 5379		1,95	
Region	Södra Götaland	13,5	50,6	29,4	6,6	2435	0,08***	1,14	0,07***
	Västra Götaland	18,8	47,4	26,6	7,2	1457		1,07	
	Östra Götaland	17,0	49,7	27,7	5,6	1597		1,06	
	Svealand	19,4	51,5	23,9	5,2	3457		0,97	
	Norrland	18,5	49,9	27,0	4,5	<u>1609</u> 10555		1,02	
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	18,7	51,7	24,1	5,4	2834	0,09***	0,98	0,09***
	Större/medelstor stad	18,7	51,1	25,2	5,0	4675		1,00	
	Övrig kommun	14,4	47,4	31,1	7,1	<u>3046</u> 10555		1,17	
Socio- ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärdd arbetare	11,4	45,3	35,2	8,0	1927	0,22***	1,28	0,23***
	Facklärdd arbetare	11,9	49,8	31,6	6,7	1398		1,19	
	Lägre tjänsteman	14,1	51,4	29,4	5,1	1162		1,10	
	Tjänsteman på mellannivå	22,6	52,5	20,6	4,4	2642		0,88	
	Högre tjänsteman	24,7	56,0	17,0	2,2	893		0,74	
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	30,9	54,4	12,1	2,5	669		0,63	
	Egen företagare	16,4	52,1	25,8	5,6	921		1,03	
	Lantbrukare	19,4	47,0	27,6	6,0	<u>134</u> 9746		1,04	
Nationell bakgrund	Helsvensk	17,6	49,8	26,7	5,9	7894	0,03 (ej sig.)	1,05	0,03 (ej sig.)
	Delvis utländsk	18,3	51,5	25,3	4,9	1784		0,98	
	Utländsk	14,5	54,4	25,2	5,8	<u>709</u> 10387		1,06	
Ursprungs- område	Sverige	17,5	49,6	26,9	5,9	8022	0,04 (ej sig.)	1,05	0,03 (ej sig.)
	Nord/Väst/Östeuropa	19,7	50,9	25,0	4,3	947		0,96	
	Sydeuropa	16,2	53,4	23,3	7,1	395		1,04	
	Utanför Europa	15,8	52,7	26,2	5,3	<u>1117</u> 10481		1,03	
Religion	Ej religiös	17,0	45,8	29,6	7,6	4364	0,12***	1,14	0,11***
	Kristen	18,2	53,9	24,1	3,7	5219		0,95	
	Muslim	16,3	49,4	25,9	8,3	563		1,12	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	29,3	48,3	22,4	0,0	<u>58</u> 10204		0,70	

***p<0,001 **p<0,01

liga elever. I antal sett handlar det om i storleksordningen 6 000 elever i varje årskull, således något färre än den grupp som kunde betecknas som intolerant mot muslimer. Även om andelen intoleranta är låg tyder ändå resultaten på att antisemitiska föreställningar och stereotyper lever kvar i viss utsträckning. Om och i så fall hur dessa föreställningar kunnat ärvas från generation till generation är frågor som inte låter sig besvaras av en undersökning av den här karaktären, men det är något som bör undersökas vidare i andra studier. En viktig aspekt är därvid den vuxna befolkningens inställning i dessa frågor.

Resultatet visar också att antalet individer i en minoritet inte på något sätt är avgörande för inställningen till densamma. Den judiska populationen i Sverige är mycket liten. De flesta av de elever som ger uttryck för en intolerant inställning har knappast kommit i personlig eller i vart fall närmare kontakt med judar eller judiska institutioner.

Det finns en tydlig skillnad mellan flickor och pojkar när det gäller inställningen till judar. Det genomsnittliga värdet på skalan är 0,89 för flickor och 1,20 för pojkar. Flickor är således i genomsnitt mer positivt inställda. Den mest påtagliga skillnaden mellan flickor och pojkar ligger i att betydligt färre flickor än pojkar hamnar i gruppen intoleranta (indexvärde > 2,5). Bara en flicka på trettio, 3,3 procent, kan hänföras till denna grupp. Motsvarande andel för pojkarna är närmare en av elva, 8,2 procent.

Även när det gäller inställningen till judar sammanhänger föräldrarnas socioekonomiska status (baserat på yrke) med hur intolerant man är. Tendensen är i likhet med inställningen till muslimer tydlig. Ju "lägre" socioekonomisk status föräldrarna har, desto mer intoleranta tenderar eleverna att vara. Det finns en konsekvent minskning i indexvärde från elever vars föräldrar är "ej facklärd arbetare" (genomsnittligt indexvärde 1,28) till dem vars föräldrar är "fria yrkesutövare med akademiska yrken" (indexvärde 0,63). Det handlar således om betydande skillnader när eleverna delas in efter socioekonomisk bakgrund. Skillnaderna i detta avseende är större när det gäller inställningen till judar än inställningen till muslimer. Elever vars föräldrar är "ej facklärd arbetare" har som synes ett mer än dubbelt så högt genomsnittligt värde på indexet jämfört med elever vars föräldrar är "fria yrkesutövare med akademiker-yrken" (1,28 mot 0,63). Denna skillnad (kvot) är något mindre i fråga om islamofobiindexet (1,33 mot 0,76).

Det finns en tydlig tendens till att ju högre upp i skolsystemet eleverna kommer, desto lägre blir graden av intolerans mot judar. Det sker en konsekvent nedgång i indexvärde från de yngsta eleverna i åttonde klass (indexvärde 1,12) och till de äldsta eleverna i årskurs 3 i gymnasiet där indexvärdet är 0,88. Denna ålderseffekt är betydligt större när det gäller antisemitism än när det gäller islamofobi.

Stigande ålder innebär en stigande mognad men även stigande kunskaper. Sannolikt bidrar dessa faktorer till den med åren positiva utvecklingen. Att mönstret är mindre tydligt när det gäller islamofobi kan tyda på att åtminstone delvis är enskilda händelser, som terrorattacker, som påverkat eleverna i det fallet och att dessa genererar en mer generell effekt i alla åldersgrupper. En följdfråga till denna "åldrandeeffekt" är naturligtvis hur högt upp i åldrarna en mer positiv inställning gör sig gällande, det vill säga vilka attityder den vuxna befolkningen har.

Det finns en tydlig tendens till att ju mer urbaniserad kommun man bor i, desto

lägre grad av intolerans mot judar. Skillnaderna är små, men tendensen tydlig. Det finns dock även en tendens till att elever i den mer urbaniserade regionen Södra Götaland har en högre grad av intolerans än elever i det mer glesbygdsbetonade Norrland. Dessa i viss mån motsägelsefulla resultat tyder på att det finns andra faktorer som påverkar graden av intolerans mot judar i de bägge regionerna, i negativ riktning i Södra Götaland och i positiv riktning i Norrland. Södra Götaland är exempelvis en av de regioner där extremnationalistiska och rasideologiska grupper traditionellt sett varit som starkast. I Norrland däremot tycks mycket av den extremnationalistiska och rasideologiska aktiviteten ha försvunnit under efterkrigstiden. Varför mönstren ser ut så i de bägge regionerna finns inga entydiga svar på men sannolikt spelar historiska traditioner in.

Det föreligger inga noterbara skillnader med avseende på hur många som har immigrantbakgrund i elevens familj (dvs. av elever själv och föräldrarna). En uppdelning av eleverna i de tre kategorierna helsvensk bakgrund, delvis utländsk bakgrund och utländsk bakgrund, ger inga statistiskt säkerställda skillnader mellan grupperna. Detsamma gäller om eleverna delas in efter familjens ursprungsregion. Till skillnad mot inställningen till muslimer tycks graden av intolerans mot judar alltså ligga på samma nivå oavsett vilken typ av nationellt ursprung som finns i familjen. Resultatet kan sägas vara logiskt mot bakgrund av att antisemitism och intolerans mot judar är ett fenomen som återkommer i de flesta kulturer och religioner. I detta avseende föreligger således en skillnad gentemot islamofobin där helsvenska familjer avvek med en något större intolerans.

År 2003 presenterades en forskningsrapport om antisemitism bland muslimska elever i svenska skolor (Tossovainen, 2003). Rapporten baserades på ett mindre antal intervjuer med lärare i förortsskolor i Stockholm, Göteborg och Malmö. Undersökningen ledde till en debatt om bland annat problemets omfattning. Resultaten av föreliggande undersökning tyder inte på att muslimska elever på en nationell nivå skulle vara mer intoleranta mot judar än andra numerärt betydligt större grupper. Delas de elever som besvarat enkäten in efter uppgiven religionstillhörighet, blir det genomsnittliga värdet på antisemitismindex 1,12 för de muslimska eleverna. Ett värde som är lägre än den stora grupp som kan betecknas som "ej religiösa" (genomsnittsvärde 1,14), men högre än för elever som betecknat sig som kristna (medelvärde 0,95).

Slutsatsen att muslimska elever på en nationell nivå inte framstår som mer intoleranta mot judar än andra betydligt större grupper baseras på en jämförelse med kategorin "ej religiösa". Gruppen "ej religiösa" elever hade ett något högre genomsnittsvärde än de muslimska eleverna. De "ej religiösa", som till en övervägande del består av elever med helsvensk bakgrund som inte ansett sig vara kristna, utgör nästan halva elevkåren (43 procent³¹) sett över de fem årskurserna. Att ställa mot de muslimska eleverna som utgör 5–6³² procent av denna population.

Det finns dock i den muslimska gruppen en ytterlighetsgrupp som andelsmässigt är något större än i övriga grupper. Isoleras en grupp som kan betecknas som

³¹ Skattat utifrån undersökningsmaterialet.

³² Skattat utifrån undersökningsmaterialet.

”extremt intoleranta” (indexvärde>3,0) utgör denna 5,3 procent av de muslimska eleverna, att jämföra med 2,9 procent bland samtliga övriga elever (bland de ”ej religiösa” är denna andel 4,1 procent). Det innebär att muslimska elever är överrepresenterade i den grupp skolelever i landet som kan betecknas som extremt intoleranta (totalt cirka 3 000 elever per årskull). Ungefär en tiondel av dessa elever är muslimer. Nio tiondelar återfinns i andra grupper, främst bland de ”ej religiösa” men även bland dem som uppgivit sig vara kristna.

Homofobiska tendenser

Ett frågebatteri berör homofobiska attityder och har samma typ av påståenden som redovisats ovan. Följande påståenden ingick för att mäta graden av intolerans gentemot homosexuella:

De flesta *homosexuella* är säkert hyggligt folk...
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam homosexuell person...
Homosexuella ska ha rätt att bygga egna föreningslokaler...
Det är alldeles för många homosexuella i Sverige...
Homosexuella går det inte att lita på...
Det borde vara förbjudet för homosexuella att få rösta i politiska val...

Svarsalternativen bestod av ”nej, det stämmer inte alls”, ”det stämmer ganska dåligt”, ”tveksam/vet inte”, ”det stämmer ganska bra” och ”ja, det stämmer precis”.

Eleverna är lika positiva till att bo granne med en homosexuell person som att utgå ifrån att homosexuella är ”hyggligt folk”. 78 procent tycker att påståendet ”De flesta *homosexuella* är säkert hyggligt folk” stämmer precis eller ganska bra och 76 procent av eleverna har inga större invändningar mot att bo granne med en skötsam homosexuell person.

I den återkommande attitydundersökningen bland unga (16–29 år) som genomförs av Ungdomsstyrelsen hade man en liknande fråga rörande homosexuella. Ungdomarna ombads att besvara om det var någon av en rad grupper, däribland homosexuella, som de inte skulle vilja ha som grannar (Ungdomsstyrelsen, 2003). Resultaten i den undersökningen liknar dem i föreliggande studie.

När det gäller homosexuellas rätt att uppföra egna föreningslokaler är nästan 18 procent emot detta och drygt 60 procent för. Av de elever som motsätter sig de olika former av lokaler som efterfrågas i undersökningen, indikerar resultaten att det är moskébyggnationer som störst andel elever motsätter sig. 45 procent motsätter sig helt påståendet ”Det är alldeles för många homosexuella i Sverige”. Det är en större andel än för motsvarande fråga gällande muslimer respektive judar.

De flesta eleverna tar ställning mot påståenden om att muslimer och judar generellt skulle vara opålitliga och detta ställningstagande är än mer tydligt när det kommer till homosexuella. Cirka 72 procent av eleverna ställer sig mer eller mindre kritiska till påståendet ”Homosexuella går det inte att lita på”. Var tionde elev instämde helt eller delvis i påståendet.

Att förvägra homosexuella rösträtt är de flesta eleverna klart negativa till. 78 procent tycker att påståendet inte stämmer alls med deras uppfattning, vilket är den mest tydliga skillnaden i jämförelse med motsvarande påståen-

den i frågebatterierna rörande islamofobi respektive antisemitism. 6 procent instämmer med påståendet i större eller mindre utsträckning. Motsvarande uppgift när det gäller de två tidigare behandlade minoritetsgrupperna ligger runt 8 procent.

Frågan om homosexuella par ska få provas som adoptionsföräldrar skapade debatt i riksdagen när lagförslaget presenterade där i juni 2002. Riksdagen röstade slutligen för ett medgivande och lagen trädde i kraft den första februari 2003. I och med att frågan har varit så omdiskuterad är det intressant att undersöka den yngre generationens attityd gällande homosexuellas rätt att adoptera.

I det alternativa frågebatteriet ingick därför följande påstående:

Homosexuella ska få adoptera barn.

Svarsalternativen bestod av ”nej, absolut inte”, ”nej, knappast”, ”tveksam”, ”ja, kanske” och ”ja, absolut”.

Elevernas svar visar en större tveksamhet än vad röstfördelningen i riksdagen visade. Riksdagens röstning slutade med 64 procent för lagförslaget, 12 procent mot och 23 procent nedlagda röster. Ungefär hälften av eleverna (48 procent) ställer sig mer eller mindre positiva till påståendet ”Homosexuella ska få adoptera barn”, 30 procent är mer eller mindre negativa till påståendet och 22 procent är tveksamma. Detta tycks vara en kontroversiell fråga. När Ungdomsstyrelsen genomförde sin undersökning år 2003 visade det sig att en knapp majoritet av de unga (16–29 år) inte tyckte att homosexuella skulle ha rätt att adoptera. Respondenterna ombads där ange i vilken grad de instämde eller inte på en sjugradig skala i påståendet ”Homosexuella ska ha rätt att adoptera på samma villkor som heterosexuella”. Knappt 50 procent av de unga respondenterna instämde inte i påståendet medan drygt 40 procent instämde (Ungdomsstyrelsen, 2003).

I definierandet av en viss företeelse som onormal, avvikande och förkastlig ingår ofta ett sammankopplande av företeelsen med sjukdom. I studien ingick följande påstående:

Homosexualitet är en sjukdom.

En majoritet av eleverna ställer sig negativa till påståendet. 76 procent av eleverna håller absolut inte eller knappast med. 10 procent är tveksamma, och ca 13 procent instämmer helt eller delvis. Ungdomsstyrelsen hade i sin undersökning med en fråga som tangerar ämnet. De bad unga (16–29 år) ta ställning till påståendet ”Homosexualitet är inte naturligt och bör aktivt motarbetas av samhället”. En klar majoritet (cirka 80 procent) bland de unga respondenterna tog avstånd från denna typ av påstående och en minoritet på ungefär 10 procent instämde i påståendet.

Avslutningsvis ingick följande provocativa påstående:

Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt.

Svarsalternativen till dessa påståenden var ”håller inte med”, ”håller delvis med”, ”håller helt med” och ”vet ej”.

Detta påstående användes redan år 1993 av CEIFO i en enkätundersökning bland vuxna i åldrarna 18–71 år. I studien tog 64 procent av de vuxna perso-

nerna helt avstånd från påståendet och 4,6 procent svarade ”vet ej”. År 1997 använde sig CEIFO och BRÅ av samma påstående, men prövade det bland skolungdomar i stället. Undersökningen visade att 59 procent av eleverna inte höll med om påståendet och att närmare 19 procent var tveksamma (Lange m.fl., 1997). Föreliggande undersökning tycks inte visa på några nämnvärda förändringar i skolungdomars attityd till detta påstående: nästan 60 procent av eleverna tar helt avstånd från påståendet och 23 procent av eleverna svarar ”vet ej”. Att andelen tveksamma är relativt hög i jämförelse med undersökningen bland den vuxna befolkningen kan bero på att påståendet innehåller många begrepp som skolungdomar kan ställa sig frågande till, som exempelvis ”naturens straff” och ”perverst levnadssätt”. Nästan 18 procent av eleverna i denna undersökning svarar att de helt eller delvis håller med om påståendet.

SAMMANFATTANDE MÅTT PÅ INSTÄLLNING TILL HOMOSEXUELLA

Fördelningen längs det sammanfattande måttet på intolerans mot homosexuella är markant sned och medelvärde det lägsta för samtliga delskalor, 0,91. Totalt sett är således övervägande delen av eleverna positiva till homosexuella. Andelen intoleranta elever är lägre jämfört med islamofobi men högre jämfört med antisemitism, 6,6 procent hamnar över 2,5 i indexvärde. Tabell 3 redovisar hur eleverna indelade efter graden av intolerans, fördelar sig efter sociodemografiska faktorer. Se bilaga 1 för särredovisning för kön.

Resultaten avseende inställning till homosexuella skiljer sig i vissa delar från resultaten avseende intoleransen mot muslimer respektive judar. Det genomsnittliga indexvärdet sett över samtliga tillfrågade elever är 0,9. Andelen intoleranta är 6,6 procent, vilket innebär i storleksordningen 6 500 elever i en årskull. Således något fler än det antal som kunde betraktas som ”intoleranta” mot judar (cirka 6 000 elever per årskull), men färre än antalet intoleranta mot muslimer (cirka 8 000 per årskull). Att det genomsnittliga homofobiindexet trots detta är lägre än det genomsnittliga antisemitismindexet beror på att den större andelen intoleranta mot homosexuella uppvägs av en betydligt större andel som är ”mycket toleranta” när det gäller inställningen till homosexuella. En dryg fjärdedel (27 procent) av eleverna är ”mycket toleranta” mot homosexuella, att jämföra med en knapp femtedel (18 procent) när frågan avser judar.

Även den så kallade gråzonen, det vill säga elever som kan hänföras till kategorin ”tveksamma” är mindre när det gäller inställningen till homosexuella än när det gäller inställningen till judar eller muslimer. Denna gråzon består av en femtedel, 20 procent, eller cirka 20 000 elever per årskull. När det gällde islamofobi respektive antisemitism var motsvarande andel i båda fallen en dryg fjärdedel, eller 26 procent.

Skillnaden i graden av intolerans gentemot homosexuella å ena sidan och intolerans mot judar och muslimer å andra sidan genereras till stor del av att det finns stora skillnaderna mellan könen när det gäller intoleransen mot homosexuella. En skillnad som är betydligt större än vad fallet är när det gällde intoleransen mot judar och muslimer. Graden av intolerans mot homosexuella bland pojkar är lika hög (indexvärde 1,26) som mot muslimer och högre än mot judar. För flickor är däremot förhållandet det omvända. Flickor är betydligt mindre intoleranta mot homosexuella (genomsnittligt indexvärde 0,57) än mot muslimer och judar (genomsnittliga indexvärden 0,96 respektive 0,89).

Tabell 3. Samtliga. Inställning till homosexuella (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Inställning till homosexuella				n	Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-1,49) Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %				
Totalt		27,1	46,7	19,6	6,6	10557		0,91	
Kön	Flickor	37,7	49,4	11,1	1,8	5321	0,32***	0,57	0,36***
	Pojkar	16,3	44,0	28,2	11,5	<u>5236</u> 10557		1,26	
Årskurs	8:an	21,2	47,8	24,3	6,8	2519	0,11***	1,03	0,09***
	9:an	27,1	45,8	20,3	6,7	2656		0,92	
	1:a året gymnasiet	28,0	47,4	18,1	6,6	2429		0,88	
	2:a året gymnasiet	28,7	46,8	17,9	6,5	1569		0,87	
	3:e året gymnasiet	34,5	45,3	14,2	6,0	<u>1384</u> 10557		0,77	
Kön, skolform, program	Flickor grundskola åk 8-9	33,7	50,2	14,0	2,1	2618	0,36***	0,64	0,40***
	Pojkar grundskola åk 8-9	14,6	43,3	30,7	11,5	2557		1,32	
	Flickor gymnasiet studieförberedande pr.	46,6	46,6	5,6	1,2	1525		0,41	
	Pojkar gymnasiet studieförberedande pr.	25,7	50,0	18,3	6,1	1235		0,89	
	Flickor gymnasiet övriga pr.	35,1	51,4	11,8	1,7	1178		0,60	
	Pojkar gymnasiet övriga pr.	11,5	40,2	32,3	16,1	<u>1444</u> 10557		1,48	
Program gymnasiet	Studieförberedande	37,2	48,1	11,3	3,4	2760	0,28***	0,62	0,30***
	Både studie- och yrkesförberedande	25,9	48,2	20,1	5,8	533		0,89	
	Yrkesförberedande	23,1	46,0	21,6	9,3	1869		1,05	
	Individuella programmet	4,5	30,9	43,2	21,4	<u>220</u> 5382		1,85	
Region	Södra Götaland	23,5	48,8	21,3	6,4	2433	0,08***	0,96	0,05***
	Västra Götaland	29,0	46,3	17,2	7,5	1457		0,90	
	Östra Götaland	23,3	47,6	22,0	7,1	1598		1,00	
	Svealand	30,4	45,4	17,6	6,6	3460		0,86	
	Norrland	27,5	46,1	20,9	5,5	<u>1609</u> 10557		0,89	
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	29,3	46,0	18,2	6,5	2836	0,09***	0,87	0,08***
	Större/medelstor stad	28,7	47,7	17,8	5,8	4674		0,86	
	Övrig kommun	22,6	45,9	23,6	7,8	<u>3047</u> 10557		1,03	
Socio- ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärare arbetare	19,5	46,4	25,1	9,1	1931	0,19***	1,13	0,18***
	Facklärare arbetare	21,0	48,7	22,7	7,6	1398		1,04	
	Lägre tjänsteman	24,2	49,4	20,8	5,6	1161		0,90	
	Tjänsteman på mellannivå	32,6	47,1	15,1	5,2	2642		0,77	
	Högre tjänsteman	36,9	48,9	11,2	2,9	891		0,62	
	Fria yrkesutövare med akademiker yrken	42,6	41,1	12,0	4,3	669		0,61	
	Egen företagare	29,6	46,6	18,2	5,5	922		0,83	
	Lantbrukare	28,4	44,0	22,4	5,2	<u>134</u> 9748		0,93	
Nationell bakgrund	Helsvensk	28,6	46,9	18,7	5,8	7898	0,11***	0,87	0,11***
	Delvis utländsk	25,9	48,4	18,5	7,2	1784		0,93	
	Utländsk	14,8	43,7	29,8	11,7	<u>709</u> 10391		1,30	
Ursprungs- område	Sverige	28,5	46,7	18,8	6,0	8026	0,10***	0,87	0,10***
	Nord/Väst/Östeuropa	29,9	47,1	16,3	6,8	947		0,86	
	Sydeuropa	17,3	47,1	23,9	11,7	393		1,16	
	Utanför Europa	19,0	46,8	25,7	8,5	<u>1116</u> 10482		1,13	
Religion	Ej religiös	28,3	43,8	20,5	7,4	4366	0,13***	0,94	0,13***
	Kristen	27,7	49,8	17,3	5,1	5222		0,83	
	Muslim	12,9	42,9	31,3	13,0	560		1,38	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	41,4	34,5	20,7	3,4	<u>58</u> 10206		0,74	

***p<0,001 **p<0,01

Bland pojkarna är också andelen som kan betecknas som intoleranta (indexvärde>2,5) mot homosexuella något högre än andelen som kan betecknas som intoleranta mot muslimer eller judar. Bland flickorna är det direkt ovanligt med intolerans mot homosexuella (1,8 procent i materialet), vilket inte på samma sätt är fallet när det gäller inställningen till muslimer och judar. Närmare fyra av tio flickor är också mycket toleranta mot homosexuella, i stort sett dubbelt så många som var mycket toleranta mot muslimer och judar. Bland pojkar är förhållandet det motsatta.

Det finns sannolikt flera delförklaringar till de mycket stora könsskillnaderna när det gäller intoleransen mot homosexuella. En förklaring som framkommit i tidigare studier är att det bland pojkar helt enkelt finns ett större avståndstagande mot homosexuella beroende på det mansideal som förekommer bland pojkar. "En homosexuell man" uppfattas ofta som en "fjollig" person i motsats till idealet att vara en "riktig karl" eller "kille". Motsvarande kvinnlighetsideal är inte lika uttalat utan är mer förbundet med att få status i gruppen och inte för att markera en gräns mot det maskulina (Osbeck, Holm och Wernersson, 2003). En annan förklaring kan ligga i det att när påståenden om "homosexuella" ställs till eleverna i enkäterna så är det oftare homosexuella män snarare än kvinnor man associerar till när man besvarar frågorna. I decennier har debatten och lagstiftningen (mot t.ex. bastuklubbar) i hög grad handlat om homosexuella män.

Det tydliga samband med socioekonomisk bakgrund som framträdde för islamofobi och antisemitism gäller även homofobi. Det genomsnittliga indexvärdet för elever vars föräldrar är ej facklärd arbetare är 1,13. Ett värde som successivt minskar med "stigande" grad av socioekonomisk bakgrund, exempelvis är det genomsnittliga indexvärdet för lägre tjänstemän 0,90, och fria yrkesutövare med akademiska yrken 0,61.

Skillnaderna mellan gymnasiets olika program är betydande även vad gäller intoleransen mot homosexuella. Genomsnittligt indexvärde på gymnasiets studieförberedande program är 0,62, att jämföra med 1,05 på de yrkesförberedande.

Det finns i likhet med antisemitismen en tydlig trend mot att ju högre upp i skolsystemet eleverna kommer desto mindre intoleranta mot homosexuella är eleverna. Ökad mognad och ökade kunskaper tycks spela in även när det gäller intoleransen mot homosexuella. (Motsvarande tendens fanns även när det gällde intoleransen mot muslimer, men den var betydligt svagare.)

När det gällde inställningen till judar och muslimer fanns en relativt tydlig trend mot att ju mer urbaniserad kommun eleverna bodde i, desto lägre var graden av intolerans. När det gäller inställningen till homosexuella är inte denna trend lika tydlig. Det är i stället snarare så att en viss skillnad finns mellan å ena sidan elever som bor i storstadsregioner och i större eller medelstora städer och å andra sidan elever som bor i mer glesbygdsbetonade kommuner. Det genomsnittliga indexvärdet för den första kategorin är 0,86 att jämföra med 1,03 för övriga kommuner.

Även det regionala mönstret ser något annorlunda ut när det gäller intoleransen mot homosexuella. När det gällde inställningen till muslimer och judar återfanns den största graden av intolerans i Södra Götaland, vilket bland annat sannolikt kunde förklaras av historiska traditioner. Inställningen till homosexuella däremot är mest negativ i Östra Götaland. Denna region domi-

neras i materialet av elever från Jönköpings län där intoleransen mot homosexuella ligger en nivå högre än genomsnittet (indexgenomsnitt 1,03). Det bör dock påpekas att tre län får ett högre genomsnittsvärde än Jönköpings län: Norrbottens län 1,14, Västernorrlands län 1,12 och Hallands län 1,05.

Den religiösa tillhörigheten har relativt stor betydelse för inställningen till homosexuella. De elever som angivit muslim som religiös tillhörighet har en betydligt högre intolerans gentemot homosexuella än övriga kategorier. Det genomsnittliga indexvärdet för muslimska elever är 1,38, att jämföra exempelvis med elever som angivit sin tillhörighet som kristna, där motsvarande genomsnittsvärde är 0,83. Noterbart är även att gruppen "ej religiösa" i genomsnitt har en större intolerans gentemot homosexuella (genomsnittligt indexvärde 0,94) än gruppen "kristna". Intoleransen mot homosexuella är klart lägst bland den lilla grupp elever som angivit Jude, Buddhist eller Hindu som religiös tillhörighet. Genomsnittligt indexvärde är här 0,74.

Skillnaderna i intolerans mellan elever med olika religionstillhörighet påverkar resultaten när eleverna indelas efter familjens nationella bakgrund. Eleverna i svenska familjer (samtliga födda i Sverige) har den lägsta graden av intolerans gentemot homosexuella (genomsnittligt indexvärde är 0,87). Skillnaden gentemot familjer med delvis utländsk bakgrund är emellertid liten (genomsnittligt indexvärde är 0,93). Gruppen elever där alla i familjen är födda utomlands avviker däremot stort. Det genomsnittliga indexvärdet bland dessa elever är påtagligt högre, 1,30. Muslimska immigranter utgör en relativt stor del av sistnämnda grupp, vilket till stor del genererat dessa resultat. Av samma anledning erhålls stora skillnader sett till geografiskt ursprung. Elever med ursprung i Nord-, Väst- eller Östeuropa har genomsnittligt sett ungefär samma grad av intolerans mot homosexuella som elever från svenska familjer. Skillnaden är relativt stor jämfört med familjer med sydeuropeiskt respektive utomeuropeiskt ursprung. De genomsnittliga indexvärdena är 0,87 respektive 0,86 för de förstnämnda grupperna och 1,16 respektive 1,13 för de sistnämnda. Att genomsnittsvärdet för elever i familjer med sydeuropeisk härkomst blir förhöjt har sin grund i att ett relativt stort antal har sitt ursprung i det forna Jugoslavien. En grupp där många är muslimer.

Generell intolerans

Hittills har redovisningen till stor del byggt på skalorna som avser islamofobiska, antisemitiska respektive homofobiska tendenser. Men frågan är om dessa företeelser, åtminstone vad gäller skolungdomar, inte alla till viss del är uttryck för ett mer vittomfattande syndrom, en underliggande dimension som kan kallas intolerans (jfr Zick och Heitmeier, 2004). Som tidigare nämnts i avsnittet som rör operationaliseringarna finns det fler skalor i undersökningen än de som hittills redovisats som avser negativa attityder gentemot olika grupper. Undersökningen inkluderar tre olika frågebatterier som rör främlingsfientlighet i olika former. Utifrån de ställda frågorna går det att forma alternativa mått på intolerans gentemot muslimer, judar, homosexuella och invandrare. En analys visar att det finns förhållandevis starka samband mellan de olika skalorna som rör intolerans i olika former (se bilaga 2).

Vad som skulle kunna betecknas som en "generell intolerans" mot vissa minoriteter har mätts genom ett index som har skapats av sammanslagning av de tre tidigare redovisade enskilda indexen rörande antisemitism, islamofobi och homofobi (totalindex). För att belysa hur det sammanslagna måttet på generell intolerans samvarierar med vissa andra frågor som rör ämnet visas i figur 1 andelen i respektive intoleransgrupp som håller helt eller delvis med om ett antal påståenden, vilka ingick i en attitydskala (vilken betecknades "rasismindex") i Lange m.fl. (1997).³³

Det generella mönstret är att ju högre grad av intolerans, desto större andel som håller helt eller delvis med om påståendet. I den intoleranta gruppen är det till exempel nio av tio som håller helt/delvis med om att "Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer" mot i det närmaste ingen i den mest "toleranta" kategorin.

På det uppenbart rasistiska påståendet: "Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans", håller drygt 70 procent av de intoleranta helt eller delvis med, medan cirka 1,5 procent av de mest toleranta anger dessa svarsalternativ. Resultaten tyder således på att det skapade totalindexet i hög grad fångar in elevernas inställning i frågor av rasistisk karaktär.

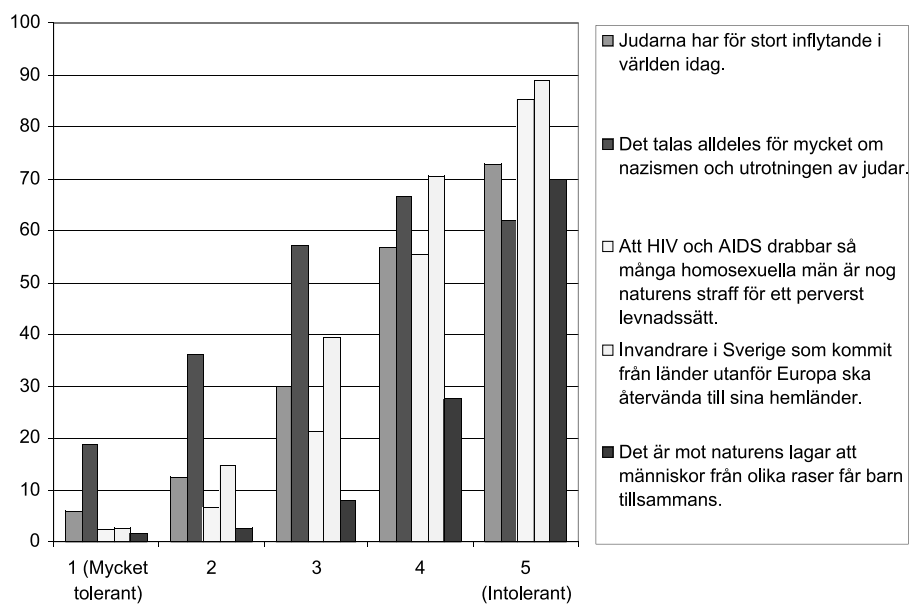
Sambandet mellan totalindexet och ett på samma sätt konstruerat index baserat på följande tre påståenden är starkt ($r=0,72$): "Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån", "Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar" och "Invandrare i Sverige som kommer från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer". Sett till de enskilda frågorna är exempelvis andelen bland dem som betecknas som intoleranta (indexvärde $>2,5$ i totalindex) som svarat "nej, knappast" eller "nej, absolut inte" på påståendet att "man kan bli kompis med alla oavsett var man kommer ifrån" 44 procent. Motsvarande andel bland de mest toleranta är 0,3 procent.

Även gentemot frågor som skulle kunna betecknas som "egen tolerans till invandrarfientlighet bland kamrater" är sambanden starka. Ett index baserat på de tre frågor³⁴ som tar upp denna aspekt ger ett relativt starkt samband ($r=0,55$).

Ett påstående bland dem som mäter elevernas inställning i dessa frågor (och som inte ingår i indexet) avviker dock från de övriga. Sambandet mellan totalindex och påståendet "det talas för mycket om nazismen och utrotningen av judar" är, till skillnad från samtliga övriga påståenden som mäter inställningen i frågor av rasistisk karaktär, förhållandevis svagt ($r=0,25$). Denna tendens syns också i figur 1. Analyser tyder på att det finns motriktade effekter just i denna fråga. Dels tycks det finnas en grupp elever bland de "toleranta" som av någon orsak "tröttnat på" den information som givits och därför tycker att det talas för mycket om dessa frågor. Dels att det bland de intoleranta finns en grupp som de facto inte har något emot att det talas mycket om detta.

³³ Svarsalternativen löd "håller inte med", "håller delvis med", "håller helt med" samt "vet ej". Vet ej har räknats som internt bortfall i denna analys. Tendenserna och mönstret i resultaten blir desamma om individer med "vet ej"-svar ingår i analysen.

³⁴ Se bilaga 3.

Figur 1. Andel i procent inom respektive intoleransgrupp som håller helt eller delvis med om angivna påståenden.

INTOLERANSINDEX

I figur B 4, bilaga 2, visar fördelningen för det totala intoleransindexet. Totalt sett är fördelningen sned även när det gäller det sammansatta fenomenet som betecknas som generell intolerans. Detta visar att majoriteten av ungdomarna har en positiv inställning gentemot samtliga aktuella minoriteter. Indexet har ett medelvärde på 1,02. I tabellen nedan redovisas hur eleverna indelade efter graden av intolerans fördelar sig på sociodemografiska faktorer. Se bilaga 1 för särredovisning för kön.

En rent matematisk effekt med totalindex jämfört med de enskilda index som mäter antisemitism, islamofobi respektive homofobi, är att andelen mycket toleranta och andelen intoleranta krymper. Totalindexet omfattar 18 påståenden i stället för de sex som ingår i de enskilda indexen och för att betecknas som mycket tolerant krävs att man angivit "nej, det stämmer inte alls" på samtliga påståenden ("ja, det stämmer precis" på de positiva ställningarna). Sannolikheten att man avviker från detta på åtminstone något påstående är större om det finns 18 påståenden att ta ställning till i stället för sex. På motsvarande sätt blir kraven för att betecknas som intolerant högre. För detta krävs i princip att man angivit "det stämmer ganska bra" eller "ja, det stämmer precis" på minst hälften av påståendena ("nej, det stämmer inte alls" eller "det stämmer ganska dåligt" på de negativa). Det krävs alltså i totalindexet att man gjort detta på minst 10 frågor jämfört med minst fyra i de enskilda.

Analyserna tyder på att en förhållandevis stor del av den intolerans som framkommit för de enskilda områdena antisemitism, islamofobi och homofobi

bottnar i en generell intolerans. Är man intolerant mot judar tenderar man även att vara intolerant mot muslimer och mot homosexuella och så vidare. De som är intoleranta generellt sett (utifrån totalindex) utgör närmare hälften, 47 procent av de intoleranta mot muslimer, drygt hälften, 57 procent, av de intoleranta mot judar och 43 procent av dem som är intoleranta mot homosexuella. Generellt skulle man kunna säga att halva den grupp som kan betecknas som intolerant mot muslimer, liksom halva den grupp som kan betecknas som intolerant mot judar och även halva den grupp som är intolerant mot homosexuella, består av elever med en generell intolerans gentemot minoritetsgrupper. Den andra halvan i dessa grupper har mer specifika antipatier mot respektive minoritetsgrupp även om man sällan är tolerant mot någon av grupperna.

De batterier av påståenden som bygger upp de enskilda indexen är i viss mån jämförbara. I stort sett samma påståenden att ta ställning till har använts i respektive index, exempelvis om judar ska få bygga synagogor i Sverige, om muslimer ska få bygga moskéer och om det ska finnas föreningslokaler för homosexuella. Resultaten avseende dessa index sett över samtliga elever tyder på att intoleransen gentemot de tre minoritetsgrupperna förhåller sig på en relativt likartad nivå.

Genomsnittligt intoleransindex avseende islamofobi är 1,1, avseende antisemitism 1,0 och avseende homofobi 0,9. Att det är så pass små skillnader i intolerans mot muslimer respektive mot judar kan i viss mån betraktas som förvånande. Analyserna tyder på att en relativt stor del av intoleransen har sin grund i en generell främlingsfientlighet, ett motstånd bland vissa elever mot invandrare och mot invandringen till Sverige. Då muslimer utgör en mycket stor immigrantgrupp i Sverige, en grupp där integrationsproblem fortfarande till viss del föreligger, samtidigt som den lilla gruppen judar i Sverige generellt sett inte utgör någon immigrantgrupp, så borde effekten av detta ha genererat större skillnader i graden av intolerans mellan de båda grupperna. Det kan naturligtvis vara så att man i många fall uppfattar båda grupperna som främlingar och representanter för immigrantgrupper, men resultaten tyder ändå på att historiska negativa föreställningar mot judar till viss del finns kvar.

Medelvärde i det totala intoleransindexet är 1,0. Gruppen generellt intoleranta (indexvärde > 2,5) utgör 4,6 procent av eleverna och närmare en fjärdedel (24 procent) kan betecknas som tveksamma. En viktig information när det gäller gruppen intoleranta är att närmare hälften av dessa elever anger sympatier för ett eller flera av de extremnationalistiska eller nationalsocialistiska partierna (se nedan). Detta innebär att i stort sett halva gruppen av intoleranta i hög grad kan sägas ha tagit ställning i dessa frågor. Det är också i princip denna grupp elever som återkommer som intoleranta oavsett minoritetsgrupp; de som alltså är intoleranta mot såväl muslimer och judar som homosexuella.

Flickor är generellt sett betydligt mindre intoleranta än pojkar. Det genomsnittliga indexvärdet (totalindex) för flickorna är 0,81, att jämföra med 1,25 för pojkarna. Den mest påtagliga skillnaden mellan könen är att det är ovanligt att flickor generellt är intoleranta (med den definition som används här, dvs. indexvärde > 2,5). Endast cirka 1,5 procent eller i storleksordningen 1 500 flickor per årskull kan ges den beteckningen. Motsvarande andel intoleranta bland pojkarna är 7,5 procent eller cirka 7 500 per årskull. Speciellt låg intolerans har flickorna alltså gentemot homosexuella, vilket också är främsta

Tabell 4. Samtliga. Total intolerans (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Intoleransskala					n	Samband (kategori- serad skala) C	Medelv. (ej kategori- serad skala, 0-4) m	Samband (ej kategori- serad skala) Eta
		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-0,67) Rad %	Över- vägande tolerant Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %				
Totalt		10,4	31,0	30,2	23,8	4,6	10575		1,02	
Kön	Flickor	13,7	37,3	31,3	16,1	1,7	5327	0,25***	0,81	0,27***
	Pojkar	7,1	24,7	29,0	31,7	7,5	5248			
							10575		1,25	
Årskurs	8:an	9,0	27,9	30,6	27,5	5,0	2524	0,09***	1,10	0,08***
	9:an	10,0	31,1	29,6	24,4	4,9	2660			
	1:a året gymnasiet	9,7	31,1	31,0	23,8	4,4	2434			
	2:a året gymnasiet	11,9	31,0	31,2	21,6	4,2	1572			
	3:e året gymnasiet	13,3	36,6	27,9	18,3	3,9	1385			
							10575		0,89	
Kön, skolform, program	Flickor grundskola åk 8-9	12,6	35,5	31,0	18,7	2,1	2621	0,32***	0,87	0,34***
	Pojkar grundskola åk 8-9	6,4	23,4	29,2	33,2	7,8	2563			
	Flickor gymnasiet studieförberedande pr.	18,5	43,7	28,2	9,4	0,1	1527			
	Pojkar gymnasiet studieförberedande pr.	12,7	35,1	29,2	20,4	2,7	1238			
	Flickor gymnasiet övriga pr.	9,8	33,0	36,0	18,7	2,5	1179			
	Pojkar gymnasiet övriga pr.	3,7	18,0	28,6	38,5	11,2	1447			
							10575		1,49	
Program gymnasiet	Studieförberedande	15,9	39,9	28,7	14,3	1,3	2765	0,33***	0,74	0,36***
	Både studie- och yrkesförberedande	8,8	31,5	34,1	22,5	3,2	534			
	Yrkesförberedande	6,4	24,6	32,7	29,4	6,9	1872			
	Individuella programmet	0,9	9,5	20,0	48,6	20,9	220			
							5391		1,92	
Region	Södra Götaland	7,2	27,6	32,7	27,7	4,7	2438	0,10***	1,12	0,08***
	Västra Götaland	11,0	30,8	30,6	22,8	4,8	1459			
	Östra Götaland	10,2	29,5	29,5	25,2	5,4	1601			
	Svealand	11,8	34,2	29,1	20,7	4,2	3466			
	Norrland	12,0	31,1	28,8	24,0	4,2	1611			
							10575		1,00	
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	10,8	33,2	31,1	21,4	3,4	2842	0,10***	0,96	0,10***
	Större/medelstor stad	11,1	32,5	30,0	22,4	3,9	4679			
	Övrig kommun	9,1	26,8	29,5	28,1	6,6	3054			
							10575		1,15	
Socio- ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärdd arbetare	6,6	23,7	31,1	31,5	7,1	1931	0,23***	1,25	0,23***
	Facklärdd arbetare	6,4	26,0	32,6	29,7	5,3	1401			
	Lägre tjänsteman	7,7	29,6	34,0	25,1	3,6	1163			
	Tjänsteman på mellannivå	13,8	36,1	28,8	18,1	3,2	2646			
	Högre tjänsteman	15,0	41,2	27,9	13,8	2,1	893			
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	20,3	43,6	21,8	11,8	2,5	670			
	Egen företagare	10,6	32,5	31,3	20,9	4,7	923			
	Lantbrukare	11,2	29,1	27,6	26,9	5,2	134			
							9761		1,04	
Nationell bakgrund	Helsvensk	10,9	31,0	29,3	23,8	5,0	7907	0,06***	1,03	0,03 (ej sig.)
	Delvis utländsk	9,8	32,5	32,2	21,8	3,7	1788			
	Utländsk	7,7	30,3	35,0	25,3	1,7	712			
							10407		1,03	
Ursprungs- område	Sverige	10,8	30,9	29,3	24,0	5,0	8036	0,07***	1,03	0,02 (ej sig.)
	Nord/Väst/Östeuropa	11,0	32,1	29,9	23,1	3,9	949			
	Sydeuropa	8,8	33,1	32,6	21,2	4,3	396			
	Utanför Europa	7,8	31,5	35,5	23,5	1,7	1119			
							10500		1,00	
Religion	Ej religiös	11,0	28,6	27,7	25,9	6,8	4370	0,12***	1,11	0,09***
	Kristen	10,2	33,3	31,5	22,1	2,9	5230			
	Muslim	8,5	31,1	37,8	21,0	1,6	563			
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	18,6	33,9	20,3	27,1	0,0	59			
							10222		0,81	

***p<0,001 **p<0,01

orsaken till att det genomsnittliga homofobiindexet blir det lägsta av de tre enskilda. Att flickor generellt är mindre intoleranta gentemot minoritetsgrupper har även framkommit i andra studier (Lange och Westin, 1993; Lange m.fl., 1997).

I likhet med de enskilda indexen rörande islamofobi, antisemitism och homofobi finns ett konsekvent samband mellan totalindex och vad som brukar benämnas socioekonomisk status baserad på föräldrarnas yrke. Det genomsnittliga indexvärdet för elever vars föräldrar är "ej facklärd arbetare" är 1,25. Därefter minskar detta genomsnitt successivt via elever vars föräldrar är tjänstemän på stigande nivåer till elever vars föräldrar är "fria yrkesutövare med akademikeryrken". Det genomsnittliga indexvärdet för den senare gruppen är 0,67. Det handlar således om relativt stora differenser. Elever vars föräldrar är egna företagare (genomsnittligt indexvärde 0,99) eller lantbrukare (genomsnittligt indexvärde 1,04) har ett högre intoleransindexvärde än tjänstemän, men ett lägre än de som har arbetaryrken. De största skillnaderna i intolerans, när elever med olika socioekonomisk bakgrund på detta sätt jämförs, föreligger för antisemitismen och de lägsta för homofobin.

Detta mönster med en större intolerans ju "lägre" socioekonomisk status man har går igen i flera undersökningar (Lange och Westin, 1993; Lange m.fl., 1997). En möjlig förklaring som berörts är att intoleransskillnaderna delvis kan ha genererats av olika grad av negativ inställning till invandring som i sin tur genererats av exempelvis problem på arbetsmarknaden. Att de "tar våra jobb" kan i viss mån vara relevant när det gäller individer med arbetaryrken medan det däremot knappast är relevant när det gäller tjänstemannayrken, konkurrensen från immigranter har här av olika skäl varit liten. En hypotes är således att sådana på så sätt uppkomna negativa attityder har fortplantat sig till barnen. Detta kan dock inte förklara att exakt samma mönster finns när det gäller homofobi. I det fall kan det mer handla om traditionella mönster i olika grupper, olika mansideal etc. Även vad gäller intolerans gentemot judar kan denna förklaring ifrågasättas.

I en årskull finns i storleksordningen 4 000–5 000 elever som kan betecknas som generellt intoleranta. Skattningen ger att drygt 2 000 av dessa har föräldrar som är arbetare, drygt 1 300 har föräldrar som är tjänstemän på lägre eller mellannivå och knappt 400 har föräldrar som är högre tjänstemän eller är fria yrkesutövare med akademikeryrken. Ett något större antal, drygt 500, har föräldrar som är egna företagare eller lantbrukare. Det innebär att arbetarbarn är klart överrepresenterade. Antalet arbetarbarn i en årskull är cirka 35 000, vilket är färre än antalet elever som är barn till tjänstemän på låg eller mellannivå, cirka 40 000. Elever vars föräldrar är högre tjänstemän eller fria yrkesutövare med akademikeryrken är underrepresenterade bland de intoleranta.

En intressant grupp är även de som kan betecknas som tveksamma. Detta är en betydligt större grupp, antalet elever i en årskull ligger i intervallet 20 000–30 000. Fördelas dessa efter socioekonomisk bakgrund ger skattningen att drygt 10 000 har arbetarbakgrund, omkring 8 000 är barn till tjänstemän på låg eller mellannivå medan cirka 2 000 är barn till högre tjänstemän eller är fria yrkesutövare med akademikeryrken. Antalet elever i en årskurs med föräldrar som är egna företagare är cirka 2 000 och barn till lantbrukare cirka 400.

Den socioekonomiska bakgrunden speglar i hög utsträckning de skillnader som erhålls när eleverna delas upp efter skolform och program. Intoleransen

är lägst på gymnasiets studieförberedande program där det finns en överrepresentation av tjänstemanna- och akademikerbarn och den är högst på gymnasiets yrkesförberedande program där arbetarbarnen är dominerande. Intoleransen hos grundskolelever, där det inte finns den typen av överrepresentationer, är högre än för gymnasisterna på de studieförberedande programmen och lägre än för eleverna på de övriga programmen. En grupp som avviker med en extremt hög grad av intolerans är elever på gymnasiets individuella program. Indexvärdet (totalindex) är så högt som 1,92, vilket bland annat genererats av att inte mindre än var femte elev (21 procent) kan karakteriseras som intolerant generellt sett. Motsvarande resultat för denna grupp erhålls även i de enskilda intoleransindexen.

Tendensen att den generella intoleransen mot olika minoritetsgrupper minskar med stigande ålder och/eller med stigande kunskaper är konsekvent, även om förändringen sker relativt långsamt och sambandet är mycket svagt. Genomsnittligt totalindexvärde är för elever i åttonde årskursen 1,1 och i sista årskursen på gymnasiet 0,89. Andelen intoleranta krymper successivt från 5,0 procent i åttonde årskursen till 3,9 procent i gymnasiets tredje årskurs.

En inte oväsentlig fråga när samhället diskuterar åtgärder för att minska exempelvis intolerans är att försöka kanalisera dessa till grupper där effekterna kan antas bli störst. I nedanstående tabell redovisas skattningar av antalet elever i respektive årskurs och typ av program som kan betecknas som intoleranta respektive tveksamma. Eftersom flickor och pojkar skiljer sig mycket åt i dessa avseenden görs även en uppdelning efter kön. Det bör påpekas att det handlar om grova skattningar som mer är att betrakta som storleksordningar.

Det föreligger inga nämnvärda skillnader i genomsnittligt intoleransindex om eleverna delas upp efter geografiskt ursprung. Familjer med "helsvensk" bakgrund och familjer med "utländsk" bakgrund får samma genomsnittliga generella intoleransindexvärde, 1,03. Elever i familjer med "delvis utländsk" bakgrund där minst en men ej alla är utrikes födda ligger aningen lägre, genomsnittligt indexvärde är 0,97. Jämförs de två förstnämnda grupperna föreligger dock relativt påtagliga skillnader i hur det gemensamma medelvärdet genererats. Bland de elever där samtliga i familjen är födda utomlands är det direkt ovanligt att man är intolerant. Endast 1,7 procent kan betecknas som

Tabell 5. Antalet intoleranta respektive tveksamma elever fördelat på årskurs/program och kön. Skattning.

Årskurs Program	Intoleranta		Tveksamma	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
8:an	4 700	1 200	21 000	12 000
9:an	4 600	1 200	19 000	10 000
År 1 gymnasiet studieförberedande	600	40	4 400	2 500
År 1 gymnasiet övriga program	4 200	1 200	19 000	7 300
År 2 gymnasiet studieförberedande	500	20	3 700	2 200
År 2 gymnasiet övriga program	2 800	800	12 000	4 700
År 3 gymnasiet studieförberedande	500	10	3 300	2 100
År 3 gymnasiet övriga program	2 300	700	10 000	3 700
<i>Samtliga</i>	<i>20 000</i>	<i>5 200</i>	<i>92 000</i>	<i>45 000</i>

så, medan det bland elever i familjer med "helsvensk" bakgrund är betydligt vanligare, 5 procent kan här betecknas som intoleranta. Även vad gäller det motsatta, det vill säga andelen "mycket toleranta", är andelen lägre bland de utrikes födda. Det innebär således att även om genomsnittet i de båda grupperna är detsamma så är spridningen betydligt större bland eleverna med helsvensk bakgrund. Man tar i högre grad ställning åt båda håll.³⁵

I likhet med övriga intoleransindex finns inga mer påtagliga geografiska skillnader när det gäller den generella intoleransen. Det finns dock ett mönster med ett något högre mått av intolerans i Södra Sverige. Flera faktorer spelar säkert in när det gäller orsakerna till detta; historiska traditioner är sannolikt en av dem (se t.ex. Löow, 1990). Det tidigare relativt tydliga mönstret mot att ju större tätort man bor i desto lägre grad av intolerans, gäller även vid den totala intoleransen (rasismen). Ser man till andelen intoleranta blir skillnaderna relativt påtagliga. Medan drygt 3 procent av eleverna i storstadskommuner eller förortskommuner till storstäder kan betecknas som intoleranta är motsvarande andel närmare 7 procent i "övriga" kommuner, det vill säga kommuner som inte ligger i storstadsregioner och som inte heller tillhör kategorin större eller medelstor stad.

ÖVRIGA INDIKATORER PÅ FRÄMLINGSFIENTLIGHET M.M.

Övriga enskilda frågor som ej redovisats hittills gäller olika indikationer på främlingsfientlighet bland skolungdomar. Bland dessa återfinns i det alternativa frågebatteriet följande påståenden:

Alla individer har lika stort människovärde.
Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån.
Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar.

Svarsalternativen bestod av "nej, absolut inte", "nej, knappast", "tveksam", "ja, kanske" och "ja, absolut".

Det första påståendet är av särskilt intresse eftersom alla människors lika värde är en fundamental princip för ett demokratiskt samhälle och uttrycks i både Sveriges nationella handlingsplan mot rasism och i gällande läroplan för skolan. 71 procent håller absolut med om påståendet, 14 procent av eleverna håller kanske med och 7 procent är tveksamma. Sammanlagt är det 8 procent av eleverna som i mer eller mindre grad motsätter sig påståendet. Det är möjligt att begreppet människovärde är alldeles för abstrakt för en del elever. Andra kan välja att uppfatta frågan som ett påstående om hur det faktiskt ser ut i världen idag, det vill säga att alla människor faktiskt inte tycks ha lika värde. I efterföljande fråga, som närmar sig det första påståendet i innebörd men är mer konkret, är ställningstagandet tydligare. 77 procent av eleverna håller absolut med, 13 håller kanske med och andelen tveksamma minskar till drygt 5 procent. Även andelen som motsätter sig påståendet helt eller delvis minskar ner mot 5 procent.

Invandring har återkommande använts som förklaring till olika samhälls-

³⁵ Dessa mönster kvarstår även om de muslimska eleverna exkluderas i analyserna.

problem av främlingsfientliga partier. Så kallade flyktingdebatter kommer och går. Det är bland annat mot denna bakgrund av intresse att studera ungdomars inställning i frågan. En majoritet, drygt 60 procent, av eleverna ställer sig positiva till att Sverige tar emot flyktingar. Nästan 20 procent väljer svarsalternativet tveksam och en lika hög andel är mer eller mindre negativ till detta.

Ungdomarna fick vidare ta ställning till ett påstående som rör inställning till en viss kategori immigranter, samt ett påstående med tydlig bäring på rasism:

Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer.

Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans.

Svarsalternativen till dessa påståenden var "håller inte med", "håller delvis med", "håller helt med" och "vet ej".

Lange m.fl. (1997) använde båda dessa påståenden med syftet att undersöka vilken genomslagskraft centrala teman i främlingsfientlig diskurs och rasideologier har på ungdomar. Resultatet visade att 56 procent av eleverna tog avstånd från det första påståendet, 27 procent höll delvis med, 7 procent höll helt med om påståendet och 10 procent svarade "vet ej". Av den föreliggande studien framgår att 55 procent av eleverna tar avstånd, 20 procent håller delvis med, 10 procent av eleverna håller helt med om påståendet och 15 procent svarar "vet ej".

När det gäller påståendet "Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans" svarade 80 procent av eleverna år 1997 att det inte höll med om påståendet, 5 procent höll delvis med, 5 procent höll helt med och 9 procent svarade "vet ej". År 2003 svarar 77 procent av eleverna att de inte håller med om påståendet, 5 procent håller delvis med, 5 procent håller helt med och 13 procent svarar "vet ej". Resultaten ger således vid handen att de inte skett några större förändringar sedan år 1997, exempelvis är andelen som tar helt avstånd från påståendet "Invandrare i Sverige som kommit från andra länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer" lika stor i båda undersökningarna (cirka 55 procent).

Bland övriga indikatorer användes en fråga gällande befolkningsgrupper. Eleverna kunde välja att ange vilken eller vilka befolkningsgrupper, om någon, som de av någon anledning hyste "negativa känslor" inför. Följande befolkningsgrupper fanns angivna i frågan i denna ordning: svenskar, finländare, tyskar, amerikaner (USA), chilensare, zigenare/romer, turkar, kurder, irakier, palestinier, israeler, kineser, etiopier och somalier. Befolkningsgrupperna valdes med syftet att täcka alla världsdelar.

Hälften av eleverna har kryssat för minst en befolkningsgrupp. Det vanligaste alternativet som elever med helsvensk bakgrund kryssat för är turkar (28 procent) och därefter irakier (25 procent), zigenare/romer (24 procent), kurder (22 procent), palestinier (18 procent) samt israeler (17 procent). Bland elever med utländsk bakgrund är det vanligaste alternativet zigenare/romer (22 procent) och israeler (21 procent).

Liknande mönster påträffas i en norsk studie. I den undersökningen redovisades att turkarna var den befolkningsgrupp som fick alltigenom låga poäng från andra etniska grupper på en attitydskala, men att det inte heller här var

frågan om något ömsesidigt ogillande. Elever med invandrarbakgrund var positivt inställda till norrmän medan norrmännen var mer reserverade gentemot invandrare (Bratt, 2000).

I en jämförande rapport som publicerades år 1993 av Centrum för invandringsforskning, framkom att zigenare och turkar var relativt utsatta grupper. I rapporten redovisades resultaten från en tidigare attitydundersökning gällande ungdomars inställning mot invandrare och invandring. Undersökningen hade genomförts år 1987. I den ombads ungdomarna skatta likheten mellan sina egna värderingar³⁶ och motsvarande värderingar hos tjugo olika nationella och etniska minoriteter. Åren 1990/1991 genomfördes en ny enkätundersökning bland ungdomar, vilken låg till grund för större delen av analysen i den jämförande rapporten. Återigen använde man sig av denna ansats men gjorde instruktionen avsiktligt mer ospecifik. Ungdomarna ombads att spontant skatta hur lika/nära respektive olika/avlägsna de etniska grupperna kändes i förhållande till dem själva. Antalet grupper hade nu utökats med fyra. De medelvärdesindex på "total upplevd olikhet" som konstruerats av dessa frågor producerade en rangordning av grupperna som då möjliggjorde en jämförelse. Trots de olika instruktionerna i frågorna och det utökade antalet grupper visade jämförelsen att ungdomarna rangordnade zigenare och turkar lägst vid båda undersökningstillfällena (Lange och Westin, 1993).

Att så många elever i föreliggande studie oberoende av bakgrund markerat zigenare/romer är inte helt oväntat med tanke på att de utgjort en utsatt grupp historiskt sett. De återfinns dessutom i minoritetsställning nästintill världen över (Svanberg och Runblom, 1988). En del i förklaringen till att "israeler" markeras av en likartad andel elever, oberoende om man har svensk eller utländsk bakgrund, kan möjligen vara att vissa elever vill markera en kritisk inställning till staten Israels politik i konflikten med palestinierna, en inställning som finns företrädd bland delar av befolkningen i många länder. Men resultatet kan möjligen också hänga samman med att antisemitiska yttringar tycks förekomma i flera länder, varför det alternativet väljs i ungefär samma utsträckning oberoende av bakgrund.

Bland de elever som är "mycket toleranta" och inte gett något utslag på det totala intoleransindexet, det vill säga erhållit indexvärde noll³⁷, är det vanligaste alternativet (förutom att välja att inte markera någon av befolkningsgrupperna) amerikaner (USA), 12 procent har angett detta. Detta val hänger troligtvis samman med ett politiskt ställningstagande. Relativt få men en inte oansenlig andel, 21 procent, av denna grupp elever har kryssat för någon av befolkningsgrupperna. Om man exkluderar amerikaner som alternativ har 13 procent av denna grupp elever kryssat för minst en befolkningsgrupp, jämfört med över 90 procent av de mest intoleranta.

Ungas inställning till demokrati är även av intresse att belysa i sammanhanget. Ungdomarna i studien fick ta ställning till följande:

Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige

³⁶ Man ansåg det underförstått att det som avsågs i frågan var svenska värderingar.

³⁷ Eleven har valt det mest toleranta svarsalternativet på samtliga påståenden i det övergripande frågebatteriet.

Den tidigare undersökningen (Lange m.fl., 1997) avsåg att med detta påstående mäta ungdomars inställning till det demokratiska styrelseskicket, mot bakgrund av att det antidemokratiska inslaget är framträdande när det gäller nynazistiska politiska rörelser. Men också därför att man från populistiska främlingsfientliga partier tvärtom beklagar sig över att samhällsinstitutionerna inte fungerar demokratiskt och således inte tar hänsyn till deras åsikter. Det antidemokratiska inslaget finns även i andra politiska och religiösa extremrörelser och minskad tilltro till demokrati, övriga samhällsfrågor samt samhällets styrelseskick har historiskt sett gett möjlighet för extrempartier både på höger- och vänsterkanten att vinna mark.

I 1997 års undersökning höll cirka 64 procent av eleverna med om påståendet "Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige" i större eller mindre utsträckning, cirka 8 procent av eleverna höll inte med och 28 procent svarade "vet ej". I aktuell undersökning svarar 72 procent av eleverna att man håller med om påståendet i högre eller mindre grad. 4 procent av eleverna håller inte med och 24 svarar "vet ej". Andelen som håller helt eller delvis med om påståendet är således större i föreliggande studie och andelen som motsätter sig påståendet tycks ha minskat. Dock måste man beakta att årskurs sex ingick i den tidigare undersökningen som i denna specifika fråga stod för flest "vet ej"-svar. Hela 46 procent av mellanstadieeleverna var osäkra, vilket gör det svårt att avgöra om detta är en reell förändring.

När det gäller partipreferenser svarade 42 procent av eleverna i den tidigare undersökningen (Lange m.fl., 1997) "vet ej", vilket ger en indikation på antingen ointresse för politik eller ambivalens vad gäller politiskt ställningstagande. I aktuell undersökning har en majoritet av eleverna, 51 procent, inte angett någon partipreferens alls och 31 procent av eleverna visar ett klart ointresse för politik genom att ange valet "bryr mig inte".

Ointresset för övriga samhällsfrågor är dock mycket litet, i den mån man kan kalla ett "vet ej"-svar för ointresse. Eleverna ombads att ange hur viktigt de tyckte det var att följande åtgärder genomförs: öka jämställdheten mellan kvinnor och män, ge bistånd till fattiga länder, underlätta handeln för de stora företagen och stärka det svenska militära försvaret. Endast 3 procent har angett svarsalternativet "vet ej" för *samtliga* samhällsmål.

INTOLERANS I RELATION TILL PARTIPREFERENSER

Frågan om partipreferenser löd: "Tycker du något av följande politiska partier är bra?" Eleverna fick kryssa i högst två alternativ. I tabell 6 ställs elevernas partipreferenser i relation till de genomsnittliga indexvärdena i de fyra indexen.

De genomsnittliga intoleransindexvärdena går från mycket låga värden bland sympatisörer till de mer vänsterradikala partierna till mycket höga värden bland dem som uppger sig sympatisera med partier som kan betecknas som extremnationalistiska alternativt nationalsocialistiska. Sympatisörer med miljöpartiet liknar i sin inställning dem som angivit vänsterpartiet som det parti de tycker är bra. Bland övriga partier varierar totalindexet mellan 0,90 (socialdemokratiska preferenser) och 1,18 (preferenser för moderaterna).

Överlag framgår det även tydligt att de elever som är mest intoleranta mot samtliga här efterfrågade minoriteter har en tendens att även välja främlingsfientliga partier i förhållandevis hög utsträckning.

Tabell 6. Genomsnittliga indexvärden fördelat efter partipreferens. Samtliga. Rangordnat efter medelvärde (totalindex).

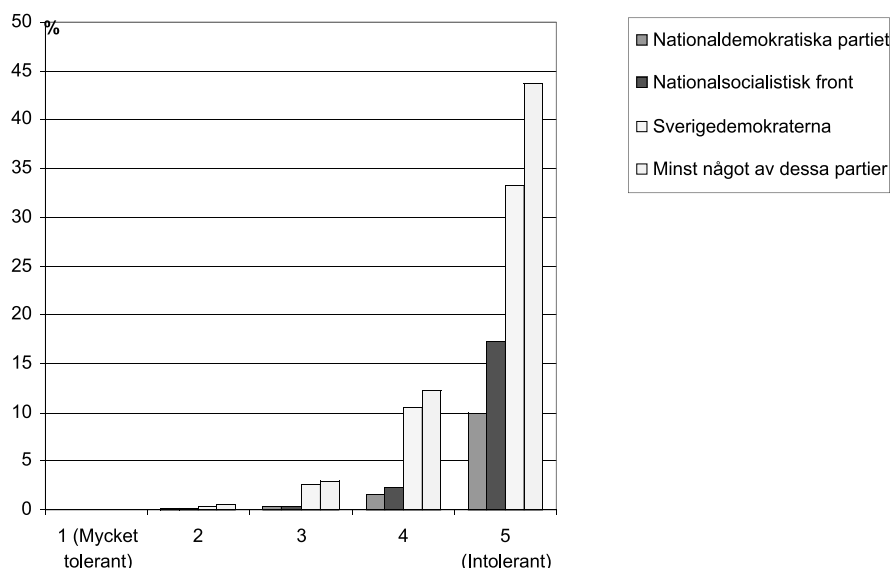
Angiven partipreferens	Antisemitismindex		Islamofobiindex		Homofobiindex		Totalindex	
	Medel-värde	Antal individer	Medel-värde	Antal individer	Medel-värde	Antal individer	Medel-värde	Antal individer
Syndikalisterna	0,31	66	0,28	79	0,29	79	0,29	66
Kpml(r)	0,61	80	0,62	98	0,54	98	0,61	80
Vänsterpartiet	0,63	1203	0,66	1347	0,54	1345	0,62	1203
Miljöpartiet	0,62	1118	0,73	1275	0,54	1274	0,65	1118
Socialdemokraterna	0,89	2126	0,93	2400	0,86	2398	0,90	2126
Folkpartiet	0,83	1124	1,04	1262	0,89	1262	0,91	1124
Centerpartiet	0,90	393	1,09	468	0,89	469	0,98	393
Kristdemokraterna	0,90	454	1,16	527	1,11	525	1,07	454
Moderaterna	1,10	1201	1,38	1352	1,02	1353	1,18	1201
Sverigedemokraterna	2,15	466	2,50	601	1,85	601	2,17	466
Nationaldemokr. partiet	2,55	90	2,83	158	2,27	158	2,59	90
Nationalsocialistisk front	2,71	133	2,89	204	2,34	203	2,66	133
Vet inte	0,96	1992	1,01	2142	0,77	2139	0,91	1992
Bryr mig inte	1,21	3073	1,25	3359	1,06	3352	1,17	3073
Samtliga	1,04	10555	1,12	10572	0,91	10557	1,02	10575

Figur 2 illustrerar det tydliga sambandet mellan måttet på intolerans och preferens för vissa partier på den yttersta högerkanten. Som nämnts fick ungdomarna ange ett eller två partier som de tyckte verkade "bra". Det är i den intoleranta gruppen som det är vanligast att man markerat något av de partier som anges i diagrammet. Det är dock inte helt sällsynt bland elever med höga värden på intoleransskalan att markera alla tre partierna (och således inte följa instruktionen att markera högst *två* partier). Inkluderas dessa i analysen, har närmare hälften (49,2 procent) av den intoleranta gruppen angett något av de tre partierna.

Studerar individer som har värdet 3 eller högre på intoleransskalan (en grupp som utgör 1,7 procent av ungdomarna), och som alltså ger uttryck för en starkt intolerant hållning, är det en klar majoritet som markerat något av de tre partierna i diagrammet (64,2 procent). Man bör hålla i minnet att andelen elever som angivit minst ett av de tre partierna är förhållandevis liten, men de utgör trots allt drygt 5 procent av de cirka 10 000 eleverna.

Ungdomars partipreferenser sammanhänger liksom vuxnas till viss del med vilken social bakgrund man har. Det innebär att resultaten i tabellen ovan kan sägas gå stick i stäv mot den tydliga tendens som finns i materialet, att ju "högre" föräldrarna befinner sig på en social skala (mätt i yrkestillhörighet), desto mindre intolerant är man. Elever med arbetarbakgrund tenderar att vara betydligt mer intoleranta än elever som har föräldrar som exempelvis är högre tjänstemän. Här är alltså mönstret tvärtom. Det är i stället de elever som uppgivit sympatier för partier som kan kategoriseras som "arbetarpartier" som är minst intoleranta.

En förklaring till dessa motsägelsefulla resultat skulle kunna ligga i att en så pass stor andel elever, cirka hälften, angivit svarsalternativen "vet inte" eller "bryr mig inte" på frågan om vilket parti man tycker är bra. Det är således den "halva"

Figur 2. Andel i procent inom respektive intoleransgrupp som angivit preferens för vissa partier.

av mer politiskt intresserade elever som genererat resultaten när det gäller parti-preferens kontra intolerans mot olika grupper. Skulle det vara så att det finns en kraftig överrepresentation av elever med arbetarbakgrund, och tvärtom en underrepresentation av elever med tjänstemanna- eller akademisk bakgrund, i den grupp som inte vet eller inte bryr sig skulle det kunna förklara motsägelsen i resultaten. En analys visar dock att så inte kan vara fallet. Det finns visserligen en viss överrepresentation i den riktningen, men den är så marginell att den inte kan påverka resultaten. Gör man antagandet att de elever som är osäkra på sina partipreferenser skulle ha "röstat" i enlighet med sin socioekonomiska bakgrund skulle resultaten i princip inte påverkas alls.

Noterbart är att det finns en tydlig överrepresentation av elever från arbetarhem i den grupp som angivit sympatier för extremnationalistiska partier. I hela populationen av tillfrågade elever har en dryg tredjedel (34 procent) arbetarbakgrund, men bland sympatisörer för nationalistiska partierna har närmare hälften (48 procent) det.

SAMHÄLLELIGT UTANFÖRSKAP

Det finns ett mycket tydligt mönster när elevernas upplevda känsla av samhällsligt utanförskap ställs mot hur intoleranta eleverna generellt är. De fem påstående som avsåg att mäta känslan av utanförskap var:

De flesta politiker struntar nog egentligen i problemen för vanligt folk.
 Dom som bestämmer tänker nog i första hand på sina egna intressen.
 Jag tycker framtiden ser så osäker ut, att jag helst låter bli att fundera på den.
 I dessa dagar är det svårt att veta vem man egentligen kan lita på.
 Mycket är så komplicerat i dagens samhälle att det är lätt att bli förvirrad.

Svarsalternativen var 0=det stämmer inte alls, 1=det stämmer knappast, 2=tveksam/vet inte, 3=det stämmer delvis, 4=det stämmer precis. Ett index som mätte graden av upplevt utanförskap skapades på samma sätt som tidigare (svars-poängen för varje fråga delat med antalet frågor).

Tabell 7. Samtliga. Genomsnittlig intolerans (Totalindex) fördelat på olika grad av upplevt samhälleligt utanförskap (indexintervall).

Utanförskap Indexvärde	Total intolerans (index)	
	Medelvärde	Antal individer
0 – 1,19	0,60	1176
1,20 – 1,99	0,79	1934
2,00 – 2,50	1,08	3871
2,51 – 3,19	1,14	2422
3,20 -	1,42	1068

Resultaten visar att ju högre grad av utanförskap man upplever desto mer intolerant är man. Skillnaderna är mycket tydliga. De som inte upplever något utanförskap (indexvärden 0–1,19) ligger så lågt som i genomsnitt 0,60 i intoleransindexvärde, det vill säga långt under genomsnittet, samtidigt som de som upplever den största graden av utanförskap (över 3,2) har ett genomsnittligt intoleransindexvärde som är betydligt över genomsnittet, 1,42. Resultaten är nästan identiska om man ser till intoleransen mot de specifika grupperna muslimer, judar eller homosexuella.

I stort sett samma mönster framkommer om man ser till svaren på de enskilda påståenden som mäter graden av utanförskap. Generellt gäller för vart och ett av dessa att ju mer man instämmer, desto mer intolerant är man. Inget av påståendena skiljer på något nämnvärt sätt ut sig med något annat mönster. Det finns emellertid en genomgående tendens till att de elever som skulle kunna betecknas som ambivalenta, det vill säga de som svarat "tveksam/vet inte" på påståendena sticker ut något. Dessa elever har genomgående en något högre intolerans än de som tycker att påståendena "stämmer delvis", men en tydligt lägre grad av intolerans än de som tycker att påståendena "stämmer precis".

En följdfråga till dessa resultat är naturligtvis om det finns en kausalitet så till vida att intoleransen mot andra människor genereras av det upplevda utanförskapet. En alternativ hypotes kan vara att det handlar om personlighets-egenskaper som hänger samman med varandra.

Förintelsefrågan

I samband med försöken att förringa eller förneka Förintelsen i form av så kallad historierevisionism, initierades en rad internationella undersökningar för att försöka mäta allmänhetens kunskap om Förintelsen. Lange m.fl. (1997) konstaterade att frågorna i dessa mätningar i många fall var svårtolkade och varierade i sin formulering vilket gjorde jämförelser omöjliga. Dessutom saknades mätningar av just skolungdomar, varför det blev viktigt att dels under-

Tabell 8. Förintelsefrågan. Samtliga.

Med 'Förintelsen' brukar vanligtvis menas nazisternas mord på ungefär sex miljoner judar under andra världskriget. Hur säker är Du på att 'Förintelsen' har ägt rum?

	Antal	Procent
Inte alls säker	240	2,3
Lite osäker	314	3,0
Ganska säker	1812	17,3
Helt säker	6723	64,3
Vet ej	1364	13,0
Totalt	10453	100

söka den yngre generationens kunskapsnivå, dels utforma en egen formulering.

Den tidigare undersökningen från år 1997 inriktade sig på att försöka mäta kunskapsnivån om Förintelsen och hur säkra eleverna var på att den hade ägt rum. Följande fråga formulerades:

Med "Förintelsen" brukar vanligtvis menas nazisternas mord på ungefär sex miljoner judar under andra världskriget. Hur säker är Du på att "Förintelsen" har ägt rum?

Svarsalternativen var "inte alls säker", "lite osäker", "ganska osäker", "helt säker" och "vet ej".

Frågan har blivit kritiserad för sitt ordval, och framförallt för angivelsen av det antal judar som föll offer för Förintelsen. Denna siffra skulle i sig kunna medverka till tveksamhet. En svarande som är säker på att Förintelsen har ägt rum men är osäker på antal offer kan bli tveksam till vilket svarsalternativ som bäst reflekterar deras uppfattning. Således är det svårt att veta om svaren "lite osäker" och "inte alls säker" fångar upp osäkerhet inför antalet offer eller osäkerhet om Förintelsen inträffat. Det är dock viktigt att notera att siffran sex miljoner är just den uppgift som ifrågasätts flitigt av historierevisionister och därför viktig att inkludera i frågan. Även termen "Förintelsen" skulle kunna påverka svaret på grund av att ungdomar inte känner till termen i sig. Olika tester som gjorts här visade dock att frågans utformning hade liten betydelse för svaren.³⁸

Av samtliga svarande i föreliggande undersökning är andelen helt eller ganska säkra 81 procent och andelen lite eller inte alls säkra 5 procent. Inkluderar

³⁸ På grund av tidigare kritik framtogs tre olika alternativa frågor som berörde huruvida Förintelsen ägt rum eller inte vilka testades i en pilotundersökning. Alla dessa alternativa frågor exkluderade någon form av siffra på antalet offer. Två frågor formulerades även om, så att termen "Förintelsen" inte användes. I en alternativ fråga fick ungdomarna själva formulera vad termen Förintelsen stod för och om den hade ägt rum. Dessa alternativa frågor och den ursprungliga formuleringen testades i en pilotundersökning som genomfördes under våren 2003. Ingen skillnad uppvisades i svarsfördelningen mellan de olika frågeställningarna, vilket indikerar att antalsangivelsen och användandet av termen Förintelsen är av underordnad betydelse för hur ungdomarna svarar.

Tabell 9. Jämförelse av förintelsefrågan. Procent.

	Lange m.fl. 1997*	Föreliggande undersökning 2004**	Kontroll
Inte alls säker	4,1	2,5	2,0
Lite osäker	3,0	3,3	2,8
Ganska säker	14,0	17,6	16,5
Helt säker	70,8	62,4	66,6
Vet ej	8,1	14,3	12,0

*exklusive årskurs 6

**exklusive år 1 på gymnasiet

man andelen som valt svarsalternativet ”vet ej” är andelen som uttrycker någon form av osäkerhet beträffande om Förintelsen har ägt rum 18 procent.

Uppgifterna för nuvarande undersökning inkluderar årskurs ett på gymnasiet, vilken inte ingick i den tidigare undersökningen. I sin tur inkluderade 1997 års undersökning årskurs sex i grundskolan medan nuvarande undersökning uteslöt denna årskurs. För att kunna göra en jämförelse exkluderas dessa årskurser från respektive material. 1997 års resultat visar att sammanlagt 85 procent av eleverna var helt eller ganska säkra på att Förintelsen ägt rum. Motsvarande siffra i denna undersökning är 80 procent. I jämförelse med för åtta år sedan har andelen som angett ”vet ej” som svar ökat från 8 procent till 14 procent och andelen helt säkra minskat från 71 procent till 62 procent. Denna skillnad kan bero på att materialet år 1997 bestod av en större andel gymnasister än föreliggande undersökning men även när man kontrollerar för denna fördelningsskillnad kvarstår mönstret, om än något svagare. Under rubriken ”kontroll” i tabell 9 blir då andelen helt säkra fortfarande lägre än i den tidigare undersökningen, 67 procent, och andelen ”vet ej”-svar högre, 12 procent.

Resultaten visar två tendenser. Andelen ”helt säkra” har minskat något sedan studien från år 1997³⁹, men samtidigt har den andra extremen, det vill säga de ”inte alls säkra”, halverats sedan dess. Den andel som ökat är andelen ”vet ej”-svar. Ett flertal anledningar kan vara dess orsak, alltifrån ett ointresse för frågan till att nuvarande generationens elever inte tar allt som står i skolmaterialet för givet. Tidsmässigt ligger även denna generation längre ifrån det historiska skedet, följaktligen kommer händelsen att bli alltmer avlägsen och abstrakt.

Bland eleverna i denna undersökning är det grundskoleeleverna som uppvisar störst osäkerhet i frågan, framförallt flickorna (tabell 10). Det är även flickorna i båda skolformerna som i högre grad använder svarsalternativet ”vet ej”. Bland de elever som svarar att de inte alls är säkra eller lite osäkra på om Förintelsen inträffat är det vanligast bland flickor i grundskolan att man väljer dessa svarsalternativ.

En undersökning från år 2001 bland elever i årskurs tre på gymnasiet visade att nästintill alla elever kände till Auschwitz medan få kände till Gulag.

³⁹ Den statistiska osäkerheten i de båda undersökningarna är av storleksordningen ± 1 procentenhet.

Tabell 10. Svar på frågan om Förintelsen inträffat efter kön och skolform.

Skolform	Kön	Inte alls säker	Lite osäker	Ganska säker	Helt säker	Vet ej	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grundskola (Åk 8-9)	Flicka	3,6	4,4	18,7	51,6	21,6	2587	100
	Pojke	3,0	3,7	20,1	58,1	15,1	2524	100
Gymnasium	Flicka	1,0	2,0	13,5	73,9	9,5	2692	100
	Pojke	1,7	1,9	17,2	72,9	6,3	2650	100

Eleverna i undersökningen studerade på samhällsprogrammet och torde ha goda historiekunskaper men kunskapen om kommunismens brott var anmärkningsvärt låg (Küng och Franco de Castro, 2001).

I föreliggande undersökning svarar 57 procent ja på frågan: ”Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?”. Andelen som svarar nej är drygt 29 procent och 13 procent väljer svarsalternativet ”vet inte”. Gymnasieelever har inte helt oväntat hört påståendet i högre utsträckning än grundskoleelever och det är framförallt pojkar på gymnasiet som hört talas om detta revisionistiska påstående.

I 1997 års undersökning hade 55 procent av eleverna hört talas om revisionistiska påståenden någon gång eller flera gånger.⁴⁰ I likhet med resultaten i denna undersökning var det även i 1997 års studie gymnasieeleverna som i större utsträckning hade hört talas om detta. 4 procent av eleverna i undersökningen uppgav att de hade kommit i kontakt med revisionistiskt material via Internet. I föreliggande studie har 1,4 procent av eleverna angett att de besökt hemsidan Radio Islam som innehåller revisionistiskt material.

Ett flertal internationella undersökningar (The American Jewish Committee (AJC), 1999 och 2002; Anti-Defamation League, 2002) har specifikt undersökt kunskapen om Förintelsen och historierevisionism. År 1999 genomförde SIFO, på uppdrag av The American Jewish Committee en undersökning om detta. Frågorna ställdes då till ett urval av hela befolkningen och inte helt oväntat var kunskapsnivån relativt hög. Undersökningen bestod av 1 000 telefonintervjuer med personer 15 år och äldre. Intervjupersonerna fick svara på 24 frågor rörande Förintelsen. Bland annat användes en liknande fråga som Lange m.fl. (1997) formulerade angående historierevisionism: ”Vissa hävdar att nazisternas utrotning av judar aldrig skall ha inträffat. Har du någonsin hört detta påstående eller har du inte hört det?” 86 procent svarade att de hade hört detta påstående och 13 procent att de inte hört det.

⁴⁰ Formuleringen löd som följer: ”En del människor (s.k. revisionister) påstår att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har ägt rum. Om Du har hört talas om sådana påståenden, på vilket sätt har du hört talas om dem?” I föreliggande undersökning var frågan inte konstruerad för att mäta de antal gånger eleverna hört revisionistiska påståenden eller på vilket sett de hört talas om dem.

Tabell 11. Jämförelse av frågan "Det talas för mycket om nazismen och utrotningen av judar". Procent.

	Lange m.fl. 1997*	Föreliggande undersökning 2004**
Håller inte med	50,9	37,2
Håller delvis med	21,1	21,7
Håller helt med	7,6	12,2
Vet ej	20,4	29,0

*exklusive årskurs 6

**exklusive år 1 på gymnasiet

En uppföljningsfråga till ovanstående fråga var: "Tycker du det förefaller möjligt att nazisternas judeutrotning aldrig skall ha inträffat eller är du säker på att den har inträffat?" 96 procent svarade att de kände sig säkra på att det hade hänt, 1 procent att det verkade möjligt att det aldrig hade hänt och 2 procent svarade "vet ej" (AJC, 1999).

Resultaten visar att allmänheten generellt sett inte betvivlar att Förintelsen har ägt rum. Eleverna i nuvarande undersökning och 1997 års undersökning har alltigenom lägre siffror än ovannämnda studie men uppvisar ändå samma mönster. Trots att ungefär hälften av alla ungdomarna har hört revisionistiska påståenden är en majoritet i båda undersökningarna helt säkra på att Förintelsen ägt rum.

Påståendet "Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar" är hämtat ur Lange m.fl. (1997). Frågan syftade till att mäta om ungdomarna fann undervisning om Förintelsen relevant för samtiden. En positiv attityd till denna fråga kan indikera ett antal aspekter, alltifrån en önskan att glömma det som varit, till en mättnad av att behandla ämnet.

Trots att en jämförelse innehåller osäkerheter tyder resultaten på en förskjutning åt en större tveksamhet bland eleverna (tabell 11). Antalet som inte håller med om påståendet ser ut att ha minskat väsentligt och antalet som svarat "vet ej" har ökat. Till viss del pekar även resultaten på att antalet som håller med om påståendet har ökat något. Det går dock inte att avgöra exakt hur stora ökningarna eller minskningen är. Det är endast spekulationer att tala

Tabell 12. Samband mellan förintelsefrågan och påståendet "Det talas för mycket om nazismen och utrotningen av judar".

Med "Förintelsen" brukar vanligtvis menas nazisternas mord på ungefär sex miljoner judar under andra världskriget. Hur säker är Du på att "Förintelsen" har ägt rum?	Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar.*				Totalt	
	Håller inte med		Håller helt/delvis med			
	n	%	n	%	n	%
Inte alls/lite osäker	88	25,3	260	74,7	348	100
Vet ej	167	28,7	415	71,3	582	100
Helt/ganska säker	3598	56,0	2828	44,0	6426	100
Totalt	3853	52,4	3503	47,6	7356	100

*Exklusive andelen som svarat "vet ej" på påståendet.

Tabell 13. Samband mellan inställning till judar (index) och förintelsefrågan.

Antisemitismindex	Med "Förintelsen" brukar vanligtvis menas nazisternas mord på ungefär sex miljoner judar under andra världskriget. Hur säker är Du på att "Förintelsen" har ägt rum?										Totalt	
	Inte alls säker		Lite osäker		Ganska säker		Helt säker		Vet ej			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mycket tolerant (värde 0)	12	0,7	13	0,7	150	8,2	1565	85,9	82	4,5	1822	100
Tolerant (0,01-1,49)	84	1,6	106	2,0	914	17,4	3638	69,3	508	9,7	5250	100
Tveksam (1,5-2,5)	102	3,7	152	5,5	629	22,8	1226	44,5	644	23,4	2753	100
Intolerant (>2,5)	41	6,9	39	6,6	112	18,9	277	46,8	123	20,8	592	100

om vad denna skillnad kan bero på men den kan antyda en "trötthet" på informationens mängd. Andra faktorer som kan påverka en sådan tendens är exempelvis informationens innehåll och hur den framförs.

Resultaten från föreliggande undersökning uppvisar en liknande tendens som i studien från år 1997, nämligen att elever som är säkra på att Förintelsen har ägt rum tenderar att *motsätta* sig påståendet att det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar. De som däremot är mer eller mindre osäkra på att Förintelsen har ägt rum uppvisar en motsatt tendens, närmare tre fjärdedelar håller helt eller delvis med om att "det talas för mycket om nazismen och utrotningen av judar" (se tabell 12).

Ställer man svaren på frågan om Förintelsen ägt rum, i relation till indexet avseende inställning till judar, visar resultaten på ett visst samband. Elever som inte har antisemitiska attityder (indexvärde 0) tenderar att även vara helt säkra på att Förintelsen har ägt rum (se tabell 13). 86 procent av de "mycket toleranta" eleverna är helt säkra på Förintelsens existens. Nästan hälften (47 procent) så stor andel av elever med antisemitiska attityder (indexvärde över 2,5) är helt säkra på att Förintelsen ägt rum. Resultaten visar således att man tenderar att vara mer tveksam till att Förintelsen har inträffat ju högre grad av intolerans man uppvisar.

Spridning

Som en del av kartläggningen har även spridningen av rasideologisk, nationalsocialistisk och extremnationalistisk propaganda undersökts med avseende på i vilken utsträckning ungdomar kommit i kontakt med material från sådana partier eller sammanslutningar.⁴²

Det frågades bland annat om man "kommit i kontakt med material" från vissa extremnationalistiska och rasideologiska organisationer. Av den minoritet som markerat att man gjort så (cirka 7 procent), är Nationalsocialistisk front det vanligast valda alternativet. Det faktum att någon kommit i kontakt med material från dylika organisationer behöver inte med nödvändighet betyda att vederbörande sympatiserar med de åsikter som framförs. Av dem som

⁴² De organisationer som specificeras i frågorna har valts ut för att de är under uppsikt av SÄPO:s författningsskyddsrotel och/eller har ingått i undersökningen från år 1997 (Lange m.fl. 1997).

Tabell 14. Samtliga. Kontakt med rasistiska organisationer.

Har Du kommit i kontakt med material från någon av följande organisationer?

Organisation	Nej	Ja	Totalt	
	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Nordiska rikspartiet	99,5	0,5	10484	100
Nationalsocialistisk front	94,3	5,7	10484	100
Svenska motståndsrörelsen/ Nationell ungdom	97,1	2,9	10484	100
Blood & Honour Scandinavia	98,7	1,3	10484	100

i den tidigare analysen kategoriserades som "intoleranta" (indexvärde>2,5) har 30 procent svarat att man kommit i kontakt med någon av dessa organisationer i jämförelse med 6 procent bland de "mycket toleranta". Det går inte att uttala sig om eventuella orsaksförhållanden mer än att det således finns en samvariation mellan graden av intolerans och kontakt med material från rasistiska organisationer, vilket i sig var väntat.

Tabell 15 redovisar resultaten för vissa nationalsocialistiska, rasideologiska och extremnationalistiska tidningar som eleverna fick markera om man läst vid något tillfälle. Av skrifterna är det "Den svenske nationalsocialisten" som tycks ha störst spridning bland ungdomar, 2,3 procent av eleverna har någon gång läst denna tidning. Liknande samband som framkom ovan mellan grad av intolerans och kontakt med material från extremnationalistiska organisation visar sig, inte överraskande, i fråga om att ha läst någon av tidningarna. Under en procent (0,6 procent) av ungdomarna i gruppen "mycket toleranta" har vid något tillfälle läst en sådan tidning, medan motsvarande andel bland "de intoleranta" är 40 gånger större (25 procent).

Sedan år 1997 har antalet rasistiska webbplatser ökat kraftigt, från två eller tre till att några år senare ha kommit att bli minst 34 stycken uttalat rasistiska hemsidor (BRÅ, 1999). Materialet är ständigt tillgängligt och det är lätt att komma i kontakt med dessa sidor när man är ute och surfar på Internet, vilket i sig inte behöver betyda att man sympatiserar med innehållet. I föreliggande studie har 7 procent av eleverna besökt en extremnationalistisk eller rasistisk hemsida. Bland de "mycket toleranta" är det ungefär två av hundra som gjort detta (2,4 procent) medan motsvarande andel bland "de intoleranta" är cirka fyra av tio (38 procent).

Vit maktmusik utgörs idag av flera olika genrer. De svenska skivproducenterna har under 1990-talet blivit internationellt marknadsledande och musikförsäljningen utgör till stor del den ekonomiska plattformen för den rasideologiska undergroundkulturen. Centrala budskap i texterna är bland annat föreställningen om de vitas överlägsenhet, den "judiska världskonspirationen" och förnekandet av Förintelsen. Bland deras "moraliska fiender" räknas även homosexuella (BRÅ, 1999).

Ungdomar är storkonsumenter av musik. Då den rasideologiska undergroundrörelsen kanaliserar sitt budskap främst via denna typ av musik är det av intresse att se hur pass stor spridning den har bland skolungdomar. 15 procent av eleverna anger att de vid minst något tillfälle lyssnat på vit maktmusik

Tabell 15. Samtliga. Har Du läst någon av dessa tidningar?

Tidning	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nationellt motstånd	10327	98,6	145	1,4	10472	100
Nationell idag	10383	99,2	89	0,8	10472	100
Den svenske nationalsocialisten	10231	97,7	241	2,3	10472	100

eller så kallad "White Noise". En betydligt mindre andel (2,8 procent) anger att de lyssnar "ofta". På en annorlunda formulerad fråga anger nästan 4 procent av eleverna att de gillar "rasistrock"⁴³. Det är pojkarna i större utsträckning än flickorna som lyssnar på vit maktmusik, 18,5 procent jämfört med cirka 12 procent. Totalt sett är det en aning större andel elever som lyssnar på denna musik i grundskolan (17 procent) än i gymnasiet (14 procent). De som lyssnar mest är pojkar i grundskolan (19 procent) och pojkar på gymnasiet övriga program (25 procent). Ser man närmare på gymnasiet olika program utmärker sig pojkar på yrkesförberedande program (25 procent) men framförallt elever på det individuella programmet, där cirka fyra av tio anger att man vid minst något tillfälle lyssnat på sådan musik, vilket gäller för båda könen. När det gäller de elever som lyssnar *ofta* till denna typ av musik är det framförallt pojkar i grundskolan (4 procent), se tabell B 46. Sambandet mellan preferens för denna typ av musik och intoleransnivå redovisas i ett senare avsnitt.

När det gäller på vilket sätt man kommit i kontakt med musiken är det vanligaste sättet via kamrater, drygt 65 procent av de elever som lyssnar på denna musik har angett detta alternativ. Det näst vanligaste kontaktsättet är Internet, 25 procent, och därefter alternativet "annat sätt", 22 procent.

I 1997 års undersökning löd en fråga "Lyssnar Du på musik av följande slag?" Av de två alternativen var det ena "White Noise/rassemusik/nassemusik". över 12 procent av eleverna uppgav att de lyssnade på rasistisk musik ibland eller ofta och 2 procent uppgav att de lyssnade ofta. I likhet med nuvarande resultat var det fler pojkar (15 procent) än flickor (9 procent) som lyssnade på denna typ av musik. Framförallt var det pojkarna i grundskolan (16 procent) och på gymnasiet praktiska program (19 procent) som lyssnade.

Jämförs 1997 års siffror med dem i föreliggande undersökning är tendensen att det skett vissa ökningar i andelen som lyssnat på denna typ av musik. En viss reservation bör dock göras då frågorna inte var helt identiska i de bägge studierna.⁴⁴ En likhet mellan de bägge studiernas resultat vad gäller på vilket sätt man kommit i kontakt med musiken, är att nu som då är det vanligaste kontaktsättet via kamrater.

⁴³ Detta efterfrågades i ett separat frågebatteri som undersökte elevernas generella musikpreferenser.

⁴⁴ I 1997 års formulering ingick termerna "rassemusik/nassemusik" i frågan medan nuvarande undersökning hade en mer "neutral" formulering där endast termerna "vit maktmusik"/"White Noise" användes.

Utsatthet

För att få en bild av omfattningen av intoleransen gentemot minoritetsgrupper är det viktigt att undersöka elevers utsatthet för olika former av kränkande beteenden i relation till deras bakgrund, religion eller för att man av andra personer uppfattats ha en homosexuell läggning⁴⁵. När det gäller utsatthet på grund av uppfattad homosexuell läggning har denna fråga endast ställts till gymnasieelever. Frågorna rörande kränkande beteenden som eleverna rapporterar om avser bland annat våld, hot, att bli retad, utsatt för olika tillmälen och upplevelsen att bli orättvist behandlad. Det bör noteras att rapporteringen sker med respondentens perspektiv på händelsen. Det vill säga att den utsatte uppfattade att händelsen hade att göra med dennes ursprung, religionstillhörighet eller att andra uppfattat denne ha en homosexuell läggning.

VÅLD

Det är förhållandevis ovanligt att elever utsätts för våld på grund av sitt ursprung, men det förekommer. Eleverna ombads besvara om de utsatts för misshandel på grund av sitt ursprung. I frågan förklarades att med detta avsågs både svenskt och utländskt ursprung. Frågan är ställd så att eleverna anger frekvens och miljö.

Sammanlagt 275 elever rapporterar att de utsatts för misshandel minst en gång de senaste tolv månaderna på grund av sitt ursprung. De utgör 2,6 procent av de elever som deltog i aktuell undersökning. Majoriteten av de elever som rapporterat att de utsatts för misshandel har utsatts en gång. Få elever (1,6 procent) vittnar om upprepade viktigmisshandlingar. Att ha utsatts många gånger (tre eller fler) är ovanligt (0,5 procent).

Pojkar är mer utsatta än flickor, 3,4 procent jämfört med 1,9 procent. Mest utsatta är pojkar på gymnasiet övriga program (4,8 procent) och pojkar i grundskolan (3,2 procent). När det gäller nationell bakgrund är den mest utsatta gruppen elever vars föräldrar och de själva är födda utomlands, 6,6 procent. Ser man till ursprungsområde är elever med sydeuropeiskt påbrå (4,6 procent) och elever med utomeuropeiskt ursprung (4,5 procent) de mest utsatta grupperna. Elever med "helsvensk bakgrund" har utsatts i minst utsträckning, cirka 2 procent. Av den misshandel som rapporterats på grund av elevens ursprung har majoriteten skett på fritiden, 1,7 procent av eleverna rapporterar att de utsatts på gatan, disco, fritidsgård osv.

I likhet med föreliggande undersökning visade 1997 års undersökning att andelen utsatta elever var relativt liten, 2,9 procent av eleverna rapporterade att de utsatts för misshandel minst en gång på grund av sitt ursprung de senaste tolv månaderna. Misshandeln förekom oftast i samma miljö då som nu, det vill säga på öppen gata, disco, fritidsgård etc. De mest utsatta grupperna i relation till ursprung var elever med utomeuropeiskt (6,1 procent) och sydeuropeiskt ursprung (5,1 procent). Motsvarande uppgift för elever med svensk bakgrund var 2,2 procent.

⁴⁵ Utsatthet för våld på grund av religionstillhörighet och uppfattad homosexuell läggning är nya perspektiv för denna undersökning. Detta efterfrågades alltså inte i 1997 års undersökning.

HOT

Även om man inte utsatts handgripligen kan man erfara relativt allvarliga kränkningar i form av hot. Detta förekommer i något större utsträckning än våld men även denna utsatthet sker i begränsad omfattning. Frågan var konstruerad på samma sätt som frågan avseende misshandel.

Totalt 6,5 procent av eleverna har rapporterat att de utsatts för hot på grund av sitt svenska eller utländska ursprung minst en gång de senaste tolv månaderna. Majoriteten av elever som utsatts för hot på grund av sitt svenska eller utländska ursprung har utsatts en eller två gånger, 4,6 procent. En minoritet, 1,9 procent, av eleverna har utsatts för hot många gånger (tre gånger eller mer).

Inga större skillnader i utsatthet för hot råder mellan elever på gymnasiet (6,8 procent) och elever i grundskolan (6,3 procent). Elever på gymnasiet övriga program ligger dock något högre i utsatthet (8,1 procent). Den största skillnaden återfinns mellan könen. Det är dubbelt så vanligt att ha utsatts för hot på grund av sitt ursprung som pojke (8,6 procent) än som flicka (4,5 procent).

Ser man till nationell bakgrund ligger utsattheten tre gånger högre när det gäller elever med utländsk bakgrund (eleven och föräldrarna är födda utomlands) än för elever med helsvensk bakgrund (eleven och föräldrarna är födda i Sverige). 15 procent av elever med utländsk bakgrund har utsatts för hot på grund av sitt ursprung jämfört med 5,3 procent av elever med svensk bakgrund. De mest utsatta grupperna när det gäller ursprungsområde är elever med sydeuropeiskt påbrå (12,5 procent) och elever med utomeuropeiskt ursprung (11,8 procent). Den rapporterade utsattheten för hot på grund av ursprung förekommer i likhet med misshandel främst på gatan, disco, fritidsgård etc.

Enkäten inkluderar även en annan fråga rörande hot som undersöker hur många av eleverna som någon gång under den senaste tiden råkat ut för att så kallade skinnskallar uppfört sig hotfullt mot dem. 5,5 procent av eleverna vittnar om denna typ av kränkande beteende. Pojkarna är mer utsatta för detta än flickorna, 7,4 procent jämfört med 3,7 procent. Framförallt pojkar på gymnasiet är en utsatt grupp, 8,3 procent av pojkarna på gymnasiet övriga program och 9,2 procent av pojkarna på studieförberedande program. Cirka 4 procent av flickorna på respektive program har råkat ut för att skinnskallar uppfört sig hotfullt mot dem. Vad gäller nationell bakgrund är den mest utsatta gruppen, inte helt oväntat, elever vars föräldrar och de själva är födda utomlands (13 procent).

1997 års undersökning visade att 7,1 procent av eleverna utsatts för hot på grund av sitt svenska eller utländska ursprung minst en gång under de senaste tolv månaderna. Resultaten visade då att grundskoleeleverna i årskurs åtta och nio var mest utsatta, 8,2 procent. Här har det skett en viss förändring jämfört med resultaten i den tidigare studien. Andelen grundskoleelever som utsatts för hot på grund av ursprung i föreliggande studie är något lägre, 6,3 procent, vilket innebär att grundskoleeleverna inte längre är den mest utsatta gruppen. De största skillnaderna i den tidigare studien låg dock precis som i föreliggande undersökning, främst mellan könen. Pojkarna var markant mer utsatta än flickorna. Andelen pojkar med utomeuropeiskt ursprung som utsatts för hot på grund av sitt ursprung fann man vara anmärkningsvärt hög, cirka 22 procent, jämfört med flickornas 11 procent. Föreliggande resultat visar att denna grupp pojkar fortfarande är en utsatt kategori men de är inte längre den

mest utsatta gruppen med avseende på ursprungsområde. Pojkar med syd-europeiskt påbrå och pojkar med utomeuropeiskt ursprung är utsatta i ungefär samma utsträckning, cirka 18 procent respektive 17 procent.

VERBAL KRÄNKNING

Den totala utsattheten utgörs främst av verbala kränkningar. Den största gruppen utgörs av elever som upplevt sig ha blivit retade på grund av sitt ursprung.

Nästan 14 procent av eleverna uppger att de blivit retade minst en gång på grund av sitt svenska eller utländska ursprung de senaste tolv månaderna. När det gäller den här typen av utsatthet är andelen upprepade viktigmisering jämförelsevis hög, vilket torde höra till sakens natur. Av de elever som blivit retade på grund av sitt ursprung har en minoritet utsatts en gång, 4,6 procentenheter, medan 9,1 procentenheter har utsatts några eller många gånger. Av den andel elever som utsatts upprepade gånger har större delen utsatts tre eller fler gånger.

Andelen som utsatts för verbala kränkningar är något högre för grundskoleelever (årskurs åtta och nio) än för gymnasieelever. 15 procent av grundskoleeleverna har utsatts jämfört med 12 procent av gymnasieeleverna. Mest utsatta är pojkar i grundskolan (17 procent).

Den största skillnaden gäller nationell bakgrund. Utsattheten för elever med utländsk bakgrund är avsevärt högre än för elever med svensk bakgrund. Av de elever som själva är födda utomlands och som har utrikes födda föräldrar har hela 40 procent blivit retade på grund av sitt ursprung, medan endast 9 procent av elever som själva och vars föräldrar är födda i Sverige har blivit utsatta. När det gäller ursprungsområde utsätts elever med nord-, väst- eller östeuropeiskt ursprung (22 procent) i mindre utsträckning än elever med syd-europeiskt (36 procent) och utomeuropeiskt påbrå (32 procent).

Verbala kränkningar sker till skillnad från hot och våld relativt ofta i anslutning till skolan; 8,4 procent av eleverna som blivit retade har uppgett att det inträffat i skolan eller på skolgården. Näst vanligast är att det sker på gatan, disco, fritidsgård etc. (7,7 procent).

Ett annat mått på verbal kränkning är utsattheten för olika nedsättande tillmälen. Eleverna ombads att markera vilka tillmälen, om något, som någon skrikit åt dem vid något tillfälle under de senaste tolv månaderna. Det förekommer att elever kallar varandra både det ena och det andra, men en majoritet av eleverna, drygt 61 procent, uppger att de aldrig upplevt att någon skrikit något av de specificerade tillmälena eller något annat hånfullt åt dem.

Av de elever som utsatts för olika tillmälen är det vanligaste att man blivit kallad för diverse andra hånfulla tillmälen som inte fanns definierade i enkäten; 17 procent av eleverna markerade svarsalternativet "något annat hånfullt". Det vanligaste förekommande skällsordet gentemot flickor är "jävla hora" (25 procent), motsvarande för pojkar är "jävla bög/homo/fikus" (20 procent).

Det är inte så ovanligt att ha blivit kallad "svenskjävel/jävla svenne", vilket ur viss synvinkel inte är anmärkningsvärt eftersom större delen av materialet består av elever med "helsvensk" bakgrund. Ser man till nationell bakgrund är det 31 procent av elever med utländsk bakgrund som blivit utsatta för att någon skrikit "jävla svartskalle/turk/blatte" åt dem medan 14 procent av elever med svensk bakgrund har blivit kallade för "svenskjävel/jävla svenne".

Lägger man till ytterligare etniskt relaterade tillmälen (jävla neger/svarting, jävla kines/guling, jävla jude/judesvin och jävla muslim) ökar utsattheten till närmare 38 procent bland elever med utländsk bakgrund.

5,5 procent av eleverna har någon gång under de senaste tolv månaderna upplevt att någon skrikit "nazistsvin/nasse/rasistjäväl" åt dem.⁴⁶

Man bör vid tolkningen av resultaten ha i åtanke att denna typ av frågeställning fångar upp en hel del jargong som sällan har med regelrätt rasism, homofobi, islamofobi eller antisemitism att göra. Av de elever som blivit utsatta och utsatt andra, har några specifikt angivit i sin enkät att det var "på skämt".

Lange m.fl. (1997) undersökte också förekomsten av etniskt relaterade tillmälen och om man hade utsatts för att någon skrikit "nazistsvin" eller "rasistjäväl" åt vederbörande. Frågan rörande etniskt relaterade skällsord var då formulerad som en kombination och mätte om man varit med om att någon skrikit "djävla svartskalle", "judesvin", "blattesvin", "vitskalle", "vitlök", "svenskjäväl", "djävla svenne" eller liknande. I en separat fråga undersöktes hur många som varit med om att någon skrikit "nazistsvin" eller "rasistjäväl" åt dem. Sammanlagt hade 23 procent av eleverna utsatts för att någon skrikit etniskt relaterade skällsord åt dem. Grundskoleeleverna var den mest utsatta gruppen (28 procent). I relation till ursprung visade 1997 års undersökning att den mest utsatta gruppen var elever med utomeuropeiskt ursprung (47 procent). Bland elever med svensk bakgrund hade 18 procent rapporterat att de utsatts. Nästan 7 procent av eleverna rapporterade att de varit med om att någon skrikit "nazistsvin" eller "rasistjäväl" åt dem. Uppgifterna är dock inte jämförbara på grund av stora skillnader i sätten att fråga om detta.

ORÄTTVIST BEHANDLAD

En mer subtil form av kränkning kan vara att få någon att känna sig orättvist behandlad. Eleverna ombads att ange om de någon gång under de senaste tolv månaderna känt sig orättvist behandlade på grund av sin svenska eller utländska bakgrund och vem som i så fall hade gjort detta. Svarsalternativen består av: någon myndighetsperson, lärare, övrig skolpersonal, någon elev på skolan och annan person. Frågan är konstruerad att även mäta frekvens.

Eleverna tycks uppleva att denna form av utsatthet är nästan lika vanligt förekommande som att ha blivit retad för sitt ursprung. 15 procent av eleverna har minst en gång under de senaste tolv månaderna upplevt att de blivit orättvist behandlade på grund av sitt svenska eller utländska ursprung. Skillnaden mellan könen är försumbar.

Ungefär var tionde elev (11 procent) har känt sig orättvist behandlad i anknytning till skolan. Vanligast är att man känt sig orättvist behandlad av någon elev eller lärare. Cirka 4 procent av eleverna uppger att de har känt sig orättvist behandlade av någon myndighetsperson (exempelvis polis, social-

⁴⁶ Det finns ett tydligt samband mellan det kategoriserade måttet på generell intolerans och att ha blivit kallad detta ($\gamma=0,59$).

assistent). De som i störst utsträckning känner sig utsatta för denna typ av kränkning är elever med utländsk bakgrund (själva födda utomlands med utrikes födda föräldrar). Pojkar med utländsk bakgrund rapporterar i högre grad än andra elever att de känt sig orättvist behandlade av myndighetspersoner och/eller lärare. 35 procent av pojkar med utländsk bakgrund uppger att det känt sig orättvist behandlade av myndighetspersoner och/eller lärare. Motsvarande siffra för pojkar med helsvensk bakgrund är 5 procent.

Lange m.fl. (1997) ställde en liknande fråga men använde då begreppen "illa" respektive "orättvist" behandlad i en och samma fråga. Frågan fokuserade på skolmiljön. I enkäten frågade man om eleven känt sig illa eller orättvist behandlad i skolan på grund av sitt svenska eller utländska ursprung och av vilka man i så fall blivit illa/orättvist behandlad. Enkäten angav sex svarsalternativ där majoriteten av kategorierna bestod av grupper av elever, både klasskamrater och andra elever på skolan, med eller utan invandrarbakgrund. Undersökningen visade att närmare 13 procent av eleverna känt sig illa eller orättvist behandlade i skolan minst en gång på grund av sitt ursprung. I likhet med aktuell undersökning var den mest utsatta gruppen elever med utländsk bakgrund. Man noterade även att så mycket som var femte pojke med utomeuropeiskt ursprung känt sig illa eller orättvist behandlad av lärare i skolan i jämförelse med 3 procent av pojkar med helsvensk bakgrund.

Rasistiskt klotter

Det förekommer även andra typer av incidenter. Cirka 4 procent av eleverna rapporterar att de fått sina skolvänkar eller sina skåp nedkladdade med rasistiska slagord under de senaste tolv månaderna. Ingen större skillnad i utsatthet föreligger mellan könen, men däremot tycks grundskoleelever oftare råkat ut för den här typen av händelser, framförallt pojkar i årskurs åtta och nio. Vad gäller nationell bakgrund är den mest utsatta gruppen elever med utländsk bakgrund, 7,5 procent, medan elever med helsvensk bakgrund är den minst utsatta gruppen, 3,4 procent.

I den tidigare undersökningen rapporterade cirka 5 procent av eleverna att de varit med om att deras skåp eller bänkar hade blivit nedkladdade med rasistiska slagord minst en gång.

Hotfulla meddelanden

En mindre andel elever drabbas av hotfulla elektroniska meddelanden. Ungefär var tionde elev (9 procent) uppger att de fått hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden. 1,7 procent av eleverna rapporterar att de fått sådana meddelanden som de förknippar med sitt ursprung. Det tycks i likhet med utsattheten för orättvis behandling och rasistiskt klotter inte föreligga någon större skillnad mellan könen, flickor (1,5 procent) och pojkar (2 procent) är utsatta i ungefär samma omfattning.⁴⁷

⁴⁷ Lange m. fl. (1997) hade inte någon liknande fråga utan undersökte i stället om elever drabbats av anonyma telefonsamtal, falska postorderbeställningar eller andra obehagligheter som de förknippade med sitt ursprung. Totalt hade 4,1 procent av eleverna utsatts för denna typ av kränkande beteende på grund av sitt ursprung.

UTSATTHET PÅ GRUND AV RELIGIONSTILLHÖRIGHET ELLER UPPFATTAD HOMOSEXUELL LÄGGNING

Utsatthet på grund av religionstillhörighet eller uppfattad homosexuell läggning är båda nya aspekter för denna undersökning. Det bör poängteras att frågan gäller i vilken mån *andra personer* uppfattat respondenten ”ha en homosexuell läggning” och därför, enligt respondentens uppfattning, utsatt dem för exempelvis våld eller hot.

En liten andel elever rapporterar att de blivit utsatta för våld på grund av sin religionstillhörighet. Få, 0,5 procent, av eleverna, har blivit slagna av denna anledning. En än mindre andel, 0,3 procent, rapporterar att de blivit slagna på grund av att de, av andra, uppfattas vara homosexuella.

En något högre andel elever, 0,9 procent, rapporterar att de utsatts för hot på grund av sin religionstillhörighet. 1 procent av eleverna rapporterar att de fått hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden på grund av sin religion. När det gäller elever som hotats på grund av att andra uppfattat att eleven hade en homosexuell läggning är andelen 0,2 procent.

Även i fråga om utsattheten på grund av religionstillhörighet och homosexuell läggning gäller att det är verbal kränkning som är den typ av utsatthet som är vanligast. 4,2 procent av eleverna uppger att de blivit retade på grund av sin religion och 1,9 procent på grund av att de uppfattats ha en homosexuell läggning.

En form av kränkning av en individ är att frysa ut honom eller henne från gemenskapen. Denna form av utsatthet mättes endast i relation till religionstillhörighet och uppfattad homosexuell läggning. En relativt liten andel vittnar om denna typ av utsatthet på grund av dessa specifika motiv; 1,7 procent av eleverna rapporterar att de blivit utfrysade på grund av sin religionstillhörighet någon gång under de senaste tolv månaderna och 0,3 procent har blivit utfrysade på grund av att de uppfattas ha en homosexuell läggning.

När det gäller total utsatthet (retad, utfrysad, hotad eller slagen) på grund av sin religion är flickorna något mer utsatta än pojkarna; 6,1 procent av flickorna rapporterar att de utsatts för något av ovanstående kränkande beteenden på grund av sin religion jämfört med 5,2 procent av pojkarna. Det tycks vara förhållandevis ovanligt att ha blivit slagen; 0,6 procent av pojkarna rapporterar att de blivit slagna på grund av sin religionstillhörighet medan 0,4 procent av flickorna rapporterar om samma typ av beteende.

Det är framförallt elever med utländsk bakgrund som är utsatta på grund av sin religion. Drygt 17 procent av elever med utländsk bakgrund har utsatts för minst något av ovanstående kränkande beteenden jämfört med något över 4 procent av elever med helsvensk bakgrund. Bland elever med delvis utländsk eller utländsk bakgrund är de mest utsatta grupperna elever med sydeuropeiskt påbrå (cirka 16 procent) och elever med utomeuropeisk bakgrund (knappt 13). Att elever med sydeuropeiskt påbrå är den mest utsatta gruppen på grund av sin religion beror troligtvis på att en viss andel av dessa elever är muslimer. Ursprungsområdet Sydeuropa inkluderar nämligen forna Jugoslavien från vilket det skett en relativt sett stor invandring av unga bosnier från år 1999 och framåt i samband med Jugoslaviens splittring. Dessa elever är till större delen muslimer. Sett till de elever som besvarat frågan om subjektivt bedömd religionstillhörighet består materialet till mer än hälften av kristna och den näst största gruppen av muslimer (5,6 procent).

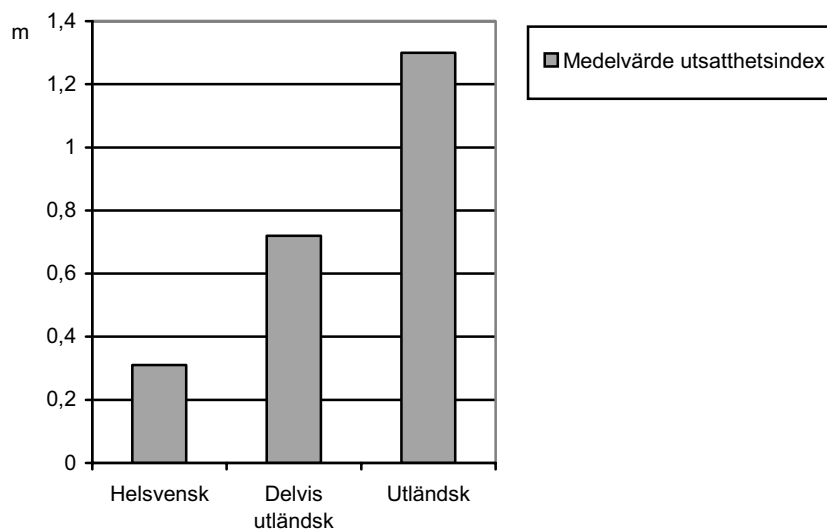
Elever som angivit att man är muslim är den mest utsatta gruppen oberoende av typ av kränkande beteende, men även totalt sett. Av muslimska elever har 21 procent blivit utsatta för minst något av ovanstående kränkande beteenden medan 5,5 procent av eleverna som betecknat sig som kristna har utsatts och 15,5 procent av elever med någon övrig tro⁴⁸ har blivit utsatta.

TOTAL UTSATTHET

Alla dessa former av allvarigare och lindrigare kränkningar har sammanfogats till ett index över total utsatthet på grund av ursprung eller religions-tillhörighet. I utsatthetsindexet ingår att ha blivit retad, hotad, utsatt för miss-handel/slagen, utfrys, utsatt för hotfulla elektroniska meddelande samt orätt-vis behandling⁴⁹. Indexet går från 0, vilket betecknar ingen utsatthet alls till maxvärde 6, vilket avser en individ som utsatts för samtliga former av kränkande beteenden.

Figur 3 visar medelvärden på utsatthetsindex i relation till nationell bakgrund. Elever med utländsk bakgrund har det högsta medelvärdet på utsatthetsindex, 1,3, medan elever med delvis utländsk bakgrund har nästan hälften så högt medelvärde, 0,7. Lägst medelvärde har elever med helsvensk bakgrund, 0,3.

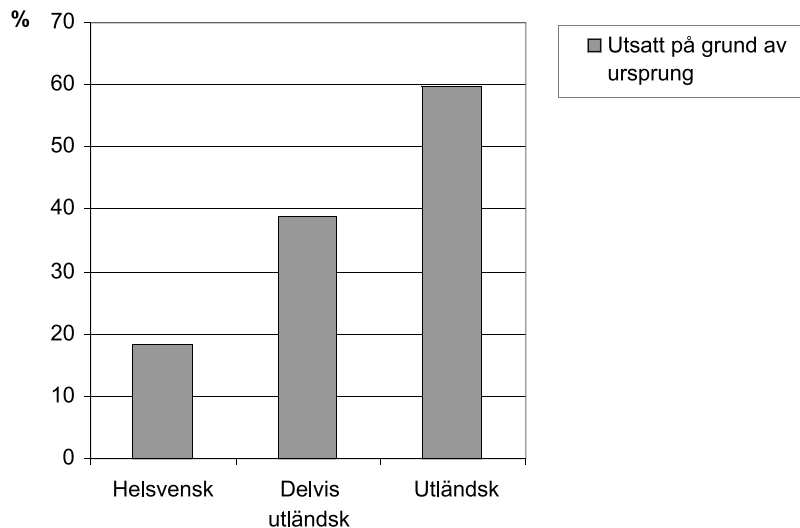
Ett liknande mönster framkom i studien av Lange m.fl. (1997). Indexet bestod då av sju skalsteg och konstruerades på ett annat sätt än i föreliggande undersökning. Resultatet visade i likhet med föreliggande undersökning, att det fanns ett samband mellan graden av utsatthet och elevens bakgrund. Poj-

Figur 3. Medelvärde utsatthetsindex efter bakgrund.

⁴⁸ Följande religioner ingår i denna grupp: buddism, judendom, hinduism.

⁴⁹ Variablerna gällande de olika formerna av utsatthet har dikotomiserats och sedan adderats till ett index.

Figur 4. Andel över värde noll på utsatthetsindex efter bakgrund.

kar med syd- eller utomeuropeisk bakgrund hade det högsta medelvärdet, 3,3, medan pojkar med helsvensk bakgrund hade det lägsta medelvärdet, 2,0.

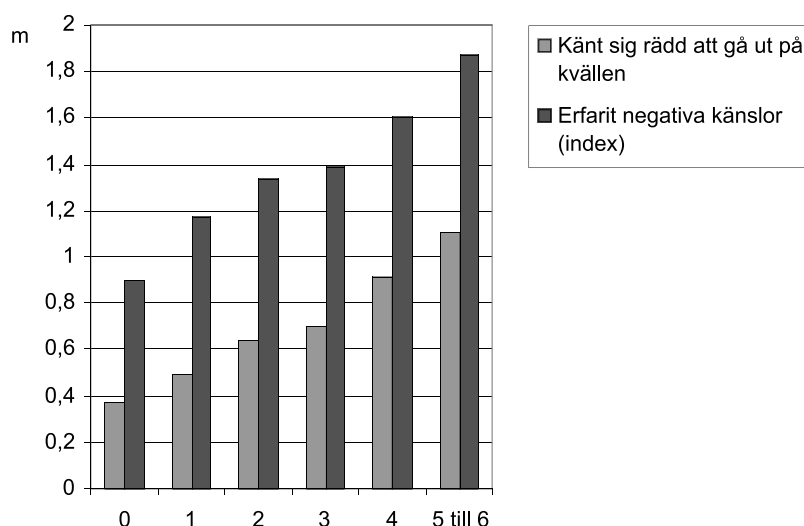
Om man i stället ser till alla elever som ligger över värde 0 på utsatthetsindexet framkommer även där att den mest utsatta gruppen är elever med utländsk bakgrund; 60 procent av elever med utländsk bakgrund har utsatts för minst en form av kränkande beteende (se figur 4).

I enkäten frågades även efter elevernas välbefinnande genom frågor om hur de känt sig den senaste tiden. Eleverna fick ange om de känt sig rädda för att gå ut på kvällarna, "deppiga och nere", arga, oroliga eller haft svårt att sova. Svarsalternativen för respektive fråga var "nej, inte alls", "någon enstaka gång", "ibland" och "ofta". Alla negativa känslor exklusive rädsla för att gå ut på kvällen har sammanfogats till ett medelvärdesindex som går från 0 till 3. En person som aldrig erfarit någon av de negativa känslorna har värde 0 och maxvärde 3 betecknar en person som ofta erfarit samtliga negativa känslor.⁵⁰ Frågan gällande rädsla för att gå ut på kvällen redovisas separat.

Figur 5 visar att det finns ett samband mellan utsatthet och att erfara negativa känslor.⁵¹ Tendensen är att ju mer utsatt man är, desto sämre välbefinnande. Även rädslan för att gå ut på kvällen uppvisar ett samband med ökad utsatthet. Av figuren framgår att även elever som inte utsatts ibland erfar de olika problemen, om än inte i lika hög grad. Medelvärdet är mer än dubbelt så högt i den mest utsatta gruppen som i den minst utsatta. Det är möjligt att kränkningar av olika former medför negativa konsekvenser för de elever som utsätts, inte minst för deras psykiska välbefinnande.

⁵⁰ Reliabilitetskoefficienten för skalan är 0,82.

⁵¹ Eleverna har indelats i grupper efter deras värde på utsatthetsindexet.

Figur 5. Medelvärde på skalan över negativa känslor samt på frågan hur ofta man känt sig rädd att gå ut på kvällen inom respektive utsatthetsgrupp.

Delaktighet

Den omvända aspekten när det gäller olika former av antisocialt beteende är delaktigheten. Frågan gäller hur många av eleverna som deltar i att utsätta andra för olika typer av kränkande beteenden på grund av offrets ursprung, religion eller homosexuella läggning. När det gäller frågorna angående delaktighet förelåg ingen skillnad mellan den enkät som skickades till elever i grundskolan och den enkät som gick till gymnasieeleverna. Rapporteringen sker i likhet med utsattheten utifrån respondentens syn på händelsen. Rapporteringen sker således utifrån gärningsmannens uppfattning om vad motivet till händelsen handlade om.

VÅLD

Eleverna ombads besvara om de vid något tillfälle under de senaste tolv månaderna slagit någon på grund av dennes utländska ursprung, svenska ursprung, religion eller homosexuella läggning. Frågan är ställd i syfte att även i viss utsträckning fånga frekvens.

Delaktigheten i handgripligheter är relativt låg. 1,5 procent av eleverna uppger att de slagit någon vid minst ett tillfälle på grund av offrets utländska ursprung. Relativt få av eleverna utsätter någon annan för våld vid upprepade tillfällen på grund av detta motiv; 0,5 procent av eleverna rapporterar att de slagit någon flera gånger på grund av offrets/offrens utländska ursprung. Det förekommer att elever slagit någon på grund av dennes svenska ursprung men det sker totalt sett i en mindre omfattning; 0,6 procent av eleverna uppger detta som motiv.

Att ha utsatt någon för våld på grund av dennes religion är också relativt ovanligt; 0,6 procent av eleverna uppger att de utsatt någon för detta. Ungefär

lika stor andel; 0,7 procent, uppger att de har slagit någon på grund av offrets homosexuella läggning.

Totalt uppger 1,9 procent av eleverna att de utsatt annan för våld på grund av ovanstående specifika motiv (exklusive svenskt ursprung). Ser man till delaktighet i våld på grund av offrets utländska ursprung eller religion är andelen något lägre, 1,6 procent. Det är främst pojkar i grundskolan (2,8 procent) och på gymnasiet övriga program (3,5 procent) som utsätter någon annan för våld på grund av dennes etnicitet. Motsvarande siffror för flickorna i grundskolan är 1 procent och på gymnasiet övriga program 0,7 procent.

HOT

Frågorna gällande hot är utformade på samma sätt som frågorna angående våld. Hot förekommer i princip i samma utsträckning som våld. 1,7 procent av eleverna uppger att de hotat någon på grund av dennes utländska ursprung. Även när det gäller delaktigheten i denna typ av kränkande beteende är det en minoritet som utsätter andra upprepade gånger. 0,6 procent av eleverna uppger att de utsatt någon för hot på grund av dennes/deras utländska ursprung flera gånger. Andelen som utsatt någon för hot på grund av dennes svenska ursprung är relativt liten; 0,7 procent av eleverna uppger att de minst en gång hotat någon på grund av detta specifika motiv.

Omfattningen av delaktigheten gällande hot på grund av offrets religions-tillhörighet är något större än delaktigheten i våld med samma motiv. 0,8 procent av eleverna uppger att de hotat någon vid något tillfälle på grund av dennes religion under de senaste tolv månaderna. En något större andel av eleverna (1,3 procent) säger sig ha hotat någon vid något tillfälle på grund av dennes homosexuella läggning.

Totalt har 2,5 procent av eleverna hotat någon på grund av dennes utländska ursprung, religion eller homosexuella läggning. Ser man endast till utländskt ursprung och religion som motiv urskiljs samma mönster som när det gäller våld. Det är framförallt pojkar i grundskolan (3,1 procent) och på gymnasiet övriga program (3,7 procent) som deltar i detta beteende. Flickorna deltar i mindre utsträckning i denna typ av beteende (1 procent i grundskolan respektive 1,5 procent på gymnasiet övriga program).

VERBALA KRÄNKNINGAR

Såväl vid delaktighet som när det gäller utsatthet är det de lindrigare formerna av kränkande beteende som är vanligast förekommande.

Cirka 8 procent av eleverna har retat någon vid något tillfälle på grund av dennes utländska ursprung. Delaktigheten i detta beteende med svenskt ursprung som motiv är avsevärt mindre; 2,6 procent av eleverna uppger detta som motiv för att ha retat annan.

Närmare 4 procent av eleverna säger sig ha retat någon på grund av dennes religionstillhörighet vid minst ett tillfälle under de senaste tolv månaderna. En större andel uppger att deras motiv gällde personens homosexuella läggning. Cirka 5 procent av eleverna uppger att de retat någon vid något tillfälle på grund av dennes homosexuella läggning.

Totalt uppger 12 procent att de deltagit i att reta någon på grund av dennes

utländska ursprung, religion eller homosexuella läggning. Delaktigheten sjunker något om man endast inkluderar utländskt ursprung och religion som motiv. 9 procent av eleverna uppger att de retat någon på grund av dennes etnicitet. Här, liksom när det gäller våld och hot, utmärker sig framförallt pojkarna i grundskolan (13,4 procent) och på gymnasiet övriga program (14,5 procent). Motsvarande siffror för flickorna är 7,3 respektive 4,3 procent.

Enkäten frågade även eleverna om de vid något tillfälle under de senaste tolv månaderna kallat någon för något av en rad tillmälen. Dessa tillmälen var identiska med dem som räknades upp när det gällde utsatthet. En majoritet, 64 procent, av eleverna uppger att de aldrig förolämpat någon med de tillmälen som räknades upp eller kallat någon för "något annat hånfullt". Det mest använda tillmälet är "jävla bög/homo/fikus"; 20 procent av eleverna har markerat att de vid något tillfälle kallat någon för detta.

ANDRA FORMER AV KRÄNKANDE HANDLINGAR

Enkäten inkluderade även frågor som gällde delaktighet i andra former av kränkande beteenden på grund av offrets etnicitet men även på grund av offrets rasistiska åsikter.

Eleverna tillfrågades om de någon gång gjort något av en rad kränkande handlingar mot någon annan person på grund av dennes utländska ursprung, hudfärg eller religion. De kränkande beteenden som efterfrågades var: fryst ut, spridit lögn, knuffat, talat illa om, börjat småbråka och förstört något.

Totalt 13 procent av eleverna uppger att de deltagit i någon av ovanstående kränkande handlingar vid något tillfälle gentemot annan på grund av dennes etnicitet. Den vanligaste formen av kränkande beteende i detta avseende är att ha talat illa om någon. Närmare 10 procent av eleverna uppger att de talat illa om någon vid något tillfälle på grund av dennes etnicitet. Den näst vanligaste delaktigheten gäller "småbråk". 5 procent av eleverna anger att de vid något tillfälle har börjat småbråka med någon på grund av dennes utländska ursprung, hudfärg eller religion. Till det minst vanliga hör att ha spridit lögn om (0,8 procent) eller förstört något (0,9 procent) för vederbörande.

En likvärdig fråga ställdes när det gällde offrets rasistiska åsikter. Eleverna tillfrågades om de någon gång gjort något (kränkande beteende) mot någon på grund av dennes rasistiska åsikter. Knappt 20 procent av eleverna uppger att de vid något tillfälle utsatt någon för minst en av de kränkande handlingarna. Det är en högre andel än när det gäller utländsk etnicitet som motiv.

De vanligaste formerna av kränkande beteenden var även för detta motiv att ha talat illa om eller börjat småbråka med vederbörande. 14 procent av eleverna anger att de talat illa om annan på grund av dennes rasistiska åsikter och 9 procent av eleverna uppger att de börjat "småbråka" med någon på grund av dennes rasistiska åsikter. Det tycks vara sällan någon deltagit i att förstöra något av samma orsak. En knapp procent anger att de förstört något för annan vid minst ett tillfälle på grund av dennes rasistiska åsikter.

TOTAL DELAKTIGHET

Ser man till total delaktighet med utländskt ursprung eller religion som motiv, förstärks det mönster som redan presenterats gällande de enskilda formerna av

kränkande beteende. Pojkarna i grundskolan och på gymnasiet övriga program är de grupper som är klart mest aktiva även när det gäller total delaktighet i våld, hot och att ha retat någon på grund av dennes utländska ursprung eller religion vid minst ett tillfälle. Pojkarna i grundskolan deltar i nästan dubbelt så stor omfattning (14 procent) i dessa typer av kränkande beteenden än flickorna i grundskolan (7,5 procent). Pojkarna på gymnasiet övriga program (16 procent) deltar i över tre gånger så stor utsträckning som flickorna på samma program (4,6 procent).

Det bör dock understrykas att majoriteten av eleverna, 77 procent, överhuvudtaget inte deltagit i någon form av kränkande beteende, varken på grund av någon annans utländska ursprung eller religionstillhörighet.

DELAKTIGHET I RELATION TILL GRADEN AV INTOLERANS

I tidigare avsnitt som behandlat elevernas grad av intolerans gentemot de aktuella minoritetsgrupperna, framkom att den genomsnittlige eleven har låg intolerans gentemot de olika minoritetsgrupperna. Det framkom även att den kategori elever som kan betecknas som intoleranta var förhållandevis liten, i storleksordningen 1 av 20 elever. Den gråzonskategori som kunde betecknas som tveksamma var betydligt större, var fjärde elev kunde hänföras till den kategorin.

En viktig fråga i samband med dessa attityder är i vilken utsträckning graden av intolerans är kopplad till handlingar, exempelvis i hur stor utsträckning tveksamma respektive intoleranta elever slagit eller hotat någon på grund av dennes ursprung eller religion. Resultaten av en sådan analys baserad på totalindex med avseende på attityder redovisas i nedanstående tabell. I tabellen anges dels andelen individer i respektive toleransgrupp som slagit och/eller hotat någon under det senaste året, dels det skattade antalet i respektive kategori som uppger sig ha gjort sådana handlingar. Det bör poängteras att det handlar om skattningar. Frågan om delaktighet i relation till graden av intolerans studeras vidare i kommande avsnitt.

Tabell 16. Andel i respektive toleransgrupp (totalindex) som uppger att man under det senaste året slagit och/eller hotat någon på grund av dennes ursprung eller religion. Skattningar av antalet elever i populationen, det vill säga landets elever i åk. 8 och 9 (grundskolan) t.o.m. åk. 3 (gymnasiet), som gjort detta.

Grad av tolerans	Slagit pga ursprung/religion		Hotat pga Ursprung/religion		Hotat eller slagit pga ursprung/religion	
	Andel %	Antal i popula- tionen	Andel %	Antal i popula- tionen	Andel %	Antal i popula- tionen
Mycket tolerant	0	0	0,1	60	0,1	60
Tolerant	0,2	400	0,2	400	0,2	400
Övervägande tolerant	0,4	700	0,8	1400	0,9	1600
Tveksam	2,6	3600	2,8	3900	4,3	6000
Intolerant	18,4	4900	19,6	5300	25,5	6800
Samtliga	1,5		1,7		2,6	

Att ha slagit eller hotat någon är mycket starkt kopplat till attityderna. Att göra detta är extremt sällsynt bland elever i de tre grupper som har en tolerant attityd (mycket toleranta, toleranta och övervägande toleranta). Det är även ovanligt i den gråzonskategori som de tveksamma utgör. I den intoleranta kategorin däremot är bilden helt annorlunda, det är i den kategorin förhållandevis vanligt att man slagit eller hotat någon på grund av dennes ursprung eller religion; var fjärde elev i den kategorin uppger sig ha agerat på detta sätt under det senaste året.

Även om det finns en mycket stark koncentration av elever som utövat våld i gruppen intoleranta, blir bilden något annorlunda sett till *antalet* individer som uppger att de använt våld eller har hotat. Gruppen tveksamma är antalsmässigt betydligt större än gruppen intoleranta, vilket gör att det i antal sett nästan är lika många tveksamma elever som utövat våld eller hot. Sett i detta antalsmässiga perspektiv går det en tydlig gräns mellan å ena sidan de tre toleranta grupperna och de tveksamma eller intoleranta å den andra sidan. Ungefär 90 procent av de individer som slagit och/eller hotat någon kan hänföras till de två sistnämnda kategorierna.

Görs motsvarande analyser av delaktighet i relation till attityder baserade på de enskilda indexen över islamofobi respektive antisemitism erhålls likartade resultat. Av de intoleranta mot muslimer uppger 12 procent att de slagit någon på grund av dennes ursprung eller religion, 19 procent har hotat eller slagit någon av dessa orsaker. Motsvarande andelar när det gäller de elever som är intoleranta mot judar är något högre, 15 procent respektive 22 procent. Skillnaden genereras av att det i den antisemitiska gruppen (intoleranta mot judar) finns ett större inslag av elever som är extremt intoleranta (indexvärde > 3,5) än det finns i den islamofobiska gruppen. Bland de extremt intoleranta är andelen som uppger att de slagit eller hotat någon mycket hög, närmare 40 procent.

Tabell 17. Andel i respektive toleransgrupp (homofobiindex) som uppger att man det senaste året slagit och/eller hotat någon på grund av hans/hennes homosexuella läggning. Skattningar av antalet elever i hela populationen, dvs. landets elever i åk. 8 och 9 (grundskolan) t.o.m. åk. 3 (gymnasiet), som gjort detta.

Grad av tolerans	Slagit pga homosexuell läggning		Hotat pga homosexuell läggning		Hotat eller slagit pga homosexuell läggning	
	Andel %	Antal i populationen	Andel %	Antal i populationen	Andel %	Antal i populationen
Mycket tolerant	0	0	0,2	300	0,2	300
Tolerant	0,2	500	0,5	1300	0,6	1500
Tveksam	1,1	1200	2,2	2400	2,7	2900
Intolerant	7,3	2600	8,9	3200	11,6	4100
Samtliga	0,7		1,3		1,6	

När det gäller homofobiska handlingar ställdes frågorna ”om man slagit respektive hotat någon på grund av hans/hennes homosexuella läggning”. Även i detta fall är kopplingen till attityderna mycket stark.

I likhet med graden av generell intolerans (totalindex) och intoleransen mot muslimer och mot judar finns ett starkt samband med om man slagit eller hotat någon på grund av dennes homosexuella läggning. Av dem som är intoleranta mot homosexuella har drygt 7 procent under det senaste året slagit någon på grund av hans eller hennes homosexuella läggning och knapp 12 procent har slagit eller hotat någon av detta skäl. Motsvarande andelar i gråzonsgruppen "tveksamma" är drygt 1 procent respektive knappt 3 procent. I de toleranta grupperna är sådana beteenden mycket ovanliga. Även sett till de antalsmässiga fördelningarna är mönstret avseende det homofobiska våldet detsamma som i de övriga fallen. Närmare 90 procent har utövats av de två grupperna intoleranta respektive tveksamma.

Vilka är de toleranta respektive intoleranta? En jämförelse av sociala och psykosociala förhållanden

Detta avsnitt syftar till att ge en beskrivning av sambanden på individnivå mellan ett antal sociala samt psykosociala faktorer och intoleransnivå och vidare mellan intoleransnivå och delaktighet i kränkande beteende.

De tidigare avsnitten har bland annat redogjort för hur vanligt förekommande det är bland de tillfrågade ungdomarna med rasistiska och främlingsfientliga åsikter. Resultaten pekar på att den övervägande majoriteten unga befinner sig på den toleranta sidan av spektrumet tolerans – intolerans, medan man i andra änden av denna fördelning finner en relativt sett liten men inte obetydlig skara ungdomar som får betecknas vara klart intoleranta mot vissa minoriteter i samhället. En fråga som naturligt väcks i sammanhanget är vad som ligger bakom att unga väljer att omfatta eller ta avstånd från den aktuella typen av uppfattningar. En annan fråga är vilka faktorer som ökar eller minskar risken att en person begår kränkande handlingar kopplade till offrets utländska bakgrund eller religion.

Sådana problemställningar är emellertid ytterst komplexa och mångfacetterade, och det ska inledningsvis klargöras att den följande analysen inte har ambitionen att ge något generellt svar på de frågorna. Däremot är syftet att undersöka och beskriva i vilken utsträckning ungdomarna som tillhör den intoleranta gruppen delar gemensamma villkor eller egenskaper på ett antal livsområden, och att se om de i olika avseenden tenderar att skilja sig från de mer toleranta ungdomarna.

De områden som avses rör förutom bakgrundsfaktorer såsom kön och föräldrars sociala klass en del individuella egenskaper, familjerelationer, skolanpassning, vissa attitydaspekter vid sidan av rasism och främlingsfientlighet, fritidsförhållanden samt kamratrelaterade faktorer. Nedan följer en redogörelse för en del tidigare forskning på området som på olika sätt berör ämnet.

Tidigare forskning

Bjørge (1997), som har studerat främlingsfientlig ungdom i de nordiska länderna ur olika aspekter, urskiljer flera karakteristika i fråga om främlingsfientliga gänggrupperingar med ungdomar i åldern 13 till 18 år.⁵² Han menar att för ungdomar i den åldern har knappa ekonomiska resurser mindre betydelse i jämförelse med gäng bestående av något äldre ungdomar. Ungdomarna

⁵² Bjørge grundar sina observationer på ett stort antal intervjuer med ungdomsarbetare (t.ex. fältassistenter), poliser, lärare, föräldrar till ungdomar i främlingsfientliga grupper samt intervjuer med aktiva och forna gängmedlemmar.

i de yngre gängen kan komma från familjer med olika typer av social klasstillhörighet, inklusive välbärgad medelklass. I fokus för dessa ungdomar står behovet av att i sökandet efter status och identitet få tillhöra en krets med kamrater, och att genom gruppen få skydd för angrepp från mobbare, rivaliserande gäng och andra fientligt sinnade. Många av ungdomarna har enligt Bjørge olika typer av problem i relation till skola, föräldrar och kamrater. Han anger vidare att, trots att det saknas systematiska studier på området, har det framkommit att ADHD ("Attention Deficit Hyperactivity Disorder", det vill säga koncentrationssvårigheter, hyperaktivitet), Tourettes syndrom (en liknande diagnos), störningar i förmågan att känna empati, dyslexi och andra psykosociala problem är vanligt förekommande bland medlemmar i vissa av dessa grupper.

Fast många av dessa gängmedlemmar kan karaktäriseras som "förlorare" i en eller annan mening, finns det emellertid även synbart välfungerade ungdomar bland dem, ibland med betydande intellektuell förmåga. Många har mycket ansträngda relationer till sina föräldrar, vilka är upprörda över deras rasistiska engagemang. Men det finns även fall där det rasistiska engagemanget tycks vara en logisk följd av de attityder som de unge mött via sina föräldrar.

Bjørge (1997, s. 202ff) gör en sammanställning av skäl som han funnit vara relevanta till varför unga ansluter sig till rasistiska grupper:

Ideologi och politik

Fast det i de flesta fall är så att unga människor inte ansluter sig till rasistgäng därför att de är övertygade rasister (utan snarare gradvis blir det i takt med att de anammar sådana åsikter under inflytande från gruppen) finns det givetvis även somliga som söker sig dit beroende på att de inte tycker att de etablerade politiska partierna företräder deras åsikter.

Provokation och vrede

Man sluter sig till det rasistiska lägret efter att man genom olika händelser upplevt sig provocerad av immigranter eller antirasister. Vissa ungdomar, speciellt de som är socialt marginaliserade, ansluter sig då man känner vrede eftersom man anser att immigranter och asylsökande tar samhällsresurser i anspråk som egentligen borde tillfalla dem.

Skydd

Vissa mobbade ungdomar har funnit att mobbningen upphör i och med att man söker sig till gruppen och därmed får dennas beskydd. Detsamma gäller individer som av någon anledning råkat ut för att bli trakasserade av gäng med ungdomar med invandrarbakgrund eller liknande incidenter.

Att prova på

Det är inte ovanligt att man i ungdomsåren provar på eller driver mellan ibland sinsemellan väldigt olikartade rörelser, organisationer, stilar eller subkulturer. Det grundläggande motivet är ofta nyfikenhet och sökandet efter nya upplevelser, snarare än något egentligt djupare engagemang. Ofta kan det dock visa sig vara mer problematiskt att lämna rasistiska grupper jämfört med de flesta andra, eftersom det finns en stark tendens att betrakta avhoppare som förrädare.

Spänningssökande

Personer med ett spänningssökande personlighetsdrag har en rastlös läggning och ett starkt inre behov av spänning, att testa sina gränser och att utsätta sig för potentiellt farliga situationer. Sådana personer kan dras till högrisksporter eller yrken som innebär fysiska risker. Men de löper även förhöjd risk att prova på mer destruktiva aktiviteter som innefattar kriminalitet och droger. En del kan finna det lockande med politisk extremism.

Våld, vapen och uniformer

En starkt bidragande och i en del fall primär orsak för somliga som söker sig till militanta högerextrema kretsar är en fascination inför mystiken kring vapen och uniformer. Brödraskapet och maskulinitetskulten inom rörelsen utgör en dragningskraft tillsammans med de våldsamma, militaristiska aspekterna.

Ungdomsrevolt

Då en del av dagens unga har föräldrar som influerats av den så kallade vänstervågen på sextio- och sjutioalet, blir det på sätt och vis logiskt att deras barn i sin tonårsrevolt i stället söker sig till motpolen, det vill säga högerextremism.

Sökandet efter en alternativ familj

Många av dem som söker sig till extremistgrupper har bekymmersamma relationer med sina föräldrar, sina fäder i synnerhet. Många föräldrar försummar barnen på grund av arbete och karriär. Provokativt och rebelliskt beteende blir ett sätt att framkalla åtminstone någon slags respons. Äldre aktivister tjänar ofta som alternativa fadersfigurer. Vissa av ungdomarna i extremistgrupperna har varit utsatta för mycket stränga uppfostringsmetoder, våld från föräldrar eller i en del fall sexuella övergrepp.

Sökandet efter vänner och gemenskap

En ansevärd proportion av dem som drar sig till extremgrupperna är unga som har haft problem att finna kamrater på annat håll i sitt sökande efter vänskap och acceptans. Man har ofta misslyckats med att komma in i andra kamratgemenskaper. För att komma in i den inre cirkeln av den nya gemenskapen händer det ibland att dessa ungdomar utför våldsdåd eller andra brott för att på så vis bekräfta sin lojalitet och vinna respekt.

Sökandet efter status och identitet

Sökandet efter status och identitet är en betydelsefull faktor när ungdomar formerar sig i ungdomsgäng generellt och även beträffande ungdomar i främlingsfientliga grupperingar enligt Bjørge. Individer som misslyckats att etablera en positiv självbild och status i relation till skola, arbete, sportutövande eller andra sociala aktiviteter och miljöer försöker vinna respekt genom att ansluta sig till grupper med en farlig och skrämmande framtoning. Även om man ofta misstar omgivningens rädsla för respekt, märker man snart att man blir bemött annorlunda. En liknande process kan urskiljas på gruppnivå. Lokala småbrottsliga ungdomsgäng kan upptäcka att om de ger sig på invandrare kan de få en viss uppskattning av vissa delar av ortsbefolkningen, få uppmärksamhet i medierna och hyllas av högerextrema organisationer som patrioter.

Det vanligaste sättet att få direktkontakt med rasistiska gäng är antagligen genom att bli introducerad av kamrater eller äldre syskon som själva är medlemmar. När den ena parten i en nära kamratrelation blir medlem i en sådan grupp, tenderar den eller de andra individerna i relationen att antingen också gå med, eller att dra sig ur förhållandet. Flickor blir ofta introducerade genom att de är flickvänner till någon i sällskapet, även om flickor i allt högre grad också ansluter sig via andra kanaler. Många ungdomars intresse väcks genom att medierna ibland fokuserar på speciella rasistdåd. De högerextrema sammanslutningarna har också själva i ökande omfattning utvecklat sina egna medier som tidningar, lokala radiostationer och hemsidor på Internet. Ett effektivt sätt att rekrytera nya ungdomar till grupperna är vit maktmusik på cd-skivor, videor och konserter. Sådan musik når ut till ett stort antal ungdomar vilka på så vis kommer i kontakt med rörelsen och blir bekant med dess budskap.

Almgren (1999) har inom ramen för ett större forskningsprojekt studerat ett antal främlingsfientliga ungdomar i en mindre ort i Mellansverige, som under flera års tid hade problem med trakasserier mot invandrare. Syftet med studien är bland annat att utifrån flera olika perspektiv försöka belysa de underliggande faktorer som kan ha bidragit till att ungdomarna trakasserade immigrantfamiljer. Totalt intervjuades ett drygt fyrtiotal ungdomar i åldern 15–25 år som varit inblandade i fientligheter mot invandrare på orten. Majoriteten i gruppen var unga män, de unga kvinnor som ingick hade en mer perifer position. Frågorna gällde bland annat social bakgrund, olika attityder, skola och utbildning, droger, kriminalitet, vardagsliv, fritidsintressen, umgängesformer och framtidsplaner. Dessutom intervjuades ett antal andra ungdomar som inte ingick i gruppen men som kände individer i den och kunde beskriva dessas levnadsförhållanden, attityder och agerande.

Med något undantag kom de studerade främlingsfientliga ungdomarna från arbetarhem och få av deras föräldrar hade någon eftergymnasial utbildning. En del var andra eller tredje generationens invandrare. Föräldrar, mor- eller farföräldrar hade kommit till Sverige som arbetskraftsinvandrare efter andra världskriget när den lokala industrin var i behov av arbetskraft. Intresset för skola och utbildning var i allmänhet svalt och de flesta hade fått låga betyg i grundskolan. Skolk tycktes ha varit vanligt förekommande. Praktiska skolämnen var mer populära än teoretiska. De som gick i gymnasiet gick i regel på yrkesinriktade program och beskrevs ofta av skolpersonal som ”stökiga”. Vissa uppgav att de hade blivit mobbade i skolan, vilket upphört i och med att man gick med i rasistgänget. Samtidigt framkom att de inte sällan själva hade varit med att mobba andra, däribland elever med invandrabakgrund. De ungdomar som flyttat hemifrån var vanligtvis bidragsberoende till följd av arbetslöshet.

Många av ungdomarna var kriminellt belastade och hade dömts för varierande typer av brott som misshandel, stöld, inbrott, hembränning och olovlig körning. Flera av dem stod under övervakning av kriminalvården. Få utövade någon mer organiserad fritidsaktivitet, men en del av dem styrketränade. Fritiden spenderades till stor del med kamrater, ibland med att driva runt i samhället på jakt efter spänning. På helgerna var det i regel fest. Det var när ungdomarna druckit alkohol som de var särskilt benägna att begå olika brott och våldsdåd.

Majoriteten hade en pessimistisk syn på framtiden. Man drömde om ett vanligt "Svenssonliv" med arbete och familj men menade att en sådan vardag var avlägsen och låg utom deras räckhåll. Det var snarare troligt att man skulle gå en framtid till mötes som utslagen på ett eller annat sätt. Det fanns en utbredd misstro mot politiker bland dem, och en vanlig åsikt var att det satsades för mycket resurser på invandrare i stället för att skapa arbete och välfärd åt de infödda svenskarna. Känslor av maktlöshet och ilska över den egna situationen var inte ovanligt förekommande bland ungdomarna.

Bland annat följande faktorer kan enligt Almgren ha bidragit till att våldsamheterna på orten ägde rum: förekomsten av äldre främlingsfientliga ungdomar och extremistiska ledarfigurer som tjänade som förebilder och inspiratörer; det ökade utbudet av vit maktmusik under perioden; passivt stöd och svaga motreaktioner från delar av det omgivande samhället. Hon menar vidare att våldet dels hade instrumentella motiv – att skrämja iväg invandrare från orten – men även expressiva motiv, vilket handlar om att förmedla en bild av sig själv genom sina handlingar och uppvisa en viss image. Det maskulinitetsideal som var förhärskande inom gruppen krävde en latent beredskap att kunna utöva våld och att vara hård och stark. Gruppdynamiken innebar att man vann i respekt i förhållande till de andra i gruppen genom sådana handlingar och förhållningssätt. Samtidigt blev det viktigt att genom olika symboler markera för omgivningen att man tillhörde denna falang då man därigenom fick en identitet, man "blev någon".

Det finns en viss variation mellan de studerade ungdomarna i vilken mån man ger uttryck för en konsekvent, orubblig främlingsfientlig hållning och ideologisk övertygelse (Almgren, 1999. Se även t.ex. Löow, 2004). Studien pekar även på en hierarkisk struktur bland ungdomarna och förekomsten av en svans av sympatisörer i utkanten av gänget. Dessa hålls något utanför gemenskapen av dem som ingår i den inre cirkeln, men försöker på olika sätt vinna tillträde till denna.

I sin diskussion betraktar Almgren gruppens gemensamma erfarenheter och livssituation utifrån den vidare samhälleliga kontexten med avseende på strukturomvandling och övergång från industri- till postindustriellt samhälle. Förändringarna innebär att de enklare yrkena inom tillverkningsindustrin blir allt färre i antal samt att utbildningskraven blir allt högre, den genomsnittliga utbildningstiden längre och innehållet i utbildningarna allt mer teoretiskt inriktat. De arbeten inom industrin som många av ungdomarna i studien skulle vilja ha och behöva finns inte att få och mer utbildning är inget de klarar av eller är intresserade av (se vidare Trondman, 1995). Dessa omständigheter talar för att ungdomarnas dystra syn på framtiden kanske inte är obefogad. Samtidigt förstärker ungdomarna själva genom sitt eget agerande och medlemskap i gruppen ytterligare risken att hamna i ett permanent utanförskap.

Det är inte ovanligt att unga som inte känner sig hemma i skolans värld blir en del av skolans motkultur. Inom denna premieras handlande och värderingar som går på tvären mot de medelklassanpassade ideal som råder inom skolan. Cohen (1955), som utvecklade detta synsätt, menade att det är en viktig förklaring till arbetarpojkars överrepresentation i brott. En lösning på problemet med att inte kunna leva upp till skolans förväntningar är att man i kamratgänget i stället vänder skolans ideal upp och ner. Typiska drag hos denna motkultur är att den är "*non-utilitarian, malicious and negativistic*"

(Cohen, 1955, s. 25). Detta kan leda till att ungdomarna genom exempelvis kriminalitet och alkoholkonsumtion förvärrar sitt utanförskap ytterligare. Willis (1993) analys av brittiska arbetarklasspojkar situation visade på att delta-gande i en sådan motkultur för dessa pojkar ändå innehöll en slags rationalitet. Detta eftersom det förberedde dem för ett liv på fabriksgolvet, där tuffhet, hårdhet, en viss typ av jargong och så vidare faktiskt kunde vara en tillgång. När den typen av fabriksjobb försvinner urholkas även denna slags rationalitet i processen.

Heitmeyer (1993), framför tesen att ju starkare upplösningssprocesser – socialt, politiskt och på arbetsmarknaden – som gör sig gällande i ett samhälle som invandrare söker sig till, desto större problem får de att integreras. Heitmeyer menar att det skett en process av individualisering i det moderna sociala och ekonomiska systemet, vilket visar sig i tendenser av uppluckring av släktband, klasstillhörighet och traditioner. Detta innebär en större frihet för individen. Men också att eftersom social status och identitet inte längre i samma utsträckning som tidigare är givna på förhand måste de utformas och erövas av individen själv genom dennes egna prestationer och ansträngningar. Unga som växer upp idag möter komplicerade krav och ställs inför ständiga valsituationer i utformandet av sitt livsöde samtidigt som konkurrensen är hård. Risker för misslyckande är stor, speciellt i tider av ekonomiska eller sociala kriser och arbetslöshet. Moderniseringsprocessen kan leda till känslor av *osäkerhet* över vilka beslut man ska ta, *maktlöshet* då man erfar att ”det är ändå alltid den starkaste som vinner” och känslor av *isolation* i avsaknaden av miljöer där det finns en naturlig tillhörighet till sociala grupper som erbjuder stabilitet. Trenden ibland många unga att definiera sin identitet i termer av sådana ”naturliga egenskaper” som ras och nationalitet – vilka betecknar en status som är given i motsats till prestationsbaserad – kan ses som ett försök att lösa detta dilemma.

Flera studier bekräftar att de som är mest utsatta ekonomiskt och socialt samt har den sämsta kontrollen över sina liv har lättast att utveckla negativa attityder till andra identifierbara grupper på samma nivå. Westin (1984) har undersökt inställningen till invandring bland befolkningen ur olika aspekter. Han skriver i slutdiskussionen av sina resultat att ”Personer som har möjligheter att forma sin tillvaro efter egna ritningar inom ramen för de spelregler som gäller i samhället har som framgår av tidigare kapitel en större tolerans mot det udda, det avvikande, det annorlunda” (ibid. s. 324f). Studien fann bland annat att motståndare till fortsatt invandring var överrepresenterade bland människor boende i mindre tätorter på landsbygden, bland arbetare, kroppsarbetare, lågavlönade och lågutbildade (ibid. s. 84). Lange och Westin (1993) fann i en enkätstudie bland ungdomar att unga från arbetarhem var markant mer negativt inställda till invandrare och invandring än unga som tillhörde de övriga socialgrupperna.

I den tidigare nämnda studien av Lange med flera (1997; se även Löw, 1998, s. 249ff) gjordes en kontrasterande jämförelse med avseende på sammansättningen av bakgrundsfaktorer och en del andra förhållanden mellan den fraktion ungdomar (kallad ”de positiva”) som hade lägst värden på två attitydskalor och den andel som hade högst värden (”de negativa”). Attitydfrågorna rörde inställning till invandrare och kulturblandning respektive till judar (kulturseparatism respektive antisemitism). Analysen visade att bland

”de positiva” var flickor klart överrepresenterade. Samma förhållande gällde elever från socialgrupp 1 (föräldrarna tillhörde kategorin högre tjänstemän eller motsvarande). Det var också, sett till enbart gymnasieelever, betydligt mer vanligt förekommande än genomsnittet bland ”de positiva” att gå på ett teoretiskt inriktat program i gymnasieskolan än ett praktiskt. I kontrast till detta visade det sig att bland ”de negativa” var pojkar dominerande i antal och bland gymnasieelever var ungdomar på praktiska program tydligt överrepresenterade. Det var vidare, om än inte lika markant, något mer vanligt än genomsnittet bland ”de negativa” att ungdomarnas föräldrar tillhörde de lägre socialgrupperna. En svag tendens framkom också att ”de negativa” oftare hade fäder som var arbetslösa. Det gjordes även jämförelser i fråga om partisympatier. Dessa visade att i gruppen ”positiva” var andelen unga som på frågan ”Vilket parti skulle du rösta på?” valde miljöpartiet eller vänsterpartiet överrepresenterade. Bland ”de negativa” var det i stället vanligare i förhållande till genomsnittet att eleverna markerade partier på den yttersta högerkanten eller med populistisk inriktning. Däremot fann studien inte några skillnader mellan grupperna i proportionen ungdomar med invandrarbakgrund och inte heller beträffande andelen unga som kom från splittrade hem (föräldrarna var skilda eller separerade). En liknande analys låter sig göras av detta material, men utifrån ett bredare urval av undersökta förhållanden.

FÖRHÅLLANDEN ATT BELYSA

Ett antagande utifrån den ovan redovisade litteraturen är att graden av intolerans inte fördelar sig slumpmässigt bland ungdomarna. När det gäller de refererade studierna av Bjørge (1997) och Almgren (1999) grundar de visserligen i huvudsak sina analyser på studiet av vissa mer eller mindre välavgränsade grupperingar av ungdomar, varav många befinner sig på den intoleranta sidan i fråga om inställning till invandrare och andra minoriteter, i vissa fall extremt långt ut. Det saknas i de studierna kvantitativa jämförelser i fråga om de egenskaper och förhållanden som på olika vis är utmärkande för ungdomarna med någon normalpopulation av unga. Men det utesluter inte antagandet att flera av de sociala och psykosociala faktorer som de tar upp i sina beskrivningar samvarierar med tolerans bland ungdomar i stort.

En inte oansenlig andel av de intoleranta verkar, att döma av delar av den refererade litteraturen, ha gemensamt att de har problematiska familjeförhållanden i olika avseenden. Likaså svårigheter med att anpassa sig och lyckas i skolan. Känslor av maktlöshet, bristande framtidstro och samhälleligt utanförskap (vilket leder tankarna till begreppet alienation⁵³) är andra faktorer som berörs. Vidare tycks vissa psykologiska drag (rastlöshet, impulsivitet, spänningssökande, bristande empatiförmåga) vara inte ovanligt förekommande. Fritiden tillbringas enligt beskrivningarna i hög grad med kamrater, inte sällan

⁵³ (Seeman, 1961) menar att man kan definiera den psykologiska upplevelsen av alienation genom fem dimensioner: maktlöshet, meningslöshet, isolering, normlöshet samt främlingskap inför det egna jaget (se Israel, 1968 för en redogörelse samt kritisk diskussion). För en annan redogörelse och en definition av begreppet alienation se t.ex. Hamm (1994, s.162ff).

med alkohol med i bilden. I beskrivningarna av de intoleranta är ett genomgående tema att de i regel ingår i sammanhang där kamratgruppens dynamik och normer förefaller vara av stor vikt för hur man agerar. Vid sidan av att dela en negativ inställning till vissa minoritetsgrupper i samhället, tycks förekomsten av en viss typ av genusnormer vara en annan gemensam nämnare.⁵⁴ Värderingarna bygger på en princip om manlig dominans och de innebär att en riktig man inte bör visa sig lätttrörd och svag utan tvärtom ska vara beredd att försvara sin heder, med våld om nödvändigt. Däremot är det mer tillåtet och förväntat för kvinnor att uppvisa egenskaper som känslighet och svaghet. Deras status ligger snarare i att vara attraktiva men samtidigt att hålla sig inom givna ramar bland annat beträffande sexualitet.

I den följande analysen har mått rörande flera av de nämnda förhållandena konstruerats för att undersöka om det finns några skillnader mellan unga med olika grad av intolerans. Som nämnts är syftet att genom att studera en tämligen bred uppsättning variabler ge en deskriptiv bild av hur vanligt respektive ovanligt det är med vissa typer av förhållanden i de olika grupperna och att se om det överhuvudtaget finns några samband. Mot bakgrund av vad som framkommit i tidigare forskning är ett preliminärt antagande att vissa av faktorerna tenderar att öka mottagligheten för intoleranta attityder och förhållningssätt medan andra innebär en ökad exponering för en omgivning som förordar sådana inställningar. Det går inte av sambandsanalyserna i sig att avgöra om det rör sig om kausala relationer. Om några samband *inte* visar sig talar det dock för att de aktuella faktorerna har ringa betydelse i förståelsen av problemet.

En annan fråga som ska undersökas är sambanden mellan intolerans och delaktighet i antisocialt beteende av olika slag. Dels vissa typer av brott och asociala beteenden av mer generell karaktär, dels olika typer av kränkande beteenden där motivet till handlingen torde var relaterat till offrets utländska eller religiösa bakgrund eller förmodade sexuella läggning, enligt den tolkning som kan göras av ungdomarnas svar.⁵⁵ Det man kan förvänta utifrån teorier som betonar attityders betydelse för brottsligt beteende (t.ex. Akers, 1998; se även Chinapah, 2000), är att kopplingen mellan graden av intolerans och delaktighet i fientligt beteende mot individer tillhörande de grupper man är intolerant mot torde vara förhållandevis stark.

För en beskrivning av de olika frågor som ingår i variabler som är konstruerade som index hänvisas till bilaga. I det nedanstående presenteras sambanden i det totala urvalet ungdomar mellan de sociala respektive socialpsykologiska

⁵⁴ En definition av begreppet genusnormer ges av Karlsson (2003, s. 50): "Med genusnormer avser jag föreställningar om och betydelser av vad som ses som 'rätt/fel', normalt/icke-normalt' beteende för män respektive kvinnor. Vad som är till exempel 'normalt/icke-normalt' beteende varierar mellan olika samhällen men även inom samhällen i olika miljöer eller subkulturer." Se även Karlsson och Petterson (2003, s. 5) som bl.a. refererar genusteoretiker rörande kopplingen mellan maskuliniteter och våld. Vissa menar att våld, eller framförallt viljan och önskan att slåss, är den mest påtagliga markeringen av manlighet. Framförallt handlar det om att markera vad man inte är: feg, svag, feminin eller homosexuell.

⁵⁵ Bakgrunden ingår i själva frågeformuleringarna. Exempelvis: Har du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna retat någon på grund av hans/hennes utländska ursprung?

Tabell 18. Antal elever i respektive intoleransgrupp enligt en sexdelad kategorisering av det sammanslagna måttet på intolerans.

Intoleransgrupp	Antal	Procent
1 (0-0,5) (Låg intolerans))	3558	33,6
2 (0,51-1,5)	4201	39,7
3 (1,51-2)	1571	14,9
4 (2,01-2,5)	762	7,2
5 (2,51-3)	300	2,8
6 (>3) (Hög intolerans)	183	1,7
Totalt	10575	100,0

faktorerna och skalan över intolerans (bestående av en sammanslagning av delskalorna rörande inställning till muslimer, judar respektive homosexuella). Skalan över intolerans har i tabellerna delats i sex delar och kategorierna går från mycket låg till mycket hög grad av intolerans gentemot nämnda minoriteter.

I tabell 18 visas hur många elever som ingår i respektive intoleransgrupp enligt denna klassificering. En av skillnaderna i förhållande till tidigare är att den mest intoleranta gruppen minskat i storlek beroende på att man måste ha ett högre värde (över 3) för att placeras i den och kategorin mest toleranta ökat något beroende på indelningssättet.

Variablerna rörande de sociala respektive socialpsykologiska faktorerna har för översiktlighetens skull delats i två delar, exempelvis i kategorierna lågt respektive medel/högt skolbetyg, i de fall variablerna inte ursprungligen var tvådelade (t.ex. kön). I tabellen anges andelen i procent inom respektive intoleransgrupp som har den i tabellen angivna egenskapen (i detta fall lågt skolbetyg). Andelen med högt/medelbetyg redovisas inte i syfte att underlätta läsningen.

I bilaga 4 redovisas sambanden mellan de olika faktorerna och respektive delskala som ingår i måttet på total intolerans samt korrelationerna med ett ytterligare index som avser främlingsfientlighet (se beskrivning i bilaga 3). I bilaga 4 ges även särredovisning för kön, bakgrund (helsvensk respektive utländsk/delvis utländsk) och skolform för de flesta av de olika sambanden.⁵⁶

Resultat

Nedan följer en genomgång av sambanden mellan intolerans och olika faktorer, uppdelade på olika områden, för att avslutas med en presentation av sambanden mellan intolerans och delaktighet i olika typer av antisocialt beteende. För särredovisningar av kön, bakgrund, skolform och olika delskalor, se bilaga.

⁵⁶ Korrelationerna redovisas i form av sambandsmättet gamma (se t.ex. Hellevik, 1996). Skalorna gällande intoleranta attityder har kategoriserats innan analysen (de två mest intoleranta kategorierna i tabell 18 har slagits samman i särredovisningen vad gäller det sammanslagna måttet på intolerans).

BAKGRUNDSFAKTORER

Ålder har ett visst samband med intoleransnivån bland ungdomarna. Andelen äldre ungdomar (äldre än 15 år) blir successivt mindre i grupperna med hög intolerans (se tabell nedan). Denna ordning bryts emellertid av den mest intoleranta gruppen som innehåller en aning större andel äldre ungdomar än den näst mest intoleranta gruppen. Totalt sett är sambandet negativt, det vill säga ju högre ålder, desto lägre tenderar graden av intolerans att vara. Det är dock ett mycket svagt samband då ålderskillnaderna är små.

Ser man till ålderns relation med de olika delskalorna visar det sig att för skalorna gällande främlingsfientlighet respektive intolerans mot muslimer finns det inga nämnvärda samband, enligt denna mätmetod. Sådana attityder verkar varken bli kontinuerligt vanligare eller ovanligare med åldern bland de studerade ungdomarna. Ett liknande resultat återfinns hos Lange och Westin (1993, s. 53f), vilka inte fann några tydliga ålderskillnader i sin undersökning av ungdomars inställning till invandring. Beträffande delskalorna för intolerans mot judar respektive mot homosexuella är mönstret att äldre ungdomar tenderar vara mer toleranta än yngre, men även dessa samband är ytterst svaga. Jämförs pojkar och flickor är sambanden en aning tydligare för flickorna. Detsamma gäller för ungdomar med helsvensk bakgrund i jämförelse med ungdomar med invandrarbakgrund, för vilka sambanden i fråga om ålder i princip är obefintliga.

Som framgått i tidigare avsnitt visar sig en betydligt påtagligare struktur i fråga om skillnader mellan grupperna beträffande sammansättningen av poj-

Tabell 19. Samband mellan olika bakgrundsfaktorer och det kategoriserade måttet på intolerans.

Bakgrundsfaktorer		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %			
Ålder:	Över 15 år	53,5	50,9	47,1	46,7	46,8	48,6	50,8	10478	-0,08
Kön:	Pojke	36,8	47,4	63,4	72,7	79,3	85,8	49,6	10575	0,38
Familjestruktur:	Splittrad	29,1	31,0	33,8	32,7	36,8	38,9	31,2	10230	0,07
Svensk eller utländsk bakgrund:	Helsvensk	76,4	74,0	74,5	79,6	81,5	87,4	75,7	10559	0,02 (i.s.)
Socioekonomisk indelning 1:	Ingen förälder annat än arbetare	23,5	35,4	46,0	46,2	50,6	48,7	34,1	9761	0,30
Socioekonomisk indelning 2:	Minst en av föräldrarna arbetare	45,0	58,8	67,5	66,6	70,2	72,2	56,3	9761	0,28
Fader har högskoleutbildning:	Ja	47,3	37,6	31,6	31,2	33,4	29,0	39,3	10379	-0,20
Moder el. fader arbetslös:	Ja	4,9	6,8	8,9	8,2	7,7	5,5	6,6	10498	0,16

(i.s.) icke signifikant, $p > 0,01$.

kar respektive flickor. Bland de mer toleranta ungdomarna är flickorna i klar majoritet medan förhållandet är det omvända bland de intoleranta. Resultaten är i linje med vad som framkommit i liknande studier. Könstillhörigheten är den bakgrundsfaktor som uppvisar starkast samband med intoleransnivå. Det förtjänar emellertid att påpekas att förhållandet att de flesta av de intoleranta eleverna är pojkar inte är liktydigt med att huvudparten av pojkarna är intoleranta. Den övervägande andelen pojkar, liksom flickor, uppvisar en förhållandevis välvillig inställning till de aktuella minoriteterna och man bör även notera att det finns flickor som är starkt intoleranta.

Tydligaste åsiktsskillnaderna mellan könen tycks återfinnas i synen på homosexuella, vilket tidigare nämnts. Pojkar tenderar oftare att vara mer negativt inställda än flickor. Intolerans mot homosexuella är den av delskalorna som har tydligast samband med kön.

Sedan följer det sammanslagna måttet på intolerans samt skalan på främlingsfientlighet. Svagast samband med kön uppvisar delskalorna gällande inställning till muslimer respektive judar. Detta mönster gäller oberoende av typ av ursprung (helsvenskt respektive delvis/helt utländskt ursprung) och skolnivå (grundskola eller gymnasium). Könsskillnaderna i attityder tycks genomgående vara något större bland ungdomar med helsvensk bakgrund än bland dem med utländsk.

Vissa menar att för pojkar i denna ålder kan det vara en del i identitets-skapandet att definiera sig själv som ung man genom att ta avstånd från sådant som betraktas som feminint eller homosexuellt, det vill säga inslag som inte ingår i föreställningen av traditionell maskulinitet. Flickor har inte i samma utsträckning som pojkar behov av att markera lika skarpt avståndstagande mot homosexualitet, då det inte på samma vis som för pojkar har en identitets-skapande funktion (Osbeck, Holm och Wernersson, 2003). I en studie som undersökt attityder till homosexualitet i befolkningen i stort, framkom att män som ansåg sig själva vara i hög grad manliga, enligt en självskattningsskala, tenderade att ha en mer negativ inställning till homosexuella än genomsnittet (Österman, 2002).⁵⁷

Andelen ungdomar med helsvenskt ursprung är störst i den mest intoleranta gruppen, i vilken närmare nio av tio har sådan bakgrund (dvs. att den unge själv samt bägge föräldrarna är inrikes födda). Det ska vidare poängteras att så gott som samtliga ungdomar i denna grupp är inrikes födda (99,5 procent jämfört med cirka 91 procent i det totala materialet). Bland dem som har något utländskt påbrå bland dessa ungdomar rör det sig vanligen om att den ena av föräldrarna eller bägge är födda i ett nordiskt grannland eller i ett annat europeiskt land. Förhållandet är likartat i den närliggande näst mest intoleranta gruppen. Att sambandskoefficienten ändå är obetydlig beror på att det finns en tendens till att sambandet är mycket svagt bågformat. Andelen med helsvenskt ursprung är även en aning större bland de mest toleranta eleverna än i de efterföljande grupperna 2 och 3 i tabellen.

Särredovisningen för kön visar att för pojkar är sambandet svagt positivt (dvs. ju högre grad av intolerans, desto större andel med helsvenskt ursprung)

⁵⁷ Det framgår inte om motsvarande analys gjordes för kvinnor.

medan för flickorna är sambandet svagt negativt.⁵⁸ Studeras resultaten för delskalorna framgår att detta i sin tur tycks hänga delvis samman med att det bland flickorna finns en inte helt obetydlig koppling mellan att ha immigrantbakgrund och att inta en mer reserverad inställning till homosexuella jämfört med flickor med helsvenskt ursprung. För pojkarna är det tydligaste sambandet i stället att pojkar med helsvenskt ursprung något oftare är avvisande mot muslimer än pojkar med utländskt eller delvis utländskt ursprung.

Vad gäller inställning till invandrare (mätt genom delskalan för främlingsfientlighet) är det vanligare bland såväl flickor som pojkar att ge uttryck för en avståndstagande hållning om man har helsvenskt ursprung än om man inte har det. Andelen med helsvenskt ursprung blir i det fallet successivt större ju högre man går på skalan.

Som tidigare visats tycks de mer intoleranta ungdomarna oftare ha föräldrar med arbetaryrken än de som är mindre intoleranta. Den socioekonomiska indelningen har gjorts på två sätt i detta avsnitt. Den första (socioekonomisk indelning 1) innebär att minst en av föräldrarna har en yrkeskod motsvarande arbete (ej facklärare eller facklärare) och att ingen av föräldrarna har någon övrig yrkeskod (tjänsteman, akademiker eller företagare). Den andra indelningen (socioekonomisk indelning 2) innebär att minst en av föräldrarna har ett arbetaryrke. Om så är fallet har man placerats i den aktuella kategorin, oavsett om den andra föräldern har en annan yrkeskod. Oberoende av indelningssätt framkommer det ett förhållandevis tydligt samband med grad av intolerans. Sambandet är inte överdrivet starkt men det kan ändå noteras att det finns en gradvis förskjutning till allt större andel unga från arbetarhem med stigande intoleransnivå. Man kan hävda att skillnaden mellan intoleransgrupp 1 och 2 är lika intressant som skillnaden mellan den mest toleranta gruppen och den mest intoleranta, vilket för övrigt gäller generellt för de faktorer som behandlas.

Sambanden mellan den socioekonomiska indelningen och intoleransnivå återfinns för samtliga särredovisade grupper (se tabeller i bilaga). Mönstret är också likartat för de olika delskalorna.

Resultatet går i samma riktning med vad som framkom i den ovan refererade studien av Lange med flera (1997), vilken fann vissa skillnader beträffande socioekonomisk indelning mellan den mest intoleranta respektive mest toleranta gruppen ungdomar. Det är också i linje med resultaten i bland annat studien av Lange och Westin (1993), vilka undersökte inställning till invandrare. De nämner som en av flera tänkbara förklaringar till överrepresentationen av unga från lägre socialgrupper bland de mer intoleranta ungdomarna kan vara att konkurrensen om arbetstillfällen och resurser är hårdare bland de lägre socialgrupperna. Detta gör det lättare att omfatta åsikter som att "invandrare tar jobben" och liknande. Denna typ av förklaring torde vara mindre relevant i detta fall eftersom sambanden även gäller för inställning till homosexuella och judar, grupper som knappast primärt betraktas som hot i konkurrensen om arbete och resurser.

En annan förklaring tar fasta på betydelsen av högre utbildning när det gäller att befrämja en vidsynt och förstående hållning gentemot minoriteter.

⁵⁸ Ett förhållande som komplicerar tolkningen är att vissa tendenser till bågformiga samband återfinns för båda könen, något tydligare för flickor.

Som framgår finns en tendens till att ju högre grad av intolerans, desto lägre andel är det som har en fader som har högskoleutbildning.⁵⁹ Sambanden går i samma riktning för samtliga särredovisade grupper och gäller alla de olika delskalorna (se bilaga).

Det finns en tendens att ungdomar med högre grad av intolerans oftare har föräldrar som är skilda eller separerade än bland de med lägre grad av tolerans. Ett visst samband gäller också förhållandet att minst en av föräldrarna är arbetslös. Sambanden är dock svaga och när man studerar de olika delskalorna och delgrupperna i materialet blir bilden mer splittrad och oenhetlig i jämförelse med variablerna gällande föräldrars yrke och utbildning.

INDIVIDUELLA OCH KÄNSLOMÄSSIGA FAKTORER

Vissa forskare menar att det tycks vara relativt vanligt bland starkt intoleranta ungdomar med en rastlös och spänningssökande personlighetsläggnings samt med störningar i förmågan att känna empati med andra människor, liksom med återkommande känslor av ilska och frustration. Utifrån de ställda frågorna har en del olika variabler och index rörande detta konstruerats (se bilaga för en beskrivning av indexen). Dessutom har en skala skapats som gäller i vilken utsträckning man känt av vissa typer av nervösa besvär.⁶⁰

Vissa samband mellan intoleransnivå och de olika faktorerna framträder genom att ungdomar med hög grad av intolerans oftare än genomsnittligt har höga värden på skalorna rörande rastlöshet och impulsivitet respektive aggressivitet (tabell 20). Sambanden är tämligen måttliga i styrka men ändå klart urskiljbara. Mer än dubbelt så stor andel har exempelvis höga värden på skalan över rastlöshet/impulsivitet i gruppen mest intoleranta än bland minst intoleranta. Dessa samband går i samma riktning och är av ungefär samma styrka för pojkar och flickor respektive för högstadieselever och gymnasieelever. De gäller även för ungdomar med helsvenskt ursprung och unga med delvis eller helt utländskt ursprung, även om en viss tendens finns att sambanden är starkare för den förstnämnda gruppen (se bilaga 4, tabell D 6). Mönstret framkommer vidare för alla de olika delskalorna, dock mindre markerat beträffande inställningen till homosexuella.

Det är däremot inte så markanta skillnader mellan grupperna beträffande att ge uttryck för en preferens för riskfyllda aktiviteter. Detta samband är mycket svagt och håller inte när man gör nedbrytningar på olika delgrupper och delskalor i materialet.⁶¹

⁵⁹ Samma förhållande framkommer om man i stället tittar på moders utbildning. Det bör även påpekas att det är elevens uppgift om saken som legat till grund för klassificeringen.

⁶⁰ Frågorna gäller hur ofta man den senaste tiden känt sig "deppig och nere", känt sig orolig samt haft svårt att sova.

⁶¹ En närmare analys visar att detta beror på att två av frågorna i skalan (viljan "att testa bergsklättring, även om det kan vara riskfyllt" respektive viljan att hoppa "bungy jump") inte uppvisar några nämnvärda positiva korrelationer med intolerans medan däremot frågan "ibland är det kul att ta lite risker bara för spänningens skull" däremot uppvisar ett visst svagt samband ($\gamma=0,15$). Det kan inom parentes nämnas att samtliga frågor i skalan samvarierar med ett mått på total brottsbelastning. Men även ifråga om det gäller att det tydligaste sambandet framkommer för frågan "ibland är det kul att ta lite risker bara för spänningens skull" ($\gamma=0,41$).

Tabell 20. Samband mellan olika individuella och känslomässiga faktorer och det kategoriserade måttet på intolerans.

Individuella/känslomässiga faktorer		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %			
Rastlöshet, impulsivitet (index):	Hög	20,4	30,5	34,4	37,1	45,7	42,3	28,7	10404	0,25
Aggressivitet (index):	Hög	12,6	16,9	21,5	25,0	32,1	33,7	17,4	10376	0,24
Riskpreferens (index):	Hög	24,6	26,0	25,5	28,7	31,8	35,4	26,0	10373	0,05
Bristande skuldkänslor (skulle "lätt kunna behålla" upphittad mobil utan att få dåligt samvete):	Ja	11,5	20,4	29,3	39,6	50,5	52,6	21,4	10331	0,42
Nervösa besvär (deppig/orolig/svårt sova) (index):	Hög	27,7	25,4	20,8	19,7	21,8	18,4	24,9	10522	-0,11

Ett betydligt tydligare samband med intoleransnivå finns för måttet rörande bristande skuldkänslor. Denna variabel bygger enbart på en fråga i form av ett påstående "Om jag hittade en mobil skulle jag lätt kunna behålla den utan att få dåligt samvete". I tabellen anges andelen inom respektive intoleransgrupp som svarat att "det stämmer precis" eller det "stämmer ganska bra" med hur de själva är som person. En av tio ungdomar i den minst intoleranta gruppen instämmer i påståendet jämfört med över hälften i den mest intoleranta gruppen. Sambandet är relativt likartat för samtliga delgrupper och delskalor.

Mot bakgrund av att den sistnämnda faktorn (bristande skuldkänslor) mäts genom att ge uttryck för en bekymmerslös inställning till att tillägna sig en personlig ägodel tillhörande en annan individ, blir resultatet i fråga om nervösa besvär på sätt och vis logiskt (tabell 20). Andelen som uppger att man under den senaste tiden haft sådana problem är något mindre i grupperna med hög grad intolerans än i dem med låg. Sambandet är dock svagt och blir lika med noll när man kontrollerar för kön. Det ursprungliga sambandet beror på att flickorna oftare än pojkarna anger att de haft denna form av besvär samtidigt som de är i minoritet i grupperna med hög intolerans. Slutsatsen blir att för könen separat tycks det vara varken vanligare eller ovanligare med denna typ av problem bland dem med låg intolerans respektive dem med hög.

SKOLFAKTORER

Tydliga kopplingar mellan skolprestationer liksom övriga skolfaktorer och graden av intolerans visar sig i materialet (tabell 21). I gruppen med hög intoleransnivå har en klar majoritet fått låga betyg och en majoritet trivs inte heller i skolan medan förhållandet är starkt omvänt i den mest toleranta gruppen. En minoritet av elever i den mest intoleranta gruppen är helt säkra på att de ska läsa vidare (på gymnasium respektive på högskola eller universitet). Bland de mest intoleranta ungdomarna på gymnasiet tillhör det undantaget att man går på ett enbart studieförberedande program medan den övervägande delen av de mest toleranta gymnasieungdomarna gör så.

Tabell 21. Samband mellan skolfaktorer och det kategoriserade måttet på intolerans.

Skolfaktorer		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %			
Medelbetyg grundskola (index):	Lågt	12,0	25,0	40,4	47,9	51,6	60,1	25,9	9904	0,49
Skoltrivsel (index):	Låg	15,4	20,2	27,8	40,2	51,0	59,9	22,7	10485	0,34
Tänker läsa vidare:	Absolut	80,6	68,1	58,1	56,5	51,4	42,4	69,1	10432	-0,34
Går studieförberedande program (endast gymnasieelever):	Ja	67,5	49,9	34,9	29,3	18,1	11,2	51,3	5391	-0,45

Det visas inte i tabellen men det kan inom parentes nämnas att även skolk samvarierar med intolerans (ju högre intolerans desto högre tenderar skolkfrekvensen att vara).

Sambanden går i samma riktning för såväl pojkar som flickor och för övriga särredovisade delgrupper. Korrelationerna återfinns vidare för samtliga delskalor. Möjligen kan noteras att kopplingen mellan medelbetyg och intoleransnivå för de olika delskalorna tenderar att vara en aning starkare för flickor än för pojkar. Detsamma gäller för elever med helsvenskt ursprung jämfört med elever med helt eller delvis utländskt ursprung. Dessutom tenderar sambanden överlag att vara en aning svagare för skalan rörande främlingsfientlighet. Mönstret är dock på det hela taget likartat för de olika delskalorna och delgrupperna.

FAMILJEFAKTORER

Flera indikatorer på olika typer av problematiska familjeförhållanden finns att tillgå i undersökningen.

”Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar” (tabell 22) handlar om att man vanligtvis tycker sig kunna prata om det mesta, till exempel problem, med sina föräldrar. Det är nästan dubbelt så frekvent förekommande att ungdomarna i den mest intoleranta gruppen svarar att det inte stämmer med hur deras situation är jämfört med ungdomarna i den mest toleranta gruppen. Vidare är det mer än dubbelt så vanligt bland de mest intoleranta ungdomarna att föräldrarna inte brukar veta vilka kamrater man träffar eller var man befinner sig vid utevistelse kvällstid. Likaså är det mer än dubbelt så stor andel av ungdomarna i den mest intoleranta gruppen jämfört med den mest toleranta som anger att föräldrarna nog, enligt den unges bedömning,⁶² inte skulle reagera speciellt starkt om man skolkade eller kom hem berusad en fredagskväll.

⁶² Vilket i sig inte betyder att de överensstämmer med föräldrarnas uppfattning. Det är dock den unges egen syn, upplevelser och förväntningar som är de aspekter som står i fokus för dessa frågor.

Tabell 22. Samband mellan familjefaktorer och det kategoriserade måttet på intolerans.

Familjefaktorer		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %			
Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar (index):	Låg	17,8	18,0	18,7	20,0	25,1	31,3	18,6	10451	0,06
Föräldrars vetskap om fritidsvanor (index):	Låg	16,6	20,2	27,8	31,0	37,4	38,2	21,7	10487	0,24
Förväntad föräldrareaktion på problembeteende (skolk, alkoholberusning) (index):	Svag	18,5	21,1	26,8	25,9	31,3	41,6	22,0	10487	0,16
Respekt för föräldrars åsikter:	Låg	14,1	18,2	24,9	28,5	37,9	41,8	19,5	10440	0,27

”Respekt för föräldrars åsikter” bygger på en fråga i form av påståendet ”Jag respekterar verkligen mina föräldrars åsikter”. Det är nära tre gånger så stor andel av ungdomarna i den mest intoleranta gruppen som svarar att det inte stämmer med deras uppfattning jämfört med ungdomarna i den mest toleranta gruppen.

I jämförelse med skolfaktorerna är de aktuella familjefaktorernas korrelationer med intoleransnivå något svagare. Resultatet stöder ändå antagandet att inte oansenliga andelar av de mest intoleranta ungdomarna i vissa avseenden har en tämligen problematisk familjesituation och att den genomsnittligt sett är mer problematisk än bland ungdomar överlag. Det går inte att uttala sig om kausalitet. Det kan inte uteslutas att det i mer eller mindre omfattning är den unge själv snarare än föräldrarna som bidrar till situationen. Sambanden gäller för både pojkar och flickor,⁶³ och för de flesta övriga delgrupper i materialet.

KÖNSRELATIONER

Begreppet genus handlar om den socialt definierade aspekten av kön. En definition av genusnormer är föreställningar om och betydelser av vad som ses som ”rätt/fel” och ”normalt/icke-normalt” beteende för män respektive kvinnor (Karlsson, 2003, s. 50). Viktiga beståndsdelar i konstruktionen av genus är isärhållande av vad som betraktas som maskulint och feminint samt underordning av det feminina (Karlsson och Pettersson, 2003, s. 3ff). Tidigare forskning tyder på att en viss typ av maskulinitetsideal ofta gör sig gällande bland ungdomar med en starkt intolerant inställning till invandrare och andra minoriteter.

⁶³ Det svaga sambandet gällande kommunikation med föräldrar förstärks en aning vid kontroll för kön.

Tabell 23. Samband mellan det kategoriserade måttet på intolerans och faktorer avseende relationer mellan könen.

Relation mellan könen		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %			
Omfattar stereotypa genusnormer (index):	Ja	3,7	12,2	27,2	40,8	51,0	59,3	15,5	10523	0,65
Tycker det i regel är bäst om mannen bestämmer i familjen:	Ja	1,8	6,0	14,2	19,1	24,9	32,0	7,7	10447	0,60
Tycker en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej:	Ja	3,4	9,2	16,4	19,4	25,3	39,0	10,0	10484	0,51
Tycker det är viktigt att öka jämställdheten mellan könen:	Nej	3,2	8,1	15,4	22,5	29,4	33,3	9,6	10487	0,54

I undersökningen ställdes ett antal frågor som gällde relationen mellan könen. Bland annat fick ungdomarna ta ställning till ett antal påståenden som avsåg i vilken utsträckning man tycker det är passande eller inte för killar respektive tjejer att visa upp vissa typer av känslor, beteenden och egenskaper. Svaren summerades till en attitydskala som betecknas stereotypa genusnormer. Höga värden på skalan innebär att man i vissa avseenden har tämligen kliché-artade föreställningar om hur en "riktig kille" respektive "tjej" ska vara och agera. En riktig kille bör vara "cool och stark", inte ha lätt för att gråta, kunna slåss för sin heder då han annars inte är värd respekt och inte bete sig som en "mes" genom att visa sig rädd. En tjej förväntas vara "snygg" och mån om sitt utseende och bedöms inte på samma sätt som en kille gå utanför det passande om hon har lätt för att gråta. En tjej som "varit tillsammans med många killar" är däremot inte värd respekt.

Denna attitydskala uppvisar ett förhållandevis starkt samband med graden av intolerans (tabell 23). En klar majoritet av de starkt intoleranta har höga värden på skalan medan det tvärtom är mycket ovanligt bland ungdomarna med låg intoleransnivå.

En fråga som inställer sig är om detta beror på könsfördelningen i grupperna och om sambandet håller vid kontroll för detta förhållande. Sambandet återfinns emellertid för bägge könen liksom för de övriga särredovisade delgrupperna (tabell D 21). Jämförs sambanden mellan indexet stereotypa genusnormer och de olika delskalorna framkommer dels att sambandet tycks gälla generellt, dels att de starkaste korrelationerna med indexet återfinns med skalan rörande intolerans mot homosexuella (tabell D 25). Detta hänger möjligen samman med att föreställningen om att heterosexualitet är det normala utgör en underliggande dimension i attitydskalan avseende stereotypa genusnormer.

Det finns vidare en klar tendens till att med ökande grad av intolerans tilltar också benägenheten att omfatta åsikter som innebär att man tar ställning för ett strukturellt överordnande av män gentemot kvinnor. Det blir slutsatsen om

man studerar de övriga resultaten i tabell 23 som bygger på tre separata frågor. De första två gäller om man tycker ”det i regel är bäst om mannen bestämmer i familjen” och ”en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej”. Här redovisas andelen som svarat ja. Den tredje frågan gäller hur viktigt man tycker det är att öka jämställdheten mellan könen, för vilken andel som svarat ”inte viktigt alls” eller ”inte så viktigt” redovisas. Totalt sett är det tämligen ovanligt att ge uttryck för sådana åsikter men inte helt sällsynt i de mest intoleranta grupperna. Även här gäller att mönstret i huvudsak är detsamma oberoende av kön, helsvensk eller utländsk bakgrund samt skolform, och delskalor i de flesta fall.

ETT PAR ÖVRIGA ÅSIKTER

Undersökningen av Lange med flera (1997) visar att ungdomar som tog avstånd från rasistiska påståenden oftare än de som inte tog avstånd från sådana, tyckte att ”mjuka” (enligt författarnas egen benämning) samhällsfrågor som miljöproblem, fred och internationellt samarbete var viktiga. I nedanstående tabell presenteras resultatet för ett par samhällsfrågor som ställdes i föreliggande studie.

Andelen som uttrycker ett bristande intresse för att man ska bistå länder som befinner sig i fattigdom, respektive tycker det är viktigt att förstärka det militära skyddet kring det egna landets gräns, växer i takt med graden av intolerans.

Tabell 24. Samband mellan det kategoriserade måttet på intolerans och ett par övriga åsikter.

Ett par övriga åsikter		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %			
Tycker det är viktigt att ge bistånd till fattiga länder:	Nej	2,7	10,0	23,4	38,8	54,5	79,9	14,0	10474	0,71
Tycker det är viktigt att stärka det svenska militära försvaret:	Ja	11,3	23,0	32,4	45,3	54,4	66,5	23,7	10453	0,47

KÄNSLA AV SAMHÄLLELIGT UTANFÖRSKAP

Vissa resultat från forskningen kring främlingsfientlighet tyder på att toleransnivån mot invandrare bland annat tycks samvariera med graden av tillit till andra människor (i vilken utsträckning man uppfattar människor i allmänhet som pålitliga med goda avsikter i motsats till opålitliga med onda avsikter) och politiskt främlingskap – uppfattningen att de etablerade politikerna inte

Tabell 25. Samband mellan det kategoriserade måttet på intolerans och känsla av samhälleligt utanförskap.

Känsla av samhälleligt utanförskap:										
		Grad av intolerans (intoleransgrupp)								
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %	Samtliga Kolumn %	N	Gamma
Utanförskap										
Känsla av samhälleligt utanförskap (index):	Hög	12,7	18,8	24,5	28,2	36,6	43,8	19,2	10471	0,29
Känner sig ofta orättvist behandlad:	Ja	14,0	17,0	15,9	18,5	19,6	24,1	16,1	10314	0,09

intresserar sig för problemen för "vanligt folk" och att man har ringa möjlighet att påverka (Gaasholt och Togeby, 1995, s. 84ff).⁶⁴

I föreliggande studie ingick ett antal frågor, som berör nyss nämnda aspekter, i syfte att försöka mäta "känsla av samhälleligt utanförskap". Detta rör på ett övergripande plan i vilken utsträckning man känner samhörighet med det omgivande samhället.⁶⁵ Utanförskapet handlar om olika dimensioner som delvis glider in i varandra: misstro mot etablerade politiker, negativ syn på framtiden, bristande tillit till andra människor, känslor av osäkerhet då man upplever att det moderna samhällslivet är komplext och svårt att orientera sig i, samt ett inslag av normlöshet, en svag tilltro till att det går att nå framgång i samhället genom att följa socialt accepterade spelregler. En uppsättning frågor ställdes angående sådana företeelser och svaren summerades till ett medelvärdesindex.⁶⁶ I tabellen visas andelen inom respektive intoleransgrupp som hade höga värden på denna skala.⁶⁷

Ett tydligt samband visar sig genom att i gruppen med den högsta intoleransnivån är det mer än tre gånger så vanligt med höga värden på skalan på känsla av samhälleligt utanförskap än i gruppen med den lägsta intoleransnivån. Andelen blir stegvis större när man går från låg intolerans till hög.

⁶⁴ Resultaten av Gaasholt och Togeby (1995) bygger på en attitydundersökning bland ett urval av den vuxna befolkningen (över 18 år) i Danmark.

⁶⁵ Frågorna är delvis inspirerade av en attitydskala utvecklad av Srole (1956), vilken avses mäta "subjektiv anomi". Översatt till svenska innehåller den skalan följande frågor: "Det är ingen idé att skriva till myndighetspersoner därför de är oftast inte intresserade av den vanlige medborgarens problem", "Nu för tiden måste man i mångt och mycket leva för dagen och låta framtiden bero", "Trots vad vissa säger, blir livet svårare och svårare för den vanlige medborgaren, inte lättare", "Såsom framtiden ser ut, kan det knappast sägas vara klokt att sätta barn till världen", "I dessa dagar är det svårt att veta vem man egentligen kan lita på". Hamm (1993, s. 162ff) fann i en studie av nynazistiska skinheads i USA inget stöd i resultaten för att dessa skulle vara mer alienerade än andra (alienationen mättes genom Sroles index). Sedan Srole (1956) och Seeman (1961) konstruerade sina skalor har andra forskare utvecklat en mängd olika socialpsykologiskt färgade mått på subjektiv "alienation" och "anomi" med högst skiftande innehåll.

⁶⁶ En faktoranalys ger för handen att frågorna i skalan har samband med en och samma underliggande faktor.

⁶⁷ Lägst värde 3 på en skala som går från 0-4.

Sambandet går i samma riktning och är av ungefär samma styrka för bägge könen (se bilaga), vilket också gäller de flesta av de olika delskalorna (intolerans mot homosexuella har något svagare samband med skalan gällande känsla av samhälligt utanförskap bland flickor än bland pojkar). Sambandet gäller även oberoende av ursprung (helsvenskt eller delvis/helt utländskt) eller skolform, men det är starkast för elever med helsvenskt ursprung och gymnasieelever. Tendenserna är likartade för de olika delskalorna och skalan över främlingsfientlighet.

Mot denna bakgrund är en följdfråga om intolerans även samvarierar med en känsla av att känna sig förfördelad. Det är möjligt att de som ofta känner sig orättvist behandlade också tenderar att vara mer intoleranta. För att pröva denna hypotes undersöks hur stora andelar inom de olika intoleransgrupperna som instämmer i påståendet ”Jag känner mig ofta orättvist behandlad”. Andelen är tio procentenheter större i den mest intoleranta gruppen än i den minst intoleranta. Även detta samband går således i förväntad riktning, men är mycket svagt.

FRITIDS- OCH KAMRATFAKTORER

Bland de mer intoleranta ungdomarna är det sällsynt i jämförelse med toleranta att man på fritiden besöker bibliotek, går i musikundervisning, besöker museum, konstutställningar eller liknande. Sådana aktiviteter ingår i en typ av kulturellt mönster som i någon mån tycks vara knutet till klasstillhörighet. Det är däremot betydligt vanligare bland de intoleranta att man besöker hamburgerbar eller korvkiosk, fritidsgård eller går på fest (se tabell D 32 i bilaga).

En klar majoritet av de intoleranta har markerat det sistnämnda alternativet jämfört med en minoritet bland de mest toleranta. En variabel som mäter frekvens av berusningsdrickande samvarierar följaktligen också med graden av intolerans. Hälften av de mest intoleranta ungdomarna har druckit sig berusad mer än 10 gånger under de senaste 12 månaderna jämfört med 16 procent i den mest toleranta gruppen.

Litteratur på området lyfter ofta fram vit maktmusikens roll i spridandet av rasistiska budskap men också dess förenande funktion i främlingsfientliga gruppbyggningar. I undersökningen ställdes ett par frågor om musiksmak. En gällde om man brukar lyssna på ”White Noise/vit maktmusik”. En annan fråga var

Tabell 26. Samband mellan det kategoriserade måttet på intolerans och lyssnande på vit maktmusik.

		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn	N	Gamma		
		1	2	3	4	5	6					
		Låg intolerans					Hög intolerans					
Musiksmak (urval)		Kolumn %					Kolumn %	%				
Lyssnar på...												
White Noise/vit maktmusik:		Ja (ibland/ofta)	3,6	12,2	25,0	39,5	54,8	77,7	15,4	10319	0,67	
Gillar "rasistrock":		Ja	0.1	1.2	6.0	11.8	24.2	50.0	3.8	10459	0.84	

Tabell 27. Samband mellan det kategoriserade måttet på intolerans och olika kamratfaktorer.

		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans					Hög intolerans			
Kamratfaktorer		Kolumn %						Kolumn %		
Kamratumgänge kvällstid:	Frekvent (minst tre kvällar i veckan)	41,4	48,1	52,4	58,0	64,5	67,2	48,0	10324	0,18
Träffar ett par år äldre kamrater:	Ofta/ganska ofta	27,5	31,9	35,3	39,8	42,9	55,7	32,2	10390	0,16
Umgås vanligtvis i grupp:	Ja	26,8	27,4	31,7	35,8	40,8	45,1	29,1	10348	0,11
Kamratrelationer (index):	Mindre bra	17,0	24,3	34,6	37,8	33,1	29,4	24,7	10428	0,28
Brottsbelastning hos kamrater (index):	Hög (minst 2 av beteendena vandaliserat/gjort inbrott/slagit ner någon/åkt fast)	20,0	26,7	36,1	40,8	54,8	64,0	28,2	10246	0,31
Upplevd kamrattolerans till invandrarfientlighet (index):	Hög	2,4	11,1	26,9	40,5	58,7	75,9	15,0	10390	0,72
Egen tolerans till invandrarfientlighet hos kamrater (index):	Hög	1,3	8,2	20,7	34,2	50,5	69,4	11,8	10347	0,74

konstruerad så att ungdomarna fick markera vilken eller vilka typer av musikstilar de gillade allra bäst bland ett stort urval av sådana. Ett svarsalternativ bestod av "rasistrock". Frågorna mäter således på något skilda sätt om man har preferens för denna typ av musik. Det ska påpekas att det går att komma i kontakt med musiken och lyssna på den mer oavsiktligt eller utan större engagemang. Samtidigt som det kanske inte alltid är fallet att ungdomarna själva sätter likhetstecken mellan vit maktmusik och rasistrock. Tillsammans ger dock frågorna en indikation på skillnader mellan intoleransgrupperna i hur vanligt det är att man tillägnar sig denna musikstil.

Bägge musikvariablerna samvarierar starkt med graden av intolerans. Ju högre grad av sådan, desto vanligare är det bland ungdomarna att man lyssnar på och gillar denna typ av musik. Sambanden gäller för samtliga särredovisade delgrupper.

Som redogjorts för är det inte sällan gruppdynamik och kamratkretsens normer betonas i beskrivningen av intoleranta unga och deras förhållanden. I undersökningen ställdes ett antal frågor för att kunna belysa om vissa aspekter rörande sådana omständigheter framkommer när man studerar ungdomsgruppen i stort.

Mer intoleranta ungdomar träffar oftare kamrater på kvällstid i frekvent omfattning jämfört med ungdomar totalt sett (tabell 27). Man har också i högre grad kontakt med kamrater som är ett par år äldre. Det är vidare mer utbrett än genomsnittligt att umgängesmonstret i regel består av att man träffas flera kamrater tillsammans snarare än en och en.

I undersökningen ställdes en uppsättning frågor som avsåg att fånga den

unges egen värdering av sina kamratrelationer. Frågorna rör i vilken mån man tycker att kamraterna ställer upp om man behöver hjälp med något, att man kan prata om exempelvis problem med kamrater, att kamraterna "betyder mycket" för en själv, att man respekterar kamraternas åsikter samt i vilken mån man ofta känner sig besviken på sina kamrater. I nedanstående tabell anges andelarna inom respektive intoleransgrupp som har låga värden på denna skala.

Mönstret är att andelen som ger uttryck för mindre goda kamratrelationer är minst i gruppen med lägst nivå av intolerans. Sedan ökar den successivt med graden av intolerans (till kategori 4) varefter den slutligen minskar något bland de två grupperna med mest intoleranta ungdomar. Det är således visserligen större andelar bland de mer intoleranta som har låga värden på denna skala än bland de mest toleranta, men samtidigt finns det en bågformig tendens i sambandet. Detta kan möjligen ha att göra med att de mest intoleranta ungdomarna i större utsträckning än de "medelintoleranta" ingår i grupperingar där det finns ett inslag av sammanhållning och gemenskap, delvis grundad i en gemensam fientlig attityd mot vissa minoriteter och andra utomstående.

Det är betydligt vanligare bland de mest intoleranta ungdomarna att kamraterna är brottsbelastade än bland dem med låg intolerans. Sambandets styrka är dock inte så påfallande starkt. Det beror på att det långt ifrån uteslutande är intoleranta ungdomar som har kamrater som begått brott. Tonårstiden tycks generellt sett vara den period i livet då störst andel av en given årskull begår någon lagöverträdelse.⁶⁸

Ett starkt samband visar sig mellan intoleransnivå och hur tillåtande man förväntar sig att ens kamrater skulle ställa sig om man gav uttryck för en fientlig inställning mot invandrare. Denna form av upplevd kamrattolerans till invandrarfientlighet mäts genom en (tudelad) skala. Skalan har konstruerats utifrån frågor som gäller i vilken grad den unge upplever att kamraterna skulle tycka det var "okej" om han eller hon uppvisade olika former av fientlighet riktad mot invandrare (talade illa om invandrare, "klottrade stoppa invandringen" respektive muckade bråk med en invandrare, se tablå C 1 i bilaga 3). Sambandet går i samma riktning för samtliga delgrupper i materialet. En annan faktor är i vilken utsträckning man själv har en tillåtande attityd till att kamraterna uppvisar fientlighet mot invandrare. Därför ställdes en liknande uppsättning frågor som nyss nämnts men med skillnaden att innebörden nu var "skulle du tycka det var okej om dina kompisar muckade bråk med en invandrare..."⁶⁹ etc. Även denna variabel har ett starkt samband med intoleransnivå.

⁶⁸ Vad gäller så kallad traditionell brottslighet (Statistiska centralbyrån, 1992; Gottfredson och Hirschi, 1990).

⁶⁹ På grund av ett fel i formateringsprocessen av enkäten kom ett påstående att lyda "Skulle Du tycka det var okej om dina kompisar sa att Du tyckte illa om invandrare?". Det sista "Du" i meningen skulle egentligen varit "de". Resultatet blev att just den frågan snarast mäter acceptansen av att bli definierad som invandrarfientlig. Den ursprungliga formuleringen återges i tablå C 1 i bilagan. Variabeln samvarierar tydligt med de andra två frågorna som ingår i skalan och har därför i analysen fått bilda ett index med dem. Tendenserna i resultaten blir likartade om man endast använder de två övriga frågorna i indexet.

Dessa två variabler är även starkt inbördes korrelerade. Möjligen kan detta i någon utsträckning bero på att man tillskriver kamraterna attityder som man själv har. Men resultatet kan även tolkas som ett uttryck för den ömsesidiga påverkan som ofta tycks äga rum mellan ungdomar i sådana kamratgrupperingar. Man tenderar att upprätthålla och förstärka varandras, i vissa fall, brottsliga beteende.

DELAKTIGHET I BROTT OCH ANTISOCIALT BETEENDE

En fråga som ska belysas är kopplingen mellan intolerans och delaktighet i olika former av antisocialt och brottsligt beteende. Nedan visas andelen ungdomar inom respektive intoleransgrupp som uppger att man minst en gång under de senaste 12 månaderna utfört de angivna handlingarna (tabell 28). Först redovisas andelarna som anger att man retat någon, begått vissa typer av tillgreppsbrott⁷⁰ respektive hotat eller slagit någon. Det handlar i dessa fall om delaktighet i sådana typer av handlingar generellt sett. Vad ungdomarna som begått sådana handlingar anser vara det egentliga motivet (eller motiven) framgår inte direkt av frågeformuleringarna eller av svaren. Därefter redovisas andelarna inom de olika intoleransgrupperna som uppger att man retat, hotat eller slagit någon på grund av dennes utländska ursprung, respektive på grund av dennes religion eller på grund av dennes homosexuella läggning.

Retat någon, så att denne blev ”arg eller ledsen”, är det beteende som störst andel av ungdomarna varit delaktiga i. En av tre uppger att man gjort detta. Delaktigheten i våld (kategorin bygger på två frågor rörande om man hotat respektive slagit någon) är en aning lägre, men tycks ändå vara relativt vanligt förekommande. Det bör poängteras att det inte behöver röra sig om speciellt grovt våld.⁷¹ Drygt två av tio har begått någon av de handlingar som ingår i kategorin tillgreppsbrott.

En framträdande struktur är att delaktigheten i de olika typerna av brott och antisociala beteenden blir etappvis högre i de olika intoleransgrupperna. Medan en övervägande majoritet bland de mest intoleranta ungdomarna har erfarenhet av de varierande formerna av brottsligt och antisocialt beteende är det en klar minoritet i grupperna med låg intolerans som har det. Sambanden är tydliga men tämligen måttliga i styrka. Beroende på den stora skillnaden i antalet individer i de olika kategorierna, uppkommer förhållandet att antalsmässigt återfinns de flesta av ungdomarna som utfört de efterfrågade förseelserna i grupperna med låg intolerans. Det tycks med andra ord inte vara speciellt ovanligt bland ungdomsgruppen i stort att man vid åtminstone något tillfälle begått någon olaglighet eller annan förseelse, samtidigt som det i jämförelse är betydligt mer vanligt förekommande bland de mer intoleranta ungdomarna.

⁷⁰ Kategorin tillgreppsbrott avser att man minst en gång gjort något av beteendena stulit (snattat) något i affär eller varuhus, stulit en cykel, gjort inbrott respektive köpt något man vet var stulet. I skalan ingår även beteendet att ha rökt hasch eller marijuana. Skalan domineras emellertid av tillgreppsbrott, vilket är betydligt vanligare än att ha rökt hasch och kategorin kallas därför för enkelhetens skull tillgreppsbrott i redovisningen.

⁷¹ Frågan angående fysiskt våld avser om man slagit någon så att man ”tror/vet att denne fick ont”.

Tabell 28. Samband mellan det kategoriserade måttet på intolerans och delaktighet i antisocialt beteende och brott.

Delaktighet i brott och antisocialt beteende		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans Kolumn %					Hög intolerans Kolumn %			
Retat någon så att denne blev arg eller ledsen:	Ja	25,7	32,9	39,1	46,4	55,0	56,3	33,4	10510	0,25
Begått tillgreppsbrott:	Ja	14,7	20,7	28,0	34,1	48,5	52,7	22,0	10542	0,33
Hotat eller slagit någon:	Ja	22,1	27,9	35,7	45,1	56,2	59,6	29,7	10538	0,29
Retat någon pga dennes utländska ursprung:	Ja	3,1	5,8	11,1	18,3	31,3	53,0	8,1	10526	0,56
Hotat någon pga dennes utländska ursprung:	Ja	0,1	0,6	1,5	5,5	14,1	26,4	1,7	10533	0,85
Slagit någon pga dennes utländska ursprung:	Ja	0,1	0,4	1,5	3,8	12,2	26,6	1,5	10530	0,85
Retat någon pga dennes religion:	Ja	1,5	2,2	4,6	8,9	21,4	33,3	3,9	10505	0,59
Hotat någon pga dennes religion:	Ja	0,0	0,1	0,4	2,1	8,1	15,3	0,8	10516	0,88
Slagit någon pga dennes religion:	Ja	0,0	0,0	0,9	0,9	6,1	11,3	0,6	10522	0,91
Retat någon pga dennes homosexuella läggning:	Ja	1,3	3,4	6,9	13,5	21,3	41,0	5,1	10510	0,63
Hotat någon pga dennes homosexuella läggning:	Ja	0,1	0,7	1,3	2,8	7,7	21,2	1,3	10503	0,77
Slagit någon pga dennes homosexuella läggning:	Ja	0,0	0,3	0,9	1,7	4,7	15,5	0,8	10518	0,84
Retat någon pga dennes utländska ursprung eller religion:	Ja	4,1	6,8	12,4	20,6	34,9	55,5	9,4	10538	0,53
Hotat eller slagit någon pga dennes utländska ursprung eller religion:	Ja	0,1	0,9	2,9	8,0	18,5	36,8	2,6	10541	0,84
Hotat eller slagit någon pga dennes utländska ursprung, religion eller homosexuella läggning:	Ja	0,3	1,4	4,0	10,3	21,2	41,2	3,3	10542	0,80

För de olika typerna av antisociala handlingar riktade mot någon på grund av dennes utländska ursprung, religion eller sexuella läggning framkommer starka samband med graden av intolerans. Detta gäller i synnerhet i fråga om hot och våld. Det är exempelvis cirka 18 gånger vanligare att man slagit någon med hänvisning till offrets utländska ursprung i gruppen med störst intolerans i jämförelse med genomsnittet. Relationen är likartad för beteendena slagit någon på grund av religion respektive sexuell läggning.

Ett genomgående drag är att andelarna som uppger sig ha utfört något så-

Tabell 29. Samband mellan det kategoriserade måttet på intolerans och olika former av antisocialt beteende kopplat till utländskt ursprung/hudfärg/religion.

		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
Antisocialt beteende		1 Låg intolerans Kolumn %	2	3	4	5	6 Hög intolerans Kolumn %			
Fryst ut	Ja	0,3	0,8	3,4	5,2	11,5	19,0	2,0	10378	0,73
Talat illa om	Ja	2,9	9,1	14,3	18,9	28,5	41,9	9,6	10378	0,53
Spridit lögn	Ja	0,2	0,7	1,4	0,9	2,0	8,4	0,8	10378	0,54
Börjat småbråka	Ja	1,3	3,6	7,9	12,3	23,1	35,2	5,2	10378	0,63
Knuffat	Ja	0,6	1,9	5,8	7,8	13,6	24,6	3,2	10378	0,67
Förstört något	Ja	0,2	0,5	1,0	1,5	6,1	12,3	0,9	10378	0,67

dant i flera fall är obefintliga eller små bland ungdomarna med lägst intolerans, för att i det närmaste exponentiellt tillta i storlek med stigande grad av intolerans. Sambanden återfinns för såväl pojkar som flickor, ungdomar med helsvensk respektive utländsk/delvis utländsk bakgrund samt för högstadies elever och gymnasieelever.

Man kan göra ett försök till en försiktig skattning, utifrån frågornas kategoriserade svarsalternativ⁷², av totala antalet våldshändelser och hot kopplat till offrets utländska ursprung, religion eller sexuella läggning. Studeras hur dessa händelser fördelar sig på de olika intoleransgrupperna blir resultatet följande: individerna i de två grupperna med störst intolerans, vilka tillsammans utgör 4,5 procent av ungdomarna, svarar för klart över hälften av dessa händelser (58 procent). Tillsammans med individerna i intoleransgrupp 4 (vilka har över värde 2 på intoleransskalan, och således har en dragning åt det intoleranta hållet) består gruppen av 11,7 procent av ungdomarna, vilka svarar för närmare tre fjärdedelar (73 procent) av det sammanlagda antalet handlingar.

Det ställdes vidare en fråga om man utfört någon av en rad olika typer av antisociala handlingar riktad mot någon person "på grund av dennes utländska ursprung/hudfärg/religion". I svaret kunde man välja att antingen markera att man inte gjort någon av de efterfrågade sakerna eller välja ett eller flera av följande alternativ: "fryst ut", "talat illa om", "spridit lögn", "börjat småbråka", "knuffat" respektive "förstört något". Detta ger möjlighet att ytterligare pröva hypotesen att intolerans är relaterat till olika former av antisocialt beteende.

Vid sidan av att markera att man inte gjort något, vilket totalt 87 procent av ungdomarna valde, är det vanligast valda av dessa svarsalternativ att "tala

⁷² Skattningen bygger på en summering av frekvensen uppgivna deltaganden i den aktuella typen av beteenden. I skattningen har det fasta svarsalternativet "ingen gång" givits värde noll, "en gång" har kodats som ett och "flera gånger" har fått värdet tre, då värdet två sannolikt ger en för låg skattning av faktiska antalet händelser. Resultatens struktur ändras endast marginellt om man i stället ger det sistnämnda alternativet värde två.

illa om” personen och de ovanligaste att sprida lögnen respektive att ha förstört något (tabell 29). För alla dessa beteenden finns det en tydlig samvariation med graden av intolerans. Sambanden går i samma riktning och är av ungefär samma styrka för flickor och pojkar.

Sammanfattningsvis verkar graden av intolerans vara länkad till en bred uppsättning av mer eller mindre fientligt inriktade beteenden. Det finns en viss tendens att sambanden är starkast för handlingar som innebär fysiskt våld eller hot. Men även andra typer av ageranden som exempelvis att ha ”fryst ut” någon på grund av dennes utländska bakgrund, hudfärg eller religion är förhållandevis starkt relaterat till intoleransnivå.

Avslutande kommentarer

Ett inledande antagande var att graden av intolerans inte fördelar sig slumpmässigt bland unga individer. Resultaten ger stöd åt detta antagande. Systematiska skillnader mellan de ungdomar som uppvisar låg grad av intolerans och de som är starkt intoleranta visar sig på ett flertal olika områden.

Hög grad av intolerans tenderar i viss utsträckning att vara förknippad med

- låg utbildning och social klass hos föräldrar
- vissa individuella och känslomässiga faktorer som rastlöshet, aggressivitet och bristande empati (men däremot inte nervösa besvär)
- dåliga skolprestationer och skolanpassning
- vissa typer av problematiska familjeförhållanden som låg vetskap hos föräldrar om den unges umgängesvanor
- stereotypa genusnormer
- känslor av samhälleligt utanförskap
- frekvent kamratumgänge kvällstid, ofta i grupp, och även att oftare än genomsnittligt träffa ett par år äldre kamrater.

Att dricka alkohol och feta förekommer i högre grad hos de intoleranta jämfört med bland unga i stort. En stark koppling finns mellan intolerans och vilken inställning man upplever att kamraterna har i fråga om fientlighet mot invandrare. Sambandet mellan att lyssna på vit maktmusik och ge uttryck för en intolerant hållning är likaledes starkt. Resultaten gäller för såväl pojkar som flickor respektive gymnasie- och högstadieselever (årskurs 8–9).

Resultaten stämmer tämligen väl överens med den bild som målas upp av intoleranta och främlingsfientliga ungdomar i studier som använt andra metoder för att studera dessas villkor och egenskaper (Bjørge, 1997; Almgren, 1999). De motsäger inte heller idén att vissa förhållanden, där skolmisslyckande möjligen intar en av de centrala rollerna, är en del i en process som innebär att ungdomarna tenderar att bli mer mottagliga för extremnationalistiska och främlingsfientliga åsikter. För vissa ungdomar som har det svårt i skolan eller har andra typer av problem, kan ett alternativt sätt att få status och skapa sig en identitet vara att anamma den speciella stil och de åsikter som råder inom främlingsfientliga grupper. Detta utesluter inte att för andra ungdomar utan några större anpassningsproblem i skolan eller andra slags problem utgör den rasistiska undergroundkulturen en så stark lockelse att man dras till denna.

Ett flertal av de faktorer som i studien visat sig vara förknippat med stark intolerans nämns ofta i andra sammanhang som riskfaktorer för brottsligt beteende i den kriminologiska litteraturen (se t.ex. Loeber och Farrington, 1998). Boehnke med flera (1998; se även Hagan med flera, 1995) har utvecklat en teoretisk modell i syfte att förklara unga individers orientering mot högerextremism. De menar, i korthet, att det går att identifiera vissa gemensamma risk- och skyddsfaktorer för såväl högerextremism bland unga som ungdomsbrottslighet. Författarna gör antagandena att högerextremism i själva verket är en fasett av ungdomsbrottslighet och att i vilken utsträckning man deltar i denna form av ungdomsbrottslighet påverkas starkt av i vilken omfattning de unga är delaktiga i en avvikande kamratkultur ("deviant peer culture"). Vidare antas att delaktighet i en avvikande kamratkultur i sin tur påverkas av (a) individuellt upplevd anomi härstammande ur situationer av samhällsliga kriser (b) variationen i positiva skolerfarenheter och (c) föräldrars uppsikt och tillsyn över ungdomarna.

Författarna menar att delaktighet i avvikande kamratkulturer är den primära riskfaktorn för ungdomsbrottslighet och högerextremism bland unga. Anomi under förhållanden av samhällslig kris (t.ex. massarbetslöshet) betraktas som en sekundär riskfaktor. Framgång i skolan och föräldrakontroll anses skydda mot ungdomsbrottslighet och högerextremism genom att dessa faktorer tenderar att reducera i vilken omfattning unga deltar i kamratkretsar som uppmuntrar till brott. Deltagande i sammanhängande nätverk byggda kring sociala institutioner som exempelvis skolan eller familjen förser individer med resurser som hjälper dem att klara av och bemöta olika livssituationer. Processer av informell social kontroll blir källor till socialt kapital som skyddar ungdomar från att inkorporera traditioner av våld och högerextremism i sin personliga livsstil.

Här ska inte denna förklaringsmodell problematiseras. Det har inte heller varit syftet att pröva någon speciell teoretisk modell i denna redogörelse.⁷³ Det står emellertid klart att det finns ett antal olika förhållanden, bland annat skolanpassning, som samvarierar med intolerans. Det är inte otänkbart att vissa av dessa faktorer är skydds- eller riskfaktorer för såväl kriminalitet som intolerans. Intolerans samvarierar i sin tur dels med ungdomsbrottslighet av mer generell art, dels förhållandevis starkt med delaktighet i olika former av antisocialt beteende som enligt respondenten var kopplat till offrets bakgrund i olika avseenden (utländskt ursprung, religion respektive sexuell läggning).

Resultaten pekar på att även om man minskade förekomsten av – i de avseenden som behandlats här – starkt intoleranta ungdomar, skulle det sannolikt endast i mycket begränsad utsträckning påverka delaktigheten i brottsligt och antisocialt beteende totalt sett bland unga. Ungdomsbrottslighet generellt är ett större och mer vittomfattande fenomen och långt ifrån enbart begränsat till ungdomar med främlingsfientliga och starkt intoleranta åsikter. Dessutom tycks visserligen betydligt större andelar av de mest intoleranta ungdomarna begått olika former av brott än ungdomar generellt, men det är trots allt inte samtliga i gruppen.

⁷³ För detta krävs en annan uppläggning av analysen och användande av multivariat metod.

Om man däremot specifikt vill minska delaktigheten i sådant våld som utifrån förövarens perspektiv uttalat är kopplat till offrets bakgrund, i fråga om de aspekter som berörts, kan det vara av intresse att försöka minska förekomsten av intolerans bland ungdomarna. Intoleransnivån tycks visserligen totalt sett vara förhållandevis låg men den bör, om denna strategi väljs, om möjligt bli än lägre. Det blir därmed viktigt att minska rekryteringen av ungdomar till gruppen med starkt intoleranta attityder. På ett sätt underlättas detta av att dessa ungdomar tenderar att utmärka sig på olika sätt, vilket många gånger kan göra det relativt enkelt att uppmärksamma dem. Men samtidigt tyder resultaten på att de egenskaper och villkor som en hel del av dessa ungdomar delar och utmärker sig genom, också är faktorer som antingen är opåverkbara eller som i sig kan försvåra en attitydförändring. Det kan möjligen vara enklare att försöka få de ungdomar som befinner sig i gråzonen mellan tolerans och intolerans att gå i riktning mot en mer tolerant inställning. Dessa tycks stå för en inte obetydlig andel av den aktuella typen av incidenter. Det kan vara fallet att individerna i denna grupp, i jämförelse med de starkt intoleranta ungdomarna, är lättare att påverka.

Referenser

- Akers, R. L. (1998). *Social Learning and Social Structure: A General Theory of Crime and Deviance*. Boston: North University Press.
- Almgren, S. (1999). *Rasister, skinnskallar, patrioter och fosterlandsälskare. En studie om ungdomar i Vålberg, deras rasistiska ungdomsstil och angrepp mot invandrare*. Arbetsrapport, april 1999. Karlstad: Institutionen för samhällsvetenskap, Centrum för folkhälsoforskning, Karlstads universitet.
- Andersson, B. (2002). Programledare på SVT får inte ha slöja. *Dagens Nyheter* 15 november 2002.
- Anderson, B., Hibell, B. och Sandberg, B. (2000). *Skolevers drogvanor 1999*. CAN-Rapport nr 57. Stockholm: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Anderson, L. M. (2000). *En jude är en jude är en jude är en jude... Representationer av "juden" i svensk skämtpress omkring 1900–1930*. Lund: Nordic Academic Press.
- Anti-Defamation League (2002). *European Attitudes Toward Jews: A Five Country Survey*. ADL (publicerad på internet http://www.adl.org/anti_semitism/EuropeanAttitudesPoll-10-02.pdf)
- Bachner, H. (1999). *Återkomsten. Antisemitism i Sverige efter 1945*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bjørge, T. (1997). *Racist and Right-Wing Violence in Scandinavia. Patterns, Perpetrators, and Responses*. Otta: Tano Aschehoug.
- Boehnke, K., Hagan, J. och Merckens, H. (1998). "Right-wing Extremism Among German Adolescents: Risk Factors and Protective Factors." *Applied Psychology: An International Review*. 47 (1), s. 109–126.
- Bohrnstedt, G.W. och Knoke, D. (1988). *Statistics for Social Data Analysis*. Second Edition. Itasca: F. E. Peacock Publishers.
- Bratt, C. (2000). *Ungdomsundersøkelse i Drammen 1999*. Prosjektrapport 2000:5 Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning. Nordberg
- Capdevila, G. (2003). Homosexuella får vänta ett år på FN-erkännande. *Metro* 29 april 2003.
- Chinapah, E. (2000). *Tonårsnormer i förändring? En empirisk studie av 15-åringar i en mellanstor svensk stad 1969 och 1995*. Stockholm: Psykologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Cohen, A. K. (1955). *Delinquent Boys. The Culture of the Gang*. London: Routledge & Kegan.
- Europarådet. (1981). Resolution 756.
- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. (2001). *Attitudes towards minority groups in the European union. A special analysis of the Eurobarometer 2000 survey on behalf of the EUMC*. Wien: EUMC
- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. (2004). *Manifestations of Antisemitism in the EU 2002–2003. Based on the information by the National Focal Points of the RAXEN Information Network*. Wien: EUMC
- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. (2004). *Perceptions of Antisemitism in the European Union. Voices from Members of the European Jewish communities*. Wien: EUMC

- Gaasholt, Ø. och Tøgeby, L. (1995). *I syv vind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. Århus: Politica.
- Godoy, J. (2003). Slöja väcker debatt. *Metro* 29 oktober 2003.
- Gottfredson, M.R. och Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Hagan, J. Merckens, H. och Boehnke, K. (1995). "Delinquency and Disdain: Social Capital and the Control of Right-wing Extremism among East and West Berlin Youth." *American Journal of Sociology*. 100, s. 1028–1052.
- Hamm, M. S. (1994). *American Skinheads. The Criminology and Control of Hate Crime*. Westport: Praeger Publishers.
- Heitmeyer, W. (1993). "Fiendtlighet og vold mot utlendinger i Tyskland." I: Bjørge, Tore & Witte, Rob: *Rasistisk vold i Europa*. Oslo: Tiden Norsk Forlag.
- Hellevik, O. (1996). *Forskningsmetoder i sociologi och statsvetenskap*. Stockholm: Natur och kultur.
- Israel, J. (1968). *Alienation: från Marx till modern sociologi. En makrosociologisk studie*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Karlsson, J. (2003). "Sexuella eller sexistiska trakasserier?" I: Lander, Ingrid, Pettersson, Tove och Tibby, Eva. (2003): *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, J. och Pettersson, T. (2003). *Fokusgruppintervjuer med ungdomar om genus och våld. Konstruktioner av gärningspersoner och offer*. Rapport 2003:2. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Karlsson, P. (2004). Tre hatbrott varje dag. *Metro* 13 april 2004. Årgång 10.
- Küng, E. och Franco de Castro, P. (2001). *Undersökning av gymnasisters kunskaper och attityder om nazismens och kommunismens brott mot mänskligheten*. Stiftelsen för upplysning om kommunismens brott mot mänskligheten. (publicerad på Internet) <http://www.rel.se/swe/uuring2001.htm>
- Ladd, E. C. (1994). *The Polling Business. The Holocaust Poll Error: A Modern Cautionary Tale*. (publicerad på internet: <http://edcallahan.com/web110/articles/holocaust.htm>)
- Lange, A. och Westin, C. (1993). *Ungdomar om invandringen*.
- Lange, L., Löw, H., Bruchfeld, S. och Hedlund, E. (1997). *Utsatthet för etniskt och politiskt relaterat hot m.m., spridning av rasistiskt och antirasistisk propaganda samt attityder till demokrati m.m. bland skolelever*. Stockholm: Centrum för invandringsforskning Stockholms universitet och Brottsförebyggande rådet.
- Loeber, R. och Farrington, D. (red.) (1998). *Serious and Violent Juvenile Offenders. Risk Factors and Successful Interventions*. Thousand Oaks: Sage.
- Löw, H. (1998). *Nazismen i Sverige 1980–1997. Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*. Stockholm: Ordfront.
- Löw, H. (1990). *Hakkorset och Wasakärven*. En studie av nationalsocialismen i Sverige 1924–1950. Avhandling från Historiska institutionen i Göteborg: nr 2.
- Löw, H. (1999). *Vit maktmusik, en växande industri*. BRÅ-rapport 1999:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Löw, H. (2004). *Vit maktrörelsen – framväxten av en rasideologisk undergroundvärld*. Artikel under publicering

- Mattmar, U. (2004). Historielösa elever får nya tankar. *Dagens Nyheter* 24 januari 2004.
- Menckel, E. och Witkowska, E. (2002). *Allvar eller på skämt?: en nationell undersökning av språkbruk och sexuella beteenden bland gymnasieelever*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Näringsdepartementet. (2001). *Regeringens skrivelse*, 2000/01:59. En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Stockholm.
- Osbeck, C., Holm, A. och Wernersson, I. (2003). *Kränkningar i skolan, förekomst, former och sammanhang*. Värdegrunden rapport 5. Göteborg: Göteborgs universitet, Centrum för värdegrundstudier.
- Österman, T. (2002). *Föreställningar/vanföreställningar. Allmänhetens attityder till homosexualitet*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- Perry, B. (2001). *In the Name of Hate. Understanding Hate Crimes*. New York: Routledge.
- Säkerhetspolisen. (2002). *Författningsskyddets årsrapport 2002*. Stockholm: SÄPO.
- Säkerhetspolisen. (2003). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet, Rapport från Säkerhetspolisen*. Stockholm: SÄPO
- Seeman, M. (1961). "On the Meaning on Alienation." *American Sociological Review*, 26, s. 753–758.
- SKOLFS 1994:1 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)
- Skovdahl, B. (1996). *Skeletten i garderoben. Om rasismens idéhistoriska rötter*. Mångkulturellt centrum: Stockholm
- Srole, L. (1956). "Social Integration and Certain Corollaries: An Explanatory Study." *American Sociological Review*, 21, s. 709–716.
- Statistiska centralbyrån (1992). *Ungdomar och brott*. Stockholm: SCB
- Statistiska centralbyrån (2002). *Befolkningsstatistik 2001. Del 3*. Stockholm: SCB
- Svanberg, I. och Runblom, H. (red.) (1988). *Det mångkulturella Sverige. En handbok om etniska grupper och minoriteter*. Värnamo: Centrum för multi-etnisk forskning. Gidlunds Bokförlag.
- The American Jewish Committee (1999). *Knowledge and Remembrance of the Holocaust in Sweden*. ACJ (publicerad på internet <http://www.ajc.org/InTheMedia/PubSurveys.asp?did=120>)
- The American Jewish Committee (2002). *German Attitudes Toward Jews, The Holocaust and the U.S.* ACJ (publicerad på internet <http://www.ajc.org/InTheMedia/PubSurveys.asp?did=708>)
- Tossavainen, M. (2003). *Det förnekade hatet. Antisemitism bland araber och muslimer i Sverige*. Svenska kommittén mot antisemitism. (publicerad på internet http://www.skma.se/pdf/dfh_v2.pdf)
- Trondman, M. (1995). "Vem talar för framtidens förlorare? Om det svenska småstadssamhällets unga arbetarklassmän". I: Bolin, G. och Lövgren, K. (red.) (1995). *Om unga män, identitet, kultur och livsvillkor*. Lund: Studentlitteratur.
- TT. (2002). Hård debatt om homooption. *Dagens Nyheter* 5 juni 2002.
- TT. (2002). Riksdagen sade ja till homooption. *Dagens Nyheter* 5 juni 2002.
- Ungdomsstyrelsen (2003). *De kallar oss unga. Ungdomsstyrelsens Attityd- och värderingsstudie 2003* Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1.

- Walsh, A. (1990). *Statistics for the Social Sciences*. New York: Harper & Row
- Westin, C. (1984). *Majoritet om minoritet. En studie i etnisk tolerans i 80-talets Sverige. En rapport från Diskrimineringsutredningen*. Stockholm: Liber
- Willis, P. (1993). *Learning to Labour. How working class kids get working class jobs*. Cambridge: University Press.

Källor

Sverige mot rasism: www.sverigemotrasism.nu
Regeringen: www.regeringen.se
Institute for Historical Review: www.ihr.org
Anti-Defamation League: www.adl.org
The American Jewish Committee: www.ajc.org
Judiska församlingen i Stockholm: www.jf-stockholm.org/
Svenska Kommittén mot antisemitism: www.skma.se

Bilaga 1. Tabeller

Tabell B 1. Urval, bortfall m.m.

	Gym- nasiet	Procent	Grund- skolan	Procent	Totalt	Procent
Antal utvalda skolor	141		89		230	
Antal svarande skolor	131	92,3	85	94,4	216	93,9
Antal utvalda klasser	388		284		672	
Antal svarande klasser	339	87,4	267	94,0	606	90,2
Elevantal i utvalda klasser	7415		6483		13898	
Elevantal i besvarande klasser	6718	80,4	6204	83,7	12922	82,0
Antal svar	5403	72,9	5196	80,1	10599	76,2
Totalt inkomna enkäter	5581	75,3	5364	82,7	10945	78,7
Antal oseriösa eller ofullständigt besvarade enkäter	150	2,7	164	3,06	314	2,9
Antal helt tomma enkäter i svarskuvert	28	0,5	4	0,07	32	0,3
Totalt bortsorterade	178	3,2	168	3,1	346	3,2

Tabell B 2. Grundskolan. Bortfall efter kommuntyp.

Kommuntyp	Totalt antal utvalda elever	Elevantal i svarande klasser	Procent	Slutligt antal svar	Procent
Storstäder	847	741	12,0	571	11
Förortskommuner	1129	1081	17,4	897	17,3
Större städer	1231	1204	19,4	1030	19,8
Medelstora städer	850	824	13,2	697	13,4
Industrikommuner	1045	1019	16,4	878	16,9
Landsbygdskommuner	198	198	3,1	172	3,3
Glesbygdskommuner	346	344	5,5	291	5,6
Större övriga kommuner	543	499	8,0	421	8,1
Mindre övriga kommuner	294	294	5,0	239	4,6
Totalt	6483	6204	100	5196	100

Tabell B 3. Grundskolan. Bortfall efter efter årskurs.

Årskurs	Antal elever i utvalda klasser	Kolumn- procent	Antal elever i besvarande klasser	Kolumn- procent	Antal svar	Kolumn- procent	Svarsfrekvens
8	3060	47,2	2912	46,9	2468	47,5	80,6
9	3290	50,8	3161	51,0	2615	50,3	79,5
8-9	133	2,0	131	2,1	113	2,2	84,9
Totalt	6483	100	6204	100	5196	100	80,1

Tabell B 4. Gymnasiet. Bortfall efter kommuntyp.

Kommuntyp	Totalt antal utvalda elever (korr)	Elevantal i svarande klasser	Procent	Slutligt antal svar	Procent
Storstäder	1295	1025	15,2	718	13,3
Förortskommuner	995	847	12,6	664	12,3
Större städer	2491	2370	35,3	1977	36,6
Medelstora städer	1199	1161	17,3	983	18,2
Industrikommuner	374	342	5,1	280	5,2
Landsbygdskommuner	170	131	1,9	101	1,9
Glesbygdskommuner	95	91	1,4	72	1,3
Större övriga kommuner	584	557	8,3	461	8,5
Mindre övriga kommuner	212	194	2,9	147	2,7
Totalt	7415	6718	100	5403	100

Tabell B 5. Gymnasiet. Bortfall efter årskurs.

Årskurs	Antal elever i utvalda klasser	Kolumn- procent	Antal elever i besvarande klasser	Kolumn- procent	Antal svar	Kolumn- procent	Svarsfrekvens
1	3120	42,1	2915	43,4	2433	45,0	78,0
2	2307	31,1	2059	30,6	1592	29,5	69,0
3	1988	26,8	1744	26,0	1378	25,5	69,3
Totalt	7415	100	6718	100	5403	100	72,9

Tabell B 6. Gymnasiet. Bortfall efter program.

Program	Antal utvalda elever	Antal utvalda klasser	Antal elever i besvarande klasser	Antal besvarande klasser	Antal svar
Studieförberedande	3564	141	3397	133	2769
Yrkesförberedande, individuella och specialutformade	3851	247	3321	206	2634
Totalt	7415	388	6718	339	5403

Tabell B 7. Fördelning efter årskurs. Uppdelat på kön.

Årskurs	Kön						Totalt		
	Flicka			Pojke					
	Antal	Rad %	Kolumn %	Antal	Rad %	Kolumn %	Antal	Rad %	Kolumn %
8:an	1260	49,8	23,6	1269	50,2	24,1	2529	100	23,9
9:an	1368	51,3	25,6	1299	48,7	24,7	2667	100	25,2
1:a året gymnasiet	1256	51,5	23,5	1184	48,5	22,5	2440	100	23,0
2:a året gymnasiet	812	51,6	15,2	762	48,4	14,5	1574	100	14,9
3:e året gymnasiet	645	46,4	12,1	744	53,6	14,1	1389	100	13,1
Totalt	5341	50,4	100	5258	49,6	100	10599	100	100

Tabell B 8. Gymnasiet. Fördelning efter program. Uppdelat på kön.

Program	Kön				Totalt	
	Flicka		Pojke			
	Antal	Kolumn %	Antal	Kolumn %	Antal	Kolumn %
Studieförberedande(IB, N, S)	1530	56,4	1239	46,1	2769	51,2
Både studie och yrkesförberedande (Teknik, Estet)	152	5,6	384	14,3	536	9,9
Yrkesförberedande	960	35,4	916	34,1	1876	34,7
Individuella programmet	71	2,6	151	5,6	222	4,1
Totalt	2713	100	2690	100	5403	100

Tabell B 9. Genomsnittsålder efter årskurs och kön.

Årskurs	Kön		Totalt
	Flicka	Pojke	
8:an	14	14	14
9:an	15	15	15
1:a året gymnasiet	16	16	16
2:a året gymnasiet	17	17	17
3:e året gymnasiet	18	18	18
Totalt	16	16	16

Tabell B 10. Fördelning efter Socioekonomisk indelning (förälders). Uppdelat på årskurs.

SEI	Årskurs					Totalt
	8:an	9:a	1:a året gymnasiet	2:a året gymnasiet	3:e året gymnasiet	
	Kolumn %	Kolumn %	Kolumn %	Kolumn %	Kolumn %	Kolumn %
Ej facklärdd arbetare	23,7	20,5	17,5	17,9	17,3	19,8
Facklärdd arbetare	15,4	14,7	13,9	13,8	13,4	14,4
Lägre tjänsteman	12,7	12,2	11,5	10,7	11,9	11,9
Tjänsteman på mellannivå	24,8	20,5	29,2	28,1	27,8	27,1
Högre tjänsteman	7,7	9,4	9,4	10,4	9,2	9,2
Fria yrkesutövare med akademiker yrken	6,0	6,7	7,2	8,0	6,9	6,9
Eget företag	8,5	8,7	10,1	10,0	10,8	9,4
Lantbrukare	1,0	1,3	1,2	1,0	2,6	1,4
Totalt	100	100	100	100	100	100

Tabell B 11. Fördelning efter socioekonomisk indelning (förälders).

SEI	Kolumn %	Antal
Ej facklärd arbetare	19,8	1933
Facklärd arbetare	14,4	1406
Lägre tjänsteman	11,9	1164
Tjänsteman på mellannivå	27,1	2653
Högre tjänsteman	9,2	895
Fria yrkesutövare med akademikeryrken	6,9	671
Eget företag	9,4	923
Lantbrukare	1,4	134
Totalt	100	9779

Tabell B 12. Religionstillhörighet.

Religion	Kolumn %	n
Ej religiösa	42,7	4379
Kristen	51,1	5240
Muslim	5,6	571
Jude	0,2	17
Hindu	0,1	7
Buddist	0,5	50
Totalt	100	10264

Tabell B 13. Socioekonomisk indelning (förälders) uppdelat på årskurs.

SEI	Årskurs								
	1:a året gymnasiet			2:a året gymnasiet			3:e året gymnasiet		
	Program tvådelad		Totalt	Program tvådelad		Totalt	Program tvådelad		Totalt
	Enbart studie-förberedande Kolumn %	Övriga program Kolumn %	Kolumn %	Enbart studie-förberedande Kolumn %	Övriga program Kolumn %	Kolumn %	Enbart studie-förberedande Kolumn %	Övriga program Kolumn %	Kolumn %
Ej facklärd arbetare	10,9	25,6	17,5	9,5	25,4	17,9	9,4	26,3	17,3
Facklärd arbetare	11,9	16,4	13,9	9,8	17,3	13,8	8,9	18,6	13,4
Lägre tjänsteman	11,6	11,3	11,5	9,2	12,0	10,7	12,0	11,7	11,9
Tjänsteman på mellannivå	32,3	25,4	29,2	33,1	23,6	28,1	32,1	23,0	27,8
Högre tjänsteman	12,3	5,9	9,4	14,2	7,1	10,4	12,6	5,4	9,2
Fria yrkesutövare med akademiker-yrken	9,0	4,9	7,2	12,5	4,1	8,0	10,9	2,5	6,9
Eget företag	10,9	9,0	10,1	10,3	9,8	10,0	12,2	9,2	10,8
Lantbrukare	1,1	1,4	1,2	1,3	0,8	1,0	1,9	3,4	2,6
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabell B 14. Regional fördelning.

Regional indelning	Kolumn procent	Antal
Södra Götaland*	23,0	2442
Västra Götaland	13,8	1462
Östra Götaland	15,1	1605
Svealand	32,8	3475
Norrland	15,2	1615
Totalt	100	10599

*Skåne, Halland och Blekinge.

Tabell B 15. Nationell bakgrund.

	Antal	Procent	Valid procent
Helsvensk bakgrund	7923	74,8	76,0
Delvis utländsk bakgrund	1792	16,9	17,2
Utländsk bakgrund	715	6,7	6,9
Total	10430	98,4	100,0
Bortfall	169	1,6	
Totalt	10599	100	

Tabell B 16. Ursprungsområde.

Ursprungsområde	Antal	Kolumn %
Sverige	8053	76,5
Nord/Väst/Östeuropa*	950	9,0
Sydeuropa	396	3,8
Utanför Europa	1125	10,7
Totalt	10524	100,0

*Samt Nordamerika, Australien och Nya Zeeland.

Tabell B 17. Samtliga. Attitydfrågor om muslimer.

Påstående	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	Totalt	
	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
De flesta muslimer är säkert hyggligt folk...	4,0	5,7	22,6	34,9	32,9	10504	100,0
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person...	3,4	2,1	8,4	19,4	66,8	10539	100,0
Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)...	15,7	7,7	23,7	19,5	33,4	10476	100,0
Det är alldeles för många muslimer i Sverige...	29,0	15,6	31,0	12,3	12,2	10485	100,0
Muslimer går det inte att lita på...	42,9	18,7	27,6	6,3	4,5	10475	100,0
Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val...	63,7	11,4	16,9	3,1	5,0	10496	100,0

Tabell B 18. Samtliga. Attitydfrågor om judar.

Påstående	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	Totalt	
	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
De flesta judar är säkert hyggligt folk...	3,8	2,7	21,6	30,4	41,4	10480	100,0
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person...	4,0	2,4	11,1	19,0	63,6	10521	100,0
Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)...	14,5	7,2	26,8	19,3	32,3	10477	100,0
Det är alldeles för många judar i Sverige...	37,9	14,6	35,2	6,1	6,2	10488	100,0
Judar går det inte att lita på...	45,8	15,9	29,8	4,1	4,3	10475	100,0
Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val...	61,7	10,8	19,5	2,9	5,1	10480	100,0

Tabell B 19. Samtliga. Attitydfrågor om homosexuella.

Påstående	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	Totalt	
	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
De flesta homosexuella är säkert hyggligt folk...	5,5	2,3	14,0	23,4	54,8	10486	100,0
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam homosexuell person...	8,9	3,7	11,2	15,6	60,6	10535	100,0
Homosexuella ska ha rätt att bygga egna föreningslokaler...	12,2	5,4	21,2	18,9	42,4	10501	100,0
Det är alldeles för många homosexuella i Sverige...	45,0	12,2	29,6	4,7	8,6	10483	100,0
Homosexuella går det inte att lita på...	58,8	12,8	18,7	3,5	6,3	10505	100,0
Det borde vara förbjudet för homosexuella att få rösta i politiska val...	77,6	6,2	9,9	1,2	5,0	10529	100,0

Tabell B 20. Attitydfrågor om muslimer efter skolform.

Skolform	Påstående	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grund- skola (Åk 8-9)	De flesta muslimer är säkert hyggligt folk...	4,2	5,6	23,2	34,6	32,4	5149	100,0
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person...	3,7	2,2	9,5	19,9	64,7	5168	100,0
	Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)...	15,7	7,3	23,9	19,2	33,9	5124	100,0
	Det är alldeles för många muslimer i Sverige...	29,6	15,4	30,8	11,7	12,5	5144	100,0
	Muslimer går det inte att lita på...	42,5	17,5	28,8	6,4	4,7	5129	100,0
	Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val...	61,6	11,2	18,2	3,3	5,7	5142	100,0
Gym- nasium	De flesta muslimer är säkert hyggligt folk...	3,8	5,8	22,0	35,1	33,4	5355	100,0
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person...	3,0	2,0	7,3	19,0	68,8	5371	100,0
	Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)...	15,8	8,0	23,4	19,9	32,9	5352	100,0
	Det är alldeles för många muslimer i Sverige...	28,3	15,7	31,1	12,8	12,0	5341	100,0
	Muslimer går det inte att lita på...	43,2	19,9	26,4	6,2	4,3	5346	100,0
	Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val...	65,7	11,6	15,6	2,8	4,3	5354	100,0

Tabell B 21. Attitydfrågor om judar efter skolform.

Skolform	Påstående	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grund- skola (Åk 8-9)	De flesta judar är säkert hyggligt folk...	4,4	2,9	23,1	30,7	38,9	5146	100,0
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person...	4,8	2,5	12,6	19,3	60,8	5160	100,0
	Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)...	14,5	7,4	26,7	18,9	32,4	5131	100,0
	Det är alldeles för många judar i Sverige...	36,5	14,2	35,7	6,5	7,0	5133	100,0
	Judar går det inte att lita på...	44,1	14,9	32,0	4,5	4,6	5125	100,0
Gym- nasium	Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val...	58,7	10,5	21,5	3,5	5,8	5139	100,0
	De flesta judar är säkert hyggligt folk...	3,4	2,5	20,1	30,2	43,9	5334	100,0
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person...	3,2	2,2	9,6	18,6	66,4	5361	100,0
	Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)...	14,4	7,0	26,9	19,6	32,2	5346	100,0
	Det är alldeles för många judar i Sverige...	39,2	15,0	34,7	5,6	5,5	5355	100,0
	Judar går det inte att lita på...	47,5	16,9	27,8	3,7	4,1	5350	100,0
	Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val...	64,7	11,1	17,5	2,3	4,5	5341	100,0

Tabell B 22. Attitydfrågor om homosexuella efter skolform.

Skolform	Påstående	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grund- skola (Åk 8-9)	De flesta homosexuella är säkert hyggligt folk...	5,8	2,5	15,9	23,5	52,3	5135	100,0
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam homosexuell person...	10,2	4,3	12,5	16,6	56,4	5163	100,0
	Homosexuella ska ha rätt att bygga egna föreningslokaler...	13,0	6,1	22,9	18,7	39,3	5138	100,0
	Det är alldeles för många homosexuella i Sverige...	43,2	12,4	30,8	4,9	8,7	5131	100,0
	Homosexuella går det inte att lita på...	55,7	13,2	20,3	4,2	6,6	5148	100,0
	Det borde vara förbjudet för homosexuella att få rösta i politiska val...	75,5	6,9	11,3	1,3	5,0	5161	100,0
Gym- nasium	De flesta homosexuella är säkert hyggligt folk...	5,1	2,2	12,2	23,3	57,1	5351	100,0
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam homosexuell person...	7,7	3,1	9,9	14,7	64,6	5372	100,0
	Homosexuella ska ha rätt att bygga egna föreningslokaler...	11,4	4,7	19,5	19,0	45,4	5363	100,0
	Det är alldeles för många homosexuella i Sverige...	46,7	11,9	28,4	4,5	8,5	5352	100,0
	Homosexuella går det inte att lita på...	61,8	12,3	17,1	2,8	6,0	5357	100,0
	Det borde vara förbjudet för homosexuella att få rösta i politiska val...	79,6	5,6	8,6	1,1	5,0	5368	100,0

Tabell B 23. Samtliga. Alternativt frågebatteri.

Påstående	nej, absolut inte	nej, knappast	tveksam	ja, kanske	ja, absolut	Totalt	
	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Alla individer har lika stort människovärde	4,7	3,3	7,0	14,1	71,0	10521	100,0
Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån	2,5	2,3	5,4	12,8	77,0	10559	100,0
Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar	11,9	8,0	19,7	23,8	36,6	10507	100,0
De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga	7,2	9,5	24,8	31,0	27,5	10486	100,0
En programledare i TV ska tillåtas bära slöja	23,9	11,5	20,9	15,3	28,4	10511	100,0
Homosexuella ska få adoptera barn	22,3	8,1	21,5	18,8	29,3	10509	100,0
Det ligger mycket sanning i påståendet 'judar är snåla'	24,7	18,1	45,4	7,1	4,7	10448	100,0
De flesta muslimer vill bara leva på bidrag	22,2	18,5	33,3	15,7	10,3	10471	100,0
Homosexualitet är en sjukdom	62,4	13,9	10,3	5,4	8,0	10532	100,0

Tabell B 24. Alternativt frågebatteri efter skolform.

Skolform	Påstående	nej, absolut inte	nej, knappast	tveksam	ja, kanske	ja, absolut	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grund- skola 8-9)	Alla individer har lika stort människovärde	4,8	3,2	7,8	14,0	70,3	5145	100,0
	Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån	2,4	2,3	5,5	12,9	76,9	5172	100,0
	Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar	12,1	8,0	18,3	24,3	37,3	5144	100,0
	De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga	7,6	9,5	25,4	30,5	27,0	5132	100,0
	En programledare i TV ska tillåtas bära slöja	23,0	11,0	21,1	14,6	30,3	5147	100,0
	Homosexuella ska få adoptera barn	21,3	8,2	22,2	19,2	29,1	5138	100,0
	Det ligger mycket sanning i påståendet 'judar är snåla'	22,2	16,9	47,6	8,0	5,3	5116	100,0
	De flesta muslimer vill bara leva på bidrag	20,6	16,1	36,4	15,8	11,2	5119	100,0
	Homosexualitet är en sjukdom	60,9	15,2	10,6	5,6	7,6	5151	100,0
Gym- nasium	Alla individer har lika stort människovärde	4,6	3,3	6,2	14,2	71,7	5376	100,0
	Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån	2,5	2,4	5,3	12,7	77,1	5387	100,0
	Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar	11,8	8,1	20,9	23,3	36,0	5363	100,0
	De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga	6,8	9,6	24,2	31,4	27,9	5354	100,0
	En programledare i TV ska tillåtas bära slöja	24,7	12,0	20,6	16,1	26,7	5364	100,0
	Homosexuella ska få adoptera barn	23,3	8,0	20,8	18,5	29,5	5371	100,0
	Det ligger mycket sanning i påståendet 'judar är snåla'	27,0	19,2	43,3	6,3	4,2	5332	100,0
	De flesta muslimer vill bara leva på bidrag	23,7	20,8	30,4	15,6	9,5	5352	100,0
	Homosexualitet är en sjukdom	63,7	12,6	10,0	5,2	8,4	5381	100,0

Tabell B 25. Samtliga. Vissa attitydfrågor som ingått i tidigare studie (Lange m. fl., 1997).

Påstående	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet ej	Totalt	
	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	43,7	12,3	4,2	39,9	10504	100,0
"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	37,2	21,7	12,2	29,0	10478	100,0
"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	59,4	9,4	8,2	23,0	10491	100,0
"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	55,0	20,5	9,7	14,9	10501	100,0
"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	76,7	5,0	5,1	13,2	10506	100,0

Tabell B 26. Samtliga efter skolform. Vissa attitydfrågor som ingått i tidigare studie (Lange m. fl., 1997).

Skolform	Påstående	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet ej	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grundskola (Åk 8-9)	"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	38,0	13,3	3,9	44,7	5146	100,0
	"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	28,8	22,6	14,5	34,1	5135	100,0
	"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	53,7	9,4	8,6	28,2	5137	100,0
	"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	52,6	19,6	10,5	17,3	5144	100,0
	"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	72,7	5,7	5,4	16,2	5145	100,0
Gymnasium	"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	49,1	11,3	4,4	35,2	5358	100,0
	"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	45,2	20,8	10,0	24,1	5343	100,0
	"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	65,0	9,3	7,8	17,9	5354	100,0
	"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	57,3	21,3	8,8	12,5	5357	100,0
	"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	80,5	4,4	4,8	10,4	5361	100,0

Tabell B 27. Flickor efter skolform. Vissa attitydfrågor som ingått i tidigare studie (Lange m. fl., 1997).

Skolform	Påstående	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet ej	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grundskola (Åk 8-9)	"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	40,1	9,9	2,3	47,7	2606	100,0
	"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	29,7	21,4	13,0	35,9	2602	100,0
	"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	65,9	5,7	3,2	25,3	2607	100,0
	"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	61,2	16,3	6,1	16,4	2605	100,0
	"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	78,9	4,8	3,7	12,6	2601	100,0
Gymnasium	"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	53,8	7,9	2,6	35,7	2699	100,0
	"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	50,1	16,7	8,2	25,0	2682	100,0
	"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	77,2	5,4	2,7	14,6	2691	100,0
	"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	65,4	18,2	4,9	11,4	2696	100,0
	"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	85,6	3,1	3,4	7,9	2697	100,0

Tabell B 28. Pojkar efter skolform. Vissa attitydfrågor som ingått i en tidigare studie (Lange m. fl., 1997).

Skolform	Påstående	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet ej	Totalt	
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grundskola (Åk 8-9)	"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	35,9	16,9	5,6	41,7	2540	100,0
	"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	27,9	23,8	16,0	32,3	2533	100,0
	"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	41,1	13,3	14,3	31,3	2530	100,0
	"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	43,7	23,0	15,1	18,1	2539	100,0
	"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	66,3	6,6	7,3	19,8	2544	100,0
Gymnasium	"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	44,2	14,7	6,4	34,7	2659	100,0
	"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	40,2	24,9	11,8	23,1	2661	100,0
	"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	52,6	13,3	12,9	21,3	2663	100,0
	"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	49,1	24,5	12,7	13,7	2661	100,0
	"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	75,3	5,7	6,2	12,8	2664	100,0

Tabell B 29. Samtliga. Egen tolerans till invandrarfientligt beteende hos kamrater.

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej	Totalt	
	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Skulle Du tycka det var okej om Dina kompisar...							
...sa att du tyckte illa om invandrare?	58,3	11,6	14,2	8,1	7,8	10326	100,0
...klottrade 'stoppa invandringen' på en vägg i stan?	63,8	11,2	14,5	5,0	5,5	10321	100,0
...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	67,2	10,2	14,0	3,8	4,7	10313	100,0

Tabell B 30. Samtliga. Inställning till demokrati.

	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet inte	Totalt	
	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Håller du med om följande:						
'Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige'?	3,8	22,9	49,2	24,1	10510	100,0

Tabell B 31. Inställning till demokrati efter kön och årskurs.

Skolform	Kön	Håller du med om följande:	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet inte	Totalt	
			Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grundskola (Åk 8-9)	Flicka	'Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige'?	3,8	22,4	41,5	32,3	2602	100,0
	Pojke	'Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige'?	5,0	24,9	46,6	23,6	2543	100,0
Gymnasium	Flicka	'Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige'?	2,7	21,7	53,0	22,7	2692	100,0
	Pojke	'Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige'?	3,9	23,0	55,3	17,9	2673	100,0

Tabell B 32. Flickor. Inställning till muslimer (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-1,49) Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %	n	Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
Totalt		16,3	55,9	23,0	4,8	5326		0,96	
Årskurs	8:an	15,4	54,2	24,5	6,0	1257	010***	1,03	0,10***
	9:an	16,7	55,1	23,2	5,1	1364		0,96	
	1:a året gymnasiet	13,9	55,0	25,7	5,4	1252		1,04	
	2:a året gymnasiet	18,5	56,8	21,0	3,7	811		0,89	
	3:e året gymnasiet	19,5	61,5	16,8	2,2	<u>642</u>		0,78	
						5326			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	16,1	54,6	23,8	5,5	2621	0,14***	0,99	0,15***
	Gymnasiet								
	studieförberedande pr. Gymnasiet övriga pr.	20,8 11,2	59,3 54,3	17,4 28,4	2,6 6,1	1526 <u>1179</u>		0,78 1,13	
						5326			
Program gymnasiet	Studieförberedande	20,8	59,3	17,4	2,6	1526	0,25***	0,78	0,28***
	Både studie- och yrkesförberedande	16,7	61,3	18,7	3,3	150		0,84	
	Yrkesförberedande	11,0	55,3	28,4	5,3	958		1,12	
	Individuella programmet	2,8	25,4	49,3	22,5	<u>71</u>		1,92	
						2705			
Region	Södra Götaland	12,1	54,0	27,8	6,1	1160	0,10***	1,10	0,10***
	Västra Götaland	16,7	54,6	22,9	5,8	796		0,98	
	Östra Götaland	17,4	55,4	22,2	5,0	801		0,97	
	Svealand	17,7	58,4	20,2	3,7	1790		0,88	
	Norrland	18,1	54,8	23,1	4,0	<u>779</u>		0,92	
						5326			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	17,2	58,2	20,0	4,7	1478	0,07***	0,91	0,08***
	Större/medelstor stad	16,9	56,0	23,2	4,0	2443		0,93	
	Övrig kommun	14,5	53,4	25,8	6,3	<u>1405</u>		1,07	
						5326			
Socio- ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärdd arbetare	11,0	52,7	29,5	6,8	962	0,21***	1,18	0,22***
	Facklärdd arbetare	11,8	52,6	29,8	5,8	739		1,12	
	Lägre tjänsteman	10,9	57,9	25,5	5,7	580		1,04	
	Tjänsteman på mellannivå	20,9	57,9	17,7	3,4	1366		0,81	
	Högre tjänsteman	22,2	59,0	17,0	1,8	441		0,74	
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	30,6	57,4	10,5	1,5	333		0,56	
	Egen företagare	16,2	56,2	22,2	5,4	500		0,96	
	Lantbrukare	15,0	65,0	16,7	3,3	<u>60</u>		0,91	
						4981			
Nationell bakgrund	Helsvensk	16,3	54,7	23,7	5,3	3931	0,08***	0,99	0,08***
	Delvis utländsk	15,5	58,1	22,4	4,1	944		0,93	
	Utländsk	19,8	63,8	15,4	1,0	<u>384</u>		0,73	
						5259			
Ursprungs- område	Sverige	16,2	54,7	23,7	5,3	3983	0,10***	0,99	0,09***
	Nord/Väst/Östeuropa	15,6	52,3	27,9	4,3	488		1,02	
	Sydeuropa	16,7	63,7	17,6	2,0	204		0,80	
	Utanför Europa	17,3	65,0	15,1	2,6	<u>617</u>		0,79	
						5292			
Religion	Ej religiös	15,4	51,3	26,5	6,7	2031	0,16***	1,07	0,17***
	Kristen	15,9	58,0	22,2	3,8	2784		0,93	
	Muslim	27,6	67,6	4,8	0,0	315		0,48	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	11,8	55,9	32,4	0,0	<u>34</u>		0,99	
						5164			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 33. Pojkar. Inställning till muslimer (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-1,49) Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %	n	Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
Totalt		11,5	48,4	29,6	10,6	5246		1,27	
Årskurs	8:an	11,3	49,1	29,9	9,6	1266	0,05 (ej sig.)	1,27	0,03 (ej sig.)
	9:an	10,8	46,2	32,3	10,7	1296		1,30	
	1:a året gymnasiet	10,6	49,0	29,6	10,8	1181		1,29	
	2:a året gymnasiet	12,5	49,3	26,7	11,4	760		1,25	
	3:e året gymnasiet	13,3	48,7	27,1	10,9	743		1,23	
						5246			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	11,0	47,7	31,1	10,2	2562	0,20***	1,28	0,22***
	Gymnasiet studieförberedande pr.	17,9	56,1	20,8	5,2	1238		0,95	
	Gymnasiet övriga pr.	6,7	42,9	34,4	16,0	1446		1,53	
						5246			
Program gymnasiet	Studieförberedande	17,9	56,1	20,8	5,2	1238	0,31***	0,95	0,34***
	Både studie- och yrkesförberedande	8,6	54,7	28,1	8,6	384		1,22	
	Yrkesförberedande	6,5	40,6	35,6	17,3	913		1,59	
	Individuella programmet	3,4	26,8	43,0	26,8	149		1,99	
						2684			
Region	Södra Götaland	7,7	47,1	31,9	13,3	1277	0,10***	1,43	0,10***
	Västra Götaland	15,6	48,5	25,7	10,3	662		1,18	
	Östra Götaland	10,5	47,1	32,2	10,3	799		1,32	
	Svealand	13,4	49,6	27,4	9,5	1676		1,18	
	Norrland	11,2	48,9	30,8	9,1	832		1,25	
						5246			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	14,5	51,4	25,7	8,5	1363	0,10***	1,13	0,11***
	Större/medelstor stad	11,4	49,4	29,0	10,2	2235		1,26	
	Övrig kommun	9,2	44,5	33,6	12,8	1648		1,41	
						5246			
Socio-ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärare arbetare	9,3	40,5	35,7	14,6	969	0,19***	1,48	0,19***
	Facklärare arbetare	8,2	43,7	35,1	13,0	661		1,45	
	Lägre tjänsteman	9,6	48,7	32,9	8,7	583		1,32	
	Tjänsteman på mellannivå	12,2	53,6	25,8	8,4	1279		1,15	
	Högre tjänsteman	15,3	57,3	21,7	5,8	452		0,98	
	Fria yrkesutövare med akademikerkyrken	19,0	57,0	15,7	8,3	337		0,95	
	Egen företagare	10,4	51,7	26,5	11,4	422		1,28	
	Lantbrukare	9,5	43,2	33,8	13,5	74		1,37	
						4777			
Nationell bakgrund	Helsvensk	9,5	47,1	31,6	11,8	3973	0,18***	1,35	0,18***
	Delvis utländsk	14,8	53,3	23,1	8,8	844		1,09	
	Utländsk	28,7	52,4	16,8	2,1	328		0,72	
						5145			
Ursprungs-område	Sverige	9,4	47,1	31,8	11,7	4050	0,19***	1,35	0,18***
	Nord/Väst/Östeuropa	11,7	52,1	27,3	8,9	461		1,19	
	Sydeuropa	30,7	48,4	16,7	4,2	192		0,75	
	Utanför Europa	20,7	55,6	18,3	5,4	502		0,89	
						5205			
Religion	Ej religiös	10,9	45,1	30,8	13,2	2338	0,25***	1,37	0,21***
	Kristen	8,9	51,1	30,9	9,2	2444		1,27	
	Muslim	41,9	53,2	4,0	0,8	248		0,39	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	28,0	36,0	24,0	12,0	25		0,95	
						5055			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 34. Flickor. Inställning till judar (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Mycket tolerant (värde 0)	Tolerant (0,1-1,49)	Tveksam (1,5-2,5)	Intolerant (>2,5)		Samband (kategoriserad skala)	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4)	Samband (ej kategoriserad skala)
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	n	C	m	Eta
Totalt		20,4	53,2	23,1	3,3	5317		0,89	
Årskurs	8:an	17,4	51,4	27,0	4,2	1256	0,12***	1,00	0,13***
	9:an	19,2	52,7	24,3	3,8	1360		0,93	
	1:a året gymnasiet	19,5	53,6	23,5	3,4	1249		0,91	
	2:a året gymnasiet	22,2	53,5	21,7	2,6	810		0,84	
	3:e året gymnasiet	28,2	57,2	13,6	1,1	642		0,64	
						5317			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	18,3	52,1	25,6	4,0	2616	0,17***	0,96	0,19***
	Gymnasiet studieförberedande pr.	28,0	55,9	14,9	1,2	1525		0,66	
	Gymnasiet övriga pr.	15,1	52,4	28,1	4,4	1176		1,04	
						5317			
Program gymnasiet	Studieförberedande	28,0	55,9	14,9	1,2	1525	0,31***	0,66	0,32***
	Både studie- och yrkesförberedande	23,3	58,0	16,7	2,0	150		0,72	
	Yrkesförberedande	14,7	54,0	27,7	3,6	955		1,03	
	Individuella programmet	4,2	18,3	56,3	21,1	71		1,91	
						2701			
Region	Södra Götaland	16,5	53,5	26,2	3,8	1158	0,09***	0,98	0,08***
	Västra Götaland	21,3	49,7	24,8	4,3	795		0,93	
	Östra Götaland	20,4	52,1	23,6	3,9	800		0,92	
	Svealand	21,7	56,1	19,7	2,5	1786		0,81	
	Norrland	22,5	51,0	23,8	2,7	778		0,87	
						5317			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	20,5	55,3	21,0	3,2	1475	0,09***	0,85	0,08***
	Större/medelstor stad	22,1	53,5	21,8	2,6	2441		0,85	
	Övrig kommun	17,3	50,7	27,5	4,6	1401		1,00	
						5317			
Socio-ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärare arbetare	12,6	50,1	32,2	5,1	958	0,24***	1,15	0,26***
	Facklärare arbetare	13,2	54,4	28,5	3,9	737		1,05	
	Lägre tjänsteman	15,7	55,4	25,6	3,3	579		0,96	
	Tjänsteman på mellannivå	27,1	54,7	15,9	2,3	1365		0,72	
	Högre tjänsteman	29,0	55,6	14,7	0,7	441		0,60	
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	38,7	52,3	8,4	0,6	333		0,46	
	Egen företagare	19,2	54,9	22,8	3,0	499		0,87	
	Lantbrukare	23,3	51,7	25,0	0,0	60		0,84	
						4972			
Nationell bakgrund	Helsvensk	21,3	52,8	22,3	3,5	3925	0,05 (ej sig.)	0,88	0,03 (ej sig.)
	Delvis utländsk	19,1	55,1	23,6	2,2	942		0,87	
	Utländsk	15,1	55,6	26,1	3,1	383		0,98	
						5250			
Ursprungs-område	Sverige	21,2	52,7	22,5	3,5	3977	0,06 (ej sig.)	0,89	0,02 (ej sig.)
	Nord/Väst/Östeuropa	21,1	52,0	25,1	1,8	487		0,86	
	Sydeuropa	17,2	57,1	23,2	2,5	203		0,91	
	Utanför Europa	15,6	57,3	23,7	3,4	616		0,93	
						5283			
Religion	Ej religiös	19,7	48,6	26,7	5,0	2028	0,12***	0,99	0,12***
	Kristen	21,7	56,2	20,3	1,8	2778		0,80	
	Muslim	16,5	54,0	24,8	4,8	315		0,99	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	23,5	52,9	23,5	0,0	34		0,74	
						5155			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 35. Pojkar. Inställning till judar (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-1,49) Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %	n	Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
Totalt		14,5	47,1	30,2	8,2	5238		1,20	
Årskurs	8:an	13,4	45,9	32,2	8,5	1265	0,07 (ej sig.)	1,24	0,05**
	9:an	13,9	45,6	31,2	9,3	1295		1,24	
	1:a året gymnasiet	13,6	48,7	30,4	7,3	1178		1,18	
	2:a året gymnasiet	16,0	48,0	26,6	9,4	758		1,19	
	3:e året gymnasiet	17,3	48,1	28,3	6,3	742		1,09	
						5238			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	13,6	45,8	31,7	8,9	2560	0,22***	1,24	0,23***
	Gymnasiet studieförberedande pr.	23,3	55,4	17,6	3,7	1235		0,83	
	Gymnasiet övriga pr.	8,4	42,3	38,3	10,9	1443		1,44	
						5238			
Program gymnasiet	Studieförberedande	23,3	55,4	17,6	3,7	1235	0,35***	0,83	0,38***
	Både studie- och yrkesförberedande	13,3	56,4	25,6	4,7	383		1,05	
	Yrkesförberedande	7,2	39,8	40,8	12,2	912		1,52	
	Individuella programmet	2,7	21,6	56,1	19,6	148		1,97	
						2678			
Region	Södra Götaland	10,7	47,8	32,3	9,2	1277	0,09***	1,29	0,06***
	Västra Götaland	15,9	44,6	28,9	10,7	662		1,24	
	Östra Götaland	13,6	47,3	31,9	7,3	797		1,21	
	Svealand	17,1	46,6	28,4	8,0	1671		1,13	
	Norrland	14,8	48,9	30,1	6,3	831		1,16	
						5238			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	16,8	47,8	27,5	7,9	1359	0,08***	1,13	0,08***
	Större/medelstor stad	15,0	48,4	28,9	7,7	2234		1,16	
	Övrig kommun	11,9	44,7	34,1	9,3	1645		1,31	
						5238			
Socio-ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärar arbetare	10,2	40,6	38,3	10,9	969	0,20***	1,42	0,21***
	Facklärar arbetare	10,4	44,6	35,1	9,8	661		1,35	
	Lägre tjänsteman	12,5	47,3	33,3	6,9	583		1,24	
	Tjänsteman på mellannivå	17,8	50,0	25,6	6,6	1277		1,05	
	Högre tjänsteman	20,6	56,4	19,2	3,8	452		0,87	
	Fria yrkesutövare med akademiker yrken	23,2	56,5	15,8	4,5	336		0,81	
	Egen företagare	13,0	48,8	29,4	8,8	422		1,23	
	Lantbrukare	16,2	43,2	29,7	10,8	74		1,20	
						4774			
						5137			
Nationell bakgrund	Helsvensk	13,9	46,8	31,1	8,3	3969	0,06 (ej sig.)	1,21	0,04 (ej sig.)
	Delvis utländsk	17,5	47,5	27,2	7,8	842		1,11	
	Utländsk	13,8	53,1	24,2	8,9	326		1,16	
						5137			
Ursprungs-område	Sverige	13,8	46,6	31,2	8,3	4045	0,06 (ej sig.)	1,22	0,05**
	Nord/Väst/Östeuropa	18,3	49,8	25,0	7,0	460		1,07	
	Sydeuropa	15,1	49,5	23,4	12,0	192		1,19	
	Utanför Europa	16,0	47,1	29,3	7,6	501		1,16	
						5198			
Religion	Ej religiös	14,6	43,3	32,1	9,9	2336	0,11***	1,27	0,09***
	Kristen	14,3	51,3	28,5	5,9	2441		1,11	
	Muslim	16,1	43,5	27,4	12,9	248		1,29	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	37,5	41,7	20,8	0,0	24		0,65	
						5049			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 36. Flickor. Inställning till homosexuella (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Mycket tolerant (värde 0) Rad %	Tolerant (0,1-1,49) Rad %	Tveksam (1,5-2,5) Rad %	Intolerant (>2,5) Rad %	n	Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
Totalt		37,7	49,4	11,1	1,8	5321		0,57	
Årskurs	8:an	28,8	52,6	16,2	2,3	1256	0,15***	0,72	0,14***
	9:an	38,1	47,9	12,0	2,0	1362		0,57	
	1:a året gymnasiet	39,1	50,3	8,9	1,8	1251		0,53	
	2:a året gymnasiet	39,9	49,4	9,6	1,1	810		0,51	
	3:e året gymnasiet	48,8	44,7	5,5	1,1	<u>642</u>		0,39	
						5321			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	33,7	50,2	14,0	2,1	2618	0,15***	0,64	0,14***
	Gymnasiet studieförberedande pr.	46,6	46,6	5,6	1,2	1525		0,41	
	Gymnasiet övriga pr.	35,1	51,4	11,8	1,7	<u>1178</u>		0,60	
						5321			
Program gymnasiet	Studieförberedande	46,6	46,6	5,6	1,2	1525	0,27***	0,41	0,28***
	Både studie- och yrkesförberedande	48,7	46,7	4,0	0,7	150		0,34	
	Yrkesförberedande	35,1	52,9	10,8	1,3	957		0,57	
	Individuella programmet	7,0	40,8	42,3	9,9	<u>71</u>		1,49	
						2703			
Region	Södra Götaland	34,2	51,9	12,4	1,5	1158	0,09***	0,61	0,08***
	Västra Götaland	39,1	47,4	11,3	2,1	795		0,57	
	Östra Götaland	31,5	52,7	14,0	1,9	801		0,66	
	Svealand	40,6	48,6	9,0	1,7	1789		0,52	
	Norrland	41,1	46,3	10,8	1,8	<u>778</u>		0,51	
						5321			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	39,4	47,6	10,8	2,2	1476	0,09***	0,57	0,07***
	Större/medelstor stad	39,6	49,8	9,1	1,5	2441		0,52	
	Övrig kommun	32,7	50,7	14,9	1,7	<u>1404</u>		0,64	
						5321			
Socio- ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärdd arbetare	27,2	52,6	17,4	2,8	962	0,22***	0,78	0,22***
	Facklärdd arbetare	30,5	53,7	13,6	2,3	738		0,67	
	Lägre tjänsteman	34,3	54,3	9,9	1,6	578		0,55	
	Tjänsteman på mellannivå	44,4	47,7	7,2	0,7	1366		0,44	
	Högre tjänsteman	49,9	45,4	4,5	0,2	441		0,33	
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	57,7	36,6	4,2	1,5	333		0,31	
	Egen företagare	40,3	49,5	8,2	2,0	499		0,51	
	Lantbrukare	41,7	50,0	8,3	0,0	<u>60</u>		0,49	
						4977			
Nationell bakgrund	Helsvensk	40,3	49,1	9,4	1,1	3929	0,18***	0,50	0,19***
	Delvis utländsk	34,1	51,5	11,9	2,4	943		0,63	
	Utländsk	19,8	49,6	24,8	5,7	<u>383</u>		1,02	
						5255			
Ursprungs- område	Sverige	40,2	49,0	9,6	1,2	3981	0,16***	0,51	0,18***
	Nord/Väst/Östeuropa	40,9	48,0	9,2	1,8	487		0,52	
	Sydeuropa	24,1	53,2	19,7	3,0	203		0,80	
	Utanför Europa	24,0	52,4	18,8	4,7	<u>616</u>		0,88	
						5287			
Religion	Ej religiös	40,3	46,3	11,5	1,9	2029	0,19***	0,56	0,20***
	Kristen	38,0	51,9	9,1	1,0	2782		0,51	
	Muslim	17,5	49,4	25,8	7,3	314		1,11	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	44,1	38,2	17,6	0,0	<u>34</u>		0,60	
						5159			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 37. Pojkar. Inställning till homosexuella (index) efter olika bakgrunds faktorer.

		Mycket tolerant (värde 0)	Tolerant (0,1-1,49)	Tveksam (1,5-2,5)	Intolerant (>2,5)		Samband (kategoriserad skala)	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4)	Samband (ej kategoriserad skala)
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	n	C	m	Eta
Totalt		16,3	44,0	28,2	11,5	5236		1,26	
Årskurs	8:an	13,5	42,9	32,3	11,2	1263	0,09***	1,34	0,07***
	9:an	15,6	43,6	29,1	11,7	1294		1,30	
	1:a året gymnasiet	16,1	44,3	27,8	11,7	1178		1,26	
	2:a året gymnasiet	16,9	44,1	26,7	12,3	759		1,25	
	3:e året gymnasiet	22,2	45,8	21,7	10,2	<u>742</u>		1,09	
						5236			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	14,6	43,3	30,7	11,5	2557	0,20***	1,32	0,20***
	Gymnasiet studieförberedande pr.	25,7	50,0	18,3	6,1	1235		0,89	
	Gymnasiet övriga pr.	11,5	40,2	32,3	16,1	<u>1444</u>		1,48	
						5236			
Program gymnasiet	Studieförberedande	25,7	50,0	18,3	6,1	1235	0,31***	,89	0,33***
	Både studie- och yrkesförberedande	17,0	48,8	26,4	7,8	383		1,10	
	Yrkesförberedande	10,5	38,8	32,9	17,8	912		1,55	
	Individuella programmet	3,4	26,2	43,6	26,8	<u>149</u>		2,03	
						2679			
Region	Södra Götaland	13,7	46,0	29,4	10,9	1275	0,09***	1,27	0,04 (ej sig.)
	Västra Götaland	16,9	45,0	24,2	13,9	662		1,29	
	Östra Götaland	15,1	42,4	30,1	12,4	797		1,34	
	Svealand	19,5	41,9	26,9	11,7	1671		1,22	
	Norrländ	14,8	45,8	30,3	9,0	<u>831</u>		1,24	
						5236			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	18,5	44,3	26,1	11,1	1360	0,07***	1,20	0,07***
	Större/medelstor stad	16,7	45,3	27,4	10,6	2233		1,22	
	Övrig kommun	14,1	41,9	31,0	13,0	<u>1643</u>		1,37	
						5236			
Socio-ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärd arbetare	11,8	40,2	32,7	15,3	969	0,19***	1,48	0,19***
	Facklärd arbetare	10,3	43,2	33,0	13,5	660		1,46	
	Lägre tjänsteman	14,2	44,6	31,6	9,6	583		1,26	
	Tjänsteman på mellannivå	20,0	46,6	23,5	10,0	1276		1,12	
	Högre tjänsteman	24,2	52,4	17,8	5,6	450		0,91	
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	27,7	45,5	19,6	7,1	336		0,90	
	Egen företagare	17,0	43,3	30,0	9,7	423		1,21	
	Lantbrukare	17,6	39,2	33,8	9,5	<u>74</u>		1,28	
						4771			
						5136			
Nationell bakgrund	Helsvensk	17,0	44,6	27,8	10,6	3969	0,09***	1,23	0,09***
	Delvis utländsk	16,6	44,8	25,9	12,6	841		1,27	
	Utländsk	8,9	36,8	35,6	18,7	<u>326</u>		1,62	
						5136			
Ursprungs- område	Sverige	16,9	44,4	27,9	10,8	4045	0,09***	1,23	0,08***
	Nord/Väst/Östeuropa	18,3	46,1	23,7	12,0	460		1,22	
	Sydeuropa	10,0	40,5	28,4	21,1	190		1,54	
	Utanför Europa	12,8	39,8	34,2	13,2	<u>500</u>		1,43	
						5195			
Religion	Ej religiös	17,8	41,7	28,4	12,1	2337	0,12***	1,28	0,11***
	Kristen	16,1	47,5	26,7	9,7	2440		1,19	
	Muslim	6,9	34,6	38,2	20,3	246		1,73	
	Övrigt (Jude/Buddist/Hindu)	37,5	29,2	25,0	8,3	<u>24</u>		0,95	
						5047			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 38. Flickor. Total intolerans (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Mycket tolerant (värde 0)	Tolerant (0,1-0,67)	Till överbäggande del tolerant (0,68-1,49)	Tveksam (1,5-2,5)	Intolerant (>2,5)		Samband (kategoriserad skala) C	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4) m	Samband (ej kategoriserad skala) Eta
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	n			
Totalt		13,7	37,3	31,3	16,1	1,7	5327		0,81	
Årskurs	8:an	12,1	32,0	32,3	21,3	2,3	1257	0,14***	0,92	0,13***
	9:an	13,1	38,8	29,8	16,3	2,0	1364		0,82	
	1:a året gymnasiet	12,8	36,6	33,0	16,0	1,8	1253		0,83	
	2:a året gymnasiet	15,5	37,6	31,9	14,4	0,5	811		0,75	
	3:e året gymnasiet	17,4	45,8	28,5	7,3	0,9	642		0,60	
							5327			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	12,6	35,5	31,0	18,7	2,1	2621	0,17***	0,87	0,18***
	Gymnasiet studie- förberedande pr.	18,5	43,7	28,2	9,4	0,1	1527		0,61	
	Gymnasiet övriga pr.	9,8	33,0	36,0	18,7	2,5	1179		0,92	
							5327			
Program gymnasiet	Studieförberedande	18,5	43,7	28,2	9,4	0,1	1527	0,34***	0,61	0,33***
	Både studie- och yrkesförberedande	15,3	43,3	32,0	8,7	0,7	150		0,63	
	Yrkesförberedande	9,6	33,3	37,3	18,1	1,8	958		0,91	
	Individuella programmet	1,4	7,0	26,8	47,9	16,9	71		1,77	
							2706			
Region	Södra Götaland	10,0	34,7	34,5	19,1	1,6	1161	0,11***	0,90	0,09***
	Västra Götaland	13,7	35,7	31,4	18,0	1,3	796		0,83	
	Östra Götaland	14,1	35,2	30,8	16,9	3,0	801		0,85	
	Svealand	14,6	40,7	30,6	12,8	1,2	1790		0,74	
	Norrland	16,6	37,2	28,4	16,2	1,7	779		0,77	
							5327			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	13,3	39,0	31,9	15,0	0,9	1478	0,09***	0,78	0,08***
	Större/medelstor stad	14,6	38,3	31,1	14,6	1,3	2444		0,77	
	Övrig kommun	12,5	33,8	31,0	19,6	3,0	1405		0,90	
							5327			
Socio- ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärdd arbetare	8,0	29,4	35,1	23,4	4,1	962	0,27***	1,04	0,27***
	Facklärdd arbetare	9,2	32,7	35,5	21,0	1,6	739		0,95	
	Lägre tjänsteman	9,7	37,1	35,5	16,4	1,4	580		0,85	
	Tjänsteman på mellannivå	18,7	41,9	28,5	10,2	0,7	1367		0,66	
	Högre tjänsteman	18,8	47,2	25,2	8,6	0,2	441		0,56	
	Fria yrkesutövare med akademikeryrken	27,3	50,2	15,9	6,3	0,3	333		0,45	
	Egen företagare	13,4	38,8	32,0	14,8	1,0	500		0,78	
	Lantbrukare	13,3	36,7	33,3	15,0	1,7	60		0,75	
							4982			
Nationell bakgrund	Helsvensk	14,7	37,4	30,8	15,3	1,8	3932	0,07***	0,79	0,04**
	Delvis utländsk	11,7	39,3	31,3	16,4	1,4	944		0,81	
	Utländsk	9,6	32,8	38,0	19,0	0,5	384		0,91	
							5260			
Ursprungs- område	Sverige	14,6	37,3	30,8	15,5	1,8	3984	0,07**	0,79	0,03 (ej sig.)
	Nord/Väst/Östeuropa	13,5	38,9	27,7	18,2	1,6	488		0,80	
	Sydeuropa	11,3	36,3	33,8	17,6	1,0	204		0,84	
	Utanför Europa	8,9	37,9	35,7	16,7	0,8	617		0,86	
							5293			
Religion	Ej religiös	13,9	34,8	29,7	18,7	3,0	2031	0,12***	0,87	0,09***
	Kristen	13,9	39,5	31,8	13,9	0,8	2785		0,75	
	Muslim	11,1	34,0	38,4	16,2	0,3	315		0,86	
	Övrigt									
	(Jude/Buddist/Hindu)	11,8	44,1	20,6	23,5	0,0	34		0,77	
							5165			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 39. Pojkar. Total intolerans (index) efter olika bakgrundsfaktorer.

		Mycket tolerant (värde 0)	Tolerant (0,1-0,67)	Till överbälgande del tolerant (0,68-1,49)	Tveksam (1,5-2,5)	Intolerant (>2,5)		Samband (kategoriserad skala)	Medelv. (ej kategoriserad skala, 0-4)	Samband (ej kategoriserad skala)
		Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	Rad %	n	C	m	Eta
Totalt		7,1	24,7	29,0	31,7	7,5	5248		1,25	
Årskurs	8:an	5,9	23,9	28,9	33,7	7,6	1267	0,07 (ej sig.)	1,28	0,05**
	9:an	6,8	22,9	29,5	32,8	8,0	1296		1,28	
	1:a året gymnasiet	6,5	25,3	28,9	32,1	7,2	1181		1,25	
	2:a året gymnasiet	8,0	24,0	30,5	29,3	8,1	761		1,23	
	3:e året gymnasiet	9,7	28,7	27,3	27,9	6,5	<u>743</u>		1,14	
							5248			
Skolform, program	Grundskola åk 8-9	6,4	23,4	29,2	33,2	7,8	2563	0,23***	1,28	0,25***
	Gymnasiet									
	studieförberedande pr.	12,7	35,1	29,2	20,4	2,7	1238		0,89	
	Gymnasiet övriga pr.	3,7	18,0	28,6	38,5	11,2	<u>1447</u>		1,49	
							5248			
Program gymnasiet	Studieförberedande	12,7	35,1	29,2	20,4	2,7	1238	0,36***	0,89	0,40***
	Både studie- och									
	yrkesförberedande	6,3	26,8	34,9	27,9	4,2	384		1,12	
	Yrkesförberedande	3,1	15,5	27,9	41,2	12,3	914		1,56	
	Individuella programmet	0,7	10,7	16,8	49,0	22,8	<u>149</u>		1,99	
							2685			
Region	Södra Götaland	4,7	21,1	31,1	35,6	7,5	1277	0,10***	1,33	0,07***
	Västra Götaland	7,7	25,0	29,7	28,5	9,0	663		1,24	
	Östra Götaland	6,4	23,9	28,3	33,6	7,9	800		1,29	
	Svealand	8,8	27,3	27,5	29,2	7,3	1676		1,18	
	Norrländ	7,7	25,4	29,2	31,3	6,5	<u>832</u>		1,22	
							5248			
Kommuntyp	Storstad/förortskommun	8,1	26,9	30,4	28,4	6,2	1364	0,09***	1,15	0,10***
	Större/medelstor stad	7,2	26,1	28,9	31,0	6,8	2235		1,21	
	Övrig kommun	6,1	20,9	28,1	35,2	9,6	<u>1649</u>		1,37	
							5248			
Socio-ekonomisk indelning (förälders)	Ej facklärde arbetare	5,2	18,0	27,1	39,6	10,1	969	0,23***	1,46	0,22***
	Facklärde arbetare	3,3	18,4	29,5	39,4	9,4	662		1,42	
	Lägre tjänsteman	5,8	22,1	32,4	33,8	5,8	583		1,27	
	Tjänsteman på mellannivå	8,6	29,9	29,0	26,7	5,8	1279		1,11	
	Högre tjänsteman	11,3	35,4	30,5	18,8	4,0	452		0,92	
	Fria yrkesutövare med akademiker									
	yrken	13,4	37,1	27,6	17,2	4,7	337		0,89	
	Egen företagare	7,3	25,1	30,5	28,1	9,0	423		1,24	
	Lantbrukare	9,5	23,0	23,0	36,5	8,1	<u>74</u>		1,28	
							4779			
Nationell bakgrund	Helsvensk	7,2	24,6	27,9	32,2	8,1	3975	0,07***	1,27	0,05**
	Delvis utländsk	7,7	24,9	33,3	27,8	6,3	844		1,16	
	Utländsk	5,5	27,4	31,4	32,6	3,0	<u>328</u>		1,16	
							5147			
Ursprungs- område	Sverige	7,1	24,6	27,8	32,3	8,2	4052	0,09***	1,27	0,05**
	Nord/Väst/Östeuropa	8,2	24,9	32,3	28,2	6,3	461		1,16	
	Sydeuropa	6,3	29,7	31,3	25,0	7,8	192		1,15	
	Utanför Europa	6,4	23,7	35,3	31,9	2,8	<u>502</u>		1,16	
							5207			
Religion	Ej religiös	8,5	23,3	26,0	32,1	10,2	2339	0,14***	1,31	0,08***
	Kristen	6,0	26,1	31,1	31,5	5,3	2445		1,19	
	Muslim	5,2	27,4	37,1	27,0	3,2	248		1,13	
	Övrigt									
	(Jude/Buddist/Hindu)	28,0	20,0	20,0	32,0	0,0	<u>25</u>		0,87	
							5057			

***p<0,001 **p<0,01

Tabell B 40. Kontakt med revisionism. Samtliga.

Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?		
	Antal	Procent
nej	3084	29,4
ja	6013	57,3
vet inte	1394	13,3
Totalt	10491	100

Tabell B 41. Kontakt med revisionism efter kön och skolform.

Skolform	Kön		Nej	Ja	Vet inte	Totalt	
			Rad %	Rad %	Rad %	Antal	Rad %
Grundskola (Åk 8-9)	Flicka	Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?	40,2	38,2	21,6	2599	100
	Pojke	Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?	38,9	45,5	15,5	2528	100
Gymnasium	Flicka	Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?	21,6	69,1	9,3	2698	100
	Pojke	Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?	17,7	75,2	7,1	2666	100

Tabell B 42. Kommit i kontakt med främlingsfientlig/extremnationalistisk organisation. Samtliga.

	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Kommit i kontakt med material från främlingsfientlig organisation	9763	93,1	721	6,9	10484	100

**Tabell B 43. Läst främlingsfientlig/extremnationalistisk tidning.
Samtliga.**

	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Läst främlingsfientlig tidning	10143	96,9	329	3,1	10472	100

**Tabell B 44. Besökt främlingsfientlig/extremnationalistisk hemsida.
Samtliga.**

	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Besökt främlingsfientlig hemsida	9752	93,0	735	7,0	10487	100

Tabell B 45. Lyssnar på vit maktmusik respektive gillar rasistrock.

		Skolform				Totalt	
		Grundskola (Åk 8-9)		Gymnasium		Antal	Kolumn %
		Antal	Kolumn %	Antal	Kolumn %		
Lyssnar Du på White Noise/vit makt musik?	Nej	4191	83,2	4557	86,0	8748	84,6
	Ja, ibland	679	13,5	624	11,8	1303	12,6
	Ja, ofta	168	3,3	119	2,2	287	2,8
Totalt		5038	100,0	5300	100,0	10338	100,0
Gillar "rasistrock"	Nej	4969	95,7	5224	96,8	10193	96,3
	Ja	222	4,3	175	3,2	397	3,7
Totalt		5191	100,0	5399	100,0	10590	100,0

Tabell B 46. Lyssnar på vit maktmusik efter kön och skolform.

		Kön											
		Flicka						Pojke					
		Skolform			Totalt			Skolform			Totalt		
		Grundskola (Åk 8-9)		Gymnasium		Antal	Kolumn %	Grundskola (Åk 8-9)		Gymnasium		Antal	Kolumn %
		Antal	%	Antal	%			Antal	%	Antal	%		
Lyssnar Du på White Noise/vit maktmusik?													
Nej		2177	85,4	2395	89,8	4572	87,7	2014	80,9	2162	82,1	4176	81,5
Ja, ibland		308	12,1	231	8,7	539	10,3	371	14,9	393	14,9	764	14,9
Ja, ofta		63	2,5	40	1,5	103	2,0	105	4,2	79	3,0	184	3,6
Totalt		2548	100	2666	100	5214	100	2490	100	2634	100	5124	100

Tabell B 47. Lyssnar vit maktmusik efter kön och program.

		Dik Lyssnar Du på White Noise/vit maktmusik?					
		Nej		Ja, ibland/ja, ofta		Totalt	
Kön	Program, fyrdelad	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Flickor	Studieförberedande (IB, N, S)	1420	94,5	83	5,5	1503	100,0
	Både studie och yrkesförberedande (teknik, Estet)	131	86,2	21	13,8	152	100,0
	Yrkesförberedande	805	85,5	136	14,5	941	100,0
	Individuella programmet	39	55,7	31	44,3	70	100,0
	Totalt	2395	89,8	271	10,2	2666	100,0
Pojkar	Studieförberedande (IB, N, S)	1108	90,7	114	9,3	1222	100,0
	Både studie och yrkesförberedande (teknik, Estet)	307	80,2	76	19,8	383	100,0
	Yrkesförberedande	663	74,7	224	25,3	887	100,0
	Individuella programmet	84	59,2	58	40,8	142	100,0
	Totalt	2162	82,1	472	17,9	2634	100,0

Tabell B 48. Lyssnar på vit maktmusik efter kön, skolform och program.

Kön, skolform, program	Lyssnar Du på White Noise/vit maktmusik?			
	Nej		Ja, ibland/ja, ofta	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Flickor åk 8-9	2177	85,4	371	14,6
Pojkar åk 8-9	2014	80,9	476	19,1
Flickor gymn studieförberedande	1420	94,5	83	5,5
Pojkar gymn studieförberedande	1108	90,7	114	9,3
Flickor gymn övriga program	975	83,8	188	16,2
Pojkar gymn övriga program	1054	74,6	358	25,4
Totalt	8748	84,6	1590	15,4

Tabell B 49. Samtliga. Blivit retat på grund av ursprung.

	Retad i skolan/på skolgården?		Retad på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?		Retad i bostad (hemma hos någon)?		Retad annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej, ingen gång	9545	91,6	9997	96,3	10143	97,7	9590	92,3
Ja, en gång	316	3,0	179	1,7	127	1,2	371	3,6
Ja, några gånger	418	4,0	160	1,5	91	0,9	325	3,1
Ja, många gånger	142	1,4	47	0,5	16	0,2	106	1,0
Totalt	10421	100	10383	100	10377	100	10392	100

Tabell B 50. Samtliga. Blivit hotat på grund av ursprung.

	Hotad i skolan/på skolgården?		Hotad på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?		Hotad i bostad (hemma hos någon)?		Hotad annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej, ingen gång	10149	97,4	10188	98,0	10304	99,1	9939	95,6
Ja, en gång	142	1,4	120	1,2	58	0,6	245	2,4
Ja, några gånger	94	0,9	56	0,5	25	0,2	157	1,5
Ja, många gånger	36	0,3	29	0,3	6	0,1	58	0,6
Totalt	10421	100	10393	100	10393	100	10399	100

Tabell B 51. Utsatt för hot på grund av ursprung efter kön och ursprungsområde.

Kön	Har du blivit hotad pga ursprung?	Ursprungsområde									
		Sverige		Nord/väst/öst-europa		Sydeuropa		Utanför Europa		Totalt	
		Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Flickor	Nej	3785	96,3	455	94,2	185	92,5	570	92,1	4995	95,5
	Ja	145	3,7	28	5,8	15	7,5	49	7,9	237	4,5
Totalt		3930	100,0	483	100,0	200	100,0	619	100,0	5232	100,0
Pojkar	Nej	3722	93,0	423	92,0	158	82,3	413	83,4	4716	91,6
	Ja	279	7,0	37	8,0	34	17,7	82	16,6	432	8,4
Totalt		4001	100,0	460	100,0	192	100,0	495	100,0	5148	100,0

Tabell B 52. Samtliga. Blivit misshandlad på grund av ursprung efter plats.

	Misshandlad i skolan/på skolgården?		Misshandlad på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?		Misshandlad i bostad (hemma hos någon)?		Misshandlad annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej, ingen gång	10354	99,2	10350	99,4	10352	99,5	10229	98,3
Ja, en gång	61	0,6	50	0,5	42	0,4	119	1,1
Ja, några gånger	16	0,2	11	0,1	9	0,1	47	0,5
Ja, många gånger	9	0,1	4	0,0	5	0,0	12	0,1
Totalt	10440	100	10415	100	10408	100	10407	100

Tabell B 53. Samtliga. Totalt: Retad, hotad eller misshandlad på grund av ursprung.

	Blivit retad pga ursprung		Blivit hotad pga ursprung		Blivit misshandlad pga ursprung	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej	9000	86,2	9769	93,5	10185	97,4
Ja	1442	13,8	684	6,5	275	2,6
Totalt	10442	100	10453	100	10460	100

Tabell B 54. Samtliga. Retad, hotad eller slagen på grund av religion.

	Retad pga religion?		Utfrysad pga religion?		Hotad pga religion?		Slagen pga religion?		Totalt: Utsatt pga religion	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej	9964	95,8	10233	98,3	10310	99,1	10351	99,5	9814	94,3
Ja	441	4,2	172	1,7	95	0,9	54	0,5	591	5,7
Totalt	10405	100	10405	100	10405	100	10405	100	10405	100

Tabell B 55. Samtliga. Retad, hotad eller slagen på grund av att ha uppfattats vara homosexuell.

	Retad pga homosexuell?		Utfrysad pga homosexuell?		Hotad pga homosexuell?		Slagen pga homosexuell?		Totalt: Utsatt pga uppfattats vara homosexuell	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej	5225	98,1	5309	99,7	5313	99,8	5308	99,7	5211	97,9
Ja	99	1,9	15	0,3	11	0,2	16	0,3	113	2,1
Totalt	5324	100	5324	100	5324	100	5324	100	5324	100

Tabell B 56. Samtliga. Utsatta för olika tillmälen (har någon vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna skrikit något av följande åt Dig?).

	Nej	Ja	Totalt	
	Procent	Procent	Antal	Procent
jävla svartskalle/turk/blatte	93,8	6,2	10255	100
finnjävel/jävla finne	97,7	2,3	10255	100
svenskjävel/jävla svenne	87,4	12,6	10255	100
jävla kines/guling	98,8	1,2	10255	100
jävla neger/svarting	97,3	2,7	10255	100
jävla jude/judesvin	98,4	1,6	10255	100
jävla muslim	98,4	1,6	10255	100
nazistsvin/nasse/rasistjävel	94,5	5,5	10255	100
jävla bögg/homo/fikus	89,2	10,8	10255	100
jävla lebb/flata	96,3	3,7	10255	100
jävla hora	83,6	16,4	10255	100
något annat hånfullt	82,9	17,1	10255	100

Tabell B 57. Samtliga. Blivit förolämpad samt blivit förolämpad med hänvisning till etnicitet eller sexualitet respektive utländsk etnicitet.

	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Totalt Blivit förolämpad (inkl ngt "annat hånfullt")	6243	60,9	4012	39,1	10255	100
Blivit förolämpad med hänvisning till ursprung el. sexualitet	6832	66,6	3423	33,4	10255	100
Blivit kallad svartskalle/neger/guling/jude/muslim	9358	91,3	897	8,7	10255	100

Tabell B 58. Samtliga. Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna känt Dig orättvist behandlad på grund av Din (utländska eller svenska) bakgrund och vem har i så fall gjort detta?

	Orättvist behandlad av någon myndighetsperson, t. ex. polis, socialassistent?		Orättvist behandlad av lärare?		Orättvist behandlad av övrig skolpersonal?		Orättvist behandlad av någon elev på skolan?		Orättvist behandlad av annan person?	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej, ingen gång	10046	96,4	9784	93,8	10113	97,4	9696	93,0	9719	93,4
Ja, en gång	181	1,7	310	3,0	135	1,3	342	3,3	322	3,1
Ja, några gånger	110	1,1	234	2,2	98	0,9	262	2,5	270	2,6
Ja, många gånger	81	0,8	106	1,0	41	0,4	122	1,2	90	0,9
Totalt	10418	100	10434	100	10387	100	10422	100	10401	100

Tabell B 59. Samtliga. Totalt: Känt sig orättvist behandlad på grund av ursprung.

	Känt sig orättvist behandlad pga ursprung	
	Antal	Procent
Nej	8934	85,1
Ja	1561	14,9
Totalt	10495	100

Tabell B 60. Samtliga. Fått hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden på grund av ursprung/religion/annan orsak.

	Fått hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden pga ursprung		Fått hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden pga religion		Totalt: Fått hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden pga ursprung el. religion		Fått hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden pga annan/okänd orsak	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej	10058	98,3	10085	99,0	10021	97,8	9234	91,0
Ja	177	1,7	107	1,0	225	2,2	913	9,0
Totalt	10235	100	10192	100	10246	100	10147	100

Tabell B 61. Sammanfattande tabell över utsatthet på grund av ursprung.

		Retad		Hotad		Slagen*		Totalt (minst något)	
		ja		ja		ja		ja	
		Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n
Samtliga		13,8	10442	6,5	10453	2,6	10460	16,6	10480
Kön	Flickor	12,6	5261	4,5	5266	1,9	5272	14,6	5280
	Pojkar	15,0	5181	8,6	5187	3,4	5188	18,7	5200
Kön, skolform, program	Flickor åk 8-9	14,0	2589	4,7	2594	2,6	2600	16,0	2602
	Pojkar åk 8-9	16,7	2537	7,9	2534	3,2	2536	19,9	2541
	Flickor gymn studieförberedande	10,4	1507	3,5	1509	0,6	1509	11,9	1511
	Pojkar gymn studieförberedande	12,9	1221	8,1	1225	2,2	1226	16,0	1228
	Flickor gymn övriga program	12,4	1165	5,5	1163	2,0	1163	15,0	1167
	Pojkar gymn övriga program	13,9	1423	10,2	1428	4,8	1426	18,8	1431
Nationell bakgrund	Helsvensk (alla födda i Sverige)	8,8	7790	5,3	7804	2,2	7810	11,7	7822
	Minst en i familjen men ej alla födda i Sverige	24,6	1782	8,2	1779	2,5	1779	27,5	1783
	Alla födda utomlands	40,2	706	15,0	707	6,6	708	42,5	711
Ursprungsområde	Sverige	8,9	7917	5,3	7931	2,3	7937	11,8	7949
	Nord/Väst/Östeuropa	22,2	944	6,9	943	2,3	942	24,9	945
	Sydeuropa	35,8	391	12,5	392	4,6	393	38,4	393
	Utanför Europa	32,3	1117	11,8	1114	4,5	1114	35,3	1119

*Slagen = "misshandlad"

Tabell B 62. Sammanfattande tabell över utsatthet på grund av religion.

		Retad		Utfrys		Hotad		Slagen		Totalt (minst något)	
		ja		ja		ja		ja		Ja	
		Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n
Samtliga		4,2	10405	1,7	10405	0,9	10405	0,5	10405	5,7	10405
Kön	Flickor	4,7	5247	2,0	5247	0,8	5247	0,4	5247	6,1	5247
	Pojkar	3,8	5158	1,3	5158	1,0	5158	0,6	5158	5,2	5158
Kön, skolform, program	Flickor åk 8-9	6,1	2588	2,2	2588	1,0	2588	0,7	2588	7,5	2588
	Pojkar åk 8-9	4,9	2524	1,4	2524	1,1	2524	0,9	2524	6,5	2524
	Flickor gymn studieförberedande	3,5	1499	1,7	1499	0,4	1499		1499	4,8	1499
	Pojkar gymn studieförberedande	2,5	1220	1,4	1220	0,8	1220	0,2	1220	3,8	1220
	Flickor gymn övriga program	3,2	1160	2,0	1160	0,8	1160	0,5	1160	4,9	1160
	Pojkar gymn övriga program	2,8	1414	1,0	1414	1,1	1414	0,4	1414	4,2	1414
Nationell bakgrund	Helsvensk (alla födda i Sverige)	3,0	7776	1,2	7776	0,8	7776	0,5	7776	4,2	7776
	Minst en i familjen men ej alla födda i Sverige	5,7	1766	2,1	1766	0,8	1766	0,4	1766	7,2	1766
	Alla födda utomlands	13,9	700	5,6	700	1,9	700	1,4	700	17,4	700
Ursprungsområde	Sverige	3,0	7903	1,2	7903	0,8	7903	0,5	7903	4,2	7903
	Nord/Väst/Östeuropa	4,6	940	1,5	940	0,3	940	0,3	940	5,2	940
	Sydeuropa	12,6	389	2,8	389	2,8	389	1,0	389	15,7	389
	Utanför Europa	9,7	1099	4,4	1099	1,5	1099	0,8	1099	12,6	1099

Tabell B 63. Sammanfattande tabell över övrig utsatthet.

		Skåp/bänk blivit nedkladdad med rasistiska slagord		Drabbats av hotfulla e-mail, SMS eller cahtmeddelanden pga. ursprung el. religion		Känt sig orättvist behandlad pga. ursprung		Råkat ut för att s.k. skinnskallar uppfört sig hotfullt		Blivit förolämpat med hänvisning till etnicitet*	
		Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n	Rad %	n
Samtliga		3,9	10494	2,2	10246	14,9	10495	5,5	10329	20,0	10255
Kön	Flickor	3,4	5290	2,1	5114	14,2	5289	3,7	5244	14,8	5194
	Pojkar	4,5	<u>5204</u>	2,3	<u>5132</u>	15,5	<u>5206</u>	7,4	<u>5085</u>	25,2	<u>5061</u>
			10494		10246		10495		10329		10255
Kön, skolform, program	Flickor åk. 8-9	4,6	2609	2,6	2505	15,2	2601	3,2	2559	16,9	2543
	Pojkar åk. 8-9	5,0	2545	2,4	2509	16,3	2539	6,0	2465	24,8	2474
	Flickor gymn. studieförberedande	2,4	1512	1,3	1485	14,1	1517	4,2	1515	11,9	1491
	Pojkar gymn. studieförberedande	4,5	1230	2,1	1221	14,8	1233	9,2	1215	23,9	1201
	Flickor gymn. Övriga program	2,1	1169	2,1	1124	12,2	1171	4,1	1170	14,1	1160
	Pojkar gymn. Övriga program	3,6	<u>1429</u>	2,1	<u>1402</u>	14,7	<u>1434</u>	8,3	<u>1405</u>	27,1	<u>1386</u>
			10494		10246		10495		10329		10255
Nationell bakgrund	Helsvensk	3,4	7845	1,3	7669	9,2	7842	4,1	7745	16,1	7657
	Delvis utländsk	5,0	1777	3,8	1727	26,6	1777	8,4	1742	30,3	1741
	Utländsk	7,5	<u>706</u>	8,4	<u>693</u>	46,4	<u>709</u>	13,0	<u>686</u>	36,4	<u>692</u>
			10328		10089		10328		10173		10090
Ursprungs-område	Sverige	3,4	7973	1,3	7793	9,3	7970	4,1	7869	16,1	7783
	Nord/väst/östeuropa	4,4	944	2,6	915	20,5	941	6,6	927	26,6	925
	Sydeuropa	6,7	390	9,2	379	42,4	394	11,8	381	35,4	390
	Utanför Europa	5,9	<u>1113</u>	5,6	<u>1090</u>	39,2	<u>1116</u>	11,8	<u>1082</u>	35,5	<u>1083</u>
			10420		10177		10421		10259		10181

*Någon skriket svenskjävle/finnjävle/jävla svartskalle/jävla neger/jävla guling

Tabell B 64. Samtliga. Våld (slagit) på grund av specifikt motiv.

	Slagit någon på grund av hans/hennes utländska ursprung?		Slagit någon på grund av hans/hennes svenska ursprung?		Slagit någon på grund av hans/hennes religion?		Slagit någon på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej	10395	98,5	10481	99,4	10484	99,4	10459	99,2
Ja, en gång	103	1,0	49	0,5	41	0,4	47	0,4
Ja, flera gånger	54	0,5	11	0,1	19	0,2	34	0,3
Totalt	10552	100	10541	100	10544	100	10540	100

Tabell B 65. Samtliga. Totalt: Slagit någon på grund av specifikt motiv.

	Slagit någon pga dennes utländska ursprung/religion/homosexuella läggning	
	Antal	Procent
Nej	10352	98,1
Ja	204	1,9
Totalt	10556	100

Tabell B 66. Samtliga. Hotat på grund av specifikt motiv.

	Hotat någon på grund av hans/hennes utländska ursprung?		Hotat någon på grund av hans/hennes svenska ursprung?		Hotat någon på grund av hans/hennes religion?		Hotat någon på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej	10371	98,3	10470	99,3	10454	99,2	10389	98,7
ja, en gång	120	1,1	54	0,5	53	0,5	80	0,8
ja, flera gånger	64	0,6	20	0,2	30	0,3	56	0,5
Totalt	10555	100	10544	100	10537	100	10525	100

Tabell B 67. Samtliga. Totalt: Hotat någon på grund av specifikt motiv.

	Hotat någon pga dennes utländska ursprung/religion/homosexuella läggning*	
	Antal	Procent
Nej	10296	97,5
Ja	263	2,5
Totalt	10559	100

* exklusive på grund av svenskt ursprung.

Tabell B 68. Samtliga. Verbal kränkning på grund av specifikt motiv.

	Retat någon på grund av hans/hennes utländska ursprung?		Retat någon på grund av hans/hennes svenska ursprung?		Retat någon på grund av hans/hennes religion?		Retat någon på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Nej	9695	91,9	10250	97,4	10120	96,1	9995	94,9
Ja, en gång	503	4,8	192	1,8	260	2,5	335	3,2
Ja, flera gånger	351	3,3	87	0,8	148	1,4	202	1,9
Totalt	10549	100	10529	100	10528	100	10532	100

Tabell B 69. Samtliga. Totalt: Retat någon på grund av specifikt motiv.

Retat någon pga dennes
utländska ursprung/ religion/
homosexuella läggning

	Antal	Procent
Nej	9327	88,3
Ja	1237	11,7
Totalt	10564	100

Tabell B 70. Samtliga. Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna kallat någon för något av följande?

	Nej	Ja	Totalt	
	Procent	Procent	Antal	Procent
jävla svartskalle/turk/blatte	88,9	11,1	10333	100
finnjävel/jävla finne	96,3	3,7	10333	100
svenskjävel/jävla svenne	95,0	5,0	10333	100
jävla kines/guling	96,1	3,9	10333	100
jävla neger/svarting	92,0	8,0	10333	100
jävla jude/judesvin	96,5	3,5	10333	100
jävla muslim	98,0	2,0	10333	100
nazistsvin/nasse/rasistjävel	92,5	7,5	10333	100
jävla bögg/homo/fikus	80,6	19,4	10333	100
jävla lebb/flata	96,7	3,3	10333	100
jävla hora	85,8	14,2	10333	100
något annat hånfullt	84,3	15,7	10333	100

Tabell B 71. Samtliga. Totalt: Förolämpat andra.

	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Förolämpat andra (inkl något "annat hånfullt")	6573	63,6	3760	36,4	10333	100
Förolämpat andra (exkl något "annat hånfullt")	7080	68,5	3253	31,5	10333	100
Förolämpat andra exklusive nazist och något "annat hånfullt"	7300	70,6	3033	29,4	10333	100
Kallat någon svartskalle/guling/neger/jude/muslim	8833	85,5	1500	14,5	10333	100

Tabell B 72. Samtliga. Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna gjort något av följande mot någon på grund av dennes utländska ursprung/ hudfärg/ religion?

	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Fryst ut	10205	98,0	204	2,0	10409	100
Spridit lögner	10324	99,2	85	0,8	10409	100
Knuffat	10081	96,8	328	3,2	10409	100
Talat illa om	9411	90,4	998	9,6	10409	100
Börjat småbråka	9873	94,9	536	5,1	10409	100
Förstört något	10312	99,1	97	0,9	10409	100

Tabell B 73. Samtliga. Totalt: fryst ut/spridit lögner/knuffat/talat illa om/börjat småbråka/ förstört något på grund av någons utländska ursprung/hudfärg/religion.

	Utsatt någon för något pga dennes utländska ursprung/hudfärg/religion	
	Antal	Procent
Nej	9053	87,0
Ja	1356	13,0
Totalt	10409	100

Tabell B 74. Samtliga. Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna gjort något av följande mot någon på grund av dennes rasistiska åsikter?

	Nej		Ja		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Fryst ut	10051	97,7	239	2,3	10290	100
Spridit lögner	10213	99,3	77	0,7	10290	100
Knuffat	9980	97,0	310	3,0	10290	100
Talat illa om	8859	86,1	1431	13,9	10290	100
Börjat småbråka	9405	91,4	885	8,6	10290	100
Förstört något	10196	99,1	94	0,9	10290	100

Tabell B 75. Samtliga. Totalt: fryst ut/spridit lögner/knuffat/talat illa om/börjat småbråka/ förstört något på grund av någons rasistiska åsikter.

	Utsatt någon för något pga dennes rasistiska åsikter	
	Antal	Procent
Nej	8269	80,4
Ja	2021	19,6
Totalt	10290	100

Tabell B 76. Samtliga. Totalt: utsatt någon på grund av utländskt ursprung eller religion.

	Utsatt någon pga dennes ursprung/religion	
	Antal	Procent
Nej	8127	76,7
Ja	2468	23,3
Totalt	10595	100

Tabell B 77. Sammanfattande tabell över delaktighet efter kön och skolform.

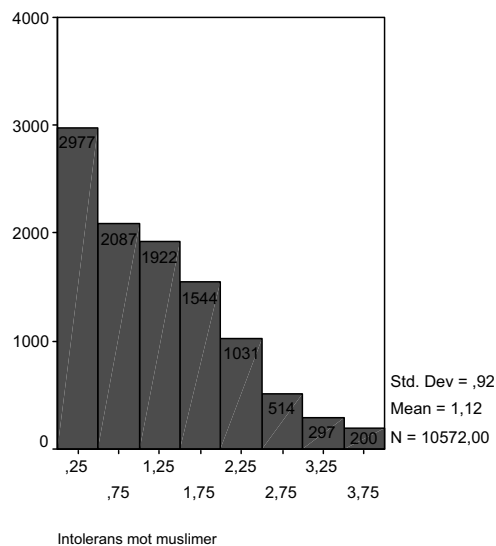
		Retat pga Utländskt ursprung/ religion		Hotat pga utländskt ursprung/ religion		Slagit pga utländskt ursprung/ religion		Totalt: Hotat, slagit pga utländskt ursprung/ religion		Totalt: Retat, hotat, slagit pga utländskt ursprung/ religion		Fryst ut, spridit lögner, talat illa om pga utländskt ursprung /hudfärg/ religion		Knuffat, småbråka, förstört pga utländskt ursprung /hudfärg/ religion	
		Ja Rad %	n	Ja Rad %	n	Ja Rad %	n	Ja Rad %	n	Ja Rad %	n	Ja Rad %	n	Ja Rad %	n
Samtliga		9,3	10561	1,9	10558	1,6	10556	2,6	10563	9,8	10585	10,3	10409	6,3	10409
Kön	Flickor	5,3	5326	0,9	5327	0,7	5325	1,2	5328	5,5	5336	9,4	5262	4,1	5262
	Pojkar	13,5	5235	2,8	5231	2,6	5231	3,9	5235	14,3	5249	11,2	5147	8,5	5147
Kön, skolform, program	Flickor åk 8-9	7,3	2618	1,0	2620	1,0	2619	1,6	2621	7,5	2624	10,1	2586	5,5	2586
	Pojkar åk 8-9	13,4	2554	3,1	2547	2,8	2549	4,3	2550	14,3	2561	11,3	2504	10,6	2504
	Flickor gymn studie- förberedande	2,5	1527	0,2	1526	0,1	1526	0,3	1526	2,6	1529	8,1	1509	1,7	1509
	Pojkar gymn studie- förberedande	12,4	1237	1,5	1238	1,1	1239	1,8	1239	12,6	1239	8,1	1224	4,0	1224
	Flickor gymn övriga program	4,3	1181	1,5	1181	0,7	1180	1,7	1181	4,6	1183	9,3	1167	4,3	1167
	Pojkar gymn övriga program	14,5	1444	3,7	1446	3,5	1443	5,2	1446	15,7	1449	13,7	1419	8,7	1419

Tabell B 78. Delaktighet i olika former av kränkande beteende riktat mot någon på grund av "dennes homosexuella läggning".

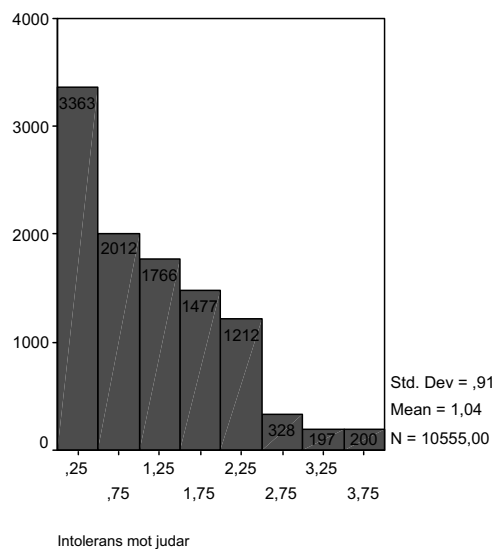
		Utsatt någon på grund av dennes homosexuella läggning			
		Retat	Hotat	Slagit	Hotat eller slagit
		%	%	%	%
Samtliga		5,1	1,3	0,8	1,6
Kön	Flickor	2,2	0,5	0,1	0,5
	Pojkar	8,0	2,1	1,5	2,7
Kön, skolform, program	Flickor åk 8-9	3,3	0,7	0,2	0,8
	Pojkar åk 8-9	8,3	2,3	1,7	3,0
	Flickor studieförberedande prog.	1,1	0,2	0,1	0,3
	Pojkar studieförberedande prog.	6,6	1,1	0,6	1,4
	Flickor övriga prog.	1,2	0,3	0,0	0,3
	Pojkar övriga prog.	8,8	2,6	1,8	3,3

Bilaga 2. Vissa resultat i SPSS-utskrift

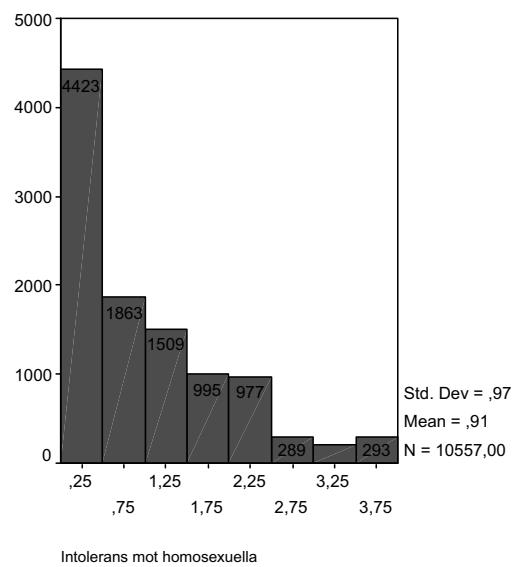
Figur B 1. Samtliga. Fördelning index intolerans mot muslimer.

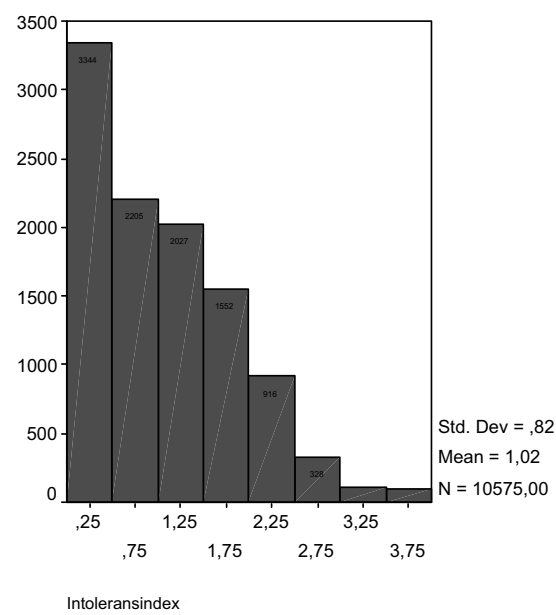
Figur B 2. Samtliga. Fördelning index intolerans mot judar.

Figur B 3. Samtliga. Fördelning index intolerans mot homosexuella.

Figur B 4. Samtliga. Fördelning total intolerans (index).

**Samband (Pearsons r) mellan olika index (se översikt i bilaga 3).
Samtliga.**

Correlation Matrix

		Islamofob iskala 1	Antisemiti smskala 1	Homofobi skala 1	Alternativ homofobi skala	Alternativ islamofob iskala	Alternativ antisemiti smskala	Främlingsfient lighet index	Invandrarfient lighet index
Correlation	Islamofobiskala 1	1,000	,818	,539	,403	,794	,449	,759	,571
	Antisemitismskala 1	,818	1,000	,612	,436	,662	,564	,669	,508
	Homofobiskala 1	,539	,612	1,000	,712	,461	,419	,455	,365
	Alternativ homofobiskala	,403	,436	,712	1,000	,400	,347	,398	,298
	Alternativ islamofobiskala	,794	,662	,461	,400	1,000	,432	,715	,524
	Alternativ antisemitismskala	,449	,564	,419	,347	,432	1,000	,406	,329
	Främlingsfientlighet index	,759	,669	,455	,398	,715	,406	1,000	,599
	Invandrarfientlighet index	,571	,508	,365	,298	,524	,329	,599	1,000

**Samband (Pearsons r) mellan olika index (se översikt i bilaga 3).
Samtliga exklusive elever som angivit att de är muslimer.**

Correlation Matrix

		Islamofob iskala 1	Antisemiti smskala 1	Homofobi skala 1	Alternativ homofobi skala	Alternativ islamofob iskala	Alternativ antisemiti smskala	Främlingsfient lighet index	Invandrarfient lighet index
Correlation	Islamofobiskala 1	1,000	,864	,593	,448	,793	,510	,762	,573
	Antisemitismskala 1	,864	1,000	,617	,439	,709	,572	,698	,530
	Homofobiskala 1	,593	,617	1,000	,712	,517	,420	,492	,395
	Alternativ homofobiskala	,448	,439	,712	1,000	,448	,339	,427	,324
	Alternativ islamofobiskala	,793	,709	,517	,448	1,000	,496	,718	,526
	Alternativ antisemitismskala	,510	,572	,420	,339	,496	1,000	,445	,358
	Främlingsfientlighet index	,762	,698	,492	,427	,718	,445	1,000	,602
	Invandrarfientlighet index	,573	,530	,395	,324	,526	,358	,602	1,000

Bilaga 3. Översikt av vilka frågor som ingår i olika index

Tablå C 1. Översikt av vilka frågor som ingår i variabler som är konstruerade som index rörande olika psykosociala och sociala faktorer.

Index	Frågor	Svarsalternativ	Cronbach alpha (α)
Rastlöshet, impulsivitet:	<i>Till sist kommer några frågor om Dig själv. Kryssa i om följande påstående stämmer eller inte stämmer överens med hur Du är!</i>		$\alpha=0,82$
	Jag har ofta tyckt det varit svårt att sitta still en längre stund, t ex på en lektion.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	
	Om jag tvingas vänta en stund på till exempel en buss blir jag lätt extremt rastlös.		
	Jag vill hela tiden att det ska hända något nytt, annars blir jag ointresserad.		
	Det händer ofta att jag gör saker impulsivt utan att tänka mig för så noga.		
	Ibland kan jag göra något oväntat och crazy utan att ha planerat det.		
Aggressivitet:	Jag har ganska lätt att bli arg.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,70$ ($r=0,54$)
	Jag känner ofta en ilska inom mig.		
Riskpreferens:	Ibland är det kul att ta lite risker bara för spänningens skull.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,69$
	Jag vill gärna testa bergsklättring, även om det kan vara riskfyllt.		
	Jag vill absolut prova att hoppa 'bungy jump'.		

Nervösa besvär:	<i>Nu kommer ett par frågor om hur Du känt Dig den senaste tiden. Markera med ett kryss det som bäst stämmer för Dig!</i>		$\alpha=0,77$
	Jag har känt mig deppig och nere.	4 svarsalternativ, från "nej, inte alls" till "ofta"	
	Jag har känt mig orolig.		
	Jag har haft svårt att sova.		
Medelbetyg grundskola:	<i>Vad hade Du för betyg/omdöme i följande ämnen förra terminen/när Du gick ur årskurs nio? (olika frågor för grundskola och gymnasium)</i>		$\alpha=0,85$
	Matematik	4 svarsalternativ, från "icke godkänd" till "mycket väl godkänd"	
	Svenska		
	Engelska		
	Kemi/NO		
Skoltrivsel:	<i>Kryssa i om följande påståenden om skolan stämmer eller inte stämmer för Dig!</i>		$\alpha=0,67$
	Jag brukar trivas riktigt bra i skolan.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	
	Jag gillar att försöka göra läxorna ordentligt.		
	Jag tycker bra om de flesta lärarna.		
Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar:	<i>Kryssa i hur Du tycker följande påståenden stämmer med hur det är för Dig!</i>		$\alpha=0,75$ ($r=0,61$)
	Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med mamma.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	

	Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med pappa.		
Föräldrars vetskap om fritidsvanor:	Mina föräldrar brukar veta var jag är om jag går ut på kvällen. Mina föräldrar brukar veta vilka jag träffar om jag går ut på kvällen.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,80$ ($r=0,67$)
Förväntad föräldrareaktion på problembeteende:	Om jag skulle skolka och mina föräldrar såg det skulle de nog bli arga och besvikna. Skulle jag komma hem berusad en fredagskväll skulle mina föräldrar bli missnöjda.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,58$ ($r=0,42$)
Stereotypa genusnormer:	<i>Tycker Du det är passande eller inte för killar respektive tjejer att visa upp följande olika typer av känslor, beteenden och egenskaper?</i> En riktig kille bör vara cool och stark och en riktig tjej bör framförallt vara snygg. En tjej som inte sminkar sig är faktiskt ofräscht. Det är mer passande för en tjej att ha lätt att gråta än för en kille. En riktig kille bör kunna slåss för sin heder, annars är han inte värd respekt. En tjej som varit tillsammans med många killar är inte värd respekt. En kille som är rädd för möss och spindlar är faktiskt en riktig mes.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,82$

**Känsla av
samhälleligt
utanförskap:**

*Nu kommer en del
frågor som rör Din
syn på framtiden och
en del andra saker.
Kryssa i om följande
påståenden stämmer
överens med vad Du
tycker/känner!*

$\alpha=0,79$

De flesta politiker
struntar nog
egentligen i proble-
men för vanligt folk. 5 svarsalternativ, från
"nej, det stämmer inte
alls" till "ja, det
stämmer precis"

Dom som bestämmer
tänker nog i första
hand på sina egna
intressen.

Jag tycker framtiden
ser så osäker ut, att
jag helst låter bli att
fundera på den.

I dessa dagar är det
svårt att veta vem
man egentligen kan
lita på.

Mycket är så
komplicerat i dagens
samhälle att det är
lätt att bli förvirrad.

För att lyckas i
samhället, tvingas du
nästan att göra vissa
saker som inte är
rätt.

Kamratrelationer:

*Kryssa i om följande
påståenden om
kompisar stämmer
eller inte stämmer för
Dig!*

$\alpha=0,77$

Jag kan vanligtvis
prata om precis allt
(t ex problem) med
de kompisar jag helst
träffar... 5 svarsalternativ, från
"nej, det stämmer inte
alls" till "ja, det
stämmer precis"

Mina kompisar ställer
gärna upp för mig om
jag behöver hjälp
med något...

Mina kompisar
betyder faktiskt
våldigt mycket för
mig...

	Jag respekterar verkligen mina vänners åsikter...		
	Jag känner mig ofta besviken på mina kompisar...	(Omvänd ordning på svarsalternativens numeriska värden vid summering)	
Brottsbelastning hos kamrater:	<i>Har någon av Dina kompisar (de Du oftast umgås med) gjort något av följande, som Du vet om? Markera i så fall de sakerna med kryss.</i> Förstört något Gjort inbrott Slagit ner någon Åkt fast för polisen		$\alpha=0,79$
Upplevd kamrattolerans till invandrarfientlighet:	<i>Tror Du att Dina kompisar skulle tycka det var okej om Du...</i> ...sa att Du tyckte illa om invandrare? ...klottrade 'stoppa invandringen' på en vägg i stan? ...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	5 svarsalternativ, från "inte okej" till "helt okej"	$\alpha=0,86$
Egen tolerans till invandrarfientlighet hos kamrater:	<i>Skulle Du tycka det var okej om Dina kompisar gjorde något av följande...</i> ...sa att de tyckte illa om invandrare? ...klottrade 'stoppa invandringen' på en vägg i stan? ...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	5 svarsalternativ, från "inte okej" till "helt okej"	$\alpha=0,89$

Tablå C 2. Översikt av vilka frågor som ingår i variabler som är konstruerade som index rörande intolerans mot olika minoriteter.

Index	Frågor	Svarsalternativ	Cronbach alpha (α)
Inställning till muslimer	Kryssa i om följande påståenden stämmer eller inte stämmer överens med vad Du tycker!		α=0,86
	De flesta muslimer är säkert hyggligt folk...	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person...		
	Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)...		
	Det är alldeles för många muslimer i Sverige...		
	Muslimer går det inte att lita på...		
Inställning till judar	Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val...		α=0,87
	De flesta judar är säkert hyggligt folk...		
	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person...		
	Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)...		
	Det är alldeles för många judar i Sverige...		
	Judar går det inte att lita på...		
Inställning till homosexuella	Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val...		α=0,88
	De flesta homosexuella är säkert hyggligt folk...		

	Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam homosexuell person... Homosexuella ska ha rätt att bygga egna föreningslokaler... Det är alldeles för många homosexuella i Sverige... Homosexuella går det inte att lita på... Det borde vara förbjudet för homosexuella att få rösta i politiska val...		
Total intolerans	Samtliga ovanstående frågor.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,93$
Främlingsfientlighet	<i>Håller Du med om följande?</i>		$\alpha=0,74$
	Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån. Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar. Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis" 3 svarsalternativ, från "håller inte med" till "håller helt med"	
Inställning till muslimer (alternativt index)	De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga. En programledare i TV ska tillåtas bära slöja. De flesta muslimer vill bara leva på bidrag.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,77$
Inställning till homosexuella (alternativt index)	Homosexuella ska få adoptera barn. Homosexualitet är en sjukdom.	5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,73$

	Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt.	3 svarsalternativ, från "håller inte med" till "håller helt med"	
Inställning till judar (alternativt index)	Judarna har för stort inflytande i världen idag. Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar. Det ligger mycket sanning i påståendet 'judar är snåla' .	3 svarsalternativ, från "håller inte med" till "håller helt med" 5 svarsalternativ, från "nej, det stämmer inte alls" till "ja, det stämmer precis"	$\alpha=0,55$
Invandrarfientlighet	<i>Skulle Du tycka det var okej om Dina kompisar gjorde något av följande...</i> ...sa att de tyckte illa om invandrare? ...klottrade 'stoppa invandringen' på en vägg i stan? ...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	 5 svarsalternativ, från "inte okej" till "helt okej"	$\alpha=0,89$

Svarsalternativen har getts numeriska värden i en stigande ordning som innebär att "ja, det stämmer precis" getts värdet 0 och "nej, det stämmer inte alls" har getts värdet 4, vid positivt formulerade påståenden (t.ex. "De flesta muslimer är säkert hyggligt folk"). Vid negativt formulerade påståenden (t.ex. "Det är alldeles för många muslimer i Sverige") används omvänd ordning på svarsalternativens numeriska värden vid summering.

Bilaga 4. Särredovisning av samband

Tabell D 1. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och olika bakgrundsfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Bakgrundsfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Ålder:	Över 15 år	-0,10	-0,06	-0,10	0,03 (i.s.)		
Kön:	Pojke			0,41	0,30	0,37	0,40
Familjestruktur:	Splittrad	0,09	0,07	0,08	0,03 (i.s.)	0,09	0,05 (i.s.)
Svensk eller utländsk bakgrund:	Helsvensk	-0,07	0,09			0,09	-0,04 (i.s.)
Socioekonomisk indelning 1:	Ingen förälder annat än arbetare	0,35	0,29	0,33	0,23	0,30	0,30
Socioekonomisk indelning 2:	Minst en av föräldrarna arbetare	0,33	0,28	0,31	0,18	0,30	0,26
Fader har högskoleutbildning:	Ja	-0,20	-0,24	-0,21	-0,18	-0,20	-0,21
Moder el. fader arbetslös:	Ja	0,25	0,11	0,15	0,22	0,18	0,14

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 2. Samband (gammakoefficienter) mellan främlingsfientlighet (kategoriserat index) och olika bakgrundsfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Bakgrundsfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Ålder:	Över 15 år	0,02 (i.s.)					
Kön:	Pojke		0,00 (i.s.)	-0,01 (i.s.)	0,06 (i.s.)		
Familjestruktur:	Splittrad	0,09	0,08	0,36	0,23	0,34	0,33
Svensk eller utländsk bakgrund:	Helsvensk	0,14	0,27	0,08	0,12	0,08	0,07
Socioekonomisk indelning 1:	Ingen förälder annat än arbetare	0,20	0,17	0,23	0,08 (i.s.)	0,25	0,18
Socioekonomisk indelning 2:	Minst en av föräldrarna arbetare	0,20	0,17	0,21	0,07 (i.s.)	0,19	0,17
Fader har högskoleutbildning:	Ja	-0,13	-0,15	-0,12	-0,08	0,20	0,15
Moder el. fader arbetslös:	Ja	0,11	0,05 (i.s.)	-0,12	-0,08	-0,12	-0,13
				0,08 (i.s.)	0,04 (i.s.)	0,04 (i.s.)	-0,01 (i.s.)

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 3. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot muslimer (kategoriserat index) och olika bakgrundsfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Bakgrundsfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Ålder:	Över 15 år	-0,04 (i.s.)	-0,03 (i.s.)	-0,06	0,07 (i.s.)		
Kön:	Pojke			0,28	0,06 (i.s.)	0,22	0,24
Familjestruktur:	Splittrad	0,10	0,12	0,10	0,13	0,12	0,08
Svensk eller utländsk bakgrund:	Helsvensk	0,09	0,29			0,26	0,14
Socioekonomisk indelning 1:	Ingen förälder annat än arbetare	0,28	0,24	0,31	0,12	0,26	0,25
Socioekonomisk indelning 2:	Minst en av föräldrarna arbetare	0,28	0,26	0,30	0,12	0,28	0,25
Fader har högskoleutbildning:	Ja	-0,18	-0,23	-0,19	-0,19	-0,22	-0,18
Moder el. fader arbetslös:	Ja	0,12 (i.s.)	-0,03 (i.s.)	0,10 (i.s.)	0,03 (i.s.)	0,11 (i.s.)	-0,04 (i.s.)

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 4. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot judar (kategoriserat index) och olika bakgrundsfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Bakgrundsfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Ålder:	Över 15 år	-0,11	-0,07	-0,12	0,05 (i.s.)		
Kön:	Pojke			0,26	0,14	0,20	0,26
Familjestruktur:	Splittrad	0,09	0,09	0,09	0,06 (i.s.)	0,09	0,09
Svensk eller utländsk bakgrund:	Helsvensk	-0,05 (i.s.)	0,08			0,11	-0,06 (i.s.)
Socioekonomisk indelning 1:	Ingen förälder annat än arbetare	0,34	0,27	0,34	0,18	0,28	0,31
Socioekonomisk indelning 2:	Minst en av föräldrarna arbetare	0,32	0,29	0,33	0,16	0,30	0,27
Fader har högskoleutbildning:	Ja	-0,20	-0,25	-0,22	-0,21	-0,22	-0,22
Moder el. fader arbetslös:	Ja	0,18	0,13	0,11 (i.s.)	0,22	0,20	0,08 (i.s.)

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 5. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot homosexuella (kategoriserat index) och olika bakgrundsfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolförhållanden.

Bakgrundsfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Ålder:	Över 15 år	-0,15	-0,07	-0,13	0,00 (i.s.)		
Kön:	Pojke	-0,05		0,56	0,44	0,50	0,56
Familjestruktur:	Splittrad	(i.s.)	-0,01 (i.s.)	-0,02 (i.s.)	-0,09	-0,02 (i.s.)	-0,04 (i.s.)
Svensk eller utländsk bakgrund:	Helsvensk	-0,24	-0,09			-0,08	-0,18
Socioekonomisk indelning 1:	Ingen förälder annat än arbetare	0,32	0,25	0,27	0,21	0,26	0,26
Socioekonomisk indelning 2:	Minst en av föräldrarna arbetare	0,30	0,27	0,27	0,17	0,27	0,22
Fader har högskoleutbildning:	Ja	-0,14	-0,21	-0,17	-0,12	-0,13	-0,18
Moder el. fader arbetslös:	Ja	0,27	0,13	0,11 (i.s.)	0,22	0,21	0,13

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 6. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och olika individuella/känslomässiga faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolförhållanden.

Individuella/känslomässiga faktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Rastlöshet, impulsivitet (index):	Hög	0,31	0,27	0,26	0,19	0,23	0,27
Aggressivitet (index):	Hög	0,26	0,34	0,25	0,22	0,20	0,29
Riskpreferens (index):	Hög	-0,02 (i.s.)	0,03 (i.s.)	0,08	-0,03 (i.s.)	0,06 (i.s.)	0,05 (i.s.)
Bristande skuldkänslor (skulle "lätt kunna behålla" upphittad mobil "utan att få dåligt samvete):	Ja	0,38	0,35	0,48	0,26	0,42	0,43
Nervösa besvär (deppig/orolig/svårt sova) (index):	Hög	0,02 (i.s.)	-0,02 (i.s.)	-0,13	-0,08 (i.s.)	-0,09	-0,13

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 7. Samband (gammakoefficienter) mellan främlingsfientlighet (kategoriserat index) och olika individuella/känslomässiga faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Individuella/känslomässiga faktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Rastlöshet, impulsivitet (index):	Hög	0,27	0,21	0,23	0,15	0,23	0,18
Aggressivitet (index):	Hög	0,23	0,29	0,23	0,17	0,18	0,24
Riskpreferens (index):	Hög	0,02 (i.s.)	0,10	0,10	0,12	0,11	0,10
Bristande skuldkänslor (skulle "lätt kunna behålla" upphittad mobil "utan att få dåligt samvete):	Ja	0,35	0,34	0,47	0,28	0,42	0,39
Nervösa besvär (deppig/orolig/svårt sova) (index):	Hög	0,07	0,00	-0,06	-0,02 (i.s.)	-0,06 (i.s.)	-0,06

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 8. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot muslimer (kategoriserat index) och olika individuella/känslomässiga faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Individuella/känslomässiga faktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Rastlöshet, impulsivitet (index):	Hög	0,31	0,25	0,27	0,23	0,24	0,27
Aggressivitet (index):	Hög	0,25	0,30	0,27	0,18	0,20	0,29
Riskpreferens (index):	Hög	0,00	0,08	0,07	0,07 (i.s.)	0,08	0,07
Bristande skuldkänslor (skulle "lätt kunna behålla" upphittad mobil "utan att få dåligt samvete):	Ja	0,34	0,32	0,45	0,17	0,37	0,36
Nervösa besvär (deppig/orolig/svårt sova) (index):	Hög	0,05 (i.s.)	0,02 (i.s.)	-0,04 (i.s.)	0,02 (i.s.)	-0,01 (i.s.)	-0,04 (i.s.)

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 9. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot judar (kategoriserat index) och olika individuella/känslomässiga faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Individuella/känslomässiga faktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Rastlöshet, impulsivitet (index):	Hög	0,30	0,27	0,29	0,18	0,23	0,30
Aggressivitet (index):	Hög	0,23	0,31	0,26	0,19	0,20	0,27
Riskpreferens (index):	Hög	0,00 (i.s.)	0,04 (i.s.)	0,07	-0,03 (i.s.)	0,05 (i.s.)	0,05 (i.s.)
Bristande skuldkänslor (skulle "lätt kunna behålla" upphittad mobil "utan att få dåligt samvete):	Ja	0,34	0,34	0,44	0,22	0,37	0,39
Nervösa besvär (deppig/orolig/svårt sova) (index):	Hög	0,01 (i.s.)	-0,01 (i.s.)	-0,07	-0,04 (i.s.)	-0,04 (i.s.)	-0,07

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 10. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot homosexuella (kategoriserat index) och olika individuella/känslomässiga faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Individuella/känslomässiga faktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Rastlöshet, impulsivitet (index):	Hög	0,18	0,24	0,17	0,09 (i.s.)	0,12	0,18
Aggressivitet (index):	Hög	0,11	0,30	0,12	0,13 (i.s.)	0,07 (i.s.)	0,17
Riskpreferens (index):	Hög	-0,09 (i.s.)	0,00 (i.s.)	0,06	-0,07 (i.s.)	0,04 (i.s.)	0,02 (i.s.)
Bristande skuldkänslor (skulle "lätt kunna behålla" upphittad mobil "utan att få dåligt samvete):	Ja	0,18	0,29	0,39	0,22	0,34	0,37
Nervösa besvär (deppig/orolig/svårt sova) (index):	Hög	-0,06 (i.s.)	0,01 (i.s.)	-0,21	-0,19	-0,17	-0,20

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 11. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Skolfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Medelbetyg grundskola (index):	Lågt	0,57	0,41	0,51	0,41	0,39	0,58
Skoltrivsel (index):	Låg	0,35	0,31	0,38	0,20	0,34	0,35
Tänker läsa vidare: Går studieförberedande program (endast gymnasieelever):	Absolut Ja	-0,34 -0,35	-0,30 -0,49	-0,35 -0,48	-0,31 -0,34	-0,42	-0,46 -0,45

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 12. Samband (gammakoefficienter) mellan främlingsfientlighet (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Skolfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Medelbetyg grundskola (index):	Lågt	0,34	0,25	0,36	0,20	0,26	0,37
Skoltrivsel (index):	Låg	0,34	0,30	0,36	0,24	0,36	0,31
Tänker läsa vidare: Går studieförberedande program (endast gymnasieelever):	Absolut Ja	-0,29 -0,25	-0,22 -0,36	-0,28 -0,33	-0,24 -0,31	-0,32	-0,34 -0,33

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 13. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot muslimer (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Skolfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Medelbetyg grundskola (index):	Lågt	0,48	0,33	0,47	0,24	0,35	0,47
Skoltrivsel (index):	Låg	0,36	0,31	0,38	0,23	0,35	0,34
Tänker läsa vidare: Går studieförberedande program (endast gymnasieelever):	Absolut Ja	-0,35 -0,32	-0,29 -0,45	-0,35 -0,45	-0,27 -0,24	-0,41	-0,42 -0,40

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 14. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot judar (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Skolfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Medelbetyg grundskola (index):	Lågt	0,57	0,42	0,52	0,41	0,40	0,59
Skoltrivsel (index):	Låg	0,35	0,29	0,38	0,17	0,33	-0,32
Tänker läsa vidare: Går studieförberedande program (endast gymnasieelever):	Absolut Ja	-0,33 -0,37	-0,29 -0,50	-0,34 -0,48	-0,29 -0,38	-0,39	-0,45 -0,45

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 15. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot homosexuella (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Skolfaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Medelbetyg grundskola (index):	Lågt	0,53	0,38	0,46	0,40	0,37	0,52
Skoltrivsel (index):	Låg	0,22	0,25	0,31	0,13	0,24	0,30
Tänker läsa vidare: Går studieförberedande program (endast gymnasieelever):	Absolut Ja	-0,23 -0,24	-0,24 -0,42	-0,29 -0,41	-0,22 -0,27	-0,37	-0,39 -0,37

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 16. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och olika familjefaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Familjefaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar (index):	Låg	0,08	0,10	0,07	0,03 (i.s.)	0,09	0,03 is
Föräldrars vetskap om fritidsvanor (index):	Låg	0,21	0,19	0,25	0,17	0,27	0,20
Förväntad föräldrareaktion på problembeteende (skolk, alkoholberusning) (index):	Svag	0,16	0,14	0,16	0,16	0,30	0,16
Respekt för föräldrars åsikter:	Låg	0,33	0,27	0,30	0,13	0,26	0,26

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 17. Samband (gammakoefficienter) mellan främlingsfientlighet (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Familjefaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar (index):	Låg	0,07	0,13	0,09	0,09 (i.s.)	0,10	0,06 (i.s.)
Föräldrars vetskap om fritidsvanor (index):	Låg	0,17	0,18	0,23	0,15	0,24	0,18
Förväntad föräldrareaktion på problembeteende (skolk, alkoholberusning) (index):	Svag	0,21	0,22	0,19	0,33	0,31	0,22
Respekt för föräldrars åsikter:	Låg	0,26	0,25	0,24	0,21	0,22	0,25

(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)

Tabell D 18. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot muslimer (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Familjefaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar (index):	Låg	0,06 (i.s.)	0,06 (i.s.)	0,07	-0,01 (i.s.)	0,07 (i.s.)	0,01 (i.s.)
Föräldrars vetskap om fritidsvanor (index):	Låg	0,21	0,18	0,24	0,14	0,27	0,16
Förväntad föräldrareaktion på problembeteende (skolk, alkoholberusning) (index):	Svag	0,21	0,20	0,19	0,26	0,34	0,20
Respekt för föräldrars åsikter:	Låg	0,32	0,27	0,29	0,21	0,27	0,30

(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)

Tabell D 19. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot judar (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Familjefaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar (index):	Låg	0,05 (i.s.)	0,07 (i.s.)	0,07	-0,02 (i.s.)	0,07 (i.s.)	0,01 (i.s.)
Föräldrars vetskap om fritidsvanor (index):	Låg	0,18	0,17	0,21	0,14	0,25	0,14
Förväntad föräldrareaktion på problembeteende (skolk, alkoholberusning) (index):	Svag	0,16	0,17	0,18	0,17	0,33	0,17
Respekt för föräldrars åsikter:	Låg	0,30	0,25	0,30	0,12	0,26	0,26

(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)

Tabell D 20. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot homosexuella (kategoriserat index) och olika skolfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Familjefaktorer		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Möjlighet till förtrolig kommunikation med föräldrar (index):	Låg	0,03 (i.s.)	0,13	0,03 (i.s.)	0,04 (i.s.)	0,03 (i.s.)	0,05 (i.s.)
Föräldrars vetskap om fritidsvanor (index):	Låg	0,14	0,19	0,24	0,16	0,23	0,22
Förväntad föräldrareaktion på problembeteende (skolk, alkoholberusning) (index):	Svag	0,01 (i.s.)	0,06 (i.s.)	0,09	0,03 (i.s.)	0,20	0,07
Respekt för föräldrars åsikter:	Låg	0,20	0,26	0,24	0,03 (i.s.)	0,15	0,22

(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)

Tabell D 21. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och olika könsrelaterade faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Relation mellan könen		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Omfattar stereotypa genusnormer (index):	Ja	0,66	0,56	0,67	0,62	0,63	0,67
Tycker det i regel är bäst om mannen bestämmer i familjen:	Ja	0,51	0,49	0,62	0,60	0,58	0,62
Tycker en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej:	Ja	0,30	0,43	0,52	0,48	0,47	0,54
Tycker det är viktigt att öka jämställdheten mellan könen:	Nej	0,54	0,41	0,53	0,56	0,52	0,56
(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)							

Tabell D 22. Samband (gammakoefficienter) mellan främlingsfientlighet (kategoriserat index) och olika könsrelaterade faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Relation mellan könen		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Omfattar stereotypa genusnormer (index):	Ja	0,41	0,42	0,56	0,37	0,52	0,49
Tycker det i regel är bäst om mannen bestämmer i familjen:	Ja	0,04 (i.s.)	0,32	0,54	0,19	0,43	0,37
Tycker en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej:	Ja	0,25	0,35	0,49	0,26	0,43	0,40
Tycker det är viktigt att öka jämställdheten mellan könen:	Nej	0,42	0,43	0,55	0,45	0,49	0,53
(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)							

Tabell D 23. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot muslimer (kategoriserat index) och olika könsrelaterade faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Relation mellan könen		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Omfattar stereotypa genusnormer (index):	Ja	0,49	0,45	0,59	0,27	0,48	0,52
Tycker det i regel är bäst om mannen bestämmer i familjen:	Ja	0,18 (i.s.)	0,35	0,55	0,17	0,38	0,42
Tycker en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej:	Ja	0,22	0,34	0,47	0,17	0,35	0,41
Tycker det är viktigt att öka jämställdheten mellan könen:	Nej	0,44	0,37	0,50	0,30	0,42	0,47
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Tabell D 24. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot judar (kategoriserat index) och olika könsrelaterade faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Relation mellan könen		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Omfattar stereotypa genusnormer (index):	Ja	0,60	0,48	0,56	0,49	0,52	0,55
Tycker det i regel är bäst om mannen bestämmer i familjen:	Ja	0,37	0,44	0,50	0,48	0,48	0,50
Tycker en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej:	Ja	0,28	0,39	0,44	0,41	0,39	0,47
Tycker det är viktigt att öka jämställdheten mellan könen:	Nej	0,47	0,39	0,45	0,49	0,44	0,49
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Tabell D 25. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot homosexuella (kategoriserat index) och olika könsrelaterade faktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Relation mellan könen		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Omfattar stereotypa genusnormer (index):	Ja	0,65	0,58	0,72	0,65	0,69	0,70
Tycker det i regel är bäst om mannen bestämmer i familjen:	Ja	0,65	0,50	0,63	0,69	0,64	0,68
Tycker en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej:	Ja	0,19	0,42	0,51	0,49	0,47	0,54
Tycker det är viktigt att öka jämställdheten mellan könen:	Nej	0,51	0,38	0,56	0,55	0,53	0,58
(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)							

Tabell D 26. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och ett par övriga åsikter (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Ett par övriga åsikter		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Tycker det är viktigt att ge bistånd till fattiga länder:	Nej	0,73	0,62	0,72	0,64	0,73	0,70
Tycker det är viktigt att stärka det svenska militära försvaret:	Ja	0,41	0,45	0,49	0,40	0,46	0,48
(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)							

Tabell D 27. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och känsla av samhälleligt utanförskap samt känsla av att ofta bli orättvist behandlad (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

Utanförskap		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Känsla av samhälleligt utanförskap (index):	Hög	0,29	0,32	0,34	0,20	0,24	0,35
Känner sig ofta orättvist behandlad:	Ja	0,16	0,12	0,08	0,13	0,07 (i.s.)	0,10
(i.s.) icke signifikant ($p > 0,01$)							

Tabell D 28. Samband (gammakoefficienter) mellan främlingsfientlighet (kategoriserat index) och känsla av samhälleligt utanförskap (dikotom variabel) efter kön, bakgrund och skolform.

		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Utanförskap							
Känsla av							
samhälleligt							
utanförskap (index):	Hög	0,26	0,25	0,33	0,11	0,22	0,28
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Tabell D 29. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot muslimer (kategoriserat index) och känsla av samhälleligt utanförskap (dikotom variabel) efter kön, bakgrund och skolform.

		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Utanförskap							
Känsla av							
samhälleligt							
utanförskap (index):	Hög	0,28	0,27	0,36	0,10 (i.s.)	0,23	0,31
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Tabell D 30. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot judar (kategoriserat index) och känsla av samhälleligt utanförskap (dikotom variabel) efter kön, bakgrund och skolform.

		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Utanförskap							
Känsla av							
samhälleligt							
utanförskap (index):	Hög	0,31	0,27	0,35	0,15	0,24	0,33
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Tabell D 31. Samband (gammakoefficienter) mellan intolerans mot homosexuella (kategoriserat index) och känsla av samhälleligt utanförskap (dikotom variabel) efter kön, bakgrund och skolform.

		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Utanförskap							
Känsla av							
samhälleligt							
utanförskap (index):	Hög	0,16	0,29	0,22	0,15	0,13	0,29
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Tabell D 32. Samband mellan total intolerans (kategoriserat index) och ett urval fritidsaktiviteter (dikotoma variabler).

		Grad av intolerans (intoleransgrupp)						Samtliga Kolumn %	N	Gamma
		1	2	3	4	5	6			
		Låg intolerans					Hög intolerans			
		Kolumn %					Kolumn %			
Fritidsfaktorer (urval)										
Brukar besöka...										
Musikundervisning/kör:	Ja	14,2	7,0	3,9	2,7	3,7	1,7	8,5	10447	-0,44
Bibliotek:	Ja	23,0	18,0	15,1	11,3	9,8	7,9	18,3	10447	-0,21
Fritidsgård:	Ja	11,8	16,2	22,0	24,8	31,5	25,4	16,8	10447	0,26
Styrketräningslokal:	Ja	18,7	22,8	23,9	30,2	35,9	30,5	22,6	10447	0,16
Hamburgerbar/korvkiosk:	Ja	17,3	25,0	29,4	30,5	34,2	35,6	23,9	10447	0,22
Fest:	Ja	26,3	34,0	41,2	45,7	53,2	63,3	34,4	10447	0,25

Tabell D 33. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och ett urval fritidsaktiviteter (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

				Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
		Flickor	Pojkar				
Fritidsfaktorer (urval)							
Brukar besöka...							
Musikundervisning/kör:	Ja	-0,41	-0,41	-0,47	-0,33	-0,43	-0,49
Bibliotek:	Ja	-0,10	-0,20	-0,26	-0,11	-0,20	-0,22
Fritidsgård:	Ja	0,25	0,19	0,31	0,11	0,21	0,34
Styrketräningslokal:	Ja	0,00 (i.s.)	0,11	0,17	0,12	0,27	0,12
Hamburgerbar/korvkiosk:	Ja	0,21	0,15	0,28	0,08 (i.s.)	0,18	0,27
Fest:	Ja	0,29	0,27	0,28	0,18	0,27	0,28

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 34. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och att lyssna på vit maktmusik (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

				Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
		Flickor	Pojkar				
Musiksmak (urval)							
Lyssnar på...							
White Noise/vit maktmusik:	Ja (ibland/ofta)	0,65	0,67	0,69	0,57	0,64	0,69
Gillar "rasistrock":	Ja	0,86	0,82	0,86	0,74	0,82	0,89

(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)

Tabell D 35. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och kamratfaktorer (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Kamratfaktorer							
Kamratumgänge kvällstid:	Frekvent (minst tre kvällar i veckan)	0,12	0,18	0,21	0,09	0,16	0,21
Träffar ett par år äldre kamrater:	Ofta/ganska ofta	0,20	0,20	0,17	0,12	0,19	0,15
Umgås oftast i grupp:	Ja	0,08	0,10	0,12	0,11	0,12	0,12
Kamratrelationer (index):	Mindre bra	0,22	0,19	0,28	0,28	0,26	0,28
Brottsbelastning hos kamrater (index):	Hög (minst 2 av beteen- dena vanda- liserat/gjort inbrott/slagit ner någon/ åkt fast)	0,26	0,26	0,37	0,15	0,32	0,32
Upplevd kamrattolerans till invandrarfientlighet (index):	Hög	0,74	0,66	0,74	0,61	0,69	0,75
Egen tolerans till invandrarfientlighet hos kamrater (index):	Hög	0,76	0,69	0,77	0,62	0,72	0,77
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Tabell D 36. Samband (gammakoefficienter) mellan total intolerans (kategoriserat index) och delaktighet i brott och antisocialt beteende (dikotoma variabler) efter kön, bakgrund och skolform.

		Flickor	Pojkar	Helsvensk bakgrund	Helt/delvis utländsk bakgrund	Grundskola	Gymnasium
Delaktighet i brott och antisocialt beteende							
Retat någon så att denne blev arg eller ledsen:	Ja	0,22	0,19	0,28	0,17	0,24	0,25
Begått tillgreppsbrott el. rökt hasch:	Ja	0,28	0,30	0,37	0,22	0,31	0,34
Hotat eller slagit någon:	Ja	0,24	0,20	0,33	0,16	0,26	0,31
Retat pga utländskt ursprung:	Ja	0,59	0,47	0,62	0,39	0,53	0,59
Hotat pga utländskt ursprung:	Ja	0,88	0,81	0,89	0,72	0,84	0,86
Slagit pga utländskt ursprung:	Ja	0,90	0,80	0,87	0,80	0,86	0,85
Retat pga religion:	Ja	0,57	0,54	0,66	0,42	0,59	0,59
Hotat pga religion:	Ja	0,93	0,85	0,96	0,72	0,83	0,95
Slagit pga religion:	Ja	0,98	0,87	0,95	0,89	0,91	0,94
Retat pga homo:	Ja	0,57	0,57	0,65	0,64	0,58	0,69
Hotat pga homo:	Ja	0,71	0,73	0,87	0,64	0,71	0,83
Slagit pga homo:	Ja	0,84	0,78	0,91	0,73	0,85	0,83
Retat någon pga dennes utländska ursprung, religion:	Ja	0,51	0,45	0,59	0,38	0,50	0,56
Hotat eller slagit någon pga dennes utländska ursprung eller religion:	Ja	0,87	0,78	0,88	0,72	0,81	0,87
Hotat eller slagit någon pga dennes utländska ursprung, religion eller homo-sexuella läggning:	Ja	0,84	0,74	0,86	0,68	0,77	0,84
(i.s.) icke signifikant (p > 0,01)							

Bilaga 5. Enkät I

Skriv inte Ditt namn!

HEJ!

Vi gör just nu en undersökning om ungdomars levnadsvillkor, samt vad unga tycker om vissa etniska, religiösa och sexuella minoritetsgrupper. Enkäten handlar också om ungas utsatthet för samt delaktighet i olika typer av kränkande beteende. Detta gör vi för att få veta mer om hur ungdomar har det.

Skriv inte Ditt namn! Du svarar helt anonymt.

Inga fler frågor än de som finns i denna enkät ska ställas. Svaren kommer endast att användas till forskning.

Just *Ditt* svar är precis lika viktigt som Dina klasskamraters svar! Det är viktigt att Du svarar så uppriktigt Du kan. För att alla ska kunna svara i lugn och ro är det viktigt att ni inte pratar eller stör varandra under ifyllandet.

Besvara varje fråga i tur och ordning genom att sätta ett kryss i rutan (☐) för det svar som bäst stämmer in på Dig. Ibland får Du sätta fler än ett kryss när det står så. Om det är en streckad linje (som den här:) betyder det att Du själv fyller i svaret där.

När Du gjort klart och kontrollerat att Du inte missat någon fråga lägger Du Ditt svar i svarskuvertet och klistrar igen det. Din lärare samlar in kuverten och skickar in dem öppnade till oss.

Du är välkommen att höra av Dig till oss om det är något Du undrar över. Du kan också skriva Dina funderingar på sista sidan efter att Du fyllt i alla svar.

Tack för Din medverkan!

DEL A. Först kommer en del frågor om Dig själv.

Hur gammal är Du? år

Är Du flicka eller pojke? ☐ flicka ☐ pojke

I vilken årskurs går Du? ☐ 7:an ☐ 8:an ☐ 9:an

I vilket land föddes Du och Dina föräldrar?

	Sverige	Annat land (skriv även landets namn)
jag själv	☐	☐
mamma	☐	☐
pappa	☐	☐

Vad bor Du i för typ av hus?

☐ villa/fristående enfamiljshus ☐ radhus/kedjehus/parhus ☐ lägenhet ☐ annat

Vilka personer bor Du tillsammans med?

Fler än ett kryss tillåtet! Om Dina föräldrar inte bor tillsammans och Du ibland bor hos mamma och ibland hos pappa, kryssa då i det som gäller där Du OFTAST bor.

☐ mamma ☐ pappa ☐ syskon
☐ styvmamma ☐ styvpappa ☐ andra:

Är Dina föräldrar skilda/separerade? ☐ nej ☐ ja

Har Dina föräldrar högskole-/universitetsutbildning?

mamma? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte
pappa? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Har Din mamma arbete? ☐ ja ☐ nej → ☐ hon är arbetslös ☐ annat/vet inte

Vilket slags arbete gör Din mamma eller gjorde Din mamma när hon senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad Din mamma gör/gjorde på jobbet!

.....
.....

Har Din pappa arbete? ☐ ja ☐ nej → ☐ han är arbetslös ☐ annat/vet inte

Vilket slags arbete gör Din pappa eller gjorde Din pappa när han senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad Din pappa gör/gjorde på jobbet!

.....
.....

DEL B. Först kommer en del frågor som handlar om Du utsatts för olika typer av kränkande och våldsamt beteende.

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna...

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, flera gånger
...råkat ut för att någon retat Dig så att Du känt Dig arg/ledsen?	☐	☐	☐
...blivit bestulen på något värdefullt (t ex plånbok, cykel, mobil)?	☐	☐	☐
...blivit hotad av någon så du känt Dig allvarligt rädd?	☐	☐	☐
...behövt uppsöka <i>sjuksköterska/läkare/tandläkare</i> på grund av att någon med avsikt slagit Dig?	☐	☐	☐

Nu kommer ett par frågor om Du blivit utsatt för att Du/Dina föräldrar kommer från ett annat land eller för att Du har svenskt ursprung.

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit retad som Du tror eller vet på grund av Ditt (svenska eller utländska) ursprung och var i så fall hände detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gånger	ja, många gånger
i skolan/på skolgården?	☐	☐	☐	☐
på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?	☐	☐	☐	☐
i bostad (hemma hos någon)?	☐	☐	☐	☐
annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	☐	☐	☐	☐

Har Du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för hot som Du förknippar med Ditt (svenska eller utländska) ursprung och var i så fall hände detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gånger	ja, många gånger
i skolan/på skolgården?	☐	☐	☐	☐
på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?	☐	☐	☐	☐
i bostad (hemma hos någon)?	☐	☐	☐	☐
annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	☐	☐	☐	☐

Har Du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för misshandel som Du förknippar med Ditt (svenska eller utländska) ursprung och var i så fall hände detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gånger	ja, många gånger
i skolan/på skolgården?	☐	☐	☐	☐
på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?	☐	☐	☐	☐
i bostad (hemma hos någon)?	☐	☐	☐	☐
annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	☐	☐	☐	☐

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit något av följande som Du tror eller vet på grund av Din religion?

Markera i så fall med kryss! (flera kryss tillåtet)

☐ Retad	☐ Utfrys	☐ Hotad	☐ Slagen	☐ Nej, inget av detta
--------------------------------	---------------------------------	--------------------------------	---------------------------------	--

Har Du under de senaste 12 månaderna varit med om att Ditt skåp/Din bänk blivit nedkladdat med rasistiska slagord?

☐ nej ☐ ja

Har Du drabbats av hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden som Du förknippar med följande?

	nej	ja
Ditt ursprung?	☐	☐
Din religion?	☐	☐
Annan/okänd orsak?	☐	☐

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna känt Dig orättvist behandlad på grund av Din (utländska eller svenska) bakgrund och vem har i så fall gjort detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gångar	ja, många gångar
någon myndighetsperson, t ex polis, socialassistent?	☐	☐	☐	☐
lärare?	☐	☐	☐	☐
övrig skolpersonal?	☐	☐	☐	☐
någon elev på skolan?	☐	☐	☐	☐
annan person?	☐	☐	☐	☐

Har någon vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna skrikit något av följande åt Dig?

Markera i så fall detta med kryss! (flera kryss tillåtet).

☐	jävla svartskalle/turk/blatte
☐	finnjävel/jävla finne
☐	svenskjävel/jävla svenne
☐	jävla kines/guling
☐	jävla neger/svarting
☐	jävla jude/judesvin
☐	jävla muslim
☐	nazistsvin/nasse/rasistjävel
☐	jävla bög/homo/fikus
☐	jävla lebb/flata
☐	jävla hora
☐	något annat som Du tyckt varit hånfullt
☐	Nej, inget av ovanstående

Nu kommer ett par frågor om hur Du känt Dig den senaste tiden.

Markera med kryss det som bäst stämmer för Dig!	nej, inte alls	någon enstaka gång	ibland	ofta
Jag har känt mig rädd för att gå ut på kvällen.	☐	☐	☐	☐
Jag har känt mig deppig och nere.	☐	☐	☐	☐
Jag har känt mig arg.	☐	☐	☐	☐
Jag har känt mig orolig.	☐	☐	☐	☐
Jag har haft svårt att sova.	☐	☐	☐	☐

DEL C. Nu kommer en del frågor som rör om Du gjort vissa typer av handlingar någon gång under de senaste 12 månaderna. Kom ihåg att Du är anonym och kan svara ärligt.

Hur många gånger har Du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

	ingen gång	1–2 gånger (enstaka tillfälle)	3–5 gånger (några gånger)	6–10 gånger (ganska många gånger)	mer än 10 gånger (ofta)
Druckit öl, vin eller sprit så att Du känt Dig berusad?	☐	☐	☐	☐	☐
Skolkat från skolan en hel dag?	☐	☐	☐	☐	☐
Stulit (snattat) något i en affär eller varuhus?	☐	☐	☐	☐	☐
Stulit en cykel?	☐	☐	☐	☐	☐
Brutit Dig in i en bostad eller annan byggnad?	☐	☐	☐	☐	☐
Köpt något som Du vet var stulet?	☐	☐	☐	☐	☐
Rökt hasch eller marijuana?	☐	☐	☐	☐	☐
Retat någon så att Du tror/vet att han/hon blev arg/ledsen?	☐	☐	☐	☐	☐
Hotat någon så att Du tror/vet att han/hon blev rädd?	☐	☐	☐	☐	☐
Slagit någon så att Du tror/vet att han/hon fick ont?	☐	☐	☐	☐	☐

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna gjort något av följande?

Retat någon...	nej	ja, en gång	ja, flera gånger
på grund av hans/hennes utländska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes svenska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes religion?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	☐	☐	☐

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna gjort något av följande?

Hotat någon...	nej	ja, en gång	ja, flera gångar
på grund av hans/hennes utländska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes svenska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes religion?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	☐	☐	☐

Slagit någon...	nej	ja, en gång	ja, flera gångar
på grund av hans/hennes utländska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes svenska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes religion?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	☐	☐	☐

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna gjort något av följande mot någon på grund av dennes *utländska ursprung/hudfärg/religion*? (flera kryss tillåtet)

☐ Fryst ut	☐ Spridit lögner	☐ Knuffat	☐ Nej, inget av detta
☐ Talat illa om	☐ Börjat småbråka	☐ Förstört något	

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna gjort något av följande mot någon på grund av dennes *rasistiska åsikter*? (flera kryss tillåtet)

☐ Fryst ut	☐ Spridit lögner	☐ Knuffat	☐ Nej, inget av detta
☐ Talat illa om	☐ Börjat småbråka	☐ Förstört något	

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna kallat någon för något av följande? Markera i så fall detta med kryss! (flera kryss tillåtet).

☐	jävla svartskalle/turk/blatte
☐	finnjävel/jävla finne
☐	svenskjävel/jävla svenne
☐	jävla kines/guling
☐	jävla neger/svarting
☐	jävla jude/judesvin
☐	jävla muslim
☐	nazistsvin/nasse/rasistjävel
☐	jävla bög/homo/fikus
☐	jävla lebb/flata
☐	jävla hora
☐	något annat som Du tyckt varit hånfullt
☐	Nej, inget av ovanstående

DEL D. Nu kommer en del frågor som rör om Du kommit i kontakt med vissa organisationer och tidningar.

Har Du kommit i kontakt med material från någon av följande organisationer?

Kryssa i så fall i den/dessa!

- ☐ Nordiska rikspartiet
 - ☐ Nationalsocialistisk front
 - ☐ Svenska motståndsrörelsen/Nationell ungdom
 - ☐ Blood & Honour Scandinavia
 - ☐ Antifascistisk aktion (AFA)
 - ☐ Revolutionära socialister
 - ☐ Syndikalistiska ungdomsförbundet (SUF)
 - ☐ Reclaim the Streets
 - ☐ **Nej, jag har inte kommit i kontakt/vet inte**
-

Har Du läst någon av dessa tidningar?

- ☐ Nationellt motstånd
 - ☐ Nationell idag
 - ☐ Den svenske nationalsocialisten
 - ☐ Inform
 - ☐ Brand
 - ☐ Folkmakt
 - ☐ **Nej, jag har inte läst någon av tidningarna/vet inte**
-

Har Du varit inne på någon av dessa webbsidor?

- ☐ Info 14
- ☐ Den-svenske.com
- ☐ Patriot.nu
- ☐ Afa.motkraft.net
- ☐ Socialism.nu/rs
- ☐ Suf.cc
- ☐ Reclaimthetstreet.net
- ☐ Radio islam
- ☐ **Nej, jag har inte varit inne på någon av webbsidorna/vet inte**

DEL E. Nu kommer ett avsnitt som rör vad Du *tycker* om en del olika saker. Först kommer en del frågor som rör *Din* inställning till personer som tillhör vissa religiösa inriktningar eller har en homosexuell läggning.

Kryssa i om följande påståenden stämmer eller inte stämmer överens med vad *Du tycker!*

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
De flesta <i>muslimer</i> är säkert hyggligt folk...	☐	☐	☐	☐	☐
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person...	☐	☐	☐	☐	☐
Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)...	☐	☐	☐	☐	☐
Det är alldeles för många muslimer i Sverige...	☐	☐	☐	☐	☐
Muslimer går det inte att lita på...	☐	☐	☐	☐	☐
Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val...	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta <i>judar</i> är säkert hyggligt folk...	☐	☐	☐	☐	☐
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person...	☐	☐	☐	☐	☐
Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)...	☐	☐	☐	☐	☐
Det är alldeles för många judar i Sverige...	☐	☐	☐	☐	☐
Judar går det inte att lita på...	☐	☐	☐	☐	☐
Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val...	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta <i>homosexuella</i> är säkert hyggligt folk...	☐	☐	☐	☐	☐
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam homosexuell person	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexuella ska ha rätt att bygga egna föreningslokaler...	☐	☐	☐	☐	☐
Det är alldeles för många homosexuella i Sverige...	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexuella går det inte att lita på...	☐	☐	☐	☐	☐
Det borde vara förbjudet för homosexuella att få rösta i politiska val...	☐	☐	☐	☐	☐

Håller Du med om följande?

	nej, absolut inte	nej, knappast	tveksam	ja, kanske	ja, absolut
Alla individer har lika stort människovärde.	☐	☐	☐	☐	☐
Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån.	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar.	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga.	☐	☐	☐	☐	☐
En programledare i TV ska tillåtas bära slöja.	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexuella ska få adoptera barn.	☐	☐	☐	☐	☐
Det ligger mycket sanning i påståendet "judar är snåla" .	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta muslimer vill bara leva på bidrag.	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexualitet är en sjukdom.	☐	☐	☐	☐	☐

Nu presenterar vi några påståenden som uttrycker åsikter människor kan ha. Markera om Du håller med eller inte håller med dessa åsikter.

	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet ej
"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	☐	☐	☐	☐
"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	☐	☐	☐	☐
"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	☐	☐	☐	☐
"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	☐	☐	☐	☐
"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	☐	☐	☐	☐

Är det någon/några av följande nationaliteter/befolkningsgrupper som Du, av någon anledning, har negativa känslor inför? Markera i så fall med kryss, i annat fall lämna blankt.

Svenskar	☐	Kurder	☐
Finländare	☐	Irakier	☐
Tyskar	☐	Palestinier	☐
Amerikaner (USA)	☐	Israeler	☐
Chilenare	☐	Kineser	☐
Zigenare/Romer	☐	Etiopier	☐
Turkar	☐	Somalier	☐

Hur viktigt tycker Du det är att man genomför följande saker?

	inte viktigt alls	inte så viktigt	ganska viktigt	väldigt viktigt	vet inte
Ökar jämställdheten mellan män och kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐
Ger bistånd till fattiga länder	☐	☐	☐	☐	☐
Underlättar handeln för de stora företagen	☐	☐	☐	☐	☐
Stärker det svenska militära försvaret	☐	☐	☐	☐	☐

Tycker Du något av följande politiska partier är bra?

Du får kryssa i **högst 2** av nedanstående svarsalternativ!

- ☐ Syndikalisterna
- ☐ Kpml (r)
- ☐ Vänsterpartiet
- ☐ Socialdemokraterna
- ☐ Miljöpartiet
- ☐ Centerpartiet
- ☐ Folkpartiet
- ☐ Kristdemokraterna
- ☐ Moderaterna
- ☐ Sverigedemokraterna
- ☐ Nationaldemokratiska partiet
- ☐ Nationalsocialistisk Front

Vet inte ☐

Bryr mig inte ☐

Håller du med om följande: "Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige"?

☐ håller inte med ☐ håller delvis med ☐ håller helt med ☐ vet inte

Förekommer det problem med stökiga grannar, klotter, inbrott i bilar och liknande i området där Du bor?

☐ aldrig ☐ ganska sällan ☐ ibland ☐ ganska ofta ☐ ofta ☐ vet inte

Tycker Du det i regel är bäst om det är mannen som bestämmer i familjen?

☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Tycker Du att en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej?

☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Tycker Du det är passande eller inte passande för killar respektive tjejer att visa följande olika typer av känslor, beteenden och egenskaper?

	det stämmer inte alls	det stämmer knappast	tveksam	det stämmer delvis	det stämmer precis
En riktig <i>kille</i> bör vara cool och stark och en riktig <i>tjej</i> bör framförallt vara snygg.	☐	☐	☐	☐	☐
En tjej som inte sminkar sig är faktiskt ofräsch.	☐	☐	☐	☐	☐
Det är mer passande för en <i>tjej</i> att ha lätt att gråta än för en <i>kille</i> .	☐	☐	☐	☐	☐
En riktig <i>kille</i> bör kunna slåss för sin heder, annars är han inte värd respekt.	☐	☐	☐	☐	☐
En <i>tjej</i> som varit tillsammans med många killar är inte värd respekt.	☐	☐	☐	☐	☐
En <i>kille</i> som är rädd för möss och spindlar är faktiskt en riktig mes.	☐	☐	☐	☐	☐

Nu kommer en del frågor som rör Din syn på framtiden och en del andra saker.

Kryssa i om följande påståenden stämmer överens med vad *Du tycker/känner*.

	det stämmer inte alls	det stämmer knappast	tveksam/ vet inte	det stämmer delvis	det stämmer precis
De flesta politiker struntar nog egentligen i problemen för vanligt folk.	☐	☐	☐	☐	☐
Dom som bestämmer tänker nog i första hand på sina egna intressen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag tycker framtiden ser så osäker ut, att jag helst låter bli att fundera på den.	☐	☐	☐	☐	☐
I dessa dagar är det svårt att veta vem man egentligen kan lita på.	☐	☐	☐	☐	☐
Mycket är så komplicerat i dagens samhälle att det är lätt att bli förvirrad.	☐	☐	☐	☐	☐
För att lyckas i samhället, tvingas du nästan att göra vissa saker som inte är rätt.	☐	☐	☐	☐	☐

Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?

☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Med "Förintelsen" brukar vanligtvis menas nazisternas mord på ungefär sex miljoner judar under andra världskriget. Hur säker är Du på att "Förintelsen" har ägt rum?

- ☐ inte alls säker
- ☐ lite osäker
- ☐ ganska säker
- ☐ helt säker
- ☐ vet ej

DEL F. Nu kommer en del frågor som bland annat rör hur Du tycker Din familjesituation är, hur Du trivs i skolan, Din fritid och kompisar.

Kryssa i hur Du tycker följande påståenden stämmer med hur det är för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	träffar aldrig mamma/pappa
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med mamma.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med pappa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kryssa i hur Du tycker följande påståenden stämmer med hur det är för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Mina föräldrar brukar veta var jag är om jag går ut på kvällen.	☐	☐	☐	☐	☐
Mina föräldrar brukar veta vilka jag träffar om jag går ut på kvällen.	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag skulle <i>skolka</i> och mina föräldrar såg det skulle de nog bli arga och besvikna.	☐	☐	☐	☐	☐
Skulle jag komma hem <i>berusad</i> en fredagskväll skulle mina föräldrar bli missnöjda.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag respekterar verkligen mina föräldrars åsikter.	☐	☐	☐	☐	☐

Tänker Du läsa vidare på gymnasiet? ☐ nej ☐ ja, kanske ☐ ja, absolut ☐ vet inte

Vad hade Du för betyg/omdöme i följande ämnen förra terminen?

	icke godkänd	godkänd	väl godkänd	mycket väl godkänd
Matematik	☐	☐	☐	☐
Svenska	☐	☐	☐	☐
Engelska	☐	☐	☐	☐
Kemi/NO	☐	☐	☐	☐

Kryssa i om följande påståenden om skolan stämmer eller inte stämmer för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Jag brukar trivas riktigt bra i skolan.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag gillar att försöka göra läxorna ordentligt.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag tycker bra om de flesta lärarna.	☐	☐	☐	☐	☐

Har Du någon gång rökt cigaretter? ☐ nej ☐ ja, enstaka gång ☐ ja, ibland ☐ ja, ofta

Brukar Du besöka något av följande minst någon gång i veckan på Din fritid? Flera kryss tillåtet!

☐ Fritidsgård	☐ Solarium	☐ Föreningslokal
☐ Biograf	☐ Ridhus/stall	☐ Scoutträff/friluftfrämjandet
☐ Cafeteria/fik	☐ Diskotek	☐ Teatergrupp
☐ Bibliotek	☐ Fest	☐ Museum/konstutställning
☐ Sporthall/simhall	☐ Korvkiosk	☐ Skateboardramp
☐ Idrottsplats	☐ Hamburgerbar	☐ Flipper/biljard/spelhall
☐ Dansträning	☐ Musikundervisning/kör	☐ Styrketräningslokal
☐ Dansklubb	☐ Replokal	☐ Rock/popkonsert
☐ Nej, inget av detta		

Brukar Du besöka något av följande?

☐ Svenska kyrkan	☐ Synagoga
☐ Frikyrka (t ex Pingstkyrkan, Missionskyrkan, EFS)	☐ Moské
☐ Katolska kyrkan	☐ Annan religiös församlingslokal
☐ Ortodoxa kyrkan	☐ Nej, inget av detta

Är Du...?

☐ Kristen	☐ Jude/Judinna	☐ Buddhist
☐ Muslim	☐ Hindu	☐ Nej, inget av detta

Är Du religiöst troende? ☐ nej ☐ "nja" ☐ ja ☐ vet inte

Känner Du någon som är... (markera efter varje fråga)

Kristen? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Muslim? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Jude/Judinna? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Hur ofta ungefär brukar Du surfa på Internet?

☐ aldrig ☐ mindre än 1 timme om dagen ☐ 1–2 timmar om dagen ☐ 3 timmar om dagen eller mer

Lyssnar Du på White Noise/vit makt musik?

☐ nej	☐ ja, ibland	→	Hur kom Du i kontakt med musiken?
(flera kryss tillåtet)			
☐ ja, ofta	☐ genom kompisar		☐ genom Internet	☐ genom syskon	☐ annat sätt	

Gillar Du någon av följande musikstilar? Kryssa endast i den/de Du gillar *allra* bäst!

- ☐ Gillar ingen speciell musik/lyssnar på precis allt möjligt
☐ Pop	☐ Soul	☐ Punk	☐ Hårdrock
☐ Rock	☐ Hip hop	☐ Grunge	☐ Death metal
☐ Disco	☐ Funk	☐ Indierock	☐ Oi
☐ Synth	☐ Reagge	☐ Brittpop	☐ Rasistrock
☐ Techno/Rave	☐ Gospel	☐ 60-tals pop/rock	☐ Progg
☐ House	☐ Blues	☐ 70-tals pop/rock	☐ Folkmusik
☐ R'n'b	☐ Klassisk musik	☐ Dansbandsmusik	☐ World music
☐ Jazz	☐ Ballader	☐ Country	☐ Körmusik

Hur ofta brukar Du träffa kompisar på kvällarna?

- ☐ mindre än en kväll i veckan ☐ 1–2 kvällar i veckan ☐ 3–4 kvällar i veckan ☐ 5 kvällar i veckan eller mer

Hur ofta brukar Du umgås med kompisar som är minst två år äldre än Du?

- ☐ aldrig ☐ sällan ☐ ibland ☐ ganska ofta ☐ ofta

Brukar Du oftast vara med *en* kompis eller är ni *fler tillsammans* när ni träffas?

- ☐ träffar sällan kompisar ☐ oftast en kompis ☐ lika mycket med en som med flera ☐ oftast flera kompisar

Är de kompisar Du träffar på fritiden mest killar eller tjejer, eller är det blandat?

- ☐ träffar sällan kompisar ☐ det är mest tjejer ☐ blandat, lika mycket tjejer som killar ☐ det är mest killar

Är Du ihop med någon kille/tjej?

- ☐ nej ☐ ja, en tjej ☐ ja, en kille

Kryssa i om följande påståenden om kompisar stämmer eller inte stämmer för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	det stämmer ganska tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med de kompisar jag helst träffar	☐	☐	☐	☐	☐
Mina kompisar ställer gärna upp för mig om jag behöver hjälp med något...	☐	☐	☐	☐	☐
Mina kompisar betyder faktiskt väldigt mycket för mig...	☐	☐	☐	☐	☐
Jag respekterar verkligen mina vänners åsikter...	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner mig ofta <i>besviken</i> på mina kompisar...	☐	☐	☐	☐	☐

DEL G. Nu kommer några frågor om vad Du tror *Dina kompisar skulle tycka* om Du gjorde vissa saker, samt vad *Du skulle tycka* om Dina kompisar gjorde vissa saker.

Tror Du *Dina kompisar* skulle tycka det var okej om Du gjorde något av följande? Flera kryss tillåtet!

☐ drack dig full ☐ skolkade ☐ snattade i en affär ☐ testade hasch ☐ tog en bil ☐ **Nej, inget av detta**

Tror Du att *Dina kompisar* skulle tycka det var okej om Du...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>invandrare</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "stoppa invandringen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Tror Du att *Dina kompisar* skulle tycka det var okej om Du...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>rasister</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "krossa nazismen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en rasist, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Skulle Du tycka det var okej om *Dina kompisar* gjorde något av följande? Flera kryss tillåtet!

☐ drack sig fulla ☐ skolkade ☐ snattade i en affär ☐ testade hasch ☐ tog en bil ☐ **Nej, inget av detta**

Skulle *Du* tycka det var okej om *Dina kompisar*...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>invandrare</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "stoppa invandringen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Skulle *Du* tycka det var okej om *Dina kompisar*...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>rasister</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "krossa nazismen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en rasist, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Har någon av *Dina kompisar* (de Du oftast umgås med) gjort något av följande, som Du vet om?

Markera i så fall de sakerna med kryss.

☐ snattat ☐ förstört något ☐ gjort inbrott ☐ slagit ner någon ☐ åkt fast för polisen ☐ **Nej, inget av detta**

Har Du någon gång den senaste tiden...

...sett att rasistiska eller främlingsfientliga affischer/flygblad/klistermärken spridits i skolan? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

...sett att någon ung person blivit angripen av främlingsfientlig ungdom när du varit ute? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

...råkat ut för att så kallade skinnskallar uppfört sig hotfullt mot *Dig*? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

DEL H. Till sist kommer några frågor om Dig själv. Kryssa i om följande påståenden stämmer eller inte stämmer överens med hur Du är!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Jag har ofta tyckt det varit svårt att sitta still en längre stund, t ex på en lektion.	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag tvingas vänta en stund på till exempel en buss blir jag lätt extremt rastlös.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag vill hela tiden att det ska hända något nytt, annars blir jag ointresserad.	☐	☐	☐	☐	☐
Det händer ofta att jag gör saker impulsivt utan att tänka mig för så noga.	☐	☐	☐	☐	☐
Ibland kan jag göra något oväntat och crazy utan att ha planerat det.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har ganska lätt att bli arg.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner mig ofta orättvist behandlad.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner ofta en ilska inom mig.	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag hittade en mobil skulle jag lätt kunna behålla den utan att få dåligt samvete.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag oroar mig sällan för morgondagen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ibland är det kul att ta lite risker bara för spänningens skull.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag vill gärna testa bergsklättring, även om det kan vara riskfyllt.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag vill absolut prova att hoppa "bungy jump".	☐	☐	☐	☐	☐

Nu var det slut!

Här kan Du skriva om Du har några övriga synpunkter eller funderingar.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tack för Din medverkan!

Bilaga 6. Enkät II

Skriv inte Ditt namn!

HEJ!

Vi gör just nu en undersökning om ungdomars levnadsvillkor, samt vad unga tycker om vissa etniska, religiösa och sexuella minoritetsgrupper. Enkäten handlar också om ungas utsatthet för samt delaktighet i olika typer av kränkande beteende. Detta gör vi för att få veta mer om hur ungdomar har det.

Skriv inte Ditt namn! Du svarar helt anonymt.

Inga fler frågor än de som finns i denna enkät ska ställas. Svaren kommer endast att användas till forskning.

Just *Ditt* svar är precis lika viktigt som Dina klasskamraters svar! Det är viktigt att Du svarar så uppriktigt Du kan. För att alla ska kunna svara i lugn och ro är det viktigt att ni inte pratar eller stör varandra under ifyllandet.

Besvara varje fråga i tur och ordning genom att sätta ett kryss i rutan (☐) för det svar som bäst stämmer in på Dig. Ibland får Du sätta fler än ett kryss när det står så. Om det är en streckad linje (som den här:) betyder det att Du själv fyller i svaret där.

När Du gjort klart och kontrollerat att Du inte missat någon fråga lägger Du Ditt svar i svarskuvertet och klistrar igen det. Din lärare samlar in kuverten och skickar in dem öppnade till oss.

Du är välkommen att höra av Dig till oss om det är något Du undrar över. Du kan också skriva Dina funderingar på sista sidan efter att Du fyllt i alla svar.

Tack för Din medverkan!

DEL A. Först kommer en del frågor om Dig själv.

Hur gammal är Du? år

Är Du flicka eller pojke? ☐ flicka ☐ pojke

I vilken årskurs går Du? ☐ 1:a året gymnasiet ☐ 2:a året gymnasiet ☐ 3:e året gymnasiet

**I vilket land föddes Du
och Dina föräldrar?**

	Sverige	Annat land (skriv även landets namn)
jag själv	☐	☐
mamma	☐	☐
pappa	☐	☐

Vad bor Du i för typ av hus?

☐ villa/fristående enfamiljshus ☐ radhus/kedjehus/parhus ☐ lägenhet ☐ annat

Vilka personer bor Du tillsammans med?

Fler än ett kryss tillåtet! Om Dina föräldrar inte bor tillsammans och Du ibland bor hos mamma och ibland hos pappa, kryssa då i det som gäller där Du OFTAST bor.

☐ mamma ☐ pappa ☐ syskon
☐ styvmamma ☐ styvpappa ☐ andra:

Är Dina föräldrar skilda/separerade? ☐ nej ☐ ja

Har Dina föräldrar högskole-/universitetsutbildning?

mamma? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte
pappa? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Har Din mamma arbete? ☐ ja ☐ nej → ☐ hon är arbetslös ☐ annat/vet inte

Vilket slags arbete gör Din mamma eller gjorde Din mamma när hon senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad Din mamma gör/gjorde på jobbet!

.....
.....

Har Din pappa arbete? ☐ ja ☐ nej → ☐ han är arbetslös ☐ annat/vet inte

Vilket slags arbete gör Din pappa eller gjorde Din pappa när han senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad Din pappa gör/gjorde på jobbet!

.....
.....

DEL B. Först kommer en del frågor som handlar om Du utsatts för olika typer av kränkande och våldsamt beteende.

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna...

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, flera gånger
...råkat ut för att någon retat Dig så att Du känt Dig arg/ledsen?	☐	☐	☐
...blivit bestulen på något värdefullt (t ex plånbok, cykel, mobil)?	☐	☐	☐
...blivit hotad av någon så du känt Dig allvarligt rädd?	☐	☐	☐
...behövt uppsöka <i>sjuksköterskalläkare/tandläkare</i> på grund av att någon med avsikt slagit Dig?	☐	☐	☐

Nu kommer ett par frågor om Du blivit utsatt för att Du/Dina föräldrar kommer från ett annat land eller för att Du har svenskt ursprung.

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit retad som Du tror eller vet på grund av Ditt (svenska eller utländska) ursprung och var i så fall hände detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gånger	ja, många gånger
i skolan/på skolgården?	☐	☐	☐	☐
på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?	☐	☐	☐	☐
i bostad (hemma hos någon)?	☐	☐	☐	☐
annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	☐	☐	☐	☐

Har Du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för hot som Du förknippar med Ditt (svenska eller utländska) ursprung och var i så fall hände detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gånger	ja, många gånger
i skolan/på skolgården?	☐	☐	☐	☐
på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?	☐	☐	☐	☐
i bostad (hemma hos någon)?	☐	☐	☐	☐
annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	☐	☐	☐	☐

Har Du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för misshandel som Du förknippar med Ditt (svenska eller utländska) ursprung och var i så fall hände detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gånger	ja, många gånger
i skolan/på skolgården?	☐	☐	☐	☐
på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/station eller hållplats?	☐	☐	☐	☐
i bostad (hemma hos någon)?	☐	☐	☐	☐
annanstans (t ex på gatan, disco, fritidsgård)?	☐	☐	☐	☐

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit något av följande som Du tror eller vet på grund av Din religion?

Markera i så fall med kryss! (flera kryss tillåtet)

☐ Retad	☐ Utfrys	☐ Hotad	☐ Slagen	☐ Nej, inget av detta
--------------------------------	---------------------------------	--------------------------------	---------------------------------	--

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit något av följande som Du tror eller vet på grund av att andra trodde att Du hade en homosexuell läggning?

Markera i så fall med kryss! (flera kryss tillåtet)

☐ Retad ☐ Utfryst ☐ Hotad ☐ Slagen ☐ Nej, inget av detta

Har Du under de senaste 12 månaderna varit med om att Ditt skåp/Din bänk blivit nedkladdat med rasistiska slagord?

☐ nej ☐ ja

Har Du drabbats av hotfulla e-mail, SMS eller chatmeddelanden som Du förknippar med följande?

	nej	ja
Ditt ursprung?	☐	☐
Din religion?	☐	☐
Annan/okänd orsak?	☐	☐

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna känt Dig orättvist behandlad på grund av Din (utländska eller svenska) bakgrund och vem har i så fall gjort detta?

	nej, ingen gång	ja, en gång	ja, några gångar	ja, många gångar
någon myndighetsperson, t ex polis, socialassistent?	☐	☐	☐	☐
lärare?	☐	☐	☐	☐
övrig skolpersonal?	☐	☐	☐	☐
någon elev på skolan?	☐	☐	☐	☐
annan person?	☐	☐	☐	☐

Har någon vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna skrikit något av följande åt Dig?

Markera i så fall detta med kryss! (flera kryss tillåtet).

- ☐ jävla svartskalle/turk/blatte
- ☐ finnjävel/jävla finne
- ☐ svenskjävel/jävla svenne
- ☐ jävla kines/guling
- ☐ jävla neger/svarting
- ☐ jävla jude/judesvin
- ☐ jävla muslim
- ☐ nazistsvin/nasse/rasistjävel
- ☐ jävla bögg/homo/fikus
- ☐ jävla lebb/flata
- ☐ jävla hora
- ☐ något annat som Du tyckt varit hånfullt
- ☐ Nej, inget av ovanstående

Nu kommer ett par frågor om hur Du känt Dig den senaste tiden.

Markera med kryss det som bäst stämmer för <i>Dig</i> !	nej, inte alls	någon enstaka gång	ibland	ofta
Jag har känt mig rädd för att gå ut på kvällen.	☐	☐	☐	☐
Jag har känt mig deppig och nere.	☐	☐	☐	☐
Jag har känt mig arg.	☐	☐	☐	☐
Jag har känt mig orolig.	☐	☐	☐	☐
Jag har haft svårt att sova.	☐	☐	☐	☐

DEL C. Nu kommer en del frågor som rör om Du gjort vissa typer av handlingar någon gång under de senaste 12 månaderna. Kom ihåg att Du är anonym och kan svara ärligt.

Hur många gånger har Du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

	ingen gång	1–2 gånger (enstaka tillfälle)	3–5 gånger (några gånger)	6–10 gånger (ganska många gånger)	mer än 10 gånger (ofta)
Druckit öl, vin eller sprit så att Du känt Dig berusad?	☐	☐	☐	☐	☐
Skolkat från skolan en hel dag?	☐	☐	☐	☐	☐
Stulit (snattat) något i en affär eller varuhus?	☐	☐	☐	☐	☐
Stulit en cykel?	☐	☐	☐	☐	☐
Brutit Dig in i en bostad eller annan byggnad?	☐	☐	☐	☐	☐
Köpt något som Du vet var stulet?	☐	☐	☐	☐	☐
Rökt hasch eller marijuana?	☐	☐	☐	☐	☐
Retat någon så att Du tror/vet att han/hon blev arg/ledsen?	☐	☐	☐	☐	☐
Hotat någon så att Du tror/vet att han/hon blev rädd?	☐	☐	☐	☐	☐
Slagit någon så att Du tror/vet att han/hon fick ont?	☐	☐	☐	☐	☐

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna gjort något av följande?

Retat någon...	nej	ja, en gång	ja, flera gånger
på grund av hans/hennes utländska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes svenska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes religion?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	☐	☐	☐

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna gjort något av följande?

Hotat någon...	nej	ja, en gång	ja, flera gångar
på grund av hans/hennes utländska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes svenska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes religion?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	☐	☐	☐

Slagit någon...	nej	ja, en gång	ja, flera gångar
på grund av hans/hennes utländska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes svenska ursprung?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes religion?	☐	☐	☐
på grund av hans/hennes homosexuella läggning?	☐	☐	☐

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna gjort något av följande mot någon på grund av dennes utländska ursprung/hudfärg/religion? (flera kryss tillåtet)

☐ Fryst ut	☐ Spridit lögn	☐ Knuffat	☐ Nej, inget av detta
☐ Talat illa om	☐ Börjat småbråka	☐ Förstört något	

Har Du någon gång under de senaste 12 månaderna gjort något av följande mot någon på grund av dennes rasistiska åsikter? (flera kryss tillåtet)

☐ Fryst ut	☐ Spridit lögn	☐ Knuffat	☐ Nej, inget av detta
☐ Talat illa om	☐ Börjat småbråka	☐ Förstört något	

Har Du vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna kallat någon för något av följande?

Markera i så fall detta med kryss! (flera kryss tillåtet).

☐	jävla svartskalle/turk/blatte
☐	finnjävel/jävla finne
☐	svenskjävel/jävla svenne
☐	jävla kines/guling
☐	jävla neger/svarting
☐	jävla jude/judesvin
☐	jävla muslim
☐	nazistsvin/nasse/rasistjävel
☐	jävla bög/homo/fikus
☐	jävla lebb/flata
☐	jävla hora
☐	något annat som Du tyckt varit hånfullt
☐	Nej, inget av ovanstående

DEL D. Nu kommer en del frågor som rör om Du kommit i kontakt med vissa organisationer och tidningar.

Har Du kommit i kontakt med material från någon av följande organisationer?

Kryssa i så fall i den/dessa!

- ☐ Nordiska rikspartiet
 - ☐ Nationalsocialistisk front
 - ☐ Svenska motståndsrörelsen/Nationell ungdom
 - ☐ Blood & Honour Scandinavia
 - ☐ Antifascistisk aktion (AFA)
 - ☐ Revolutionära socialister
 - ☐ Syndikalistiska ungdomsförbundet (SUF)
 - ☐ Reclaim the Streets
 - ☐ **Nej, jag har inte kommit i kontakt/vet inte**
-

Har Du läst någon av dessa tidningar?

- ☐ Nationellt motstånd
 - ☐ Nationell idag
 - ☐ Den svenske nationalsocialisten
 - ☐ Inform
 - ☐ Brand
 - ☐ Folkmakt
 - ☐ **Nej, jag har inte läst någon av tidningarna/vet inte**
-

Har Du varit inne på någon av dessa webbsidor?

- ☐ Info 14
- ☐ Den-svenske.com
- ☐ Patriot.nu
- ☐ Afa.motkraft.net
- ☐ Socialism.nu/rs
- ☐ Suf.cc
- ☐ Reclaimthestreet.net
- ☐ Radio islam
- ☐ **Nej, jag har inte varit inne på någon av webbsidorna/vet inte**

DEL E. Nu kommer ett avsnitt som rör vad Du *tycker* om en del olika saker. Först kommer en del frågor som rör *Din* inställning till personer som tillhör vissa religiösa inriktningar eller har en homosexuell läggning.

Kryssa i om följande påståenden stämmer eller inte stämmer överens med vad Du *tycker*!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
De flesta <i>muslimer</i> är säkert hyggligt folk...	☐	☐	☐	☐	☐
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam muslimsk person...	☐	☐	☐	☐	☐
Muslimer i Sverige ska ha rätt att bygga moskéer (religiösa lokaler)...	☐	☐	☐	☐	☐
Det är alldeles för många muslimer i Sverige...	☐	☐	☐	☐	☐
Muslimer går det inte att lita på...	☐	☐	☐	☐	☐
Det borde vara förbjudet för muslimer att få rösta i politiska val...	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta <i>judar</i> är säkert hyggligt folk...	☐	☐	☐	☐	☐
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam judisk person...	☐	☐	☐	☐	☐
Judar i Sverige ska ha rätt att bygga synagogor (religiösa lokaler)...	☐	☐	☐	☐	☐
Det är alldeles för många judar i Sverige...	☐	☐	☐	☐	☐
Judar går det inte att lita på...	☐	☐	☐	☐	☐
Det borde vara förbjudet för judar att få rösta i politiska val...	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta <i>homosexuella</i> är säkert hyggligt folk...	☐	☐	☐	☐	☐
Det skulle vara helt okej att bo granne med en skötsam homosexuell person	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexuella ska ha rätt att bygga egna föreningslokaler...	☐	☐	☐	☐	☐
Det är alldeles för många homosexuella i Sverige...	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexuella går det inte att lita på...	☐	☐	☐	☐	☐
Det borde vara förbjudet för homosexuella att få rösta i politiska val...	☐	☐	☐	☐	☐

Håller Du med om följande?

	nej, absolut inte	nej, knappast	tveksam	ja, kanske	ja, absolut
Alla individer har lika stort människovärde.	☐	☐	☐	☐	☐
Man kan bli kompis med alla, oavsett var man kommer ifrån.	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör fortsätta ta emot flyktingar.	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta invandrade muslimer är nog laglydiga.	☐	☐	☐	☐	☐
En programledare i TV ska tillåtas bära slöja.	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexuella ska få adoptera barn.	☐	☐	☐	☐	☐
Det ligger mycket sanning i påståendet "judar är snåla" .	☐	☐	☐	☐	☐
De flesta muslimer vill bara leva på bidrag.	☐	☐	☐	☐	☐
Homosexualitet är en sjukdom.	☐	☐	☐	☐	☐

**Nu presenterar vi några påståenden som uttrycker åsikter människor kan ha.
Markera om Du håller med eller inte håller med dessa åsikter.**

	håller inte med	håller delvis med	håller helt med	vet ej
"Judarna har för stort inflytande i världen idag."	☐	☐	☐	☐
"Det talas alldeles för mycket om nazismen och utrotningen av judar."	☐	☐	☐	☐
"Att HIV och AIDS drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt."	☐	☐	☐	☐
"Invandrare i Sverige som kommit från länder utanför Europa ska återvända till sina hemländer."	☐	☐	☐	☐
"Det är mot naturens lagar att människor från olika raser får barn tillsammans."	☐	☐	☐	☐

**Är det någon/några av följande nationaliteter/befolkningsgrupper som Du, av någon anledning,
har negativa känslor inför? Markera i så fall med kryss, i annat fall lämna blankt.**

Svenskar	☐	Kurder	☐
Finländare	☐	Irakier	☐
Tyskar	☐	Palestinier	☐
Amerikaner (USA)	☐	Israeler	☐
Chilenare	☐	Kineser	☐
Zigenare/Romer	☐	Etiopier	☐
Turkar	☐	Somalier	☐

Hur viktigt tycker Du det är att man genomför följande saker?

	inte viktigt alls	inte så viktigt	ganska viktigt	väldigt viktigt	vet inte
Ökar jämställdheten mellan män och kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐
Ger bistånd till fattiga länder	☐	☐	☐	☐	☐
Underlättar handeln för de stora företagen	☐	☐	☐	☐	☐
Stärker det svenska militära försvaret	☐	☐	☐	☐	☐

Tycker Du något av följande politiska partier är bra?

Du får kryssa i **högst 2** av nedanstående svarsalternativ!

- ☐ Syndikalisterna
- ☐ Kpml (r)
- ☐ Vänsterpartiet
- ☐ Socialdemokraterna
- ☐ Miljöpartiet
- ☐ Centerpartiet
- ☐ Folkpartiet
- ☐ Kristdemokraterna
- ☐ Moderaterna
- ☐ Sverigedemokraterna
- ☐ Nationaldemokratiska partiet
- ☐ Nationalsocialistisk Front

Vet inte ☐

Bryr mig inte ☐

Håller du med om följande: "Demokrati är det bästa sättet att styra Sverige"?

- ☐ håller inte med ☐ håller delvis med ☐ håller helt med ☐ vet inte

Förekommer det problem med stökiga grannar, klotter, inbrott i bilar och liknande i området där Du bor?

- ☐ aldrig ☐ ganska sällan ☐ ibland ☐ ganska ofta ☐ ofta ☐ vet inte

Tycker Du det i regel är bäst om det är mannen som bestämmer i familjen?

- ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Tycker Du att en kille i allmänhet ska vara mer dominant än en tjej?

- ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Tycker Du det är passande eller inte passande för killar respektive tjejer att visa följande olika typer av känslor, beteenden och egenskaper?

	det stämmer inte alls	det stämmer knappast	tveksam	det stämmer delvis	det stämmer precis
En riktig <i>kille</i> bör vara cool och stark och en riktig <i>tjej</i> bör framförallt vara snygg.	☐	☐	☐	☐	☐
En tjej som inte sminkar sig är faktiskt ofräsch.	☐	☐	☐	☐	☐
Det är mer passande för en <i>tjej</i> att ha lätt att gråta än för en <i>kille</i> .	☐	☐	☐	☐	☐
En riktig <i>kille</i> bör kunna slåss för sin heder, annars är han inte värd respekt.	☐	☐	☐	☐	☐
En <i>tjej</i> som varit tillsammans med många killar är inte värd respekt.	☐	☐	☐	☐	☐
En <i>kille</i> som är rädd för möss och spindlar är faktiskt en riktig mes.	☐	☐	☐	☐	☐

Nu kommer en del frågor som rör Din syn på framtiden och en del andra saker.

Kryssa i om följande påståenden stämmer överens med vad *Du tycker/känner*.

	det stämmer inte alls	det stämmer knappast	tveksam/ vet inte	det stämmer delvis	det stämmer precis
De flesta politiker struntar nog egentligen i problemen för vanligt folk.	☐	☐	☐	☐	☐
Dom som bestämmer tänker nog i första hand på sina egna intressen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag tycker framtiden ser så osäker ut, att jag helst låter bli att fundera på den.	☐	☐	☐	☐	☐
I dessa dagar är det svårt att veta vem man egentligen kan lita på.	☐	☐	☐	☐	☐
Mycket är så komplicerat i dagens samhälle att det är lätt att bli förvirrad.	☐	☐	☐	☐	☐
För att lyckas i samhället, tvingas du nästan att göra vissa saker som inte är rätt.	☐	☐	☐	☐	☐

Vissa menar att förintelsen av judar under andra världskriget aldrig har hänt. Har Du hört talas om detta påstående?

☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Med "Förintelsen" brukar vanligtvis menas nazisternas mord på ungefär sex miljoner judar under andra världskriget. Hur säker är Du på att "Förintelsen" har ägt rum?

- ☐ inte alls säker
- ☐ lite osäker
- ☐ ganska säker
- ☐ helt säker
- ☐ vet ej

DEL F. Nu kommer en del frågor som bland annat rör hur Du tycker Din familjesituation är, hur Du trivs i skolan, Din fritid och kompisar.

Kryssa i hur Du tycker följande påståenden stämmer med hur det är för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	träffar aldrig mamma/pappa
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med mamma.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med pappa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kryssa i hur Du tycker följande påståenden stämmer med hur det är för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam/ vet inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Mina föräldrar brukar veta var jag är om jag går ut på kvällen.	☐	☐	☐	☐	☐
Mina föräldrar brukar veta vilka jag träffar om jag går ut på kvällen.	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag skulle <i>skolka</i> och mina föräldrar såg det skulle de nog bli arga och besvikna.	☐	☐	☐	☐	☐
Skulle jag komma hem <i>berusad</i> en fredagskväll skulle mina föräldrar bli missnöjda.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag respekterar verkligen mina föräldrars åsikter.	☐	☐	☐	☐	☐

Tänker Du läsa vidare efter gymnasiet? ☐ nej ☐ ja, kanske ☐ ja, absolut ☐ vet inte

Vad hade Du för slutbetyg i följande ämnen när Du gick ur årskurs nio?

	icke godkänd	godkänd	väl godkänd	mycket väl godkänd
Matematik	☐	☐	☐	☐
Svenska	☐	☐	☐	☐
Engelska	☐	☐	☐	☐
Kemi/NO	☐	☐	☐	☐

Kryssa i om följande påståenden om skolan stämmer eller inte stämmer för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Jag brukar trivas riktigt bra i skolan.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag gillar att försöka göra läxorna ordentligt.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag tycker bra om de flesta lärarna.	☐	☐	☐	☐	☐

Har Du någon gång rökt cigaretter? ☐ nej ☐ ja, enstaka gång ☐ ja, ibland ☐ ja, ofta

Brukar Du besöka något av följande minst någon gång i veckan på Din fritid? Flera kryss tillåtet!

☐ Fritidsgård	☐ Solarium	☐ Föreningslokal
☐ Biograf	☐ Ridhus/stall	☐ Scoutträff/friluftfrämjandet
☐ Cafeteria/fik	☐ Diskotek	☐ Teatergrupp
☐ Bibliotek	☐ Fest	☐ Museum/konstutställning
☐ Sporthall/simhall	☐ Korvkiosk	☐ Skateboardramp
☐ Idrottsplats	☐ Hamburgerbar	☐ Flipper/biljard/spelhall
☐ Dansträning	☐ Musikundervisning/kör	☐ Styrketräningslokal
☐ Dansklubb	☐ Replokal	☐ Rock/popkonsert
☐ Nej, inget av detta		

Brukar Du besöka något av följande?

☐ Svenska kyrkan	☐ Synagoga
☐ Frikyrka (t ex Pingstkyrkan, Missionskyrkan, EFS)	☐ Moské
☐ Katolska kyrkan	☐ Annan religiös församlingslokal
☐ Ortodoxa kyrkan	☐ Nej, inget av detta

Är Du...?

☐ Kristen	☐ Jude/Judinna	☐ Buddhist
☐ Muslim	☐ Hindu	☐ Nej, inget av detta

Är Du religiöst troende? ☐ nej ☐ "nja" ☐ ja ☐ vet inte

Känner Du någon som är... (markera efter varje fråga)

Kristen? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Muslim? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Jude/Judinna? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Känner du någon som är homosexuell? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

Hur ofta ungefär brukar Du surfa på Internet?

☐ aldrig ☐ mindre än 1 timme om dagen ☐ 1–2 timmar om dagen ☐ 3 timmar om dagen eller mer

Lyssnar Du på White Noise/vit makt musik?

☐ nej	☐ ja, ibland	→	Hur kom Du i kontakt med musiken?
(flera kryss tillåtet)			
	☐ ja, ofta		☐ genom kompisar	☐ genom Internet	☐ genom syskon	☐ annat sätt

Gillar Du någon av följande musikstilar? Kryssa endast i den/de Du gillar *allra* bäst!

- ☐ Gillar ingen speciell musik/lyssnar på precis allt möjligt
☐ Pop	☐ Soul	☐ Punk	☐ Hårdrock
☐ Rock	☐ Hip hop	☐ Grunge	☐ Death metal
☐ Disco	☐ Funk	☐ Indierock	☐ Oi
☐ Synth	☐ Reagge	☐ Brittpop	☐ Rasistrock
☐ Techno/Rave	☐ Gospel	☐ 60-tals pop/rock	☐ Progg
☐ House	☐ Blues	☐ 70-tals pop/rock	☐ Folkmusik
☐ R'n'b	☐ Klassisk musik	☐ Dansbandsmusik	☐ World music
☐ Jazz	☐ Ballader	☐ Country	☐ Körmusik

Hur ofta brukar Du träffa kompisar på kvällarna?

- ☐ mindre än en kväll i veckan ☐ 1–2 kvällar i veckan ☐ 3–4 kvällar i veckan ☐ 5 kvällar i veckan eller mer

Hur ofta brukar Du umgås med kompisar som är minst två år äldre än Du?

- ☐ aldrig ☐ sällan ☐ ibland ☐ ganska ofta ☐ ofta

Brukar Du oftast vara med *en* kompis eller är ni *fler tillsammans* när ni träffas?

- ☐ träffar sällan kompisar ☐ oftast en kompis ☐ lika mycket med en som med flera ☐ oftast flera kompisar

Är de kompisar Du träffar på fritiden mest killar eller tjejer, eller är det blandat?

- ☐ träffar sällan kompisar ☐ det är mest tjejer ☐ blandat, lika mycket tjejer som killar ☐ det är mest killar

Är Du ihop med någon kille/tjej?

- ☐ nej ☐ ja, en tjej ☐ ja, en kille

Kryssa i om följande påståenden om kompisar stämmer eller inte stämmer för Dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	det stämmer ganska tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t ex problem) med de kompisar jag helst träffar	☐	☐	☐	☐	☐
Mina kompisar ställer gärna upp för mig om jag behöver hjälp med något...	☐	☐	☐	☐	☐
Mina kompisar betyder faktiskt väldigt mycket för mig...	☐	☐	☐	☐	☐
Jag respekterar verkligen mina vänners åsikter...	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner mig ofta <i>besviken</i> på mina kompisar...	☐	☐	☐	☐	☐

DEL G. Nu kommer några frågor om vad Du tror *Dina kompisar skulle tycka* om Du gjorde vissa saker, samt vad *Du skulle tycka* om Dina kompisar gjorde vissa saker.

Tror Du *Dina kompisar* skulle tycka det var okej om Du gjorde något av följande? Flera kryss tillåtet!

☐ drack dig full ☐ skolkade ☐ snattade i en affär ☐ testade hasch ☐ tog en bil ☐ **Nej, inget av detta**

Tror Du att *Dina kompisar* skulle tycka det var okej om Du...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>invandrare</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "stoppa invandringen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Tror Du att *Dina kompisar* skulle tycka det var okej om Du...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>rasister</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "krossa nazismen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en rasist, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Skulle Du tycka det var okej om *Dina kompisar* gjorde något av följande? Flera kryss tillåtet!

☐ drack sig fulla ☐ skolkade ☐ snattade i en affär ☐ testade hasch ☐ tog en bil ☐ **Nej, inget av detta**

Skulle Du tycka det var okej om *Dina kompisar*...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>invandrare</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "stoppa invandringen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en invandrare, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Skulle Du tycka det var okej om *Dina kompisar*...

	inte okej	knappast okej	tveksam/ vet inte	ganska okej	helt okej
...sa att Du tyckte illa om <i>rasister</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
...klottrade "krossa nazismen" på en vägg i stan?	☐	☐	☐	☐	☐
...muckade bråk med en rasist, utan egentlig anledning?	☐	☐	☐	☐	☐

Har någon av *Dina kompisar* (de Du oftast umgås med) gjort något av följande, som Du vet om?

Markera i så fall de sakerna med kryss.

☐ snattat ☐ förstört något ☐ gjort inbrott ☐ slagit ner någon ☐ åkt fast för polisen ☐ **Nej, inget av detta**

Har Du någon gång den senaste tiden...

...sett att rasistiska eller främlingsfientliga affischer/flygblad/klistermärken spridits i skolan? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

...sett att någon ung person blivit angripen av främlingsfientlig ungdom när du varit ute? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

...råkat ut för att så kallade skinnskallar uppfört sig hotfullt mot *Dig*? ☐ nej ☐ ja ☐ vet inte

DEL H. Till sist kommer några frågor om Dig själv. Kryssa i om följande påståenden stämmer eller inte stämmer överens med hur Du är!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksam	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Jag har ofta tyckt det varit svårt att sitta still en längre stund, t ex på en lektion.	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag tvingas vänta en stund på till exempel en buss blir jag lätt extremt rastlös.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag vill hela tiden att det ska hända något nytt, annars blir jag ointresserad.	☐	☐	☐	☐	☐
Det händer ofta att jag gör saker impulsivt utan att tänka mig för så noga.	☐	☐	☐	☐	☐
Ibland kan jag göra något oväntat och crazy utan att ha planerat det.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har ganska lätt att bli arg.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner mig ofta orättvist behandlad.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner ofta en ilska inom mig.	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag hittade en mobil skulle jag lätt kunna behålla den utan att få dåligt samvete.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag oroar mig sällan för morgondagen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ibland är det kul att ta lite risker bara för spänningens skull.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag vill gärna testa bergsklättring, även om det kan vara riskfyllt.	☐	☐	☐	☐	☐
Jag vill absolut prova att hoppa "bungy jump".	☐	☐	☐	☐	☐

Nu var det slut!

Här kan Du skriva om Du har några övriga synpunkter eller funderingar.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tack för Din medverkan!

Intolerance

Anti-semitic, homophobic, islamophobic and xenophobic tendencies among the young

Summary

BACKGROUND

Intolerance towards minority groups – which may manifest itself in such forms as discrimination, harassment, insults, threats and physical violence – constitutes a serious social problem. In order to identify opportunities to combat intolerance, it is essential to possess knowledge about this phenomenon – its extent, character, geographical scope etc. Without such knowledge, there is a risk that any measures introduced will be misdirected. This survey, which has taken the form of a collaborative project between the Swedish National Council for Crime Prevention (*Brottsförebyggande rådet – BRÅ*) and the Living History Forum (*Forum för levande historia*), examines anti-Semitism, Islamophobia, homophobia and general intolerance among school youths in relation to attitudes, victimisation, self-reported crime and the dissemination of extremist propaganda.

OBJECTIVE AND RESEARCH QUESTIONS

The principal objective of the study has been to provide a picture of young people's attitudes on questions relating to Islamophobia, anti-Semitism, homophobia and xenophobia. The study has also focused on illuminating young people's exposure to, and levels of participation in, various forms of crime and antisocial behaviour associated with these phenomena.

The terms crime and antisocial behaviour refer to a broad spectrum of offensive behaviours, including everything from acts of violence against the person or vandalism to harassment and acts of discrimination. The study also estimates the extent of the dissemination of certain types of extreme nationalistic and racist propaganda.

The study investigates:

- What attitudes youths hold in relation to different minority groups and to immigrants in general.
- To what extent young people themselves report having been exposed to different types of offensive behaviour as a result of their Swedish or foreign background respectively, or religious affiliations, or because they are perceived to be homosexual.

- To what extent young people participate in different forms of offensive behaviour as a result of another's origins, religion or homosexuality.
- Whether there is a correlation between intolerance and social background factors.

10,600 STUDENTS COMPLETED THE QUESTIONNAIRE

The study is based on a comprehensive questionnaire survey of school youths in years eight and nine (the final two years of compulsory schooling), and in years one, two and three of further education (sixth-form level) programmes. A random sample was drawn from among all Swedish school pupils in the relevant age-groups. The sampling units comprised classes within the secondary school system and, at the further education level, further education programmes distributed over colleges of further education. Each class included in the sample was given a set of questionnaires, which the students then completed during lesson time. The questionnaires were completed anonymously. Of a total of 672 classes included in the sample, completed questionnaires were received from 606. The final response frequency at the level of the individual lies at 76.2 per cent, when the students in those classes that did not participate in the study are included among the non-response. Among the classes that did participate, the final response frequency at the individual level amounted to 82 per cent. The material finally comprised questionnaires from a total of 10,600 students. The mean age of the respondents is 16 years.

The non-response was somewhat greater among the respondents in further education than it was among those in the secondary school system, and first and foremost among students on vocational, individual and specially formulated study programmes, which together produced a non-response of 31.6 per cent at the individual level. This may contribute to a certain underestimation of the proportion of young people with intolerant attitudes.

MEASURES OF INTOLERANT ATTITUDES, VICTIMISATION, AND PARTICIPATION

The point of departure adopted in relation to the study's attempts to measure anti-Semitic, Islamophobic, homophobic and xenophobic tendencies among young people focused on the various forms of expression taken by group-focused intolerance, which in many respects appear to manifest themselves in similar ways. These include distrust and suspicion directed at an entire group as a collective, powerful dislike and repudiation and a willingness to take or support measures that discriminate against individuals belonging to the relevant group or category.

The questionnaire included a relatively large number of questions with fixed answer options that relate to attitudes towards different minority groups in Sweden. The questions are often posed in the form of statements which the student then responds to by signifying the extent to which he or she agrees or does not agree with a given statement. To take a few examples: "Muslims in Sweden should have the right to build mosques"; "It would be completely okay to live next door to a responsible Muslim person"; "There are far too many Muslims in Sweden", and so forth.

Corresponding questions were asked in the form of items relating to Jews

and homosexuals respectively. There are clear reciprocal correlations between the answers to the individual questions. *Attitude scales relating to attitudes towards the different groups* were constructed on the basis of the respondents' answers. These scales take the form of mean indexes and have a range from zero to four. High scores indicate that an individual agrees with negatively charged statements and repudiates those that are positively charged.

Since the correlations between the attitude scales relating to Muslims, Jews and homosexuals respectively were relatively strong, an *index of general intolerance towards these groups* was also created by combining the original subscales. The questionnaire also included a number of questions focusing on attitudes towards immigrants, which were used to create other indexes.

As a result of the study's theme, it is inevitable that certain of the statements and questions included in the questionnaire may be perceived as provocative. The inclusion of such items was necessary in order to elicit a response and to ensure that the respondents would adopt a position that reflected their attitudes. At the same time, it should be noted that a large proportion of the statements contain positively charged formulations, which were included *inter alia* in order to avoid a concentration of negatively charged assertions relating to various groups.

In addition, questions were posed relating to exposure to, and participation in, various forms of antisocial behaviour associated with background characteristics. It is important to point out that these items were constructed in order to measure events that, on the basis of the student's *own* interpretation and assessment, occurred as a result of the respondent's or the victim's background, religion or perceived homosexuality, e.g. having been insulted because others perceived one as homosexual.

Results

THE MAJORITY OF STUDENTS PROFESS POSITIVE ATTITUDES TOWARDS DIFFERENT MINORITY GROUPS

The findings from the study indicate that the vast majority of youths profess a positive attitude towards the different minority groups. The young people included in this study tend for example to agree with statements that most Muslims (or Jews or homosexuals) are undoubtedly "good people" whereas they tend to distance themselves from negatively charged statements. The scale mean on the combined general intolerance index against Muslims, Jews and homosexuals lies at a score of approximately one (with the scale assuming a maximum value of four). The corresponding score on the three subscales varies only slightly around this value (from 0.9 in relation to homosexuals to 1.2 in relation to Muslims).

The proportion of youths with a *predominantly positive attitude*, as manifested in low scores (<1.5) on the index, was found to be: 66 per cent in relation to attitudes towards Muslims; 68 per cent in relation to Jews and 74 per cent on the index relating to homosexuals. The corresponding proportion on the combined general intolerance index was noted at 72 per cent. In total, then, the responses of slightly over seven of ten young people expressed positively charged values.

The proportion presenting *high levels of intolerance*, as manifested in high scores (>2.5) on the indexes, was found to be approximately eight per cent on the index relating to attitudes towards Muslims, six per cent in relation to Jews, and seven per cent in relation to homosexuals. The corresponding proportion on the combined general intolerance scale was five per cent. Thus a total of one in twenty young people expressed a predominantly negative attitude. The proportion of students expressing a strong antipathy (>3 on the index) was smaller, comprising 1.7 per cent of the respondents.

A group was also identified that may be designated as more or less “undecided” or ambivalent in their attitude. In relation to the general intolerance index, this group comprises approximately 24 per cent of the youths surveyed. The size of this group is roughly the same in relation to the various subscales focusing on the respondents’ attitude to the different minority groups.

Attitudes towards immigrants and immigration were measured by means of a number of attitude statements such as: “Sweden should continue to accept refugees.” Approximately twelve per cent of the respondents strongly disagreed with this statement. Another statement read: “Immigrants in Sweden who come from countries outside Europe should go back to their native countries.” The proportion who agreed completely with this statement was of the same magnitude as in the previous example (approximately ten per cent). Similarly, approximately ten per cent answered that they thought it would be “completely okay” or “fairly okay” if a friend of theirs “wrote ‘stop immigration’ on a wall in town in the form of graffiti.” Young people who expressed a negative attitude towards immigration tended also to have negative attitudes towards Muslims, Jews and homosexuals.

GIRLS ARE LESS INTOLERANT THAN BOYS

There is a distinctive pattern of sex differences in the attitudes professed towards the different groups. Girls tended on the whole to have a more positive attitude than boys. The overriding pattern found among the boys was that, in round figures, slightly over 60 per cent expressed a predominantly positive attitude whereas approximately ten per cent expressed a high degree of intolerance. Among the girls, 82 per cent may be defined as having a positive general attitude in relation to the minorities named in the questionnaire, and two per cent may be characterised as intolerant. The variation across the attitude scales relating to the different groups is somewhat greater for the girls than it is for the boys. The greatest difference between boys and girls was noted in relation to their view of homosexuals, where almost nine of ten girls expressed a positive attitude, as compared to six of ten boys.

AGE DIFFERENCES ARE SLIGHT

There is a certain tendency for older students to profess positive attitudes more often than their younger counterparts. In relation to the combined general tolerance scale, the proportion with a predominantly positive attitude was lowest in year eight of secondary school (68 per cent) and highest in year three of further education programmes (78 per cent).

DIFFERENCES IN ATTITUDES BY SCHOOL PROGRAMME

The proportion of further education students professing an intolerant attitude towards Muslims, Jews and homosexuals was highest among students who were not reading theoretical, higher education foundation programmes and this pattern was particularly distinctive among the boys. The most positive attitudes were found among girls in further education reading theoretical foundation programmes. The proportion of girls enrolled in such programmes that professed a generally intolerant attitude towards the minorities named in the survey was found to be 0.1 per cent, by comparison with eleven per cent professing generally intolerant attitudes among the boys enrolled in other forms of further education programme.

COUNTRY OF ORIGIN AND RELIGIOUS BACKGROUND HAVE A CERTAIN SIGNIFICANCE

Students with a completely Swedish background (i.e. those born in Sweden to two Swedish-born parents) tended to profess an intolerant attitude towards Muslims somewhat more often than students with an immigrant background (i.e. students born abroad to parents also born outside Sweden). Of the former group, approximately nine per cent may be classified as “intolerant” (having scores of over 2.5 on the index) as compared with 1.5 per cent of the latter group. The reverse relationship is found in relation to attitudes towards homosexuals, where students with an immigrant background more often assumed a more guarded position. Approximately twelve per cent may be classified as intolerant by comparison with approximately six per cent of students with a completely Swedish background. As regards attitudes towards Jews, there were no differences between students from an immigrant background and those from a completely Swedish background respectively (with approximately six per cent of both groups professing intolerance).

The small group (1.7 per cent of all students) who were found to be *highly* intolerant (with scores of over three on the scale) towards all three minority groups, Muslims, Jews and homosexuals, was almost exclusively comprised of students born in Sweden (99.5 per cent).

The large group of students who did not report having any religious affiliation (approximately 40 per cent of the sample as a whole) tended to express intolerant opinions as regards their general attitude towards the different minority groups somewhat more often than other students (approximately seven per cent of those reporting no religious affiliation, by comparison with approximately five per cent of the total sample). With regard to attitudes specifically towards Jews, the level of intolerance within the group reporting no religious affiliation was roughly the same as that among those reporting themselves to be Muslims (with approximately eight per cent of both groups professing intolerance).

DISSEMINATION OF EXTREMIST PROPAGANDA MORE COMMON AMONG INTOLERANT YOUTHS

Approximately seven per cent of the students reported that they had come into contact with material produced by certain race-ideological and extreme nationalist organisations. The National Socialist Front (*Nationalsocialistisk Front*)

was the most commonly reported organisation in this context. Of the students designated as generally intolerant towards the minority groups included in the survey, approximately 30 per cent reported having come into contact with an organisation of this kind, by comparison with six per cent among those professing a positive attitude.

Since 1997, there has been a dramatic increase in the number of racist websites. In the current study, seven per cent of students reported having visited a racist website or one with a hostile attitude towards immigrants. Among those professing a positive attitude towards the minority groups mentioned in the study, slightly over two per cent had visited such a website, as compared with 38 per cent of those designated as intolerant.

The race-ideological underground movement often employs music as a means of channelling its message to an audience. Fifteen per cent of the students included in the survey reported having listened to so-called white-power music on at least one occasion. Comparisons with an earlier study indicate that there may have been an increase in this regard within certain groups. In 1997, approximately nineteen per cent of boys enrolled in practical programmes reported having listened to this type of music at least once, as compared to approximately 25 per cent of boys enrolled in vocational programmes in the current study.

PROPORTION OF THOSE NOT AT ALL SURE THE HOLOCAUST ACTUALLY HAPPENED HAS DECLINED SOMEWHAT

In the earlier survey conducted in 1997, an item was included with the intention of measuring how sure the students were that the Holocaust had taken place. The question posed was worded as follows: "The term 'the Holocaust' is usually used to refer to the Nazis' murder of approximately six million Jews during the Second World War. How sure are you that 'the Holocaust' took place?".

The question was criticised, primarily because of the specification of the number of Jews who fell victim to the Holocaust, since it was felt that the inclusion of this figure might contribute to the level of uncertainty among the respondents. A pilot study conducted prior to the present survey therefore tested three alternatively formulated questions all of which excluded information on the number of victims. These were tested against the original formulation with the result being that no substantial differences were noted in the response frequencies across the different formulations.

The original question was therefore also included in the current survey. Even though there are certain comparability problems, the results indicate two tendencies. One is that the proportion reporting themselves to be "completely certain" has diminished somewhat since the 1997 study. In the current survey, 67 per cent reported that they were completely certain, as compared to 71 per cent in the 1997 study. The other tendency noted was that the proportion who were "not at all sure", i.e. the group who were most uncertain, has decreased. The proportion reporting that they were not at all sure in 1997 lay at 4.1 per cent, as compared with 2.0 per cent in the current survey. In total, the structure of the distribution of responses is very similar across the two surveys (with approximately 85 per cent and 83 per cent respectively reporting themselves to be either completely certain or fairly certain).

In both surveys, the students were asked to specify their attitudes to the statement that “There is too much talk about Nazism and the extermination of the Jews.” The tendency here is such that the proportion of students who agree with this statement has increased at the same time as the number who do not agree with it has diminished. The results from both surveys indicate that it is the students who are unsure that the Holocaust actually took place that feel that there is too much talk about Nazism and the extermination of the Jews.

40 PER CENT OF FOREIGN BORN STUDENTS HAVE BEEN INSULTED AT SOME POINT AS A RESULT OF THEIR ORIGINS

The most common form of victimisation relates to verbal insults. Approximately fourteen per cent of the students reported having been insulted at least once over the course of the previous twelve months as a result of their Swedish or foreign origins. The corresponding proportion that had been threatened stood at six per cent. The proportion of respondents reporting they had been exposed to assault as a result of their origins stood at 2.6 per cent. Questions were also asked as to whether the respondents had experienced various events as a result of their religion. A total of approximately four per cent reported having been insulted, 1.7 per cent reported they had been frozen out (or ‘sent to Coventry’), 0.9 per cent that they had been threatened, and 0.5 per cent reported that they had been hit because of their religion.

One pattern that was found consistently in relation to these forms of victimisation was that they were more common among foreign born students whose parents were also born abroad than they were among students with a completely Swedish background. To take one or two concrete examples, approximately 40 per cent of the students with an immigrant background of this kind reported that they had been insulted as a result of their origins at some point as compared with nine per cent of the youths from a completely Swedish background. Of the students with an immigrant background, 31 per cent reported having had someone shout racist/xenophobic abuse at them whereas fourteen per cent of students with a completely Swedish background reported having been subject to similar abuses linked to their Swedish background. It was also more common for students with an immigrant background (46 per cent) to perceive themselves as having been subject to unfair treatment at some point during the previous twelve months by someone (e.g. a person in authority) than it was for students with a completely Swedish background (nine per cent). Slightly over six per cent (6.6 per cent) of students with an immigrant background reported that they had been hit over the course of the previous year as a result of their origins, and fifteen per cent that they had been threatened.

Students with experience of victimisation reported that they had recently experienced negative feelings (felt “down and depressed”, angry, worried, or had difficulty sleeping) more often than those who did not report experience of victimisation.

As regards the issue of whether students had been exposed to various acts as a result of others perceiving them as homosexual, these questions were only posed among the students in further education. Of these, a total of 2.1 per cent reported having been victimised in some way as a result of others believing

them to be homosexual. It was most common to have been insulted (1.9 per cent) whilst it was more uncommon to have been threatened (0.2 per cent) or hit (0.3 per cent).

1.5 PER CENT REPORTED HAVING HIT SOMEONE AS A RESULT OF THEIR FOREIGN BACKGROUND

The questionnaire included questions both on participation in various forms of antisocial behaviour in general, and on behaviours of this kind that were linked to different aspects of the victim's background. As regards general participation, 33 per cent of the students reported having insulted someone so that they became "angry or upset" at some point during the previous twelve months. Approximately 30 per cent reported that they had either threatened someone so that he or she, in the judgement of the student, became scared, or hit someone sufficiently hard to cause them pain.

Approximately eight per cent reported that they had insulted someone "because of their foreign origins" over the course of the previous twelve months. The corresponding proportion for having threatened someone was 1.7 per cent, whilst 1.5 per cent reported having hit someone because of their foreign background.

As regards a Swedish background as a motivating factor, 2.6 per cent reported having insulted someone, whilst 0.7 per cent had threatened someone and 0.6 per cent reported having hit someone because of the person's Swedish background.

With regard to the question of religion, approximately four per cent reported that they had insulted someone as a result of their religion whereas the proportions who had threatened someone (0.8 per cent) or hit someone (0.6 per cent) were lower. The pattern is similar in relation to the question of whether respondents had done something to someone as a result of their being homosexual: approximately five per cent reported having insulted someone, whereas 1.3 per cent had threatened someone and 0.8 per cent reported having hit someone for this reason.

The students were also asked whether they had committed any of a number of acts against someone "as a result of their foreign origins, religion, or skin colour": frozen someone out, spread lies about, spoken ill of, started a row with or shoved someone, or destroyed something. A total of thirteen per cent reported having committed one of these acts during the previous twelve months. The most common act reported was having "spoken ill of" someone (approximately ten per cent) and having "started a row" (five per cent).

A CLEAR CORRELATION BETWEEN INTOLERANCE AND PARTICIPATION IN ANTISOCIAL BEHAVIOUR

A strong link emerged in the study between the degree of general intolerance towards Muslims, Jews and homosexuals and participation in various forms of antisocial behaviour that were directed against a person as a result of their foreign background, religion or homosexuality. This pattern was also found in relation to the indexes focusing on attitudes expressing hostility towards

immigrants. The higher the level of intolerance, the more common it was to have insulted, threatened or hit someone.

This pattern was found both among behaviours of this kind in general, and also in relation to theft offences for example. The strongest correlations however were found in relation to behaviours that according to the youths had been motivated by various aspects of the victim's background. These correlations were found among both boys and girls.

It was most uncommon for those students who profess the most positive attitudes towards Jews, Muslims and homosexuals, to have reported having threatened or hit someone as a result of their foreign background or religion (0.1 per cent), whereas this was considerably more common within the small group of students professing the most intolerant attitudes (36.8 per cent). If the supposed homosexuality of the victim is added to the motivating factors, together with a foreign background and religion, the corresponding figures are as follows: 0.3 per cent among the group with the most positive attitudes report having threatened or hit someone at some point, as compared with 41.2 per cent of the most intolerant group of students.

According to a rough estimate, the twelve per cent of students with the highest scores on the measure of general intolerance account for almost three-quarters of the total number of acts of threats and violence that are reported to be linked to the victims foreign background, religion or sexuality.

INTOLERANCE IS ASSOCIATED WITH AMONGST OTHER THINGS SCHOOL FAILURE

One of the study's initial assumptions was that levels of intolerance are not randomly distributed among young people. The findings confirm this assumption. Systematic differences were found in several different areas between the youths reporting a low level of intolerance and those who are highly intolerant.

A high level of intolerance tends to be associated to some extent with

- low levels of educational achievement and social class among parents
- certain individual level and emotional factors such as restlessness, aggressiveness and a lack of empathy (but not nervous problems)
- poor school performance and adjustment to school
- certain types of problematic family situation such as low levels of parental knowledge as to the youths socialisation patterns
- stereotypical gender norms (male chauvinist attitudes)
- feelings of social exclusion
- frequently associating with friends during the evening, often in a group, and also associating with a couple of older friends more often than the average.

Drinking alcohol and partying are more common among those professing intolerant attitudes by comparison with young people in general. There is a strong correlation between intolerance and perceptions of friends' attitudes on the question of hostility towards immigrants. The correlation between listening to white-power music and manifesting an intolerant attitude is similarly

strong. The same is also true in relation to preferences for political parties with an extreme nationalist focus. These findings were noted among both boys and girls at both the secondary school and further education level.

These findings correspond relatively well with the picture of intolerant and xenophobic youth presented in studies that have employed other methods to study the characteristics and conditions associated with such young people. Nor do they contradict the idea that certain conditions, among which school failure assumes a relatively central position, constitute part of a process that involves youths tending to become more receptive to extreme nationalistic and xenophobic opinions. For certain youths who find it difficult in school or who have other kinds of problems, adopting the specific style and the opinions found in xenophobic groups may constitute an alternative means of acquiring status and creating an identity. This does not exclude the possibility that the xenophobic and racist underground culture may for various reasons exercise such a strong attraction for other youths, who do not suffer from problems of this kind, that they are drawn towards it.

THE RISK FACTORS ASSOCIATED WITH INTOLERANCE ARE THE SAME AS THOSE LINKED TO CRIME

Several of the factors that were found in this study to be linked to high levels of intolerance have in other contexts often been described as risk factors for delinquent behaviour in the criminological literature. These results suggest that even if one succeeded in reducing the prevalence of highly intolerant young people, this would be likely to produce only a very limited reduction in the total level of participation in crime and antisocial behaviour among young people. Youth crime is a much larger and more far-reaching problem and is far from being limited to young people with xenophobic or otherwise highly intolerant opinions, even if this latter group appears to be more actively involved in crime than young people in general.

IMPORTANT TO INFLUENCE ATTITUDES

Crimes of the kind discussed here, and which constitute part of what are usually referred to as hate crimes, constitute an important social problem in themselves however. In addition to a large number of other measures – on the part of the anti-crime agencies, for example – efforts to affect attitudes constitute an important aspect of the work to combat this form of crime. It is particularly important to reduce the recruitment of young people into the group professing highly intolerant attitudes. At the same time however, the results suggest that the characteristics and conditions shared by a large number of these youths, and which they utilise to distinguish themselves from others, also happen to be factors that may constitute an obstacle to attitudinal change. It is possible that it might be simpler to attempt to persuade the youths located in the grey area between tolerance and intolerance to shift in the direction of a more tolerant attitude.

Rapporten kan beställas på levandehistoria@strd.se